

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Γεώργιος Α. Παπαντωνίου γεννήθη τὸ ἔτος 1904 στὸ Ἑλληνικὸ Γορτυνίας καὶ ἀπεβίωσε στὴν Ἀθήνα τὸ 1998.

Στὸ χωριὸ τοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Μαθήτευσε στὸ Σχολαρχεῖο τῆς Καρύταινας καὶ στὴ συνέχεια ἐφοίτησε στὸ Διδασκαλεῖο τῆς Τρίπολης. Ὑπηρέτησε ὡς Δημοδιδάσκαλος ἐπὶ 36 συναπτά χρόνια στὰ χωριά τῆς Ἀρκαδίας:

Μελισσόπετρα, Δραγουμάνου, Σαρακίни, Σύρνα καὶ Ἑλληνικό.

Μὲ ἀφοσίωση καὶ ὑπέρμετρη ἀγάπη προσέφερε ὅ,τι καλύτερο στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ.

Ἐργάστηκε ὡς Γραμματέας τῆς κοινότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Συνέταξε τὸ διαλυμένο ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ἀρχεῖο καὶ δημιούργησε πρωτόκολλο καὶ μητρώο τῶν κατοίκων ἀπὸ σκόρπια χαρτιά καὶ προφορικές ἀναφορές. Παράλληλα καὶ ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν διεξήγαγε ἔρευνα ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ γιὰ τὸ χωριὸ μας, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι τὸ παρὸν βιβλίο.

Τ Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Ν

- ΜΟΥΛΑΤΣΙ - ΤΗΣ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ

«Γενέτειρα πατρίς, πόθος
παντὸς ἀνθρώπου ἐστὶ ».

«Οὐδὲν ἄνευ ἱστορίας».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πρὸς τοὺς κατοίκους Ἑλληνικοῦ
καὶ τοὺς ἕξ αὐτοῦ ἀπανταχοῦ εὐρισκομένους

Ἀγαπητοὶ πατριῶται

Ἐνα βλέμμα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῶν πραγμάτων ὄψιν καὶ μία ψυχολογικὴ παρατήρησις εἰς τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀκόμη δὲ εἰς τὰς πολλὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ἀπὸ τὰς ὁποίας διαφαίνεται ἡ ἀνάπτυξις, βελτίωσις καὶ πρόοδος ἐνὸς ἐκάστου, ἀλλὰ καὶ κοινωνίας καὶ ἔθνους ὁλοκλήρου, μᾶς πείθουν ὅτι, εἰς τὸ ἄδυτον αὐτὸ ὑπάρχει φύσει ἐγχαραγμένος ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, εἴτε αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ Πατρις εἴτε ὁ τόπος τῆς γεννήσεως ἐνὸς ἐκάστου.

Ἐποῦδῃποτε καὶ ἂν τις μεταβῇ ἢ ἐγκατασταθῇ τὴν ἰδίαν του πατρίδα θὰ ἐνθυμηθῇ καὶ θὰ ξεκινήσῃ νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ, νὰ ἰδῇ τὸ μέρος ὅπου γεννήθηκε νὰ ἰδῇ τὸ σπῆτι του, νὰ ἰδῇ ἔστω καὶ ἐκ τοῦ μακρόθεν «καπνὸν ἀναθρώσκοντα». Ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο δὲν κατορθωθῇ λόγῳ ἀντιθέτων συνθηκῶν οὐδέποτε θὰ παύσῃ νὰ τὴν ἐνθυμῆται καὶ νὰ ζητᾷ πληροφορίας δι' αὐτήν.

Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, διατι ἄρα γε αὐτὸ τὸ φύσει ἐνθυμητὸν πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον; Ὑπάρχει διότι ἡ πατρις εἶναι τόπος ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλκει τὴν αἰτίαν τῆς υπάρξεώς του, τὴν καταγωγὴν του· εἶναι τόπος ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τὸ πρῶτον γυμνὸς ἀπὸ τὰ μητρικὰ σπλάγχνα, τόπος ὅπου πρῶτοι ἠκούσθησαν κλαυθμυρισμοί, ὅπου τὸ πρῶτον εἶδε τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, τῆς

ἰριδος τὰ χρώματα, ὅπου ἔμαθε νὰ περιπατῇ, νὰ μανθάνῃ εἰς τὴν θωπευτικὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας τὴν πρῶτην λέξιν «μάννα», ἐκεῖ ποὺ ἀνετράφη μὲ τὸ στοργικόν της γάλα καὶ ἐγνώρισε τοὺς ὁμοίους του καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἔπαιξε τὰ πρῶτα παιγνίδια μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν εἶναι φυσικὸς ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν τόπον τῆς γεννήσεως; Πόσα δὲ ἠλλοιωθέντα πρόσωπα εἴτε εἰς ἐγγυὲς τόπους, εἴτε εἰς μεμακρυσμένους, δὲν ἐπανεφέρην ὁ πόθος αὐτὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, διὰ νὰ ἀφήσουν τὰ ὀσῆ εἰς μαρτύριον τῶν λεγομένων; Ἡ γενέτειρα πατρίδα ὁμοιάζει πρὸς ἕνα μέγαν μαγνήτην ὁ ὁποῖος μᾶς τραβᾷ συνεχῶς κοντὰ της ὅπουδῃποτε καὶ ἂν εὐρισκώμεθα, ὅπουδῃποτε κοινωνικὴν θέσιν καὶ ἂν κατέχωμεν.

Ἐξ ὅλων τούτων διαπιστοῦται ὅτι ἡ πατρίδα ὅπου γεννηθήκαμε εἶναι ὄνομα ἱερὸν ζηλευτὸν καὶ ποθούμενον, ὄνομα ποὺ διαλύει τὰ λυπηρὰ τῆς ξενητείας σύννεφα καὶ φέρει ἐσωτερικὴν χαρὰν καὶ ψυχικὰ σκιετήματα. Καθίσταται δὲ ἔτι γλυκύτερον τὸ ὄνομα αὐτό, ὅταν ὁ ἄνθρωπος γνωρίζῃ καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀξίαν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του, ἔστω καὶ ἐὰν αὕτη δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀξιόλογος. Ἐνδομύχως μοῦ ἐγεννήθη ἡ σκέψις νὰ γράψω εἰς γλῶσσαν ἀπλῆν τὸ ἀνὰ χεῖρας μικρὸν μου πόνημα τῆς ἰδίας μου πατρίδος τὸ Ἑλληνικόν, καὶ νὰ προσφέρω τοῦτο ὡς ἕνα ἱστορικὸν στοιχεῖον κατὰ τὸ δυνατόν, ὥστε νὰ μὴ ἐπέλθῃ λήθη τοῦ παρελθόντος, διότι ὡς γνωστὸν ὁ χρόνος καλύπτει τὰ πάντα. Εἰς τὸ ἀπώτερον καὶ ἄτερον μέλλον, τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ἔργον μου θὰ εἶναι ὁ ὁδηγὸς ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ βάσις τῆς συνεχοῦς ἱστορικῆς του πορείας.

Κάπου τυχαίως ἐδιάβασα ἀπὸ ἕνα διάσημο ἱστορικὸν τὰ ἑξῆς: «Ὁ λαὸς ὁ μελετῶν καὶ γινώσκων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ κρίνει σχεδὸν πάντοτε ἀσφαλέστερον καὶ ὀρθότερον περὶ τε τῶν παρόντων αὐτοῦ πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ὄρων τῆς προόδου καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ τύχης». Οἱ λόγοι οὗτοι κατ' ἀναλογίαν ἰσχύουν καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Βεβαίως δὲν ἔχομεν νὰ παρουσιάσωμεν διὰ τὸν τόπον μας ἀξιόλογον ἀρχαιότητα, οὔτε τοῦ Παρθενῶνος τὰ ἐπιστύλια, οὔδὲ τῆς Ὀλυμπίας τὰ εὐρήματα διότι δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτα. Θὰ ἐκινήσωμεν

λοιπόν από τα πρώτα βήματα εμφάνισης του μικρού μας χωριού αρχικώς και θα φθάσωμεν έως της σήμερον.

Οὕτω συνέλεξα: α) διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν σχέσιν τοῦ τόπου ὀλίγα στοιχεῖα ἀπὸ μερικὰ βιβλία β') διὰ τὴν μέσην περίοδον ἱστορικὰ τοιαῦτα ὡς καὶ ἀθηντικὰς πληροφορίας παλαιότερων καὶ γ') διὰ τὴν νεωτέραν περίοδον αὐτὰ πού ἔγιναν ὅπως ἀκριβῶς τὰ παρηκολούθησα ὁ ἴδιος καὶ τὰ ἔζησα.

Ἀληθῶς ἡ ἐργασία αὕτη ἀνήκε εἰς ἰκανωτέρους καὶ ἐμπειροτέρους ἐμοῦ.

Μὲ διακατέχει δμως τὸ εὐγενέστερον ἰδανικὸν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προόδου τοῦ τόπου μας. Αὐτὸ καὶ μόνον. Ἡ λησμοσύνη δὲν ἐπιθυμῶ νὰ καλύψῃ τὸ παρελθόν. Ἐλπίζω πὼς τὰ ἐκτεθέντα δὲν θὰ ἐξετασθοῦν διὰ τὴν πολυμάθειάν των, διότι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός. Σημασίαν ἔχει μόνον δι' ἐκεῖνον πού θὰ θελήσῃ μετ' ἐνδιαφέροντος νὰ μάθῃ κάτι διὰ τὸν τόπον ὅπου γεννήθηκε.

Ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐμενῆ κρίσιν καὶ ἐπιείκειαν τῶν ἀναγιγνωσκόντων, καθὼς καὶ τὴν συγγνώμην διὰ τινὰ παραλείψιν ἢ ἐσφαλμένην ἀναγραφὴν.

Προσφέρω λοιπόν καὶ ἀφιερώνω τὴν προσπάθειάν μου ταύτην, εἰς τὴν κοινότητα Ἑλληνικοῦ, εἰς τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν γενεάν, ὡς ἐλάχιστον δείγμα καθήκοντος καὶ ἀγάπης τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς μου.

Ἀθῆναι Ἀπρίλιος 1972

Γ. Π.

Α'

1. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

Ἀρχαῖαι γειτονικαὶ πόλεις

Τὸ Ἑλληνικόν, ἄλλοτε Μουλάτσι, εἶναι τὸ μεγαλύτερο χωριὸ τοῦ τέως δήμου Τρικολώνων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Τὸ πάλαι ὁ μὲν δήμος Τρικολώνων ἐλέγετο χώρα Εὐτρησία, με τὰς πόλεις Τρικόλωνοι, Ζοιτία, Θύραιον καὶ Ὑψοῦς. Ἡ δὲ ἐπαρχία Γορτυνίας ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων *δ ρ ο γ γ ο ς* δηλ. ὑποδιοικήσις, ἐπαρχία τῶν Σκορτῶν, σλαύιστι δὲ Γκόρτσα ἐκ παραφθορᾶς προφανῶς τῆς λέξεως Γόρτυς, ἣτις καὶ ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ 1855 ἔδωκε τὸ Ἴδιον αὐτῆς ὄνομα εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἀντὶ τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Φραγκοκρατίας.*

Ἡ πραγματικὴ καὶ αὐτοτελὴς ἱστορία τῆς Γορτυνίας ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς Φιλοσόφου καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1205 μ.Χ. Ὡς ἀναφέρει ὁ κατὰ τὴν 2αν μ.Χ. ἐκκλισητικὴν τὴν Ἑλλάδα περιηγηθεὶς Παισανίας, ἡ ἀρχαία πόλις Τρικολώνων, ἐξ ἧς καὶ ἡ τοῦ δήμου ὀνομασία ἐλήφθη, εὕρισκετο εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκεται σήμερον τὸ χωριὸν Παληομεῖρι ἢ ὀλίγον τι κατωτέρω εἰς θέσιν Παληόπαυλια. Ἡ πόλις Τρικολώνων ὑπῆρξε πόλις πολυπληθῆς ἢ ὁποία, κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Λυκάονος. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ὑπῆρχον καὶ ἕτεραι πόλεις ὡς ἡ Ζοιτεία ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Παλαμάρι, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζοιτέως υἱοῦ τοῦ Τρικολώνου. Ἡ Παρώρεια παρὰ τὸ σημερινὸν χωριὸν Ψάρι κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Παρωρέως υἱοῦ τοῦ Τρικολώνου. Θύ-

(*) Τ. Κανδηλώρου «ἡ Γορτυνία». Κεφ. Β' σ. 17, 41 τοῦ 1898.

ραιον πόλις παρά τὸ σημερινὸν χωρίον Σύρνα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θυραίου υἱοῦ τοῦ Λυκάονος, καταδεικνυομένη καὶ σήμερον ἐπὶ ἀρχαίων λειψάνων, πίθων, καὶ τάφων.

Ἡ ἄλλη πόλις ἢ Ὑψοῦς (Στεμνίτσα) κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑψοῦντος υἱοῦ τοῦ Λυκάονος, Ἀρκαδικοῦ βασιλέως, τοῦ ὁποῖου οἱ 49 υἱοὶ του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ὑψοῦς, κατεκεραυνώθησαν ὑπὸ τοῦ Διός, ἐπιδείξαντες αὐτῷ ἀσέβειαν. Ἡ μεταξὺ Ὑψοῦντος καὶ Θυραίου χώρα, (δηλ. ἀπὸ Ὑψοῦντος μέχρι τῆς Σύρνης) ὡς ὄρεινῆ, εἶχε πολλὰ θηρία. Σχετικῶς περὶ αὐτοῦ ὁ Πausanias λέγει: «... τὰ δὲ Ὑψοῦντος ἐστὶν ἐν ὄρει κειμένω μὲν ὑπὲρ τοῦ πεδίου, καλουμένω δὲ Ὑψοῦντι ἢ δὲ Θυραίου τε καὶ Ὑψοῦντος μεταξὺ ὄρεινῆ πᾶσα ἐστὶ καὶ θηριώδης...». * Φοβούμενος τὰ θηρία ὁ Πausanias, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Ὑψοῦντα, διὰ νὰ παράσχη λεπτομερεῖς περὶ αὐτῆς πληροφορίας. Ἐπίσης ὁ ἴδιος κάμνει λόγον ὅτι διήρχετο ἀμαξιτὴ ἀρχαία ὁδὸς Μεγαλοπόλεως διὰ Χαρισίων (ἴσως τὸ σημερινὸν Τρίλοφον), διὰ Τρικολώνων (Παληρομεῖρι) διὰ Ζοιτείας (Παλαμάρη) διὰ Παρωρείας (Ψάρι) διὰ Θυραίου (Σύρνης), πρὸς Μεθύδιον. καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ὀλύμπια μὲ μῆκος 170 σταδίων ἦτοι διάστημα ἀποστάσεως ὀκτώμισυ ὥρων.**

Σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπὸ τῆς ἐμφανισεῶς του ὁ ἄνθρωπος, τῆ δυνάμει τοῦ πολλαπλασιασμοῦ του καὶ μὲ τὸ κατακτητικὸν δημιουργικὸν του πνεῦμα, κατέκτησε πᾶσαν τὴν γῆν δὲν ἔπαυσε ποτὲ τὴν πρόοδον καὶ ἐξέλιξιν του, τὴν δημιουργίαν πολιτισμοῦ μὲ τὴν συνεχῆ δὲ καὶ ἀκατάπαυστον πορείαν του, ἔφθασε μέχρι τῆς σήμερον ὥστε νὰ παρουσιάσῃ ἐκπληκτικὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν μὲ ἐπιτεύγματα θαυμαστά.

Ἐκυριάρχησε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐγένετο βασιλεὺς πάντων

(*) Ἡ Πausanias Ἀρκαδία Κεφ. 35. 7. Ὁ Πausanias ἦταν ἀρχαῖος Ἑλληνας περιηγητής. Καταγωγή του ἀπὸ Μαγνησίαν ἢ Μ. Ἀσίαν ἐξῆσε τὸν Β' αἰῶνα μ.Χ. Ἐγραψε τὸ πολῦτιμο ἔργο του «Ἑλλάδος Περιήγησις» μὲ πολλὰς ἱστορικές πληροφορίες.

(**) Ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ Τρικολωνικά Ἀθ. Παπαχριστοπούλου Κεφ. Β' σελίς 35 ὡς καὶ Τ. Κανδηλώρου ἢ Γορτυνία ἢ Κεφ. Β' σ. 20 ἔτους 1898.

τῶν ἐπ' αὐτῆς διότι μὲ τοιαύτην δύναμιν, ἐπροικίσθη ἀπὸ τὸν δημιουργὸν Θεὸν οὕτως ὥστε, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, μὲ πολλὰς καὶ θαυμασίας πόλεις, μὲ κωμοπόλεις καὶ κατάσπαρτα χωρία, καλλιεργῶν αὐτὴν καὶ δημιουργῶν πᾶν ὅτι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν του. Προῆλθε ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴν του ἀτελεῆ κατάστασιν, διηρέθη εἰς λαοὺς, φυλάς καὶ γλώσσας, καὶ διεσπάρη ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς.

Τοιοτοτρόπως λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας χώραν τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ἦλθον ἐν πρώτοις οἱ Πελασγοὶ διακρινόμενοι διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ μοχλοῦ καὶ τὴν τειχοδομίαν ἔκτισαν κατ' ἀρχὰς διάφορα τείχη καὶ ἐκύλησαν ὀγκολίθους, τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ μυθικοῦ Ἀρκαδικοῦ Βασιλείου ὑπῆρξεν ὁ Πελασγός· τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Λυκάων, ὅστις ἐπὶ τοῦ Λυκαίου ὄρους ἔκτισε τὴν ἀρχαιοτάτην πόλιν τῆς Ἀρκαδίας Λυκόσουραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσύστησε ἐπ' ὄνοματι τοῦ Λυκαίου Διός, τοῦ προστάτου τῶν Ἀρκάδων, παναρκαδικὴν ἑορτήν, τὰ Λύκαια. Ὁ Λυκάων ἐγέννησε πολλοὺς υἱοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐσώθη ὁ εὐσεβὴς Νύκτιμος. Αὐτὸν διεδέχθη ὁ Ἀρκάς, ὁ ἐνδοξότατος πάντων τῶν βασιλέων τῆς Ἀρκαδίας, ὁ ὁποῖος ἔδειξε στοργὴν εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ φιλοπονίαν διότι ἐδίδασκε αὐτοὺς πῶς πρέπει νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, πῶς νὰ παρασκευάζουν ἄρτον, πῶς νὰ ὑφαίνουν, νὰ κατασκευάζουν ἐνδύματα καὶ νὰ ζῶσι ἀνθρωπίνως. Λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιρροῆς, ἡ χώρα ἀπὸ Πελασγία ὠνομάσθη Ἀρκαδία. Οἱ Ἀρκάδες ἦσαν φύσει λαὸς γεωργικός, ποιμενικός, ἀνδρείος καὶ φιλόμουσος.

Ὁ Πausanias μᾶς πληροφορεῖ ὅτι, εἰς τὸ ἐπάνωθεν τῆς σημερινῆς κεφαλοθρύσου μέρος, παρά τὴν Καρύταιναν, εἰς θέσιν καλουμένην Σεφῆρι, ἦτο ἕνα παλαιὸν μνημεῖον ὀνομαζόμενον Παραιθάσιον, ἰδρυθὲν πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων. Οἱ Μεγαλοπολίται εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τὸν Κλεομένην, βασιλέα τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ ἠττηθέντες ὑπ' αὐτοῦ, μετέβαλε οὗτος εἰς σωροὺς ἔρειπίων τὴν ἐνδοξὸν πόλιν ἣτις εἶχε συνω-

κισθή από κατοίκους της περιφέρειας. Οί κάτοικοι της πόλεως μετά την ήτταν των διεσκορπίσθησαν τῆδε κακεῖσε, οἱ δ' ὄρεινοι ἐπανήλθον εἰς τὰς ἐστίας των ἀφοῦ εἰς τὴν ὡς ἀνωτέρω θέσιν ἴδρυσαν τὸ ἐν λόγῳ μνημεῖον διὰ τὴν παρασπονδῖαν τοῦ Κλεομένου. Ἴδου πῶς ἀκριβῶς γράφει ὁ Παυσανίας: «...κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Γόρτυνος εἰς Μεγάλην Πόλιν πεποιήτε μνήμα τοῖς ἀποθανούσιν ἐν τῇ πρὸς Κλεομένην μάχῃ· τὸ δὲ μνήμα τοῦτο ὀνομάζουσι οἱ Μεγαλοπολίται Παραιθάσιον, ὅτι εἰς αὐτοὺς παρεσπόνδησεν ὁ Κλεομένης...». Διὰ μὲν τὴν πεδιάδα καὶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Βρένθην, ἥτις μετὰ ταῦτα ὠνομάσθη Καρύταινα, γράφει ὡς ἐξῆς: «Παραιβασίου δὲ ἔχεται πεδίον ἐξήκοντα μάλιστα σταδίων· καὶ πόλεως ἐρείπια Βρένθης· ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ καὶ ποταμὸς ἐξοισιν αὐτόθεν Βρενθεάτης, ὅσον δὲ σταδίους προελθόντι πέντε κάτεισιν ἐς τὸν Ἄλφειον...» (*). Διὰ δὲ τὸν Γορτύνιον ποταμὸν, τὸν Λούσιον, λέγει τὰ ἐξῆς: «...τὴν δὲ Γόρτυνα ποταμὸς διέξεισιν, ἀπὸ μὲν τῶν περὶ τὰς πηγὰς ὀνομαζόμενος Λούσιος, ἐπὶ λουτροῖς δὴ τοῖς Διὸς τεχθέντος· οἱ δὲ ἀπωτέρω τῶν πηγῶν καλοῦσιν ἀπὸ τῆς κώμης Γορτύνιον· οὗτος ὁ Γορτύνιος ὕδωρ ψυχρότατον παρέχει ποταμῶν... μάλιστα δὲ ὡρα θέρους» (**). Ὁ ποταμὸς οὗτος καὶ μέχρι σήμερον φέρει πηγὰς εἰς τὸ βάθος τῶν ἐκατέρωθεν ἀποκρήμνων βράχων κάτωθεν τῆς Μονῆς Προδρόμου πού ἀναθλύζουσι ὕδωρ ψυχρότατον. Ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς γεφύρας «Κόκκορη», ὅπου ὑπῆρχε ἡ ἀρχαία Γόρτυς, ἐγένοντο κατὰ τὰ ἔτη 1953—1954 ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ἀνευρέθησαν ἀρχαιότητες ἥτοι θεμέλια ναοῦ Ἀσκληπιοῦ (***) καὶ λουτρά, ὅπου ἐλούοντο οἱ πάσχοντες.

Πλησίον τοῦ Ἑλληνικοῦ, πρὸς βορρᾶν καὶ εἰς μικρὰν ἀ-

(*) Παυσανίου Ἀρκαδία Κεφ. (28.7).

(**) Ἰδίου Κεφ. (28.2). Λέγεται Λούσιος διότι στὰ νερά του οἱ ὡμφες Ἀργῶ, Θεισῶα καὶ Νέδα ἔλουσαν τὸν Ἀρκάδα Δία.

(***) Ὁ Ἀσκληπιὸς ἦταν ὁ πρῶτος γιατρὸς τῆς ἀρχαίας μυθικῆς ἐποχῆς. Μὲ διάφορα βότανα καὶ ἔμπλαστρα καὶ χει-

πόστασιν ὑπάρχει τοποθεσία ὀνομαζομένη «Ἑλληνικό», ὅπου εὐρίσκονται ἀρχαιοπρεπεῖς τινὲς λίθοι μεγάλου σχήματος ὀρθογωνίου, λείψανα ἀρχαίου φρουρίου ἢ ναοῦ ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀθ. Παπαχριστόπουλος εἰς τὰ «Τρικολωνικά» μέρος Β' Κεφ. Α'. Εἶναι δηλ. τὰ Ἑλληνικά ἀρχαιολογικὰ εἰδωλολατρικὰ μνημεῖα, τοιαῦτα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς Κρήτην πλείστα τοποθεσίαι φέρουσι τὴν ὀνομασίαν ταύτην Ἑλληνικά κατὰ μικρὸν παρηλλαγμένην εἰς Ἑλληνικά. Ἡ λέξις αὕτη εἰς τὴν Γορτυνίαν ἀπαντᾶται καὶ μεταξὺ τῶν χωρίων Βαλτεσινίκου καὶ Γλανιτσιᾶς παρεφθαρμένη εἰς Λενικά (*).

2. ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΚΤΗΤΑΙ

Ἡ Μεγάλη Πατρίδα, ἡ Ἑλλάδα μας, διαγράφει ἔνδοξον τρισχιλιετὴ ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον. Διάφοροι ἐχθροὶ κατεπάτησαν τὸ ἱερὸν ἔδαφός της, μὲ διαθέσεις κατακτητικὰς. Καὶ τοιοῦτοι ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια ἦσαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον οἱ Γότθοι, οἱ Ἀβάροι μετ' ἄλλων ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν καὶ πρὸ παντὸς οἱ Σλαῦοι οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν τελευταίαν των ἐπιδρομὴν κατέλαβον τὴν Πελοπόννησον τὸ 559 μ.Χ. Μετὰ ταῦτα ἄλλοι ἐχθροὶ, οἱ Φράγγοι ἀπὸ τοῦ 1204—1320 καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1453 οἱ Τούρκοι, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ σὺν τῷ χρόνῳ κατέκτησαν τὴν ἑλληνικὴν γῆν, ὑπεδούλωσαν τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων μὲ πι-

ρουργικὰς ἐπεμβάσεις ἐθεράπευε πολλοὺς ἀρρώστους, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ πεθαίνουσι. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου, ὁ Πλούτωνας διεμαρτυρήθηκε στὸ Δία, διότι ἔχασε τὴν πελατεία του. Ὁ Δίας διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ τὸν κατακεραύνωσε καὶ τὸν ἔκαμε ἀστερισμὸ πού λέγεται Ὁφιοῦχος, ἐπειδὴ σὰν σύμβολό του τῆς ἰατρικῆς, ὁ Ἀσκληπιὸς εἶχε τὸ φίδι. Μετὰ τὸν θάνατό του, ὁ λαὸς τὸν ἐθεοποίησε καὶ τοῦ ἔκτισε πολλοὺς ναοὺς πού ὀνομάσθησαν Ἀσκληπιεῖα τὰ ὁποῖα ἦσαν συγχρόνως καὶ θεραπευτήρια.

(*) Χρ. Κωνσταντινοπούλου, τὸ χωριὸ μου Γλανιτσιᾶ, Ἀθήναι 1965, σ. 25.

κράν δουλείαν πολλῶν ἐτῶν. Ἐπειτα Ἐνετοὶ καὶ Ἄλθανοὶ καὶ τελευταίως, μὲ τὸν Β΄ Παγκόσμιον πόλεμον, Ἴταλοὶ καὶ Γερμανοὶ καὶ Βούλγαροι.

Εἶναι ὡς βλέπομεν ἡ Ἑλλάδα μας, λόγω τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, τὸ σταυροδρόμι πολέμων καὶ ἐχθρῶν. Οἷσ-
δήποτε ἄλλος λαὸς μὲ τοιαύτας δοκιμασίας θὰ ἐξηφανίζετο·
ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἴσταται καὶ μεγαλουργεῖ, εἶναι φάρος τῆς ἀν-
θρωπότητος ποὺ διδάσκει καὶ ἀγωνίζεται διὰ τὰ ἀνώτερα ἰ-
δανικὰ τῆς πίστεως τοῦ δικαίου τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἐ-
λευθερίας.

3. ΘΕΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Τὸ Ἑλληνικὸν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας ὡς ἐλέχθη, μεταξὺ Ἰψοῦντος (Στεμνί-
της) πρὸς βορρᾶν καὶ Καρυταίνης πρὸς νότον εἰς τὸ μέσον περίπου ἐπὶ χαμηλοτέρου ἀπὸ Ἰψοῦντος ἡμιορεινοῦ κατα-
μικρὸν ἐπιπέδου ἐδάφους. Ὅταν ἕνας κοιτάζει πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικόν, βλέπει τὸ ὄρος Ἰψοῦς (Κλινίτσα) -1516 μέτρα- μὲ τὰ χαμηλότερα βουνὰ ποὺ εἶναι συνέχεια καὶ ἐπεκ-
τείνονται κατὰ σειρὰν πρὸς ἀνατολὰς σὰν μιὰ δαντελωτὴ βου-
νοσειρὰ ἀπὸ Ἰψοῦντος μέχρι Σύρνας. Ἡ πολίχνη Ἰψοῦς δὲν φαίνεται, διότι περικλείεται γύρω ἀπὸ ὑψούντια βουνά. Νο-
τίως, ἀπλοῦται τὸ ὄροπέδιον τῆς Μεγαλοπόλεως μὲ τὸν διαρ-
ρέοντα αὐτὸ Ἀλφειὸν ποταμὸν καὶ ἡ Καρύταινα ἡ ὁποία δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικόν, διότι παρεμβάλλεται μικρὸς λόφος. Εἶναι ἕνα ὠραῖον θέαμα ἀπὸ τὴν θέσιν Ἰψοῦντος ἕνα-
ντι νοτιοδυτικᾶ, φαίνεται τὸ ὑψίκορμον ὄρος Λύκαιον τῆς Ὀ-
λυμπίας καὶ πρὸς δυσμᾶς εὐρίσκεται ἀμφιθεατρικῶς τὸ χω-
ρίον Ἀτσίχωλος μὲ τὸν διαρρέοντα πρὸς τὰ κάτω π. Ἰού-
σιον. Πρὸς βορρᾶν, τὰ Γορτυνιακὰ βουνὰ ἀνάμεσα στὰ ὁποία φαίνεται ἡ Ζάτουνα καὶ ἡ Δημητσάνα.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἀπὸ τὴν Ἰψοῦντα ἀπέχει πεζῆ, μίαν ὥ-
ραν καὶ ἡμίσειαν περίπου ἀπὸ «τὸ περικοπὸ-Ἰγιοθανάση» ὄλο ἀνηφοριά, ποὺ ὀδηγεῖ ὑψηλὰ στὸ βουνὸ «Κακαθούλι» καὶ ἐνώνεται μὲ τὴν δημοσίαν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἰψοῦντα μὲ τὴν

ὁποῖαν συνδέεται εἰς ἀπόστασιν 12 περίπου χιλιομέτρων. Μὲ τὴν Καρύταινα ἐπίσης συνδέεται διὰ τῆς αὐτῆς ἀμαξιτῆς ὁ-
δοῦ εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομέτρων, πεζῆ δὲ μίαν ὥραν καὶ 20'. Ἐκ Δημητσάνης πρὸς βορρᾶν συνδέεται διὰ τῆς αὐτῆς ἐ-
παρχιακῆς ὁδοῦ εἰς ἀπόστασιν 19 χιλ. καὶ πεζῆ τρεῖς ὥρας ἀπὸ «τὸ περικοπὸ κακὸρεμμα», ψηλὰ στὸν ἀπότομο ἀνήφορο ἀπὸ τὰ «παλιάμπελα» ὄριον Ἰψοῦντος τόσον ἀνοδικά, ὥστε ὁ ὁδοιπόρος πολὺ κουράζεται διὰ τὴν συναντήσιν τὴν δημο-
σίαν ὁδόν. Ἐκ Μεγαλοπόλεως πρὸς νότον δι' αὐτοκινήτου ἀπέχει τὸ Ἑλληνικόν 24 χιλ. καὶ πεζοπορικῶς 3.30' ὥρας· ἀ-
πὸ Ἀνδρίτσαιναν 35 χιλ. καὶ ἀπὸ Τρίπολιν 59 χιλ.

Ἀπὸ Ἀθήνας, μέσφ Τριπόλεως — Μεγαλοπόλεως ὁδικῶς 255 χιλ. Τὸ μέρος πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν πλευράν ἔχει κλειστὸν ὀρίζοντα ἀπὸ βουνά, νοτιοδυτικὰ ὅμως ἀνοικτὸν ὀ-
ρίζοντα.

Τὰ οἰκήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λιθόκτιστα, καλύπτουν τρία μι-
κρὰ ὑψώματα ἀποτελοῦντα οὕτω τὰς τρεῖς αὐτοῦ συνοικίας, τὸν πέρα μαχαλᾶ (*), τὰ «Μπαρμπαλιαίικα» τὸν μεσαῖο συνοικι-
σμὸ τὰ «Μεσιαναίικα» καὶ τὸν κάτω, τὰ «Κονιαραίικα», μὲ μῆκος ἀποστάσεως ἑνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπὸ τὸ ἕνα ἄ-
κρον ἕως τὸ ἄλλο. Διαχωρίζονται τὰ μπαρμπαλιαίικα ἀπὸ τὰ μεσιαναίικα μὲ μικρὸ βαθούλωμα ἐπιπέδων ἀγρῶν «μπό-
στενη» ὅπως λέγεται καὶ τὰ κονιαραίικα μὲ τὴν δημοσίαν ὁ-
δόν. Ὡστε ὡς ἐκ τῆς ἐδαφικῆς του διαμορφώσεως καὶ τῶν συνοικισμῶν τοῦ τὸ Ἑλληνικὸν συνίσταται εἰς Μπαρμπαλιαί-
κα, Κονιαραίικα καὶ στὴ μέση Μεσιαναίικα μὲ τὸν Ἰγιολιᾶ μαζὶ καὶ πιὸ κάτω λίγο ἢ πλατεῖα μὲ μαγαζιά καὶ καφενεῖα. Ἡ πλατεῖα ἤδη ὀνομάσθη «πλατεῖα Ἰγιολιᾶ» διότι εἰς τὴν τοποθέσιαν αὐτὴν ὑπῆρχε ἄλλοτε ἡμιτελὲς τοιχίον ναοῦ Ἰγιολιᾶ τὸ ὁποῖον κατεδαφίσθη. Ἐλαθον ὀνομασίαν καὶ οἱ δρόμοι ἡ πρὸς τὰ κονιαραίικα ὁδὸς ὀνομάσθη «ὁδὸς Θ. Κολοκοτρῶνη», ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, «ὁδὸς Προφ. Ἰγιολιᾶ», ἡ πρὸς τὴν Σχολὴν, «ὁδὸς Μαυράκου», ἡ ὁδὸς πρὸς

(*) μαχαλᾶς, λέξις τουρκικὴ.

Τά Μπαρπαλαιϊκά

Τά Μεσιαναϊκά

Τά Κονιαραϊκά

την Ύψουντα «ὁδὸς 21ης Ἀπριλίου 1967» καὶ ὁδὸς «Μονῆς Προδρόμου».

Εἰς τὸ μέσον ὅπου καὶ ἡ ἀγορὰ, διέρχεται ἡ ἐκ Μεγαλοπόλεως ὁδὸς πρὸς Ύψουντα, Δημητσάναν, Βυτίναν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Τρίπολιν. Ἐγένετο αὕτη κατὰ τὸ ἔτος 1895 καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ ἐποχῆς βουλευτοῦ Παλαμήδου καὶ εἶναι ὁ συγκοινωνιακὸς ἀγωγός, πὺ κατ' ἀναλογίαν ἀνεβάζει τὴν οἰκονομικὴν, μορφωτικὴν καὶ πνευματικὴν στάθμην τοῦ τόπου μας καὶ γενικῶς ἐξυπηρετεῖ τὴν νότιον Γορτυνίαν. Αὕτη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους διεπλατύνθη ὑπὸ τῆς 5ης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας Μ.Ο.Μ.Α (Μικτὴ Ὅμας Μηχανημάτων Ἀνασυγκροτήσεων) καὶ θὰ ἀσφαλτοστρωθῇ ἀπὸ Δημητσάνης μέχρι σταυροδρομίου Κάρυταινης.

Εἶναι ἡ συγκοινωνία ἓνα ἀγαθὸν πὺ φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς μεταξὺ των σχέσεις. Δύο εἶναι τὰ καλὰ τοῦ τόπου μας ἡ ἀμαξιτὴ αὕτη ὁδὸς καὶ τὸ νερὸ. Ἄν αὐτὰ ἔλειπον, θὰ ἔλειπε καὶ τὸ Ἑλληνικόν ὡς τρίτον ἀγαθὸν ἔρχεται ἡ φυσικὴ του τοποθεσία. Ἐνίοτε κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος εἶναι αἰσθητὸν τὸ ψῦχος καὶ γίνεται βαρυχειμωνιά μὲ ἀρκετὰ χιόνια καὶ πάγους. Οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἐτοιμάζουν καὶ προμηθεύουν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν χειμῶνα. Μέσα θερμάνσεως ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παλαιὸ τζάκι(*), τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται, εἶναι οἱ στόφες καὶ οἱ θερμάστρες πὺ ἔχουν οἱ νεώτεροι. Εἰς τὸ παρελθόν, οἱ κάτοικοι μετέφερον πολλὰ ἐλάτινα καυσόξυλα κάθε καλοκαίρι διὰ τὸν χειμῶνα μὲ τὰ ζῶα των, ἀπὸ τὰ ἔλατα, ἀπὸ τὸ Ραπούνι, ὅταν πολὺ πρῶτὶ ξεκινούσαν μὲ τὸν αὐγερινὸν νὰ προφθάσουν νὰ ἐπιστρέψουν διὰ νὰ συνεχίσουν τὰς ἐργασίας των. Γέμιζαν ἀπὸ ἐλάτινα ξύλα οἱ αὐλὲς κατὰ σωρούς «τρακλάδες» ὅπως λέγονται.

Τὸ κλίμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως εἶναι ξηρὸν εὐκρατον καὶ ὑγιεινὸν, μετριῶς μὲν ψυχρὸν τὸν χειμῶνα, δροσερὸν δὲ τὸ καλοκαίρι. Εἶναι ἄριστος τόπος

(*) Τζάκι: λέξις τουρκικὴ

θερινῆς διαμονῆς μὲ τὸν δροσερὸν ἀέρα ἔχει ὑψόμετρον περίπου 700 μ. μὲ ἀρκετὸν πράσινον ὄλο τὸ καλοκαίρι τὸ Ἑλληνικὸν καλύπτεται ἀπ' αὐτὸ, διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ θέρος πολλοὶ πατριῶται καὶ ξένοι τὸ ἐπισκέπτονται. Ἔχει σήμερον καθημερινὴν συγκοινωνίαν μὲ λεωφορεῖον ἐξ Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον μέσῳ Μεγαλοπόλεως, τὸ ἀπόγευμα φθάνει εἰς τὴν πλατεῖαν.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ φθινοπώρου ἄρχονται καὶ αἱ βροχαὶ καὶ πολλάκις βροχαὶ συνεχεῖς λόγω ὅμως τῆς θέσεώς του τὸ Ἑλληνικόν, δὲν ἔχει τόσην αἰσθητὴν ὑγρασίαν ἄνεμοι φυσοῦν κυρίως μὲν τὸν χειμῶνα ὁ βορρᾶς καὶ ἄλλοτε ὁ νότος τὸ καλοκαίρι δὲ ὁ βορειοδυτικὸς δροσερὸς μαῖστρος.

Εἰς τὸ ἐκδοθὲν Λεύκωμα Γορτυνίας, ὁ κ. Π. Κοντοῆς γράφει τὰ ἐξῆς διὰ τὸ Ἑλληνικόν. «...Τὸ πολυανθρωπότερον χωρίον τοῦ πρώην δήμου Τρικολῶνων μετὰ τὴν Στεμνίτσαν, ὀνομαζόμενον πρότερον Μουλάτσι. Εἶναι κτισμένο εἰς γραφικὴν τοποθεσίαν καὶ ἐπὶ τριῶν μικρῶν λοφίσκων ἔμπροσθεν του πρὸς Δ ἐκτείνεται εὐρύτατος ὀρίζων φθάνων μέχρι Ὀλυμπίας, βορειοδυτικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου διέρχεται ὁ Λούσιος ἀνατολικῶς ὑψοῦται τὸ βουνὸ «Κακαβούλι» καὶ νοτίως ἡ πεδιάς τῆς Μεγαλοπόλεως. Ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπάρχει τὸ πράσινον λόγω τῶν πολλῶν ὀπωροφόρων καὶ καλωπιστικῶν δένδρων καὶ κήπων. Ἡ ἀνάπτυξις ὀφείλεται εἰς τὰ ἄφθονα νερά ποῦ τρέχουν ἀπὸ τῆς βρύσσης. Τὸ κλίμα τοῦ χωρίου ὑγιεινότατον...».

4. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΜΟΥΛΑΤΣΙΟΥ

Ἡ λέξις Μουλάτσι δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ποῦ ἐδόθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ὀνομασία εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὅταν πρωτοεμφανίσθη ὡς μικρὸς ἀραιὸς ἀγροτικὸς συνοικισμὸς. Χρειάσθηκε κάποια ἔρευνα διὰ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν καὶ μάλιστα ὄχι τόσον εὐκολος. Δύο ἀπόψεις ὑπάρχουν ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῆς λέξεως λέγουν ὅτι εἶναι σλαβικὴ ὅπως καὶ αἱ περὶ τὴν Ὑψοῦντα τοποθεσίαι μὲ τὰς ὀνομασίας Κοσκίτσα, Κλινίτσα, Τόμπριτσα, Ρουσκίτσα, Στεμνίτσα, Νεμνίτσα, κ.ἄ. Σλάβους ὅμως μόλις

περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος εὐρίσκομεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνῶ τὸ Μουλάτσι διὰ πρώτην φοράν τὸ συναντοῦμε ὡς χωρίον στὴν περιγραφὴν τοῦ Βενετοῦ **Pier' Antonio Pacifico** (1690) (*) ὁ ὁποῖος κατέλιπεν ὀδοπορικὴν περιγραφὴν τῶν ὀρίων ἐκάστης τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Μορέως. Εἰς τὴν ἐξδόμην περιγραφὴν τῆς Καρυταίνης, μαζὺ μὲ ἄλλα χωρία ἀναφέρεται καὶ τὸ Μουλάτσι δηλ. ἀπὸ τὰ τέλη περίπου τοῦ δεκάτου ἐξδόμου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ὅτε πολλὰ χωρία ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των. Οἱ γλωσσολόγοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ κατάληξις «τσι» ἢ «τσια» καὶ «τζια» δὲν εἶναι σλαβικὴ, ἀλλὰ διαμορφώθηκε κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. Ἡ ἑτέρα ἐξήγησις εἶναι ὅτι ἡ λέξις Μουλάτσι προήλθε μᾶλλον ἐκ μετασχηματισμοῦ τῆς τουρκικῆς λέξεως «ιμλιάκι», διότι ἐπὶ τουρκοκρατίας «ιμλιάκια» ἔλεγοντο τὰ ἀγροτικὰ κτήματα τὰ μακρὰν τῶν πόλεων εὐρίσκόμενα ἄτινα ἀνήκον εἰς τὸ δημόσιον. Τὸ Μουλάτσι λοιπὸν ἀρχικῶς ἔλέγετο ιμλιάκι(**) ὄχι ὡς ὀνομασία ἀποδιδόμενη εἰς χωρίον, ἀλλ' ὡς καλλιεργουμένη μικρὰ ἀγροτικὴ περιφέρεια ἀνήκουσα εἰς τὸ δημόσιον καλλιεργουμένη δὲ αὐτὴ ἄλλοτε μὲν ἐξεμεταλλεύοντο ταύτην καὶ οἱ ἐκμεταλλευταὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀπλοὶ ἐπικαρπωταὶ, ἄλλοτε πάλιν οἱ καλλιεργηταὶ ἐπλήρωνον φόρους εἰς τοὺς τούρκους. Τὸ χωρίον Παλαμᾶρι εἶχε διαρκὴ σταθμὸν τούρκου εἰσπράκτορος «σπαχῆς» λεγόμενος(***) ὅστις ἤρχετο καὶ εἰσέπραττε τοὺς φόρους. Πιθανὸν ἐδῶ στὸ Μουλάτσι νὰ εἶχε καὶ φορολογικὸν σταθμὸν ὡς ἔλέγετο, ὡφειλον ὅμως οἱ εἰς ἕκαστον χωρίον λεγόμενοι «κουτζαμπασῆδες» νὰ ἔχωσιν ἐτοίμους τοὺς φόρους καὶ νὰ τοὺς παραδίδουν. Πολλάκις οἱ κάτοικοι δὲν ἠδύναντο νὰ πλη-

(*) Θάνου Κριμπᾶ, Ἡ Ἐνετοκρατομένη Πελοπόννησος, «Πελοπονησιακά» Τ.Α' (1956) σ. 344.

(**) Ἐκ τοῦ τουρκικοῦ «ιμλιάκ» ποῦ σημαίνει κτήματα. Ἴδὲ λέξ. Πάπυρος - Λαρούς καὶ Ἐγκυκλοπ. Ἡλίου. Τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν ἔδιδε καὶ ὁ ἄλλοτε πολυμαθὴς Ἱεράρχης Γόρτυνος, ὁ ἐξ Ὑψοῦντος Ἰω. Μαρτίνος, καθὼς μοῦ ἔλεγε ὁ ἀείμνηστος ἱερεὺς πατέρας μου ὅταν ἦμουν μικρὸς.

(***) Τ. Κανδηλῶρου, ἡ Γορτυνία Κεφ. ΙΣΤ' σελ. 267 τοῦ 1898

ρώνουν τὸν δυσβάστακτον τουρκικὸν φόρον ὅπως τοῦτο συνέβαινε εἰς ὅλα τὰ χωριά.

Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ Ὀκτώβριον 1819 μέχρι Σεβριον 1820 τὸ Μουλάτσι εἰς τὴν κατανομήν τῶν φόρων ποῦ ἐγένετο εἰς Καρύταιναν, εἶχεν ὑποχρεωθῆ νὰ πληρώσῃ 5882.25 γρόσια· ἐπλήρωσε ὅσα εἶχε καὶ ὑπελείπετο ἀκόμη νὰ πληρώσῃ 836.20 γρόσια(*). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως στὰ ἱμνιάκι ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνονται μικρὰ χαμόσπιτα, σπιτοκάλυθα ἀκανόνιστα καὶ ἄτεχνα ἀρχικῶς, οὕτως ὥστε ὡς οἰκίαι ταῦτα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν πρώτων κατοικῶν ποῦ δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ γεωργοὶ καὶ ποιμένες, νὰ παρουσιάζουν ξένα ἀραιὸν συνοικισμὸν ὁ ὁποῖος προσέλαθε τὴν ὀνομασίαν ταύτην. Ἀκολουθῶς ἡ χρῆσις τῆς λέξεως μετεσχηματίσθη γλωσσικῶς εἰς Μουλάτζι διότι ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ μετὰ ταῦτα εὐρίσκομεν τὴν λέξιν νὰ γράφεται καὶ νὰ προφέρεται ὡς Μουλάτζι ὅπως τὴν λέξιν Στεμνίτσα Στεμνίτζα, Δημητζάνα, Βαλτέτζι, Βυζίτζι κ.ἄ.(**). Βραδύτερον ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὰς ὀνομασίας αὐτὰς ἀντὶ τοῦ «τζ» προσελήθη τὸ «τσ» ἐπειδὴ τὸ πρῶτον δὲν προφέρεται εὐκόλως ὡς κακόηχον, ἐνῶ τὸ δεύτερον «τσ» προφέρεται καλύτερα· οὕτως λοιπὸν παρέμειναν αἱ ἀνωτέρω ὀνομασίαι ὡς ἔχουν σήμερον, δηλ. Στεμνίτσα, Νεμνίτσα, Δημητσάνα, Βαλτέτσι, Μουλάτσι ἢ Μπλάτσι, ὅπως μετὰ ταῦτα ἐλέγετο εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ μᾶλλον, δοθεῖσα ὡς τοπωνύμιον εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀγροτικὴν περιφέρειαν, μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ποῦ μᾶς ἀφήκαν οἱ Τούρκοι.

Τώρα ποῖος ἦτο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποῦ ἦλθε εἰς τὸν τόπον αὐτὸν κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατώκησε, ποῖος ὁ δεύτερος μετὰ τὴν οἰκογένειάν του, πῶς ὀνομάζετο πόθεν καὶ πότε ἦλθε καὶ ἐκίνησε τὸν πρῶτον λίθον, εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ σαφῆς καὶ συγκεκριμένη ἀπάντησις. Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ἦτο γεωργοκτηνο-

(*) Ἀρκαδικὴ Ἐπετηρὶς Τ. Κανδηλώρου σελὶς 316 τοῦ 1906

(**) Χρ. Κωνσταντινοπούλου «Τὸ χωριὸ μου Μυδαλιά» σελὶς 43. Ἀθήνα 1965.

τρόφος ἐκ τῆς περιφέρειας προελθὼν, καθότι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι τὸ πρῶτον ξεκίνημα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξ Ὑψοῦντος διότι αὕτη ἀπ' ἀνάκαθεν ὑπῆρξε πολυάνθρωπος πολίχνη μετὰ μεγάλην ἀκτίνα περιφέρειας.

Ἡ ἀγορὰ κατὰ τὸν χειμῶνα μετὰ χιόνια

Β'

5. ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΗΝ

Διατήρησις καὶ ἀνάπλασις τοῦ Γένους

Τὸ Ἑλληνικὸν διὰ τὸ ὁποῖον τοσοῦτον χαιρόμεθα καὶ ἀπολαμβάνομεν τὰς φυσικὰς του χάριτας, ὑπῆρξεν εἰς τὸ παρελθὸν ἄσημον καὶ σχεδὸν στήν ἀφάνεια. Τὸ μέρος ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ μετὰ ταῦτα ἦτο πρηνόσκεπές γεμᾶτο πουρνάρια μικρὰ καὶ μεγάλα, ὡς καὶ μέχρι σήμερον οἱ ἑναπομείναντες πρίνοι μαρτυροῦν τοῦτο· ἀπετέλουν δάση ἄτινα σὺν τῷ χρόνῳ κατεστράφησαν πρὸς ἐξημέρωσιν τοῦ τόπου καὶ καυσοξυλείαν, πρὸς διάνοξιν ὕδων καὶ δημιουργίαν ἀγροτικῶν κτημάτων. Ἀμάθεια καὶ ἀκυβερνησία λόγῳ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἐβασίλευε εἰς τοὺς ἐλαχίστους κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἦσαν γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Ἐπλήρωνον φόρους εἰς τὸν κατακτητὴν τουρκοκὸν καὶ ζούσαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου καὶ τῆς τυραννίας τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτω λοιπὸν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν πρώτων αὐτῶν κατοίκων τοῦ τόπου μας ἦτο μᾶλλον ἄθλιος παρὰ ἀνθρώπινος. Τῶν πάντων ἑσπεροῦντο, πτωχεῖα ἀφάνταστος, πρωτόγονος κατάστασις καὶ γενικώτερον ὁ κόσμος κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα εὐρίσκετο εἰς ἀπελπιστικὸν σημεῖον κοινωνικῆς καταστάσεως ἦτο σχεδὸν «ἀνεύγαλτος», συγκοινωνία δὲν ὑπῆρχε, τὸ ἕνα χωριὸ δὲν ἐγνώριζε τὸ ἄλλο ἂν καὶ εὐρίσκετο πλησίον. Ἐκτὸς κατοίκων τινῶν ὄρεινῶν, ὅπου ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ξε-

χειμάζουσαν τὰ ποιμνία των ἄλλοῦ ἢ νὰ παραδέρνον διὰ νὰ ζήσουν, οἱ ἄλλοι δὲν ἐπεριφέροντο καὶ σπανίως ἐπήγαιναν ἴσως εἰς ἄλλο χωριό. Ὁ κόσμος στὰ χρόνια αὐτὰ ἦτο ὄλο ἀκαταστασία καὶ ἀσφάλεια δὲν ὑπῆρχε. Ἐφευγε καὶ κατοικοῦσε στὰ βουνὰ καὶ δύσθρατα μέρη, διὰ νὰ εὕρῃ ὀλίγη ἀνάπαυσιν. Ὅσοι δὲ ἐφθάνον μέχρι Ζακύνθου ἐθεωρεῖτο τοῦτο μέγα κατώρθωμα· «πῆγε στὴ Φραγγιά!» ἔλεγον. Εἰς τοὺς ζοφεροὺς τούτους χρόνους ἀνάγεται καὶ ἡ κτίσις τῶν Λαγκαδίων καὶ Μαγουλιάνων καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων τῆς Γορτυνίας(*) καθὼς καὶ τοῦ Μουλατσίου, χρονολογουμένου ὡς εἴπομεν ἀπὸ τὰ τέλη περίπου τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ὡς μικρὸς συνοικισμὸς εἰς τὸ μέρος αὐτό, καθὼς καὶ τὸ χωριὸν Σύρνα τὸ ὁποῖον συνωκίσθη μετὰ τὸ 1840 (**)

Ἄλλὰ καὶ ἂν τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς φυλῆς καὶ ἂν οἱ πρόγονοί μας ἦσαν ὑπόδουλοι εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ ἂν εὐρέθησαν εἰς δυστυχίαν καὶ ἀθλιότητα ἐπὶ τόσα χρόνια, ἐν τούτοις ἡ φλόγα τῆς διασώσεως τοῦ γένους ὑπῆρχε μέσα εἰς τὸ αἷμα τῶν προγόνων μας, ὅτι ὑπάρχει ἀκόμη δύναμις, καρτερία καὶ ἀντοχή. Ἡ ἐλπίδα δὲν ἔσθυσε, ὅτι «ἔσεται ἡμεῖς» ὅτι «πάλι με χρόνους καὶ καιροὺς, πάλι δικά μας θᾶναι». Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας τῆς οὐδὲ τὸν θάνατον ἀνέμενε ὡς λυτρωτὴν τῶν πόνων τῆς. Καὶ τὸ σπουδαιότερον οἱ πρόγονοί μας οὗτοι, εἶχον βαθεῖα μέσα τῶν ἐρριζωμένων τῶν θρησκευτικῶν συναίσθημα, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν· ἡ δύναμις αὐτὴ τοὺς συνήλωνε, τοὺς ἐνέπνεε, τοὺς ἔδιδε θάρρος καὶ ἀντοχήν. Ἡ πίστις αὐτὴ ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ, τὸ εὐλογημένο ράσο τοῦ παπαῖ - καλόγερου, τὸ κρυφὸ σχολειὸ στοὺς βράχους καὶ στὰ σπήλαια, ἡ ἀκατάβλητος αὐτὴ δύναμις, τὸ ψαλτήριον καὶ ἡ ὀκτώηχος τῆς ἐκκλησίας συνετέλεσαν ὥστε νὰ μὴ χαθῆ οὔτε ἡ πίστις, οὔτε ἡ γλῶσσα. Καὶ ἐθριάμβευσε ἡ φυλὴ: ἀνέδειξε τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας ποὺ ἔγιναν ὁ φόβος καὶ ὁ τρό-

(*) Γορτυνία Τ. Κανδηλώρου Τουρκοκρατία Κεφ. Α' σ. 109

(**) Τρικολωνικά Ἀθ. Παπαχριστοπούλου Κεφ. Γ' σ. 54 1889

μος τῶν Τούρκων. Ὡς ἀετοὶ περήφανοι πήραν τὰ βουνά, τοὺς βράχους καὶ τὶς σπηλιές καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐτρομοκράτησαν κυριολεκτικῶς τοὺς Τούρκους. Ἡ ζωὴ τοῦ ἐπαναστάτη κλέφτη ἀποθανατίζεται στὸ τραγοῦδι:

Ἕνας ἀητὸς περήφανος, ἕνας ἀητὸς λεβέντης
ἀπὸ τὴν περηφάνεια του κι ἀπὸ τὴ λεβεντιά του,
δὲν πάει κάτω στὰ χειμαδιὰ μ' τ' ἄλλα τὰ πουλάκια.
Ἕκατ' ἀπάνω στὰ βουνά στοὺς βράχους καὶ στὰ χιόνια
κι ἤρθανε θαρυχειμωνιές καὶ πάγοι καὶ χαλάζια
κι ἐπέσανε τὰ νύχια του τὰ νυχοπόδαρά του...

ὡς καὶ τὸ:

Μάννα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς τούρκους νὰ δουλεύω.
Δὲν ἠμπορῶ, δὲν δύναμαι ἐμάλλιασ' ἢ καρδιά μου!
Θὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου, νὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης,
νὰ κατοικήσω στὰ βουνά καὶ σὶς ψηλές ραχοῦλες.

Καὶ ὅταν ἦλθε ἡ στιγμή, οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας
προτίμησαν τὴν

Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακὴ.

Οἱ πρόγονοί μας ποὺ κατοικοῦσαν στὸ μέρος αὐτό, ἔλαθον μέρος εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα καθ' οἷονδήποτε τρόπον ὡς ἀμέσως θὰ ἴδωμεν. Καὶ δὲν ἐβράδυνε ἡ ποθητὴ ἡμέρα τῆς ἐξεγέρσεως διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ γένους Θεόδ. Κολοκοτρώνης ἤρχετο εἰς τακτικὰς συνεννοήσεις μὲ ὄλα τὰ χωριὰ καὶ τοὺς προεστούς. Εὐρίσκετο στὴ Μεσσηνία ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο, στὴν ὁποῖα κατέφυγε κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς κλεφτουριάς, ὅταν οἱ Τούρκοι προσπαθοῦσαν παντοιοτρόπως νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο μ' ἕνα καῖκι ἀποβιβάσθηκε στὴ Μάνη ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἄρχισε ἡ Ἐπανάστασις. Οἱ Τούρκοι φοβισμένοι παντοῦ προαισθάνονται ὅτι κάτι πρόκειται νὰ γίνη. Τὰ παλληκάρια τῆς ἡρωικῆς Μάνης προχωροῦν γιὰ τὴν Καλαμάτα καὶ σὶς

εἴκοσι τρεῖς τοῦ Μαρτίου 1821 τὴν ἐλευθερώνουν. Στὶς εἴκοσι πέντε γενικεύεται ἡ Ἐπανάστασις. «Ἐλευθερία ἢ θάνατος» ἀκούεται παντοῦ. Ὁ Γερμανὸς στὴν Ἁγία Λαύρα ὑψώνει τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως· ὄλοι οἱ ραγιάδες στὸ πόδι, σ' ὄλα τὰ χωριὰ ἐγινε δοξολογία καὶ ὄλοι προσευχήθηκαν στὸ Θεὸ νὰ βοηθήσῃ τὸν μεγάλο ἀγῶνα· ὑψωσαν ἕνα λάβαρο μὲ χαρὰ καὶ μὲ κωδωνοκρουσίες ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα. Ἐπιθυμία τοῦ Κολοκοτρώνη ἦταν νὰ κτυπήσουν τὴν Τρίπολι· ἔστειλε προκηρύξεις στὰ χωριὰ τῆς Ἀρκαδίας ἀπὸ τὴ Σκάλα τῆς Μεσσηνίας ἀπὸ τὴν ὁποῖα καὶ ξεκίνησε. Οἱ Τούρκοι τῆς περιφερείας τρομοκρατήθηκαν καὶ κλείσθηκαν στὸ κάστρο τῆς Καρύταινας. Οἱ Δημητσανίτες, οἱ Στεμνιτσιῶτες, οἱ Ζυγοβιστινοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ χωριὰ ἀρπάζουν τὰ ὄπλα. Ἀπὸ τὸ Μουλάτσι μερικοὶ ἀρματωμένοι πήγαν σ' ἕνα ψηλὸ σημεῖο πλησίον τῆς Καρυταίνης καὶ φώναξαν δυνατὰ πρὸς τοὺς ἐκεῖ Τούρκους ἐναντίον τῶν ὁποῖον ἔρριψαν καὶ μερικὲς τουφεκιές.

Ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκετο τώρα στὸ Τριπόταμο (Δεδέμπεη)· ἔμαθε ἐκεῖ ὅτι οἱ Τούρκοι τοῦ Φαναρίου Ὀλυμπίας, τῆς Ζούρτσας καὶ Ζελέχοβας, φοβισμένοι ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτσαινα μὲ κατεύθυνσι τὴν Τρίπολι. Σκέπτεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλεύθερα νὰ περάσουν καὶ ἀποφασίζει νὰ τοὺς χτυπήσῃ· καταστρώνει τὸ σχέδιό του. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὄλοι μας πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν πρώτην μάχην ποὺ ἔδωσαν οἱ Ἕλληνες στοὺς Τούρκους ἀπὸ κοντὰ καὶ τὴν πρώτην περιφανῆ νίκην τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἔγινε πλησίον στὴν Καρύταινα τὴν 27ην Μαρτίου 1821 μὲ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως λόγῳ τῆς ἱστορικῆς τῆς ἀξίας. Ἔστειλε ὁ Κολοκοτρώνης μερικοὺς νὰ χτυπήσουν τὸ κάστρο τῆς Καρύταινας ὥστε νὰ φοβηθοῦν οἱ Τούρκοι ποὺ ἦσαν κλεισμένοι σ' αὐτὸ νὰ μὴ μπορέσουν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἄλλους Τούρκους ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτσαινα. Αὐτὸς μὲ τὰ παλληκάρια του πιάνει τὰ ὑψώματα τοῦ Ἁγ. Θανάση ἀπέναντι στὴν Καρύταινα· μάζεψε ἀπὸ τοὺς βράχους καὶ τὶς σπηλιές ὄλους τοὺς χωρικοὺς ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ, Κουρουνιοῦ, Δραγουμάνου, Καρύταινα διὰ νὰ ἔχη δύναμιν. Ἐρχονται ἀνύποπτοι οἱ

Τούρκοι με τὰ ζῶα τους φορτωμένα με τίς γυναίκες καὶ τὰ παιδιά των. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἄφησαν νὰ εἰσέλθουν στὸ στενὸ πέρασμα καὶ ἀπὸ τὰ ὑψώματα σὲ ἐπιτυχημένο σύνθημα ἄρχισαν τὸ ντουφεκίδι. Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται· κλαῖνε παιδιά, ἀφινιάζονται τὰ ζῶα.

Οἱ Τούρκοι ὅμως πολεμοῦν μετὰ μεγάλο πείσμα γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ περισώσουν ὅ,τι εἶχαν. Τριακόσιοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ χίλιοι ἑπτακόσιοι οἱ Τούρκοι. Τὰ παλληκάρια ὅμως τοῦ Κολοκοτρώνη πολεμοῦν μετὰ μανία. Ἡ μάχη κρατᾷ μετὰ πείσμα. Καταφθάνουν πίσω οἱ Ἀνδριτσανιώτες μετὰ τὸν Τζανέτο Χριστόπουλο καὶ τὸν Καφετζῆ· οἱ Τούρκοι βρίσκονται σὲ δύσκολη θέση ἀλλὰ μάχονται μετὰ λύσσα. Οἱ Ἕλληνες ὑποχωροῦν λίγο πρὸς πίσω ἀπὸ τὰς θέσεις των οἱ Τούρκοι ἀνοίγουν δρόμο καὶ σὲ λίγο φθάνουν στὸ γεφύρι γιὰ νὰ περάσουν τὸ ποτάμι, ἀλλὰ τὴν ὥρα αὐτὴ φθάνει ὁ Πλαπούτας μετὰ τὰ παλληκάρια του· σὲ λίγο νὰ καὶ οἱ Δημητσανίτες μετὰ τὸ Σπηλιόπουλο. Ὁ Κολοκοτρώνης πιάνει τὸ γεφύρι· οἱ Τούρκοι προσπαθοῦν νὰ περάσουν, ἀλλὰ δὲν μποροῦν· οἱ Ἕλληνες τοὺς χτυποῦν ἀπ' ὄλα τὰ σημεῖα. Βγαίνουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὸ κάστρο γιὰ νὰ βοηθήσουν· οἱ Ἕλληνες ὅμως πού εἶναι γύρω, τοὺς χτυποῦν καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν. Ἀπελπισμένοι πέφτουν μέσα στὸ ποτάμι, νὰ περάσουν ἀλλὰ πνίγονται οἱ περισσότεροι ἐκεῖ, εἰς θέσιν «Χαλούλακα». Τὸ πάθημά των ἦταν τραγικό. Πολλὰ λάφυρα ἔπασαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Ὅσοι Τούρκοι γλύτωσαν, κλείστηκαν στὸ κάστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔφθασαν κοντὰ στὸν Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι καὶ πολλοὶ χωρικοί. Ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν περιγράφεται· μαζεύτηκαν καὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά μετὰ ὅ,τι πολεμικὸ μέσο εἶχαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως καταφθάνει ἀπὸ τὴν Τρίπολι τουρκικὴ δύναμις μετὰ ἵππικὸ. Οἱ κλεισμένοι Τούρκοι τοῦ κάστρου παίρνουν θάρρος καὶ ἐξέρχονται· οἱ Ἕλληνες σκορπίζονται. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ μονοπάτι διὰ νυκτὸς πέρασε ἀπὸ τὸ Μουλάτσι καὶ τράβηξε γιὰ τὴ μονὴ Προδρόμου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ τὴ Στεμνίτσα, ὅπου μαζεύτηκαν οἱ καπεταναῖοι σὲ σύσκεψιν τί πρέπει νὰ κάμουν γιὰ νὰ χτυπήσουν τὴν Τρίπολι.

Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη ἐκ τοῦ συστάδην μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Καρύταιναν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος ὄλοι οἱ δυνάμενοι ἀπὸ τὰ γύρω χωριά καὶ ἡ ὁποία ἔγινε μετὰ πείσμα· ἔπασαν δὲ ἡρωικῶς μαχόμενοι καὶ Ἕλληνες στρατιῶται μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Σταμάτης καὶ Ἰωάννης Ἀντριανός(*). Μετὰ τὸν διασκορπισμὸν τοῦτον τῶν Ἑλλήνων διοργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη στρατιωτικὰ τμήματα σ' ὄλα τὰ χωριά. Στὸ τμήμα Μουλατσίου μετέσχε ὁ ὄπλαρχηγός Σάββας Νικολόπουλος καὶ οἱ στρατιῶται, Παῦλος Λαγοδήμος, Βασίλ. Μπαρμπαλιᾶς, Διαμ. Παπαθασιλόπουλος καὶ Κων)νος Ταλούμης(**), οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μάχας Βαλτετσίου, ἄλλωσιν Τριπόλεως, μάχην Δερβενακίων καὶ κατὰ τοῦ Δράμαλη.

Εἰς τὸν ὄπλαρχηγὸν Σάββαν Νικολόπουλον, ἐδόθη μετὰ ταῦτα ὁ βαθμὸς τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ διὰ τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας καὶ τὴν συμβολὴν του στὸν ἱερό ἀγῶνα τοῦ 21. Τοῦτο ἐνδείκνυται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο πρὸς αὐτὸν ἔγγραφο προαγωγῆς του.

Ἄριθ. 1304

Ἡ
Ἐπομοιραρχία Γορτυνίας
Πρὸς
τὸν κ. Σάββαν Νικολοῦ
εἰς Μουλάτσι

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. Σ. 999 διαταγὴν τῆς Μοιραρχίας Ἀρκαδίας συνεπεῖα τῆς ὑπ' ἀριθ. 16757 διαταγῆς τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ἐπουροῦ Σᾶς κοινοποιούμεν εὐχαρίστως ὅτι ἡ Α.Β. Μεγαλειότης διὰ τοῦ ἀπὸ 118 τοῦ παρελθ. μηνὸς Σ)θρίου Διατάγματος νὰ σᾶς ὀνομάσῃ Ἀνθυπολοχαγὸν τῆς φάλαγγος. Διὸ σᾶς συγχαίρομεν διὰ τὸν προβιβασμὸν σας.

Ἐν Καρυταίνῃ 18 Ὀκτωβρίου 1849

(ὑπογραφή δυσανάγνωστος)

Ὁ ἴδιος μετὰ ταῦτα ὑπέβαλε καὶ αἴτησιν πρὸς τὴν Ἐπι-

(*) Ἰδὲ ἱστορ. σημειώσ. Στεμνίτσης Γ. Ἀνδριτσοπούλου σ. 33

(**) Ἰδὲ ἐφημερίδα «Ἀρκαδικὰ» Θ. Βαγενᾶ, ἔτος Α' ἀρ. φύλλου 10: «Ἀρκαδὲς Ἐθνικοὶ Ἀγωνισταὶ ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτον Κολοκοτρώνη».

τροπήν ἀγώνος τοῦ 1865 διὰ τὴν τύχην οἰκονομικῆς τινὸς ἐνισχύσεως ἔχει δὲ αὕτη ὡς ἐξῆς:

Πρὸς
τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκδουλεύσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγώνος
Σεβ. Ἐπιτροπὴν

Ἐκ τῶν συνημμένως ὄδε ὑποβαλλομένων εἰς τὴν Σεβ. ἐπὶ τοῦ ἀγώνος ἐπιτροπὴν δύο ἀποδεικτικῶν τοῦ μὲν ὑπὸ χρονολογίαν 30 Μαρτίου 1835 τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Βασιλείου Δημητρακοπούλου, τοῦ δὲ ὑπὸ χρονολογίαν 10 Ἰουλίου 1847 τοῦ ὑποφαινομένου κυρίου Ἰωάννου Θ. Κολοκοτρώνη καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰς προλαβοῦσας ἐπιτροπὰς ὑποβληθέντων γενικῶν πιστοποιητικῶν τῶν ὄπλαρχηγῶν καὶ ὑποστρατήγων κυρ. κυρ. Ἰωάν. Θ. Κολοκοτρώνη, Νικήτα Σαματελοπούλου, Κανέλλου Δεληγιάννη, Θεοδ. Κολοκοτρώνη καὶ Δημ. Πλαπούτα, θέλει παρατηρήσει ἡ Σεβ. ἐπιτροπὴ, ὅτι καὶ ὁ εὐσεβῶς ὑποφαινόμενος συνεισέφερεν κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τῆς πατρίδος κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦ ἔτους 1821 ἀγῶνα παρυσυρεθείς εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους αἱματηρὰς μάχας κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ κεφαλῆς ὧν πολλῶν συγχωρίων μου καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔτυχον ἀνταμοιβῆς ὡς ἔδει καθόσον μοι ἔδωκεν ἡ πατρίς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ... χωρὶς τὰ ὠφελῆσθαι ὅ,τι δίκαιον καὶ ὀλιγῶς.

Ἄναφερόμενος ὄθεν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς Σεβ. ταύτης ἐπιτροπῆς παρακαλῶ θερμῶς αὐτὴν ἵνα λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὰς ἐκδουλεύσεις μου τὴν ὀλιγὴν... ὅτι ὑπέστην ὡς ἐκ τούτου ἂν καὶ πολυμελὴς οἰκογενειάρχης ἀποδώσει τὴν ἀνάλογον καὶ δικαίαν ἀμοιβὴν εἰς τὸν εὐσεβῶς ὑποφαινόμενον.

Ἵποσημειοῦμαι βαθυσεβῶς
Σάββας Νικολόπουλος

Τὸ συνυποβληθὲν τῇ αἰτήσει ἀποδεικτικὸν τοῦ μὲν Βασ. Δημητρακοπούλου ἔχει ὡς ἐξῆς:

ὁ κ. σάβας νικολάου τοῦ χωρίου μουλάτζι ἐπαρχίας Καριταίνης ἅμα ἤρξατο ὁ ἀγὼν τῆς ἐλευθερίας ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ ἀκολούθησε ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ Ἰ. Θ. Κολοκοτρώνη ἕως τοῦ 1825 εἰς ὅλας τὰς μάχας κατὰ τοῦ ἱμπερατοῦ καὶ τοῦ δράμαλη, Τρίκορφα καὶ λοιπαῖς κατ' αὐτὸν αὐτόπυς πιστῶν ἐκδουλεύσεων, τοῦ δίδω τὸ παρὸν μου διὰ τὴν τῶν χριστιανῶν ὄθεν ἀνήκει.

τῇ 30 μαρτίου 1835
ἀλοίστενα

Βασ. Δημητρακοπούλου

τοῦ δὲ Ἰωάννου Θ. Κολοκοτρώνη ὡς κάτωθι:

πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ἐπὶ τῇ ὀριζομένῃ ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ποινῇ καὶ ἐπὶ τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἀνηκούσης πολιτικῆς ἀποζημιώσεως κ.λ.π. ὁ Σάββας Νικολόπουλος ἐκ τοῦ χωρίου Μουλάτζι τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας ἅμα ἤρξατο ἡ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐθνικῆ Σάλπιγγι λαβὼν τὰ ὅπλα ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συγχωρίων του καὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἡμῶν παρευρέθη εἰς διαφόρους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μάχας οἷον εἰς τὴν γενομένην πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως... εἰς τὴν κατὰ τοῦ Δράμαλη εἰσβολὴν εἰς Δερβενάκια καὶ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ μάχας... μετ' ἔνθερον ζῆλον καὶ προθυμίαν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τέλους.

Πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ταύτης τῷ δίδεται τὸ παρὸν διὰ τὴν τῶν χριστιανῶν ὄθεν ἀνήκει.

Ἐν Καρυταίνῃ τῇ 10 Ἰουλίου 1847

ὁ πιστοποιῶν

Ἰωάννης Θ. Κολοκοτρώνης

Ἐκ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ ταῦτα, ὁ Βασ. Μπαρμπαλιᾶς καὶ Διαμ. Παπαθασιλόπουλος δι' αἰτήσεώς των εἶχον ὑποβάλλει σχετικὸν πιστοποιητικὸν πρὸς τὴν τότε ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν τῶν θυσίων τῶν ἀγῶνων, προκειμένου τὴν τύχην οἰκονομικῆς τινος ἐνισχύσεως. Τὴν αἴτησιν ταύτην εἶχε συντάξει ὁ ἐξ Ὑψοῦντος λοχαγὸς Γεώργιος Ροῖλός· ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν θυσίων
καὶ Ἀγῶνων ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴν
Διὰ τοῦ Κυρίου Ἐπαρχοῦ Γόρτυνος

Ἐν Στεμνίτῃ τὴν 14 Ἰουνίου 1865

Ἐγγλείστως ὑποβάλλω ὑμῖν τῇ Ἐπιτροπῇ διὰ τοῦ ἀρμοδίου ἐπαρχοῦ πιστοποιητικὸν τοῦ Λοχαγοῦ Γεωργίου Ροῖλοῦ δι' ὃ βεβαιοῦνται αἱ ἐκδουλεύσεις μου τὰς ὁποίας προσέφερον εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱερὸν ἀγῶνα καὶ τὰς ὁποίας διεθεβαίωσεν ὁ Στρατάρχης τῆς Πελοποννήσου Θεόδ. Κολοκοτρώνης τὸ ὅποιον πιστοποιητικὸν καθυπέβαλον εἰς τὴν τότε ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν κατὰ τὸ 1846 συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεως ἐν πρωτοτύπῳ ἀντίγραφον τὸ ὅποιον ἀπαλώσθη καὶ δὲν ἔχω ἤδη εἰς χεῖρας μου διὰ τὴν ἀποφανθῆτε ὅτι νόμιμον.

Πέποιθα ὅτι ἡ Σεβ. αὐτὴ ἐπιτροπὴ περιβεβλημένη μετὰ τὰ ἱερὰ καθήκοντά της θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν εὐφυξίαν τὴν ὁποίαν ἔδειξα μαχόμενος ἡρωϊκῶς καὶ θέλει

ἀνταμοίβει πρεπόντως καὶ τὸν εὐσεβάστως ὑποφαινόμενον ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς καὶ τὸ βαθὺ γῆρας μου ὄσον καὶ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν μου εὐρισκομένην εἰς ἀνέχεια μεγάλην καὶ μὴ ἔχουσα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Ἐῤῥελπις ἐμμένω εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς δικαίας ταύτης αἰτήσεώς μου ἐπικαλούμενος καὶ ὡς μάρτυρα τὸν Ἀντιστρατήγον Ἰωάννην Θ. Κολοκοτρώνην, πρόεδρον ἐπὶ τῆς νῦν Σεβ. Ἐπιτροπῆς.

ὑποφαινόμενος μὲ τὸ προσῆκον Σέβας

Βασίλης μπαρμπαλιᾶς κάτοικος

μουλάτζι τοῦ Δήμου Τρικολώνων

ἀγραμμάτου ὄντος διὰ Γ. Ροῦλου.

τὸ ὑποβληθὲν πιστοποιητικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ἐπὶ τῇ ὀριζομένῃ ἀπὸ τὸν Ποιν. Νόμον ποινῆ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τῆς ἀνηκούσης πολ. ἀποζημιώσεως ὅτι ὁ Βασίλειος Μπαρμπαλιᾶς κάτοικος τοῦ χωρίου Μουλάτζι τοῦ Δήμου Τρικολώνων ἅμα ἤχησε ἢ Σάλπιγξ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἱεροῦ ἀγῶνος ἔδραξε τὰ ὅπλα ὄντος καπετάνιος καὶ ἀκολουθοῦντος τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου Θεοδ. Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιστρατήγου Ἰωάν. Θ. Κολοκοτρώνη προθύμως εἰς ὅλας τὰς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μάχας ἦτοι εἰς τὴν τοῦ Βαλτετζίου, Τρικάρφων πολιορκίαν Τριπόλεως καὶ Κορίνθου Ναυπλίας καὶ εἰς ὅλας τὰς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μάχας καὶ πάντοτε ἄμισθος.

Ὅθεν κατ' αἰτησίαν του τῷ δίδεται, ἢ παροῦσα ἀπόδειξις ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Στεμνίτζῃ τὴν 13 Ἰουνίου 1865

ὁ πιστοποιῶν

Γ. Ροῦλος λοχαγὸς

Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ διὰ τὸν στρατιώτην ἀγωνιστὴν Διαμ. Παπαθασιλόπουλον ὁ ὁποῖος εἰς τὴν αἰτησίαν του ἔχει ἰδιόχειρον τὴν ὑπογραφήν του. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἐλήφθησαν ἐν ἀντιγράφῳ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι καὶ τὸ Μουλάτσι προσέφερε πολλὰ εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας τοῦ 1821 μὲ ὄπλαρχηγὸν τὸν Σάββαν Νικολόπουλον καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους πολεμιστὰς στρατιώτας Μουλατσιώτας, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὰς αἰτήσεις των. Τοῦτο τιμᾶ ἰδιαίτερος τὸ Ἑλληνικόν.

Ὁ ἐλευθερωτῆς τοῦ γένους Θ. Κολοκοτρώνης πολλὰς

φορὰς περνοῦσε ἀπὸ τὸ Μουλάτσι· στὸ ἄκουσμα οἱ κάτοικοι συνεκεντρῶνοντο σ' ἓνα σημεῖο στὰ «Κονιαραίικα» πὺρ ὠνομάσθη «σ τ ο ὕ Σ τ ρ α τ η γ ο ὕ τ ῆ ρ ἄ χ η» καὶ συνειννοεῖτο διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος. Τὰ βράδουα διερχόμενος ἔμενε στὸ σπίτι τοῦ Κουσιουρῆ πλησίον τοῦ σημερινοῦ κοινοτικοῦ γραφείου καὶ τὸ πρωὶ νύχτα ὅταν ἔφευγε πατοῦσε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι πὺρ ἦταν στὴν αὐλή, ἀνέβαινε στὸ ἄλογό του καὶ ξεκινοῦσε. Ὅλη ἡ προσοχὴ τοῦ Κολοκοτρώνη ἦταν πῶς πρέπει νὰ καταλάβουν τὴν Τρίπολι καὶ γνωσταὶ εἶναι πλέον αἱ μάχαι καὶ πῶς μετὰ ἑπταετῆ σκληρὸν ἀγῶνα κερδίσαμε τὴν ἐλευθερίαν. Τὸ θαῦμα αὐτὸ ὅμως, διότι θαῦμα πρέπει νὰ ὀνομασθῆ, ἔγινε χάρις εἰς τὰς δύο αὐτὰς δυνάμεις τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἐλεγε ὁ ἐλευθερωτῆς τοῦ γένους Θ. Κολοκοτρώνης ὅτι ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γένους καὶ δὲν παίρνει πάλι τὴν ὑπογραφήν του. Καὶ αὐτὸ ἔγινε· τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πρόγονοί μας ἀληθινοὶ ἥρωες καὶ ἀνεδείχθησαν τοιοῦτοι, διότι ἦσαν ἠνωμένοι καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν μὲ τὰ τόσα δεινὰ πὺρ ὑπέφερον καὶ τὴν πτωχείαν πὺρ εἶχον.

6. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ

Αί πρώται οικογένειαι πού ὑπῆρχον εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἦσαν αἱ οἰκογένειαι Κονιαραίων, Παπαθασιλαίων, Μπαρμπαλιαίων, Τομπραίων, Ἀναγνωσταίων, Γεωργανταίων καὶ Ἀνδριαναίων. Οἰκίαι ὁμολογηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀπὸ ἐτῶν ἀποθιάσαντος ὑπεργήρου Δημ. Παπαντωνοπούλου ἦσαν τότε αἱ ἑξῆς: Τοῦ γέρο-Γεωργάκη Κόνιαρη, τοῦ Γιάννη Κόνιαρη, τοῦ γέρο-Ἀναγνώστη, τοῦ Ἀναστάση Παπαθασιλόπουλου, τοῦ Τομπρόγιαννη, τοῦ γέρο-Παπαντῶνη τοῦ Παπακωνσταντῆ, τοῦ Νικολοῦ Πολίτη, τοῦ Νικ. Παπαδόπουλου, τοῦ γέρο-Κωσταντῆ Ταλούμη, τοῦ Ἀνδρικόκου Μπαρμπαλιᾶ, τοῦ γέρο-Ἀποστόλη Μπαρμπαλιᾶ, τοῦ Πανάγου Κουρουγιώτου, τοῦ γέρο Γιάννη Γεωργαντᾶ, τοῦ Βασίλη Γεωργαντᾶ, τοῦ Ἀνδριανόγιαννη, τοῦ Διαμαντόπουλου καὶ Πανάγου Καστανιώτη.

Οἱ κάτοικοι αὐτοὶ ἠδὲξήθησαν μετὰ ταῦτα, καὶ μὴ ἔχοντες πόρους ζωῆς, ἐτράπησαν ἕκαστος εἰς διάφορα μικροεπαγγέλματα ὡς π.χ. τοῦ μικρομπακάλη, τοῦ ταβερνιάρη, τοῦ κρεοπώλη, τοῦ σιδερά, τοῦ ξυλουργοῦ, τοῦ γανωτοῦ, τοῦ ἐργάτου, τοῦ ἀγωγιάτου, τοῦ μικρεμπόρου, τοῦ τσοπάνου, τοῦ γεωργοῦ καὶ προπαντὸς τοῦ ἐμβαλωματοῦ.

Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη κατάστασις τοῦ χωρίου τὴν ὁποίαν παρουσίαζε.

Καὶ διὰ τὸ γένος Κονιαραίων ὡς ἐξηκρίθωσα ἢ μᾶλλον ὀρθῆ αἰτία τῆς τοιαύτης ἐπωνυμίας εἶναι ὅτι ἡ λέξις «Κονιάρει» εἶναι παραφθορὰ τῆς λέξεως «Ἰκονιάρει» ἐκ τοῦ Ἰκονίου τῆς Μ. Ἀσίας προελθόντες τοῦρκοι ὡς λέγεται ἐκ παραδόσεως, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι εἰς διάφορα μέρη, ὅπου ἀφομοιωθέντες ἢ ἐκχριστιανισθέντες,

πολλαχοῦ ἐγκατέλειπον τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ὡς εἰς Ἡπειρον, Ἀγρίνιον, Θεσσαλίαν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Κισσάβου τὰ ὅποια καὶ κατεπάτησαν ὡς ἡ λαϊκὴ μουσα περιγράφει στὸ τραγοῦδι:

Ἄ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσαβος, τὰ δυὸ βουνὰ μαλώνουν
Γυρίζ' ὁ γέρο - Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου.
Τί με μαλώνεις Κίσαβε κονιαροπατημένε...

Διὰ τὰ μὴ χάσουν, λοιπόν, τὴν ἐξ Ἰκονίου (τουρκ. Κόνια) καταγωγὴν των, ὠνομάσθησαν μόνοι των Ἰκονιάρει. Ἡ λέξις γλωσσικῶς μετετράπη εἰς Κονιάρη — Κόνιαρη(*). Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἦλθε καὶ παρέμεινε ἐδῶ. Ἐκ τοῦ πρώτου τούτου ἐγεννήθησαν οἱ μετὰ ταῦτα γέρο-Κυριαῖκος, Βασίλης, Γιάννης καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ διαδοχὴν ὁ γέρο-Θοδωρῆς καὶ Νικολὸς ἀδελφοὶ ἀκολουθῶντες ὁ γέρο-Γιάννης καὶ ὁ Κωστάκης ἀδελφοὶ καὶ κατὰ σειρὰν μέχρι σήμερον αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι. Οἱ Κονιαραῖοι διακρίνονται, διὰ τὴν φιλεργίαν των, διὰ τὴν μεταξύ των ἀγάπην, στενὸν σύνδεσμον καὶ ἄλτροῦισμόν.

Διὰ τὸ γένος Μπαρμπαλιαίων, βάσει πληροφοριῶν, λέγο-

(*) Εἰς τὸ λεξικὸν τῆς πρὸ ἐτῶν ἐκδιδομένης ἐφημ. «Πρωτὰ» ἀναγράφεται τὸ ἑξῆς: «Κονιάρει (ο) καὶ Κονιάρει» δημῶδης ὀνομασία τῶν τούρκων... Κονιαροχώρια (τά) | γενικὴ ὀνομασία πλείστων τουρκικῶν χωρίων ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ τουρκοκρατίας...».

Εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν «Πυρσοῦ» ἀναγράφονται τὰ κάτωθι εἰς τὴν αἰκίαν θέσιν: «...Κατὰ τὰς συνήθεις παραδόσεις οἱ Κονιάρει ἐγκατεστάθησαν μετὰ τῶν ἄλλων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α'. Τὰ ὑπ' αὐτῶν κατοικούμενα χωρία ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κονιαροχώρια ἠριθμοῦντο τοιαῦτα ὑπὲρ τὰ διακόσια μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17 αἰῶνος, ὅποτε τὰ πλείστα τούτων ἠρημώθησαν ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος τῷ 1760 λιμοῦ...».

—Εἰς Ἀθήνας μάλιστα, πρῶτος Δήμαρχος Ἀθηναίων διετέλεσεν ὁ Ἰω. Κόνιαρης, ὑπάρχει δὲ καὶ ὁδὸς Κόνιαρη.

—Ὑπάρχει ἐπίσης μετὰ τὴν ὀνομασίαν Κόνιαρης καὶ οἰκισμὸς κοιν. Ἀνωγειοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

μεν ὡς ἀκολούθως: Ὁ πρῶτος γενάρχησ αὐτῶν, ὁ γέρο - Λιάς ὁ ὁποῖος παλαιότερον κατοικοῦσε στή «Ρόζενα» ἐκ τῆς ἀφανοῦς οἰκογενείας Κοσσυφαίων, λόγῳ τῆς μεγάλης του ἡλικίας ἐκαλεῖτο μπάρμπα - Λιάς. Εἶχε τέσσαρας υἱούς, τὸν Γιάννην, Χρήστον, Νικόλαον καὶ Ἄποστολον, προσπάππον τοῦ ἀποβιώσαντος πρὸ τινῶν ἐτῶν γέρο - Ἀποστόλη. Τὸ σπίτι τοῦ πρῶτου αὐτοῦ γέρο - μπάρμπα - Λιά ὑπῆρχε ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι τὸ σπίτι τοῦ ἀποβιώσαντος Μπαρμπαλιόγιαννη. Μετὰ ταῦτα ὁ Γιάννης παρέμεινε εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Ὁ Χρήστος ἴδρυσε τοιαύτην στοῦ Στυλιανογιώργη. Ὁ Νίκος ἔκτισε ἄνωθεν τῆς σημερινῆς οἰκίας Γεωργ. Δούμουρα. Ὁ Ἀποστόλης στοῦ γέρο - Ἀνδρικόκου καὶ ἔχομεν οὕτω τέσσαρας οἰκίας εἰς τὸν συνοικισμὸν αὐτὸν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἓνα δάσος ἀπὸ πουρνάρια. Ἀπὸ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἐγεννήθησαν κατὰ διαδοχὴν οἱ ἄλλοι ὡς π.χ. ὁ Γιάννης πού παρέμεινε στὸ πατρικὸ σπίτι, ἄφησε τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Ἀναστάσιον καὶ αὐτὸς τὸν Δημήτριον τὸν πατέρα τοῦ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀποβιώσαντος Παπαγιάννη, τὸν Νικόλαον, τὸν πατέρα τοῦ Μπαρμπαλιόγιαννη καὶ τὸν Γεώργιον τοῦ ἀποθανόντος Πέτρου Μπαρμπαλιᾶ. Ὁ Δημήτριος ἄφησε τὸν γέρο - Πέτρον, τὸν πατέρα τοῦ ἀποβιώσαντος Πάνου Μπαρμπαλιᾶ (τυφλοῦ) τὸν Πετρολιᾶν ἀποβιώσαντα κλπ. Ἀκολούθως οἱ ἀπόγονοι κατὰ διαδοχὴν ἔκτισαν καὶ ἄλλας οἰκίας καὶ ἐπετελέσθη τοιοῦτοτρόπως ὁ συνοικισμὸς «Μπαρμπαλιαῖικα». Οἱ Μπαρμπαλιαῖοι διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητά των, τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν των πνεῦμα, καὶ τὴν πρόοδόν των. Πλεῖστοι ἐκ τούτων εὐρίσκονται εἰς Ἀθήνας εὐδοκιμοῦντες καὶ εἰς τὰ γράμματα ἐπιδοθέντες.

Διὰ τὸ γένος Παπαθασιαίων ὡς ἐξηκριθῶθη εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν λοιπῶν οἰκογενειῶν. Ὁ πρῶτος γενάρχησ ὁ Παπαθασίλης ἐκ Λυκοσοῦρας καταγόμενος, ἦτο ἱερεὺς συνάμα καὶ δάσκαλος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὸν παλαιὸ ναὸ τοῦ Ἀγιάννη (σημερινὴ ὀστεοθήκη) καὶ συνεκράτη τοὺς κατοίκους ἀπὸ κλοπᾶς, ἀρπαγᾶς καὶ φιλονικείας. Τὸ σπίτι του ἦταν ὑψηλὸ καὶ ἐλέγετο «Πύργος τοῦ Παπαθασίλη» μὲ τὰ 47 σκαλιά ἔκειτο περίπου πρὸ πάνω ἀπὸ τὸ κοινοτικὸν γρα-

φείον. Εἶχε μεγάλην ιδιόκτητον περιφέρειαν μέχρι Λουσιῦ ποταμοῦ, τὸ μέρος Βερβίτσα, ὁ μύλος Πασκευὸς ἦταν δικὰ του. Εἶχε ἑπτὰ υἱοὺς ἐξ ὧν ὁ Παναγιώτης καὶ ὁ Καλλίνικος ἔγιναν μοναχοὶ στὴ μονὴ Προδρόμου. Τὰ ἄλλα Παπαθασιλόπουλα, ἐφιλονίκουν μεταξύ των διὰ ζητήματα εἰσοδημάτων. Πολλάκις μὴ συμφωνοῦντα κατέφευγον εἰς τὸν τότε ἐπίσκοπον καὶ ἔλυον τὰς διαφοράς. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς σημειώματος τοῦ ἐπισκόπου πρὸς τὸν ἱερέα καὶ τὴν ἐνοριακὴν ἐπιτροπὴν:

«Ἡμέτερε οἰκονόμει συγκενθόστατοι ποροεστώτες κυρ σπήλιο, κύρ χορήστω κυρ μιχάλη εὐχόμεθά σας βλέποντες τὴν παρούσαν μας ἀπόδηξιν. Ἐδῶ τὰ παπαθασιλόπουλα ἦλθαν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐκρήθησαν διὰ ἐν χωράφῃ καὶ διὰ ἐν ἀμπέλι εἰς τὸ βιδόνι καὶ ἐκρήθηκε εὐλογον ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ ποιγένηται νὰ θεωρήσεται τὸ ἀμπέλι ἐκῆνο καὶ νὰ τοὺς ἐμυράσεται καθὼς ἤθελε... εὐλογον καὶ καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον... εἰς βάρος τῆς συνηθισεῶς σας καὶ νὰ μᾶς φανερώσεται ποιὸς ἔχει τὸ δίκαιον εἰς τὴν μνηρασιά. Οὔτω ποιήσατε ἓνα καὶ ἡ ἄνωθεν χάρις σὺν τῇ παρ' ὑμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.
αψήθ' (1799) Μαΐου κθ (29)»

(ὑπογραφή θυσανόγνωστος)

Ἐκ τοῦ Παπαθασίλη προήλθεν ὁ Παπακωνσταντῆς ἐξ ὧν καὶ αἱ ἐπωνυμίαι μέχρι σήμερον Παπαθασιλόπουλος καὶ Παπακωνσταντίνου. Οὗτος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως καὶ ἐφημέρευε τὰ χωρία Μουλάτζι, Παύλια καὶ Παλιομοίρι. Τοῦτο ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου:

«Πρὸς τοὺς προκρίτους καὶ κατοίκους τῶν χωρίων Μουλάτζι, Παύλια καὶ Παλιομοίρι ἴδητε ὑγιαίνοντες. Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὅτι ὁ αἰδεσμιώτατος παπᾶ κυρ Κωνσταντῖνος διορίσθη ἐκκλησιαστικὸς ἐφημέριός σας διὰ χρόνον ὀλόκληρον προσκαλήσθε σὺν ἅπαντες ἵνα προσφέρητε πρὸς τὴν αἰδεσμιότητά του τὸ προσήκον σέβας καὶ παρέχοντες αὐτῷ ἀνελλιπῶς τε καὶ εὐγνωμόνας, ἅπαντα τὰ ἀνεκαθεν συνήθη ἐκκλησιαστικὰ κανονικὰ καὶ τυχερὰ δικαιώματα ὡς κοπιῶντι καὶ εὐχομένω πρὸς Κύριον ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὑμῶν σωτηρίας. Οὔτω ποιήσατε ὡς ὑμῖν ἐκκλησιαστικῶς

διακελευόμεθα· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

αοκθ' (1829) ἀπριλίου κν (25)

Ἐκκλησιαστικὸς Τοποτηρητὴς Χριστιανουπόλεως.

Βραδύτερον τοῦ ἐδόθη καὶ πάλιν ἡ ἄδεια νὰ ἐφημερεύη τὰ ἀνωτέρω χωρία, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου ἐγγράφου:

α' Αριθ. 25 τη 21 Φεβρουαρίου 1843

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

Ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Γορτύνης.

Πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον πατᾶ κύριον Κωνσταντῖνον

τὸν ἐφημερεύοντα τὰ χωρία Μουλάτζι, Παύλια καὶ Παλιομήρη.

Σοῦ χορηγήτε ἄδεια νὰ ἱερουργῆς εἰς τοὺς ἀγίους ναοὺς τῶν αὐτῶν χωρίων, καρπούμενος ἕξ αὐτῶν τῶν κατοίκων τὰ τυχερά σου κατὰ τὴν συνήθειάν των φυλάτων δὲ ἀκριβῶς τὰ ἔξῃς.

Αον. Νὰ εὐτρεπήξῃς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν καὶ προσκομιδὴν καὶ ὅλην τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν διὰ νὰ μὴ φέρῃ ἀβδίαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς.

Βον. Θέλεις τρέχει ἀόκτως εἰς ὅποιον δυποτε ζήτημα σὲ ζητήσουν.

Γον. νὰ ἦσαι ἀγαπημένος μετ' ὅλους τοὺς χριστιανοὺς, ἐν ταυτῶ νὰ τοὺς ὀδηγῆς νὰ τρέχουν εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν καὶ νὰ εἶναι ἀγαπημένοι.

Ἐὰν παρεκτραπῆς τῶν ὅσων σὲ διατάτω θέλῃς ἰδοῦν λόγον πρὸς τὴν Ἱερὰν σύνοδον ἅμα σὲ ζητήσῃ διὰ ὅσα τῆς ἀναφέρω τῶν ὁ μὴ γένουτο παρεκτροπῆς.

Ὁ Ἐπίσκοπος Γορτύνης

(ὑπογραφή δυσανάγνωστος) (*)

Σύγχρονος τοῦ Παπακωνσταντῆ εἶναι ὁ Παπαντῶνης ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον Παπαντωνίου. Οὗτος εἶχε τὴν οἰκίαν του ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι ἡ παλαιὰ οἰκία τοῦ Ἡλίου Παπαντωνίου.

Ἀπὸ τὸν Παπαντῶνη ἐγεννήθη ὁ Γεώργιος ὁ ὁποῖος ἐγενε ἱερεὺς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον Παπαγεωργίου. Ἐκ τῶν

(*) Τὰ ἀνωτέρω τρία ἀνέκδοτα ἐγγράφα εὐρέθησαν εἰς τὴν οἰκίαν Ἀντ. Παπακωνσταντῖνου καὶ ἀντεγράφησαν ὡς εἶχον.

υἱῶν του, ὁ Ἀντώνιος ἐγενε ἱερεὺς. Τὰ ἐπώνυμα Παπαθασιλόπουλος, Παπαντωνίου, Παπακωνσταντῖνου καὶ Παπαγεωργίου, προέρχονται ἐκ τοῦ Παπαθασίλη καὶ ἀπὸ τῶν διὰ μέσου τῶν ἐτῶν ἱερατευθέντων προσώπων.

Ἡ ἐπωνυμία Τόμπρος προήλθε ἐκ τῆς σλαυϊκῆς λέξεως ντόμπρος ποὺ σημαίνει τὸν εἰλικρινῆ ἄνθρωπο «αὐτὸς τὰ λέγει ντόμπρα» δηλ. ἴσια, σωστά, ἀληθινά, ἀπονήρευτα. Ἐκ τοῦ πρώτου προήλθε τὸ γένος τοῦτο.

Πέντε χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ὑπάρχει σήμερον μικρὰ κώμη, Εὐρωποῦλοι ὀνομαζομένη, τῆς ὁποίας τὰ 3)4 τῶν κατοίκων φέρουν τὴν ἐπωνυμίαν Τόμπρος. Ὡς ἐπιπροφορήθη ἦλθον καὶ κατώκησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὸ χωριὸν Σταυροποῦλοι Λακεδαιμόνος πλησίον τοῦ Εὐρώτα. Διὰ νὰ μὴ ἐκλείψῃ ἡ καταγωγὴ των ἐκ τοῦ Εὐρώτα ὠνόμασαν τὴν κώμην αὐτὴν Εὐρωποῦλοι. Πιθανὸν ἐκ τοῦ Σταυροποῦλοι τούτου τῆς Λακεδαιμόνος νὰ προήλθε ὁ πρῶτος Τόμπρος τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Τὸ Ἀναγνωστόπουλος ἐκ τοῦ γέρο - Ἀναγνώστη προερχομένου ἐκ τῶν Παπαθασιλαίων τὸν ὁποῖον ὄρισεν ὁ δεσπότης ἀναγνώστην στὴν ἐκκλησία. Ἐξ αὐτοῦ ὁ γέρο - Γιώργης καὶ κατὰ διαδοχὴν προήλθον αἱ γνωσταὶ οἰκογένειαι τῆς ἐπωνυμίας ταύτης γέρο - Γιάννη (Καραγιάννη), Ἄνδρ. Ἀναγνωστοπούλου κ.ἄ.

Τὸ ἐπώνυμον Γεωργαντᾶς ἐκ τοῦ πρώτου Γεώργα «νάνου» ὀνομαζομένου. Ἡ λέξις προσέλαθε τὴν παραγωγικὴν κατάληξιν «ντας», προήλθε οὕτω τὸ Γεωργαντᾶς. Ὅμοια πρὸς τὸ ἐπώνυμον τοῦτο εἶναι καὶ τὰ συναντώμενα παρεμφερῆ ἐπώνυμα Γεωργαλᾶς, Γεωργακᾶς, Γεωργανᾶς, Γεωργαῖς, ἅτινα ἀντὶ τῆς καταλήξεως -ντας- προσέλαθον ἄλλας τοιαύτας. Ὁ πρῶτος οὗτος διαδόχους ἀφήκε τὸν Δημήτρη, Κώστα καὶ Ἀγγελῆ. Ὁ Δημήτρης, τὸν Βασιλάκον, Ἀριστείδην καὶ Ἡλίαν. Ὁ Κώστας τὸν Λάμπρον, πατέρα τοῦ πρότινος χρόνου ἀποθιῶσαντος Κων. Γεωργαντᾶ.

Τὰ πρῶτα σπίτια των εἶναι πλησίον τοῦ ναοῦ Ἀγιολιᾶ «Γεωργανταίικα» λεγόμενα. Κατὰ σειρὰν προήλθον καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι τῶν Γεωργανταίων, ποὺ ἔκτισαν τὰς οἰ-

κίας των μετέπειτα εις την αγοράν. Ἐξ αὐτῶν τὰ μέχρι σήμερον τέκνα των γνωστὰ μετὰ τὰς οἰκογενείας των ἐνταῦθα, εἰς Ἀθήνας, εἰς Καλαμάταν καὶ ἀλλαχοῦ. Διακρίνεται τὸ γένος τοῦτο διὰ τὸ πρόθυμον τοῦ χαρακτήρος του καὶ τὴν πρόοδόν του.

Ἡ ἐπωνυμία Ἀνδριανὸς ἢ Ἀδριανὸς προήλθεν ἐκ τοῦ πρώτου Θεοδώρου Ἀνδριανοῦ. Οὗτος ἄφησε τὸν Γιάννην καὶ τὸν Ἀργύρη καὶ κατὰ διαδοχικὴν σειρὰν, αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι τῶν Ἀνδριανῶν μέχρι σήμερον. Ὁ Γιάννης εἶχε λάθει μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ἀπένειμε σιδηροῦν ἀριστεῖον διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὰς ὑπηρεσίας ποῦ προσέφερον εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα. Ἔχει τὸ ἐγχειρισθὲν εἰς αὐτὸν δίπλωμα, τὸ ὁποῖον εὐρέθη εἰς τὴν οἰκίαν Ἡλίας Ἀνδριανοῦ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, ὡς ἐξῆς:

«Ἀριθ. 4802

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος

Ἐθνικὸν Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἀφοῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τὴν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματειῶν νὰ ἀπονεύμῃ εἰς τὸν Ἰωάν. Θ. Ἀνδριανὸν ἐντίμως μεθῆξαντα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωικοῦ ἀγῶνος τὸ συστηθὲν τὴν 18)30 Σεπτεμβρίου 1835 Σιδηροῦν ἀριστεῖον παραδίδεται τοῦτο εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πᾶσαν περιστάσιν καὶ πρὸς πιστοποίησιν τούτου τῷ ἐγχειρίζεται συγχρόνως καὶ τὸ παρὸν Δίπλωμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Μαρτίου 1844

Ἡ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν

Γραμματεία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

Π. Γρόντζος

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου

Ἰ. Δημ.».

Οἱ Ἀνδριανῶντες διακρίνονται οἱ μὲν παλαιότεροι διὰ τὴν ἐπίδοσίν των εἰς τὴν γεωργοκτηνοτροφίαν οἱ δὲ νεώτεροι διὰ τὴν φιλεργίαν καὶ πρόοδόν των.

Τὸ ἐπώνυμον Κουρουνιώτης, ἀπὸ τὸ χωρίον Κουρουνοῦ Καρυταίνης. Ἐκ τῶν πρώτων Βασιλείου καὶ Χρήστου προήλ-

θον διαδοχικῶς αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὅποιοι μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀπετέλεσαν μέχρι σήμερον ἴδιον συνοικισμὸν τὰ «Κουρουνιωταῖκα», σὰν ἓνα νέο χωριὸν «Νιοχώρι» λεγόμενον.

Τὸ Ταλούμης, προέκυψεν ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως «τουλούμ» ἐκ τῆς ὁποίας προήλθεν ἡ ἐπωνυμία Ταλούμης. Διακρίνεται τὸ γένος τοῦτο διὰ τὴν φιλεργίαν του καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ ἐμπόριον πρόοδόν του.

Τὸ Καστανιώτης, ἀπὸ τὴν Καστανιά Φενεοῦ Κορινθίας. Τὰ Συμυρῆς καὶ Ἀἰθαλῆς ὡς λέγεται ἐκ τῶν πρώτων προελθόντων ἐκ Συμύρης καὶ Κυθωνῶν (Ἀἰθαλῆ) Μ. Ἀσίας. Τὸ Νικολόπουλος, ἐκ τοῦ πρώτου Νικολοῦ Πολίτη, διότι ὡς λέγεται πῆγε εἰς τὴν Πόλιν (Κωνσταντινούπολιν).

Τὸ Καπονικολός ἐκ τοῦ Νικολοῦ. Ὁ πρῶτος οὗτος ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶχε διορισθῆ «κ α π ο ς». Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ τούρκου πασᾶ, διωρίζοντο ὑπὸ τῶν προεστώτων οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κάποι. Ἀρματωλοὶ ἦσαν ἔνοπλοι ὁμάδες ὑπὸ ἓνα καπετάνιον ποῦ ἐπήρουν τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ συνεκράτουν τὴν ληστείαν. Οἱ κάποι ἦσαν διώκται καὶ τιμωροὶ τῶν ζωοκλεπτῶν, διωρίζοντο εἰς πολλὰς κώμας τοιοῦτοι, ἀλλ' ὁ ἐπὶ κεφαλῆς πάντων εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκαλεῖτο «καπόμπασης». Ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ κάποι νὰ ἀνακαλύπτουν καὶ νὰ παραδίδουν εἰς τὸν ἀπωλέσαντα πᾶν κλαπὲν μικρὸν ἢ μεγάλον ζῶον. Ἐὰν ὁ κλέπτης ἀνεκαλύπτετο, ὑπεχρεοῦτο εἰς τὴν ἐπιστροφήν του ζώου καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐπταπλοῦ τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ προστίμου τούτου προήρχετο καὶ ἡ νόμιμος ἀμοιβὴ τῶν κάπων*. Ἡ λέξις κάπος ἐνίοτε συντίθεται μετὰ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος καὶ γίνεται ἐπώνυμον, ὡς π.χ. Καπογιάννης, Καπομιχάλης, Καποθανάσης κ.ἄ.

Ἐπὶ τῆς ἐπώνυμον Πτωχός προσληφθὲν ἐκ τῆς πτωχείας τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὡς ἐκ παραδόσεως ἐλέγετο.

(*) Ἰδὲ Τ. Κανδηλώρου Τουρκοκρατία Κεφ. Δ. σ. 127.

7. ΑΙ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ

Μετά την επανάστασιν τοῦ 1821 καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἤρχοντο διάφορα πρόσωπα ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία καὶ τρόπον τινὰ ἐγκαθίσταντο εἰς τὸ Μουλάτσι, ἐνυμφεύοντο καὶ παρέμειναν μὲ τὰ ἐπώνυμά των ἢ προσέλαθον ταῦτα ἀπὸ τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦλθον, ὡς π.χ. τὸ Καλλιανιώτης ἀπὸ τὸ Καλλιάνι τῆς Γορτυνίας. Ἐκ τοῦ πρώτου προῆλθον αἱ οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπετέλεσαν συνοικισμὸν τὰ «Καλλιανιωταίικα». Δραγουμανιώτης καὶ Δούμυρας ἀπὸ Κοτύλιον (Δραγουμάνου). Καλομοίρης ἐκ τοῦ καλόμοιρος, αὐτὸς ποὺ ἔχει καλὴν μοῖραν, ἀπὸ τὸ Ἄρκουδόρεμμα Χρυσοβιτίσιου καὶ ἐκ τοῦ πρώτου Κυριάκου. Βαλασόπουλος ἐκ τοῦ παρωνύμου Μπαλάση. Φουρλῆς πρῶτος ἦτο ὁ Βασίλης. Προῆλθε τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἴσως ἐκ τῆς λαϊκῆς τουρκικῆς λέξεως φούρλα ποὺ σημαίνει στροφή. Ἔλεγε δὲ ὁ ἀποθανὼν Ἡλίας Φουρλῆς, καθὼς τοῦ διηγείτο ὁ πάππος του ὅτι ὁ πρῶτος αὐτός, χόρευε θαυμάσια μὲ ὠραῖες στροφές, φοῦρλες. Υἱὸς αὐτοῦ παρέμεινε στὴ Ζαχάρω ὅπου ὑπάρχει τὸ ἐπώνυμον Φουρλῆς καὶ ἐκεῖθεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐπωνυμίαν Φούρλα καὶ Φούρλας. Ἡ λέξις πῆρε τὴν κατάληξιν -ης καὶ παρέμεινε πλέον ὡς ἐπώνυμον Φουρλῆς, δηλ. ἐκ τῆς τυχαίας αὐτῆς περιπτώσεως ὅπως συμβαίνει τοῦτο καὶ μὲ ἄλλα ἐπώνυμα. Διακρίνεται τὸ γένος τοῦτο διὰ τὸ εὐφυὲς ἐμπορικὸν τοῦ πνεύμα.

Μαυράκος, πιθανῶς ἐκ τινος παρωνυμίου. Κατὰ μίαν πληροφορίαν ὁ πρῶτος ποὺ ἦλθε στὸ Μουλάτσι ἦταν ἀπὸ τὸ χωρίον Μαυριά Καρυταίνης καὶ κατέληξε εἰς τὸ ἐπώνυμον Μαυράκος. Γκριτζιάς ἢ Κριντζᾶς ἀπὸ τὸ χωρίον Ψάρι τ.δ. Τρικολώνων. Λυκογιάννης ἐκ τοῦ πρώτου Γιάννη ὁ ὁποῖος καθὼς ἐλέγετο ἔπιασε λύκο ζωντανὸ καὶ τὸν σκότωσε. Ἐκ τοῦ κατορθώματος τούτου προέκυψε τὸ Λυκογιάννης. Καψιώτης ἀπὸ τὸ Κάψια Μαντινείας. Τὸ Ἀγγελόγιαννης ἐκ τοῦ Ἀγγελῆς τοῦ Γιάννη, δύο ὀνόματα ἐνωθέντα ἀπετέλεσαν ἐπώνυμον. Τὰ ἐπώνυμα Μπαρούτσας ἢ Βαρούτσας, Σαρακινιώ-

της καὶ Πασομένος ἀπὸ τὴν Ὑψοῦντα. Τὸ ἄλλοτε Ροῦντος ἀπὸ τὸ Κουρουνοῦ, Μεργούτης ἀπὸ Ἀτσίχλων, Τσαρμπὸς καὶ Ρηγόπουλος ἀπὸ Δημητσάναν, Λαγοδημὸς ἐκ τοῦ πρώτου Δήμου ἐκ παρωνυμίου πιθανῶς. Θεοδωρόπουλος ἀπὸ Σαρακινί Ἡραίας, Δρούλιας ἀπὸ Ἡραϊαν, Τσερώνης ἀπὸ τὸ χωρίον Μάρκου Γορτυνίας, Βασιλόπουλος ἀπὸ Σέκουλα Ὀλυμπίας, τὸ Σέμπος ἀπὸ Σύρναν, τὸ Κωλέτης ἀπὸ Κερατέαν Ἀττικῆς, τὸ Δρούκας ἀπὸ Κυπαρίσσια Μεγαλοπόλεως καὶ τὸ Κωνσταντόπουλος ἀπὸ Ἀγρίδιον Βυτίνης.

Τὰ εἰς —πουλος— λήγοντα πατρώνυμα ὡς τὸ Λαμπρόπουλος ἀπὸ τὸν πρῶτον Λάμπρον, τὸ Σπηλιόπουλος ἀπὸ τὸν Σπήλιον, τὸ Παναγόπουλος, Ἀργυρόπουλος, Ἀποστολόπουλος, Γιαννόπουλος. Διαμαντόπουλος, Χρονόπουλος ἐκ τοῦ πρώτου ὀνόματος, ἅτινα ἀπετέλεσαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἰδίας οἰκογενείας, παρέμειναν μερικὰ ἔτη καὶ ἀκολούθως μετεκινήθησαν εἰς Ἀθήνας, Τρίπολιν, Καλαμάταν, Μεσσήνην καὶ ἄλλαχοῦ.

Κατ' αὐτὸν, λοιπόν, τὸν τρόπον καὶ μὲ τοιαύτην σύνθεσιν ἐπωνύμων καὶ οἰκογενειῶν, ἀπετελέσθη τὸ Μουλάτσι μὲ τὰς οἰκογενείας ποὺ προὔπηρχον.

Γ'

8. ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Τὰ πρῶτα βήματα

Μετά την ἀπελευθέρωσιν, τὸ μικρὸ χωριὸ μας ἄρχισε μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ ἀναλαμβάνη καὶ νὰ παρουσιάζεται κάπως σὰν ἓνα καλὸ χωριὸ μεταξὺ τῶν ἄλλων τῆς περιφέρειας. Ἔπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην κατάστασιν, μετὰ ἀπὸ τὰ δύσκολα χρόνια τῆς δουλείας, μετὰ ἀπὸ ἀκαταστασίες, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ συνέλθῃ, νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἐμάστιζε τότε τὸν τόπον ἢ «φτώχεια μὲ τὸ σακκί» ὅπως ἔλεγον καὶ ἡ ἀπαισία νόσος τῆς ἐλνοουσίας. Ὑπέφερε ὁ κόσμος διότι δὲν ὑπῆρχον τὰ σημερινὰ μέσα καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως οἱ κάτοικοι ἄρχισαν νὰ καλυτερεύουν τὴν ζωὴν των, νὰ κτίζουν καλύτερα τὰ σπίτια των, ν' αὐξάνωνται, νὰ ἀγοράζουν κτήματα, νὰ τὰ περιποιοῦνται, νὰ ἀποκτοῦν ἰδιοκτησίες, λιθαδοτόπους, νὰ ἐξημερώνουν χερσοτόπους, νὰ σπέρνουν τὰ δημητριακὰ των καὶ νὰ συμπληρώνουν τὰς ἀνάγκας των κατὰ τὸ δυνατόν. Πολλοί, οἱ περισσότεροι σχεδὸν διὰ νὰ τὰ οἰκονομοῦν, ἔκαναν τὴν ἐργασίαν τοῦ «μπαλωματῆ» ὑποδημάτων. Ἔργασία, ἡ ὁποία ἀπέδιδε καὶ ἱκανοποιοῦσε τοὺς ἀσχολουμένους, εἰς τὸ παρελθόν, μὲ αὐτὴν. Τὸ ἀμόνι καὶ τὸ σφυρί, πού πῆρε τὴν ὀνομασίαν «μπαρμπαλιᾶς», ἦταν ὁ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Μουλατσιώτη μπαλωματῆ, ὁ ὁποῖος γύριζε ἢ καὶ παρέμενε σὲ χωριὰ τῆς Μεσσηνίας «Μεσσήνια» ὅπως τὴν ἔλεγον καὶ τῆς Λακωνίας.

Λόγω τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας ταύτης, ἦταν πλέον γνωστός, ὁ μουλατσιώτης μπαλωματῆς, μὲ πολὺν κόσμον, ὅπου πήγαινε καὶ γύριζε. Εἶχε γνωριμίες, φίλιες, κουμπαριά καὶ δεσμοὺς συγγενειακοῦς. Μερικοὶ ἐγκαθίσταντο μονίμως εἰς τὸ μέρος τῆς ἀρεσκείας των καὶ ἐδημιουργοῦσαν οἰκογένειαν. Ἄλλοι ἤρχοντο ἐδῶ στὸ Μουλάτσι καὶ πάλιν ἐπέστρεφον περιφερόμενοι ἀνὰ τὰ γύρω γνωστὰ των μέρη. Μετὰ ἀπὸ τὸ πρόχειρο πρῶτό του, τὸ κολατσιό, ἄρχιζε στὴν ὠρισμένη του θέση τὴν ἐργασία του, ἐτοίμαζε τὸν μπάγκο του, τὸ πεσί, τὰ προκάκια, τὸ σφυρί, τὸ ἀμόνι καὶ ὅσο νὰ ξακρίσῃ τὴν κλωνὰ καὶ ν' ἀκονίσῃ τὴ φालτσέτα του ἄρχιζε τὴ δουλειὰ καὶ ὑπελόγιζε ἀναλόγως πότε θὰ τελειώσῃ. Ἦταν συνεπὴς καὶ ἄνθρωπος ἀντοχῆς, διότι ἐργαζόμενος ὄλην τὴν ἡμέραν, ὅσο νὰ μπαλώσῃ τὸ ἓνα παπούτσι, νὰ διορθώσῃ τὸ στραβοπατημένο, νὰ σολιάσῃ τὸ ἄλλο, καὶ νὰ ράψῃ τὶς παντόφλες τῆς νοικοκυρᾶς, ἐκουράζετο. Τὸ βράδυ, σ' ἓνα μαγειρεῖο, ἐκεῖ πλησίον, ἔτρωγε τὸ βραδυνό του μὲ τοὺς γνωστούς του, συζητώντας καὶ πίνοντας τὸ κρασάκι του, ἔλεγε καὶ τ' ἀστεῖα του. Τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος σὲ πρόχειρο κρεββάτι διὰ νὰ τὸν ξεκουράσῃ ἀπὸ τὸν μόχθον τῆς ἡμέρας.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ κατάστασις τοῦ ἐμβαλωματοῦ ἐβελτιώθη καὶ πολλοὶ ἐδημιούργησαν ὑποδηματοποιεῖα εἰς πόλεις τῆς Μεσσηνίας, τῆς Λακωνίας καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ὄταν ἐπέστρεφον οἱ μπαλωματῆδες στὸ Μουλάτσι, λόγῳ τῶν ἐορτῶν ἢ διὰ σπορὰν ἢ δι' οἰκογενειακὰς των ὑποθέσεις, συνηντῶντο εἰς τὴν ἀγοράν, ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς τοπικοὺς παράγοντας τοῦ Μουλατσιοῦ, συζητοῦσαν διὰ τὰς ἐργασίας των, διὰ τοπικὰ ζητήματα καὶ ἀπεφάσιζον διὰ κάθε τι καλὸ τοῦ τόπου. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ταλαιπωροῦσε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, ἦτο ἡ ἔλλειψις νεροῦ. Αὐτὸ ποὺ ὑπῆρχε δὲν ἦτο ἀρκετὸν διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ πρὸ παντὸς τὸ καλοκαίρι. Στὸν τόπον μας δὲν ὑπάρχει ἄφθονο πηγαῖο νερό, ὥστε νὰ χορταίνῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ πρασινίξῃ ὁ τόπος.

9. ΛΕΙΨΥΔΡΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οί πρώτοι κάτοικοι που θρέθηκαν σ' αυτόν τον άνυδρο τόπο, διά την ανάγκην του νερού, ξφτειαξαν δύο πηγάδια προς τὸ βόρειο μέρος εἰς μικράν ἀπόστασιν, παραπλεύρως τῆς μικρῆς ρεμματιᾶς ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ βατὴ ὁδὸς πρὸς Μονὴν Προδρόμου καὶ λίγο πῖθ ἄνω, ὁ νέος αὐτοκινητόδρομος πού φθάνει εἰς τὸν Λούσιον ποταμὸν ὡς τοῦ «Κόκκορη τὸ γεφύρι». Ἀπὸ τῆ ρεμματιᾶ αὐτὴ ἐξάγεται καὶ σκοῦρο κοκκινόχωμα, ἀμμουδερό, χρησιμοποιούμενο γιὰ τὸ κτίσιμο τῶν οἰκιῶν καὶ διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῶν ὁδῶν. Τὸ ἕνα πηγάδι πῆρε τὴν ὀνομασίαν «πρῶτο πηγάδι», τὸ δεύτερο «βαθὺ», διότι εἶναι τοιοῦτο.

Ἄνδρες, γυναῖκες, μικροί, μεγάλοι, μὲ τὰ ζῶα πηγαίνονται στὰ πηγάδια γιὰ νερό. Τὸ νερὸ ὅμως τῶν δύο αὐτῶν πηγαδιῶν δὲν ἐπαρκοῦσε καὶ ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλε, νὰ ἀνοιχθοῦν ἄλλα δύο πηγάδια ἀκόμη, «τὸ μεσιανό», ὅπως ὀνομάζεται καὶ τὸ κάτω πηγάδι τὸ τελευταῖο. Τὸ ἔτος 1917 ἀνοίχθηκε καὶ ἄλλο πηγάδι ἐνδιάμεσα «τὸ καινούργιο» ὅπως ἀκόμη λέγεται.

Ἐχομε λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πέντε πηγάδια, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν μέχρι σήμερον, συντηρούμενα ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ θὰ ὑπάρχουν ὡς βουθοὶ μάρτυρες τῆς ἀγωνίας τῶν κατοίκων, πρὸ παντὸς κατὰ τὸ θέρος. Μὲ ξύλινα νεροθάρελα μετέφεραν τὸ νερὸ στὰ ζῶα φορτωμένα καὶ οἱ γυναῖκες «ζαλιὰ στὴν πλάτη». Τὸ καλοκαίρι οἱ κάτοικοι μετέφεραν νερὸ ἀπὸ τοῦ «Παπαδήμου» μιά ὥρα μακριά. Πολὺ πρῶτ' οἱ γυναῖκες ξεκινούσαν γιὰ τὰ πηγάδια νὰ πάρουν θέσιν κατὰ σειρὰν, νὰ γεμίσουν τὸ βαρέλι, διότι τὸ νερὸ συγκεντρώνετο τὴν ἰύκτα. Ὅσες δὲν ἐπρόφθαναν νὰ γεμίσουν, ἔπρεπε νὰ περιμένουν ἀρκετὰς ὥρας. Ἐνθυμούμεθα τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν μίαν πρᾶξιν τοῦ κοιν. Συμβουλίου τῆς ὀγδῆς Ἰουλίου 1914, ἀπηγόρευσε τὸ πότισμα τῶν βοδιῶν καὶ αἰγοπροβάτων καὶ χρῆσιν νεροῦ πάσης ἄλλης οἰκιακῆς ἀνάγκης, ἐκτὸς τῆς προμηθείας ποσίμου ὕδατος. Ἄς

φαντασθῶμεν τὴν ἀνάγκην τῶν γυναικῶν πού ἐχρειάζοντο περισσότερο νερὸ γιὰ νὰ πλύνουν τὰ χονδρικά ροῦχα τὰ ὁποῖα μετέφερον στὴν Κεφαλόβρυση ἢ στοῦ Παπαδήμου.

Ἡ κοινότης, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χρημάτων πρὸς βελτίωσιν τῶν πηγαδιῶν, διὰ ποτίστρες τῶν ζῶων, ἐνοικίαζε κατ' ἔτος τὸ κοινοτικὸ τῆς λιθάδι καὶ μὲ ἄλλα ἔσοδα, προσπαθοῦσε νὰ ἐξυπηρετήσῃ καλύτερα τὴν ἀνάγκην τῆς ὕδρευσεως. Παλαιότερα, πλησίον τοῦ Ἀγιάννη, εἶχον φτιάξει οἱ κάτοικοι μίαν μεγάλην λίμνα. Αὕτη καὶ μέχρι σήμερον διακρίνεται μὲ ἀνοιγμα καὶ βάθος ἀρκετό. Ἡ λίμνα συνεκέντρωνε τὸ νερὸ τῆς βροχῆς τὸ ὁποῖον διατηροῦσε γιὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα. Αἰσθητὴ λοιπὸν ἡ ἔλειψις τοῦ νεροῦ καὶ ἡ ἀγωνία μεγαλύτερη.

10. ΥΔΡΕΥΣΙΣ ΜΕ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟΝ

Εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἔπρεπε νὰ δοθῇ ὀπωοδήποτε μία λύσις. Διάφοροι κατὰ καιροὺς ἐγένοντο συζητήσεις περὶ τοῦ ζωτικῆς τούτου θέματος. Κατὰ τὸ ἔτος 1920 ἐμφανίζεται ὁ δραστήριος ἡμῶν συμπολίτης Χαράλαμπος Ι. Ταλούμης, κοινοτικὸς τότε σύμβουλος. Ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν προεδρίαν τῆς κοινότητος καὶ νὰ φέρῃ νερὸ στὸ Μουλάτσι ἀπὸ τὸ «κ α κ ὀ ρ ε μ μ α» ὄριον Ὑψοῦντος πρὸς βορρᾶν, ἀποστάσεως περίπου 5 χιλιομέτρων. Συνέλαθε τὴν τολμηρὰν αὐτὴν σκέψιν, ἀλλὰ στὸ ἄκουσμα τῆς σκέψεως αὐτῆς, κανεὶς δὲν ἐπίστευσε καὶ οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμενε νὰ ἀναλάβῃ τὴν προεδρίαν καὶ νὰ θέσῃ τὴν σκέψιν του εὐθὺς εἰς ἔργον. Ἐψηφίσθη καὶ ἀνέλαθεν αὐτὴν ἀπὸ τὸν τότε πρόεδρον Ἰωάν. Θ.Ι.Κόνιαρην καὶ ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν

Ὡς πρόεδρος τώρα, ὁ Χαράλαμπος Ταλούμης ἄρχισε τὸ μεγάλο του ἔργο, τὸ ὁποῖον πολλοὶ τὸ ἐθεώρησαν ὡς ἀκατόρθωτον. Ἐπεσκέφθη τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ὄλοι μας γνωρίζομεν, ἄγριον, ἀπότομον, ἀπόκρημνον, μὲ βαθειὰ ρεμματιᾶ, σημείον ἀπέχον περὶ τὴν μίαν ὥραν πεζῆ. Ἀφοῦ καλῶς ἐξή-

τασε τὸ μέρος, εἶδε ὅτι κάτω ἀπὸ ἕναν ἀνυπολόγιστον ὄγκον ἀπὸ πέτρες καὶ χῶματα ἐξήρχετο στὸ βάθος τῆς χαράδρας ὀλίγο νερό. Πῶς θαθεῖα ὅμως ἠκούετο ὑπόκωφος βοή· ἐπεισθη ὅτι ἀρκετὸ νερὸ θὰ εὑρίσκεται στὸ μέρος αὐτὸ ποῦ διασκορπίζεται καὶ ἐξαφανίζεται ἀνάμεσα σὲ ἀμέτρητους τόνους ἀπὸ πέτρες καὶ χαλίκια. Εἰς τὸ πρῶτον αὐτὸ διάθεμα ἐπηκολούθησαν φυσικὰ ἀντιρρήσεις, διχογνωμίαι καὶ ἐπικρίσεις, διότι ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων ἐθεωρήθη ἀδύνατον νὰ ἔλθῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ ἀπόστασις εἶναι μακρυνή καὶ τὸ μέρος τραχύ μὲ ἀποτόμους βράχους. Ἀπέφυγον μάλιστα καὶ τὴν συζήτησιν τὴν ὁποῖαν θεωροῦσαν περιττήν. Ὁ Χαράλαμπος ὅμως δὲν ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν του οὔτε τὰς δυσκολίας, οὔτε τὰ σχόλια· δὲν ἐδίστασε πρὸ τοῦ τεραστίου ἔργου. Ἀπεφάσισε καὶ ἔκαμε τὴν ἀρχήν. Ἀρχικῶς εἰργάζετο μόνος του μὲ ὀλίγους ἐργάτας. Εἶχε ἐνθουσιασμόν καὶ φλογερὰν ἐπιθυμίαν ὅτι θὰ κατορθώσῃ ἕνα τοιοῦτον ἔργον. Πολλὰ σκέψεις τὸν ἐθασάνιζαν, ἄγρυπνος κατέστρωνε τὰ σχέδιά του. Μετέθη εἰς Δημητσάνα καὶ ἔφερε ἐπὶ τόπου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ βεβαιωθῇ αὐτὸς καὶ οἱ ἐναντιούμενοι ἂν τὸ νερὸ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ στὸ Μουλάτσι. Ὁ μηχανικὸς ἀπεφάνθη ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ καὶ μάλιστα βάσει τῆς ἰσορροπίας, φθάνει πέντε μέτρα ὑπεράνω τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγιολιᾶ.

Στὰ λόγια αὐτὰ τοῦ μηχανικοῦ ἐνθουσιάσθησαν οἱ κάτοικοι καὶ τὴν ἐπομένην πενήντα ἄτομα μὲ τὰ ἐργαλεῖα των πολὺ πρωτῆ, μετὰ τὴν κωδωνοκρουσίαν, ἔφθασαν ἐπὶ τόπου καὶ μὲ τὰ δυνατὰ των χέρια ἄρχισαν τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία ἐσυνεχίσθη ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας καὶ μὲ γυναῖκες ἀκόμη, διὰ νὰ φύγῃ ὄλος ἐκεῖνος ὁ τεράστιος ὄγκος. Ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος εὔρον τὸ στερεὸν ἀνάβρυσμα τῆς πηγῆς ὑψηλὰ εἰς τὸν βράχον. Πολλὰ ἡμερομίσθια διετέθησαν καὶ ἐνῶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπῆρχον αἱ συνήθεις ἀντιλογίαι, παρουσιάσθη εἰς ἰδιοκτῆτης τῆς τοποθεσίας αὐτῆς τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὴν Ὑψοῦντα, ὁ Σπαρτής, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζετο ὅτι τὸ μέρος καὶ τὸ νερὸ αὐτὸ, εἶναι ἰδιοκτησία του καὶ ἔφερε ἐμπό-

διον εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐκλήθησαν προσωρινὰ μέτρα. Ὁ πρόεδρος Ὑψοῦντος ὑπεστήριξε τὸ ἔργον· ὁ ἰδιοκτῆτης ὅμως ἐπέμενε καὶ τέλος συνεφώνησαν νὰ χορηγηθῇ εἰς τὴν Κοινότητα Ὑψοῦντος μία βρύση εἰς θέσιν «ξεροπήγαδα» πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ μικροῦ συνοικισμοῦ ἄνω Καλυθίων. Ἴδου πὼς ἀκριβῶς ἀναφέρει καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 112 πρᾶξις τοῦ Κοιν. Συμβουλίου Μουλατσίου.

«Ἐν Μουλατσίῳ σήμερον τὴν 15ην Αὐγούστου 1922...»

Ὁ πρόεδρος ἀναφέρει εἰς τὸ συμβούλιον ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀνακαλυφθεῖσα πηγὴ κακορέμματος, ἐξ ἧς θὰ ὑδρευθῇ ἡ κοινότης Μουλατσίου, εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν ὄριων τῆς κοινότητος Ὑψοῦντος καὶ ἐπειδὴ ἡ κοινότης αὕτη ἠξίωσε ὅπως παραχωρήσωμεν μίαν κρήνην ἧτις θὰ χύνη δέκα ὀκάδας ὕδατος ἐντὸς δοχείου κατὰ ἕν πρῶτον λεπτόν, τὴν ὁποῖαν θὰ παραλάβῃ ἀπὸ οἰονδήποτε σημείου τοῦ ὕδραγωγείου, ἐπιθυμοῦσα δι' ἰδίας αὐτῆς δαπάνης νὰ μεταφέρῃ εἰς θέσιν «ξεροπήγαδα» καὶ τοποθετήσῃ αὐτήν εἰς οἰονδήποτε σημεῖον ἐπιθυμῆι καὶ διότι διὰ τῆς κρήνης αὐτῆς ἐξυπηρετοῦνται τὰ συμφέροντα τῆς κοινότητός μας, ἐπρότεινε εἰς τὸ συμβούλιον ὅπως ἀποδεχθῇ τὴν ἀξίωσιν αὐτήν.

Τὸ Συμβούλιον παρέχει τὴν ἐγγύησιν αὐτήν... κλπ.»

Ἡ κρήνη αὕτη ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ θέσιν ὅπου συναντῶνται αἱ ὁδοὶ Ὑψοῦντος καὶ Μουλατσίου πρὸς Βιδῶνι. Βραδύτερον μετεκινήθη ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τῆς σημείου, τώρα δὲ εὑρίσκεται εἰς τὰ Καλύθια καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐδόθη πλήρης ἐλευθερία εἰς τὴν ἐργασίαν. Ὁ πρόεδρος τώρα ἔπρεπε νὰ ἐξεύρῃ τρόπον ἐξοικονομήσεως χρημάτων ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ τίποτε. Πολλὰ συζητήσεις ἐγένοντο καὶ διὰ συγκεντρώσεως τῶν κατοίκων ἀπεφασίσθη νὰ ἰδρυθῇ σύλλογος ὑπὸ τὸν τίτλον Σύλλογος Μουλατσιοτῶν, ἡ «Ζωοδόχος Πηγὴ». Ἐπεβλήθη τότε καὶ ἡ ἐκ τετρακοσίων δραχμῶν εἰσφορὰ ἐκάστης οἰκογενείας. Αὐθημερὸν συνεκεντρώθησαν εἴκοσι χιλιάδες δραχμαί. Ὁ Σύλλογος ἰδρύθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 224)29.6.1921

ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Τριπόλεως. Τὸ συνταχθὲν καταστατικὸν διελάμβανε 32 ἄρθρα μὲ

Διοικητικὸν Συμβούλιον

Χαράλ. Ἰω. Ταλούμης πρόεδρος
Βασίλ. Γ. Ταλούμης γραμματεὺς
Ἄθαν. Εὐθ. Μαυράκος ταμίας

Σύμβουλοι
Γεώργ. Θ. Μπαρμπαλιᾶς
Δημ. Ι. Ἀναγνωστόπουλος
Πᾶνος Δ. Μπαρμπαλιᾶς
Παναγ. Γ. Γεωργαντιᾶς
Παναγ. Γ. Μπαροῦτσας
Ἄνδρ. Καλλιανιώτης
Ἄντ. Ν. Κόνιαρης
Παναγ. Παπαβασιλόπουλος

Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ
Ἰω. Θ. Ι. Κόνιαρης
Ἰω. Α. Μπαρμπαλιᾶς ἱερεὺς
Δημοκλῆς Νικολόπουλος

Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ καταστατικοῦ, σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἦτο ἡ ὅσον τὸ δυνατόν εὐκόλος μεταφορὰ τοῦ νεροῦ, ἡ κατασκευὴ ὑδραγωγείου, ἡ ἀγορὰ σωλῆνων, ἡ κατασκευὴ δεξαμενῆς καὶ ἡ ἐξευρέσεις χρημάτων.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 3, πόροι τοῦ συλλόγου ἦσαν αἱ ὑποχρεωτικαὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ καταβολαί, διάφοροι εἰσφοραί, δωρεαὶ καὶ ἔρανοι. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6, οἱ κάτοικοι ἠδύναντο τὴν ἐκ 400 ὀρχ. καταβολὴν νὰ ἐξαγοράσουν καὶ διὰ προσωπικῆς ἐργασίας, ἐξισουμένης εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο ἢ ἐν μέρει. Ὁ ἐν λόγῳ σύλλογος εἰργάσθη ἐπαξίως πρὸς ὃν ἰδρύθη σκοπὸν. Διετήρησε κανονικὴν λειτουργίαν, συνήρχετο εἰς τακτικὰς συνελεύσεις καὶ ἐλάμβανε ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων περιπτώσεων. Πρόεδρος, γραμματεὺς καὶ ταμίας, ἐξεπλήρουν ἐπακριθῶς τὰς ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντά των, τοσοῦτον ὥστε μέχρι πέρατος τοῦ ἔργου οὐδεμία ἀνωμαλία παρετηρήθη.

Ὁ πρόεδρος, μὲ τὰ χρήματα τοῦ συλλόγου, μὲ δάνειον καὶ μὲ ἐξ Ἀμερικῆς βοήθημα συνεκέντρωσε 57.000 ὀρχ. Ἐγραψε εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς τὸν ἐκεῖ τότε στρατιωτικὸν ἱατρὸν Δημ. Ἀναγνωστόπουλον ἐξ Ἑλληνικοῦ, νὰ φροντίσῃ

διὰ τὴν ἐξεύρεσιν σωλῆνων διὰ τὸ ὑδραγωγεῖον. Προθύμως αὐτὸς ἐνεργήσας, ἀπήντησεν ὅτι εὔρεν τοιαύτας. Τὸ συμβούλιον ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τηλεγράφημα νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀγορὰν των, διὰ προκαταβολῆς ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ κατοχὴ τῶν σωλῆνων, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ θὰ ἀνήρχετο εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ποσόν. Τὸ μῆκος τούτων ἔφθανε 4.500 μέτρα, ὅση περίπου ἡ ἀπόστασις μέχρι τῆς πηγῆς. Ὁ ταμίας τοῦ συλλόγου Ἄθαν. Μαυράκος*, ὁ εἰς ὅλα πρόθυμος, κατ' ἐκλογὴν ὠρίσθη νὰ μεταβῇ εἰς Θεσσαλονίκην διὰ τὴν πληρωμὴν καὶ μεταφορὰν τῶν σωλῆνων ἀτμοπλοϊκῶς μέχρι Ναυπλίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Τὸ τελωνεῖον ὅμως ἠρνεῖτο τὴν ἐκφόρτωσιν τούτων, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε διὰ ποῖον ὁκοπὸν θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο. Τὸ κοινοτ. συμβούλιον διὰ πράξεώς του παρεκάλεσε τὸ τελωνεῖον ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκφόρτωσιν καὶ τὴν ἀτελῆ μεταφορὰν των, διότι πρόκειται διὰ ὑδραγωγεῖον μεταφορᾶς νεροῦ καὶ οὐχὶ δι' ἐμπορίαν. Πάντα ταῦτα εὐρύτερον διαλαμβάνονται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 106)27.11.1921 πράξιν τοῦ κοινοτ. συμβουλίου. Βάσει τῆς πράξεως ταύτης, τὸ τελωνεῖον ἐπέτρεψε τὴν ἐκφόρτωσιν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν σωλῆνων ἀτελῶς ἐν συνόλῳ 1.055 σιδηρῶν τεμαχίων. Ὅταν ὁ πρόεδρος εἶδε ὅτι τὸ ἔργον πῆρε τὴν σοβαρὰν του πλέον μορφήν, μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἀφοῦ παρεμέρισε κάθε οἰκιακὴν του ἀνάγκην, πρὸς ἐκφόρτωσιν καὶ παραλαβὴν τῶν σωλῆνων καὶ τὴν ἐντεῦθεν σιδηροδρομικῶς μεταφορὰν των εἰς Μεγαλόπολιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐγένετο μετὰ πολλοῦ κόπου.

Ἐκ Μεγαλοπόλεως μὲ ὀχήματα (κάρρα) μετεκομίσθησαν οἱ σωλῆνες στὸ χωριό. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Τρίπολιν καὶ ἔφερε τὸν νομομηχανικὸν διὰ νὰ ὑποδείξῃ τὴν διαδρομὴν τοῦ ὑδραγωγείου καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκσκευασιὰ. Μὲ προσωπικὴν ἐργασίαν τῶν κατοίκων ἠνοιχθῆ τὸ χανδάκι τοῦ ὑδραγωγείου. Οὕτω μετὰ τὴν καθημερινὴν κωδωνοκρουσίαν, τακτικοὶ ἐργάται μὲ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν, μὲ τὰ ἔργα-

(*) Οὗτος βλήθεις ἐξ ἀδεσπότητος βλήματος στὰ «Δεκεμβριανά» τοῦ 1944 εἰς Ἀθήνας, ἀπεβίωσε.

λειά των, κασμάδες, φτυάρια, βαριές, λοστούς, ἐπήγαιναν κατὰ σειρὰν καὶ εἰργάζοντο, μὲ τὴν πεποιθήσιν πλέον, ὅτι τὸ ὄνειρῶδες ἔργον γίνεται πραγματικότης. Ὡς χίλια καὶ πλέον ἡμερομίσθια διετέθησαν καὶ τοιαῦτα ἐπὶ πληρωμῇ, τόσον ὥστε εἰς χρονικὸν διάστημα ἕξ μηνῶν ἀπὸ Μάϊου τοῦ 1922, τὰ στιβαρὰ χέρια τῶν ἐργατῶν ἔφεραν εἰς πέρας τὴν ἐκσκαφὴν καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν πρόθυμον συμβολὴν τῶν κατοίκων. Ἐγένετο δὲ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ οἰκονομία χρημάτων. Ἐκσκαφὴ τοῦ ὑδραγωγείου, μεταφορὰ καὶ σύζευξις σωλῆνων ἐγένετο ταυτοχρόνως. Ἐκάστη οἰκογένεια ὑποχρεωτικῶς μετέφερε ἀναλογίαν σωλῆνων εἰς τὸ ἐπὶ τόπου ὀριζόμενον σημεῖον. Μεγάλῃ ἢ προθυμίᾳ τῶν κατοίκων καὶ ἀκράτητος ὁ ἐνθουσιασμός. Ὁ πρόεδρος ὡσάν ἔμπειρος τεχνίτης, συνδέει τίς σωλῆνες, κανονίζει τὰς ἀποστάσεις, τὴν διάθασιν καὶ κάμπιν αὐτῶν σὲ ἀπόκρημα σημεῖα, ὅπως ἀνοίγματα μεγάλων θράχων, σκληρᾶς γῆς, πετρώδους καὶ ἀνωμάλου. Εἰς ὅλα πρωτοστατοῦσε ὁ Χαράλαμπος καὶ αὐτὸς ἀνελάμβανε τὰ ἐπικίνδυνα σημεῖα τῆς γραμμῆς τοῦ ὑδραγωγείου. Ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἐνίσχυε τοὺς μὴ δυναμένους. Δὲν ὑπελόγιζε ἔξοδα καὶ κόπους. Ὅποθενδῆποτε καὶ ἂν ἐδανείζετο χρήματα ἔλεγε καὶ τὸ ἀστεῖον του «ὀπό'χει θὰ χάση». Μὲ τοιαύτην θέλησιν καὶ συνεχῆ προσπάθειαν ἔφθασε τὸ νερὸ στὰ πρόθυρα τοῦ χωριοῦ καὶ ἐχύνετο ἄφθονον, πλησίον στῆ βορειοανατολικῇ μικρορεμματιᾷ, ἀπ' ὅπου ὑδρεύοντο οἱ κάτοικοι. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τελείωσε ἡ ἐργασία γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα. Τοιουτοτρόπως ἐπετεύχθη τὸ μεγαλύτερον ὄνειρον τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὰ πάντα, ὅταν θέλη.

11. ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΚΡΗΝΩΝ

Ἡ ὑπόθεσις ἤμως τοῦ νεροῦ ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ ἀνάγκη ἦτο νὰ φθάσῃ ἐντὸς τοῦ χωριοῦ, νὰ γίνῃ διακλάδωσις τοῦ ὑδραγωγείου καὶ νὰ ὀρισθοῦν τὰ σημεῖα ὅπου θὰ ἐτοποιε-

τοῦντο οἱ βρύσες. Νέαι σκέψεις τώρα, νέοι κόποι καὶ ἄλλα ἔξοδα. Ποῖος τώρα θὰ ἀναλάβῃ τὰ περαιτέρω; Πάλι ὁ Χαράλαμπος, ὁ ὁποῖος ἦτο πρόεδρος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Διὰ προσωπικῆς ἐργασίας γίνεται τὸ ἀνοίγμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικτύου τοῦ ὑδραγωγείου. Νέες σωλῆνες μὲ μικρότερον ἀνοι-

Ὁ Χαράλαμπος Ταλούμης

γμα μετεκομίσθησαν ἐκ Πειραιῶς. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν καὶ πάλιν τὸν Ἄθαν. Μαυράκον, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς Πειραιᾶ, ἐφρόντισε καὶ μετέφερε τίς σωλῆνες ποὺ ἐχρειάζοντο. Μὲ τὸν

τρόπον αὐτὸν ἔφθασε τὸ νερὸ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ διακλάδωσις. Ἀρχικῶς ὠρίσθησαν ὀκτὼ βρύσες εἰς τὰ κυριώτερα σημεῖα, ἀτέχνως καὶ προσωρινῶς. Ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἐπηκολούθησαν μικροφιλονικεῖαι, διότι δὲν ἐξυπηρετοῦντο καλῶς αἱ ἀνάγκαι τῶν κατοίκων, ὠρίσθησαν καὶ ἄλλες βρύσες εἰς ἕτερα σημεῖα πρὸς πληρεστέραν ἱκανοποίησιν, ὅτε πλέον ἔλαβον τὴν ὀριστικὴν των θέσιν ὡς ἔχουν σήμερον, ἐν συνόλῳ δέκα ἕξι μὲ κἀνουλες καὶ τσιμέντινες ποτίστρες.

Ἐχορηγήθη ὑπὸ τῆς κοινότητος νερὸ εἰς τὸ ἐλαιοτριβεῖον, εἰς καφενεῖα, εἰς μαγειρεῖα καὶ τυροκομεῖα ἀκόμη δὲ καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Τὸ νερὸ αὐτὸ ἐξετασθέν, ἀπεδείχθη ὑγιεινόν, εὐγευστον, χωνευτικόν, καθαρόν. Παρακαθήμενοι σήμερον εἰς τὰ καφενεῖα, βλέπομεν νὰ ἀναπηδᾷ ὁ πλοῦτος αὐτὸς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Οἱ κῆποι τώρα πρασινίζουν καὶ σὰν μικρὰ περιβολάκια ἀποδίδουν ὅλα τὰ κηπευτικά. Ὅποιος διέρχεται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν βλέπει τὴν νέαν ζωὴν, τὴν πρόοδον καὶ γενικὰ τὸ πράσινο, ποῦ προῆλθε ἀπὸ ἔργα φιλοπροόδων κατοίκων.

12. ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

Μὲ τὰ ὅσα ἐξετέθησαν ἔλαθε τέλος ἡ ὑπόθεσις τοῦ νεροῦ, τοῦ φυσικοῦ τούτου στοιχείου τῆς ζωῆς. Τὸ νερὸ ποῦ ἔδωσε νέας πνοὴν, χαρὰν, πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν στὸ καθυστερημένον χωριὸ μας, ποῦ ἀξιολόγησε καὶ ἀνεβίβασε τὴν στάθμην τῆς ζωῆς καὶ προεκάλεσε τὴν φήμην τοῦ τόπου μας εἰς τὰ ἔγγυς καὶ τὰ μακρὰν. Ἀναλογιζόμεθα ἄραγε αὐτοὺς ποῦ ἐμόχθησαν γιὰ τὸ καλὸ αὐτό; Ἐνθυμούμεθα τὸν Χαράλαμπον Ταλούμην; Τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν εἰς αὐτόν. Τὸ ὄνομά του ἄς μὲν ἀνεξίτηλον εἰς τὴν μνήμην μας, ὅχι δι' ἄλλον τινα λόγον, ἀλλ' ὅτι μὲ ζῆλον καὶ θέλησιν ἔφερε εἰς πέρας τὸ σοβαρὸν τοῦτο ἔργον τοῦ τόπου μας.

Ἄλλ' ὡς εἶναι φυσικόν, κοινὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ θάνατος ποῦ εἶρε τὸν Χαράλαμπον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1957

εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν. Τὸν εἶρε ὅμως ἡσυχον καὶ εὐχαριστημένον διὰ τὸ ἔργον του. Πάνδημος ἐγένετο ἡ κηδεῖα του, τῆς ὁποίας προηγῆθη ἡ φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου Τριπόλεως. Παρέστη ὁ τότε ἐπίσκοπος Εὐστάθιος, ὅστις ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς τοῦ μεταστάντος καὶ τοὺς κόπους ποῦ κατέβαλε διὰ τὴν ὕδρευσιν τοῦ χωριοῦ μας.

Εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν, ὅχι μόνον εἰς τὸν Χαράλαμπον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἀθανάσιον Μαυραῖον καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸ Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου.

13. Η ΔΕΞΑΜΕΝΗ

Διὰ τὴν καλύτεραν ἐξυπηρέτησιν τῶν κατοίκων, ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ δεξαμενὴ τοῦ νεροῦ.

Ὁ Χαράλαμπος ἀρχικῶς δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ δεξαμενὴ. Ἐπιθυμία του ἦτο νὰ πάρῃ τὸ νερὸ τῆς πηγῆς «Σαθαλᾶ» Ἐψούντος καὶ ἔλεγε: «Τί τὴν θέλουμε τὴ δεξαμενὴ; μὲ τὰ χρήματα ποῦ διαθέτουν οἱ Μπαρμπαλιαῖοι, νὰ πάρουμε τὸ νερὸ τῆς πηγῆς Σαθαλᾶ καὶ νὰ τὸ ρίξουμε σ' αὐτὸ ποῦ ἔχουμε γιὰ νὰχομε πολὺ νερό».

Λόγῳ ὅμως παρεμβληθέντων ἐμποδίων, δὲν κατέστη τοῦτο δυνατόν. Ἡ δεξαμενὴ ἔπρεπε νὰ γίνῃ διὰ νὰ συγκεντρώνεται τὸ νερὸ καὶ νὰ διοχετεύεται μὲ περισσοτέραν ὀρμὴν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπραγματοποίησε ἕτερον εὐγενὲς τέκνον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ Ἰωάννης Μαυραῖος, ἀπόδημος εἰς Ἀμερικὴν. Ἐγραψε, εἰς τὸν ἐκ Παύλιας μηχανικὸν Νικ. Τσακογιάννην, νὰ μελετήσῃ τὸ ἔργον καὶ νὰ τὸ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν. Πράγματι ἦλθε ἐπανειλημμένως ἐπὶ τόπου ὁ μηχανικός, ἐξήτασε τὸ μέρος καὶ εἶρε κατάλληλον τὴν τοποθεσίαν ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ δεξαμενὴ, τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ τελείωσε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1954. Ἐγένετο βαθεῖα ἐκσκαφὴ τοῦ μέρους καὶ κατασκευάσθη ἰσχυρὸν λιθόκτιστον τοίχωμα τὸ ὁποῖον ἐπεχωματώθη τόσον, ὥστε νὰ φαίνεται μόνον ἡ πρόσοψις τῆς δεξαμενῆς. Ἀπὸ τεχνικῆς πλευρᾶς τὸ ἔργον εἶναι ἄριστον, μὲ χωρητικότητα 150 κ.μ. Ἄνωθεν τῆς εισόδου ὑπάρχει ἐν-

τειχισμένον μάρμαρον φέρον τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐτροποποιήθη ἡ γραμμὴ τοῦ ὕδραγωγείου τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν θέσιν Ἁγ. Ἀθανασίου εὐθυγραμμίσθη πρὸς τὴν δεξαμενὴν καὶ ἀπὸ τῆς δεξαμενῆς ἔγινε εὐθυγράμμισις τούτου μέχρι τῆς πλατείας. Τὸ ἔργον ἦτο ἀπαραίτητον καὶ ἐγένετο χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Ι. Μαυράκου καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ μηχανικοῦ.

Τὰ ἐγκαίνια τῆς δεξαμενῆς ἐγένοντο τὴν εἰκοστὴν Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1955 ἐπὶ προεδρίας Γεωργ. Ἰ. Κόνιαρη. Ἐγένετο ἐν συνεχείᾳ ἀλλαγὴ τῶν σωλῆνων ἀπὸ δεξαμενῆς μέχρι πλατείας διὰ νέων τοιούτων ἐκ Γερμανίας ποιοτικῶς καλυτέρων καὶ μὲ ἀνοιγμα μεγαλύτερον, δωρεὰ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δεξαμενῆς. Ἡ κοινότης διὰ σχετικῆς πράξεώς της ἐξέφρασε ἀπείρους εὐχαριστίας πρὸς τὸν δωρητὴν καὶ ἀνεκήρυξε τοῦτον Μέγαν Εὐεργέτην τοῦ τόπου.

Δεξαμενὴ

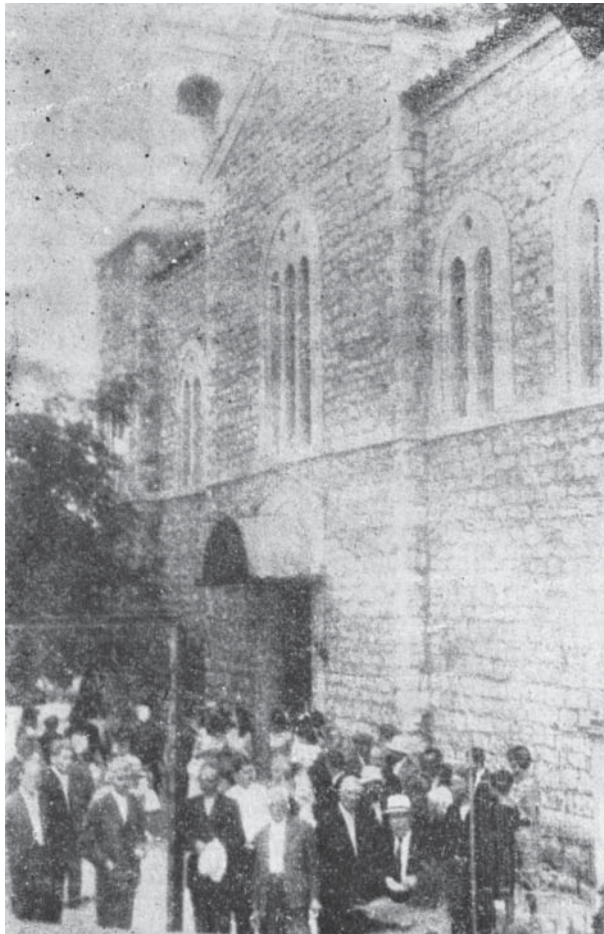
14. ΟΙ ΝΑΟΙ

Τὸ Ἑλληνικὸν ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Γόρτυνος — Μεγαλοπόλεως, μὲ ἔδραν τὴν Δημητσάνα. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι, ἔχοντες βαθὺ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἄφησαν εἰς ἡμᾶς τοὺς ναοὺς ποὺ ὑπάρχουν σή-

μερον, μὲ δγκῶδη καὶ περικαλῆ καθεδρικὸν ναὸν Προφήτην Ἥλιον, τὸν «Ἁγιολιᾶ», εἰς τὸ μέσον τοῦ χωριοῦ. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὑπῆρχε μικρὸ ἐκκλησάκι τοῦ αὐτοῦ ἀγίου, τὸ ὁποῖον ἔγινε ἀπὸ κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ «Μπαρμπαλαϊτικὰ» ὅπου τὸ ὄνομα Ἥλιος ἢ Λιάς εἶχε πλεονασμὸν τῶν ὑπολοίπων ὀνομάτων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, παλαιοθὲν τὸ ἐκκλησάκι αὐτὸ, κατεδαφίσθη. Αὐξανομένου ὁμως τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνηγέρθη κατὰ τὰ ἔτη 1904—1905 μὲ πρωτοβουλίαν καὶ ἐπίμονον προσπάθειαν τοῦ ἱερέως Ἰωάν. Μπαρμπαλιᾶ (Παπαγιάννη) νέος εὐρύχωρος ναὸς μὲ βυζαντινὸν ρυθμὸν ὡς ἔχει σήμερον. Ἡ τοιχοδομὴ ἀπὸ ἀπόψεως ἐργασίας καὶ τέχνης εἶναι ἀρίστη, ἐγένετο δὲ βάσει σχεδίου τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ μὲ εἰδικούς κτίστας διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ἐπερατώθη μὲ ἐραρικὰ χρήματα καὶ βοηθήματα ἐξ Ἀμερικῆς. Βραδύτερον ἔγινε τὸ κωδωνοστάσιον τὸ ὁποῖον ὑπέστη σοβαρὰν ζημίαν ἀπὸ ἐπιπεσόντα κεραυνὸν, ἐλλεῖψει ἀλεξικεραυνίου. Παρέμεινε ἀρκετὰ ἔτη ἀδιόρθωτον, μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὅτε ἐπεσκευάσθη καὶ ἐτοποθετήθη ἡ καμπάνα εἰς αὐτό.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908 μέχρι τοῦ 1931, ὁ ναὸς παρέμεινε ἀνεπισκεύαστος ἐσωτερικῶς ὅπως ἐκτίσθη μὲ τὰ ἡμικύκλια τόξα τῆς ὀροφῆς, μὲ χαμηλὸν τροῦλλον καὶ τοῦτο ἐλλεῖψει χρημάτων. Λόγῳ τῆς θέσεως, τοῦ μεγέθους τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἀνοικτοῦ χώρου δυτικῶς, τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος πολλάκις δὲν ἐπέτρεπε τὸν ἐκκλησιασμόν. Ὁ ναὸς ὁμως ἔπρεπε νὰ ἐπισκευασθῆ. Πολλὰ γινῶμαι ἠκούσθησαν παρὰ μηχανικῶν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀνελάμβανε τὴν ἀποπεράτωσιν, λόγῳ δυσαρμονιῶν τοῦ τοίχου. Τελικὰ ἀνέλαθεν ὁ μηχανικὸς Νικ. Τσακογιάννης, ὅστις ἐπανειλημμένως ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν καὶ ἐγνωμοδότησε τὸ δυνατόν τῆς ἐπισκευῆς, δηλ. τὴν διασφάλισιν τῆς ὑψηλῆς ὀροφῆς καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἡμικυκλικῶν τόξων διὰ μπετοῦ καὶ δικτυωτῆς λαμαρίνας **Metal – deplage**, ἐσωτερικὸν σοβατισμόν, ἐνίσχυσιν τῶν κιόνων καὶ τροῦλλον ἀνάλογον τοῦ ναοῦ. Ἡ μελέτη τοῦ μηχανικοῦ ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον καὶ προϋπελογίσθη ἡ ἐργασία εἰς δραχμάς 250 χιλ. Αὕτη ὑπεβλήθη διὰ τοῦ οἰκείου Μητροπολί-

του εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ὀρησκευμάτων καὶ ἐνεκρίθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 39149)1.9.31 πράξεώς του. Προεκηρύχθη μειοδοτικὴ δημοπρασία ἣτις ἐναπέμεινεν εἰς τὸν ἐκ Καλαμάτας ἐργολά-

Ὁ ναὸς Προφήτης Ἡλίας

βον Γ. Κοτσην. Ἀφοῦ συνετάχθη τὸ σχετικὸν συμβόλαιον, ὁ μηχανικὸς ἐγκατέστησε τὸν ἐργολάβον κατὰ Μάρτιον 1932 ὅτε ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι ἔληξαν τὸν Δ)μβριον τοῦ

αὐτοῦ ἔτους. Κατὰ Σ)βριον τοῦ 1967 λόγῳ διαφυγῆς τῶν κεράμων τῆς ὀροφῆς, ἀντικατεστάθησαν μὲ κυματοειδεῖς πλάκες ἀμιαντοσιμέντου ἑλληνίτι. Αἱ παλαιαὶ εἰκόναι, ἔργα τοῦ ἀγιογράφου μοναχοῦ Καλλιστράτου τῆς μονῆς Προδρόμου, ἀντικατεστάθησαν διὰ νέων εἰκόνων ἐξ Ἁγ. Ὁρους. Βραδύτερον ἔγινε ὁ γυναικωνίτης τελευταίως δὲ ἠλεκτροφωτισμὸς τοῦ ναοῦ, παγκάρριον νέου τύπου, στασίδια καὶ ἀναλόγια. Ἐξῶθεν ὑπάρχει εὐρύχωρον προαύλιον μὲ εἴσοδον ἀνατολικῶς καὶ μὲ κλίμακες πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν. Ὁ ναὸς πανηγυρίζει κατ' ἔτος τὴν 20ὴν Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία.

Ὑπάρχει καὶ ὁ ναὸς τοῦ Τιμίου Προδρόμου στὰ Κονιαραῖικα «ὁ Ἀγιάννης». Ἐκτίσθη κατὰ Μάιον τοῦ 1904 μεγα-

Φώτο: Φωτεινὴ Γ. Παπαπαντωνίου 29/8/72

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς ἡμέραν ἐορτασμοῦ

λύτερος τοῦ πλησίον ὑπάρχοντος παλαιοῦ «Ἀγιάννη» ποὺ χρησιμεῖει σήμερον ὡς ὄστεοφυλάκιον. Τὸ μικρὸ αὐτὸ παλαιὸ ἐκκλησάκι, εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ εἶχε πολλὰ κτηματικὰ ἀφιερῶματα στὰ παλαιότερα χρόνια. Ἐχει ἀξιόλογον σημασίαν, διότι οἱ πρῶτοι κάτοικοι κατέφευγον εἰς αὐτὸ καὶ προσευχόμενοι παρεκάλουν τὸν Θεὸν ἵνα λυτρώσῃ αὐτοὺς

ἐκ τῆς τουρκικῆς τυραννίας καὶ χάριση τὴν ἐλευθερίαν. Ἐχρησίμεισε καὶ ὡς σχολεῖον ὅπου ἐμάνθανον ὀλίγα γράμματα τὰ παιδιὰ. Ὅμως, ὁ χῶρος ἦτο πολὺ μικρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλε νὰ κτισθῆ ἡ νέα ὑπάρχουσα σήμερον ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, πρωτοβουλία τῶν Κονιαραίων. Διεκοσμήθη ἐσωτερικῶς καὶ κατεσκευάσθη ἀργότερα τὸ ὠραῖον γύψινον εἰκονοστάσιον. Κατ' ἔτος πανηγυρίζομεν τὴν 29ην Αὐγούστου ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἑλληνικὸν συγκεντρώνει πλῆθος κόσμου. Τὸ ἀπόγευμα ἀρχίζει εἰς τὴν πλατεῖαν ἢ διασκέδασις καὶ ὁ χορὸς μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὥρῶν με κλαρίνα καὶ βιολιά καὶ με ἄρκετὸ κέφι.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δύο ναῶν, ὑπάρχουν τέσσαρα μικρὰ ἐξωκκλήσια, τὰ ἐξῆς:

α') Ὁ Ἅγ. Γεώργιος, εὐρίσκεται ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος νοτιοδυτικῶς τοῦ χωριοῦ. Παλαιότερα ὑπῆρχε ἐκκλησιάκι τοῦ ἁγίου κάτωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἐπὶ διακρινομένου σήμερον σημείου. Λόγω τῆς στενότητος τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἐρειπωμένου τοίχου, κατεδαφίσθη καὶ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1950 ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὠραῖον ναῖδριον ἄνωθεν τῆς δημοσίας ὁδοῦ εἰς περιθλεπτον τοποθεσίαν, ἐνεργείαις τῶν κατοίκων καὶ τοῦ τότε ἱερέως Γεωργ. Γαϊτανάκη, ἐπὶ ἰδιοκτησίας Δημ. Β. Γεωργαντᾶ, τὴν ὁποίαν ἐδῶρησε διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὴν 30ὴν Ἀπριλίου τοῦ 1951 ἡμέραν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ἐγένετο ἡ πρώτη λειτουργία εἰς τὸν νέον τοῦτον ναὸν καὶ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1957 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Εὐσταθίου. Κατ' ἔτος τὴν 23ην Ἀπριλίου ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου, ὁ ναὸς πανηγυρίζει, πολλακίς δὲ καὶ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα, με ἄρκετὸν κόσμον, διότι πολλοὶ ἔρχονται ἐξ Ἀθηνῶν.

β') Ἡ Παναγία «Κοίμησις Θεοτόκου», ἐκκλησιάκι εὐρισκόμενον πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τοῦ χωριοῦ καὶ εἰς γραφικὴν τοποθεσίαν. Ἀρχικῶς ἦτο πολὺ μικρὸ, ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μπαρμπαλιαίων, κατεδαφίσθη τὸ ἔτος 1950 καὶ ἀνηγέρθη ἐκ νέου. Πανηγυρίζει τὴν 15ην Αὐγούστου με πολλοὺς προσκυνητάς εὐρισκομένους εἰς Ἑλληνικόν, λόγῳ τοῦ θέρους.

γ') Ὁ Ἅγ. Δημήτριος, εὐρίσκεται πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Μέχρι τοῦ ἔτους 1880 ὑπῆρχε ἐκεῖ μικρὸ ἀσήμαντο ἐκκλησιάκι. Τὸν Ὀκτώθριον τοῦ 1930 κατεδαφίσθη καὶ ἀνηγέρθη ἐκ νέου μεγαλύτερον, δαπάναις Σταυρούλας χήρας Ἀνδρ. Καλλιανιώτου. Ἐγκαινιάσθη τὴν 17ην Αὐγούστου 1942 ὑπὸ τοῦ τότε Ἐπισκόπου Προκοπίου.

Ἅγιος Γεώργιος

Τὸ κατεδαφισθὲν ἐκκλησιάκι Ἅγιος Γεώργιος

δ') Ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος εὐρίσκεται πρὸς βορρᾶν καὶ ὕψηλά στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ ἐπὶ τοποθεσίας πού πολλα δύναται τις νὰ ἴδῃ γύρω λόγῳ τοῦ ἀνοικτοῦ ὀρίζοντος. Ἰδρῦθη ὑπὸ Φωτ. Κουρουνιώτου τὸ ἔτος 1890. Λόγῳ τῆς ἀνο-

δικής ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἐρειπωμένου τοίχου, παρημελήθη. Τὸ ἔτος 1968 κατεδαφίσθη καὶ ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὠραιότερο μὲ ἐρανικὰ χρήματα, πρωτοβουλία Γεωργίου Σάβ. Κόνιαρη.

ε΄) Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος εὐρίσκεται εἰς θέσιν «Βερβίτσα», ἐκκλησάκι τὸ ὁποῖον ἐπεσκευάσθη δαπάναις Παπαγιώτας Σπ. Λαγοδήμου· ἀνήκε ἄλλοτε στὴ μονὴ Προδρόμου.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος

Οἱ ἱερεῖς

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια ἱερεῖς ποὺ ἱεράτευσαν εἰς τοὺς ναοὺς μας καὶ ποικιλοτρόπως ὠδήγησαν τοὺς κατοίκους εἰς τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, εἶναι οἱ ἑξῆς: Ὁ Παπαθασίλης ἐπὶ τουρκοκρατίας· τοῦτον διεδέχθη ὁ Παπακωσταντῆς αὐτὸν ὁ Παπαντώνης καὶ τοῦτον ὁ Παπαγιώργης. Οὗτος χειροτονηθεὶς ἱερεὺς, ὑπὸ τοῦ τότε ἐπισκόπου Φιλοθέου, τὸν Μάρτιον τοῦ 1862 εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν Ἁγ. Νικολάου Καρυταίνης, ἱεράτευσε

μέχρι τὸ 1915. Μετέπειτα ὁ Παπαργύρης, ἐχειροτονήθη εἰς Κυπαρισσίαν καὶ ἱεράτευσε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἀκολούθως ὁ Παπαγιάννης καὶ κατόπιν ὁ Παπαντώνης, ὁ ὁποῖος ἐχειροτονήθη εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ τότε ἐπισκόπου Γόρτυνος Ἱ. Μαρτίνου τὸν Μάϊον τοῦ 1906, πρῶτος καὶ ταπεινός, ἱεράτευσε μέχρι τοῦ θανάτου του (Δ)θριον 1928). Τῆς κηδεῖας του παρέστη ὁ τότε ἐπίσκοπος Γόρτυνος, Πολύκαρπος, ὅστις ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς τοῦ μεταστάντος. Ἐναπέμεινε μετὰ ταῦτα μόνος ὁ Παπαγιάννης, ποὺ ἱεράτευσε ἀρκετὰ ἔτη, μέχρις ὅτου ἀπεσύρθη λόγῳ γήρατος καὶ ἀπεβίωσε τὸ ἔτος 1957. Εἰς τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν παρίστατο ὁ ἐπίσκοπος Εὐστάθιος ὅστις ὠμίλησε διὰ τὴν διακονίαν του ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοὺς μόχθους ποὺ κατέβαλε διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ Ἁγιολιᾶ. (Ἐνθυμοῦμαι καὶ τοὺς τέσσαρας ἀνωτέρω ἱερεῖς ἐξ Ἑλληνικοῦ συλλειτουργοῦντας). Ἀπὸ Ὀκτώθριον 1938 ἦλθεν ἱερεὺς ὁ ἐκ Ζώνης Γεώργ. Γαϊτανάκης μέχρι τὸ ἔτος 1953 καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἱερεὺς Κων. Κωνσταντόπουλος ἀπὸ Ἀγρίδιον Βυτίνης μέχρι σήμερον.

15. ΔΑΠΑΝΑΙ ΚΑΙ ΔΩΡΕΑΙ

Πλείσται ὅσαι δωραὶ καὶ δαπάναι, συνετέλεσαν κατὰ πολὺ διὰ κάθε καλὸν καὶ ὠραῖον. Οἱ δωρηταὶ ἀπὸ αἰσθημάτων πατριωτικὰ κινούμενοι ἐνίσχυσαν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἐδημιούργησαν τὰ ἑξῆς:

Διὰ δαπάνης τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Καλλιανιώτη ἐγένετο τὸ περιτοίχισμα τοῦ περιβόλου εἰς τὸν Ἁγιάννη μὲ εἴσοδον ἀπὸ τὴν ὁδὸν Θ. Κολοκοτρώνη.

Διὰ δωρεᾶς τοῦ ἰδίου, τὸ πολυσκάλιστον κάρυνον τέμπλον τοῦ Ἁγιολιᾶ καὶ ἀκολούθως εἰς τὸν ναὸν ἐγένοντο αἱ κάτωθι δωρεαί:

Διὰ χρηματικῆς δωρεᾶς ἐξ Ἀμερικῆς ἐγένετο τὸ κωδωνοστάσιον.

Διὰ δωρεᾶς Βασιλείου Π. Φουρλῆ ὁ πολυέλαιος.

Διὰ δαπάνης Ἰ. Μαυράκου ἐγένετο ὁ γυναικωνίτης κατὰ τὸ ἔτος 1957 μὲ μαρμαρίνην κλίμακα.

Διὰ δωρεᾶς Δημ. Ι. Μπαρμπαλιᾶ ἐτοποιηθῆη τὸ ἀλεξι- κέρανον.

Διὰ δαπάνης Χαραλ. Κόνιαρη, ὁμογενοῦς ἐν Ἀμερικῇ, ἐγένετο τὸ πολύχρωμον μωσαϊκὸν δαπέδου κατὰ τὸ ἔτος 1950. Καί, διὰ δαπάνης Γεωργ. Φουρλῆ ἐγένετο τὸ περιτοίχισμα, καὶ ἡ τοιμεντόστρωσις τοῦ προαυλίου μὲ εἴσοδον ἀνατολικῶς καὶ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν μὲ κλίμακας.

Διὰ δωρεῶν τῶν ἐνοριτῶν ἐγένετο τὸ ὠραῖον γύψινον τέμπλον τοῦ Ἁγιάννης μὲ νεωτέρας εἰκόνας.

Διὰ δαπάνης Ἡλία Ἰ. Ταλούμη, ὁμογενοῦς ἐν Ἀμερικῇ, ἐγένετο ὁ ἐξωραϊσμός τοῦ σχολείου.

Διὰ χρηματικῆς δωρεᾶς τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ὁμογενοῦς Φω- τίου Ι. Κόνιαρη ἐνισχύθη τὸ σχολικὸν ταμεῖον.

Ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Νικ. Δ. Παναγοπούλου διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα ἤτοι: φτυάρια, ἀξίνες, γράβαλα, καρο- τσάκια, σωλῆνες πρὸς παροχέτευσιν νεροῦ εἰς τοὺς κήπους καὶ ἀρκετὸς ἱματισμός.

Δωρεὰ τέκνων Ἀνδρ. Ἀναγνωστοπούλου, πρὸς τὴν κοι- νότητα, εἶναι τὸ οἰκόπεδον ὅπου ἐκτίσθη τὸ γραφεῖον τῆς κοινότητος.

Δωρεὰν κατ' ἐπανάληψιν ἐστάλησαν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου ζεύγη ὑποδημάτων μὲ κάλτσες καὶ γραφικὴ ὕλη ὑπὸ τῶν βιομηχάνων ἀδελφῶν Ἡλ. Μπαρμπαλιᾶ καὶ τοῦ Γεωργ. Φουρλῆ.

Ἐδωρήθη εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ «Ἡλίου» 14 τόμων ὑπὸ τοῦ Ἀργυρίου Κόνιαρη.

Εἰς δωρεὰς ὀφείλεται ὁ ἐμπλουτισμός τοῦ Γυμνασίου καὶ πολλὰ ἄλλα δωρεὰ ἐξακολουθοῦν νὰ γίνονται.

Διὰ τὰς δωρεὰς καὶ δαπάνας τῶν ἀγαπητῶν μας πατρι- ωτῶν, αἰσθανόμεθα ὑπερηφάνειαν καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ καυχώμεθα, διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἔχει γενναιοδῶρους ἀνθρώ-

πους, ποὺ ἐτίμησαν καὶ τιμοῦν τὴν πατρῶαν γῆν τῆς γεννή- σεώς των μὲ τὸ φωτεινὸν των παράδειγμα.

Σημείωσις: Παραλείπονται δωρεὰ καὶ δαπάναι ἀναφερόμεναι εἰς τὰ κατ' ἴδιαν κεφάλαια.

16. ΜΕΓΑΛΗ ΔΩΡΕΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΙΩΤΟΥ

Ἐκ τῶν πολλῶν ἀποδήμων πατριωτῶν μας εἰς Ἀμερικὴν εἶναι καὶ ὁ ἀξέχαστος Φίλιππος Καλλιανιώτης, υἱὸς τοῦ ἐν πολλοῖς δωρητοῦ καλοκαγάρου Ἀνδρ. Καλλιανιώτου. Καί- τοι ὅλην του τὴν ζωὴν κατηνάλωσεν εἰς Ἀμερικὴν, δὲν ἐξέχα- σε τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του. Πλήρης πατριωτικῶν αἰσθη- μάτων ἀφήκε διὰ διαθήκης του μέρος τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ διὰ τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου τῆς γενετείρας του εἰς ἴσα μερίδια.

Τὰ τῆς ζωῆς του, τῆς δράσεώς καὶ τοῦ θανάτου του, ἐ- δημοσίευσεν, ὁ ἐν Ἀμερικῇ, Εὐάγγελος Δ. Καλλιανιώτης, εἰς τὴν τοπικὴν ἐφημερίδα «Στεμνίτσα» τοῦ Δημ. Γαρταγάνη (Ἀθηναί Νοέμβριος 1957 ἔτος Γ' ἀριθ. φ. 30), ἐκ τῆς ὁποίας παραθέτομεν τὰ ἐξῆς:

«Βόστον Μασς. Τὴν Κυριακὴν 27 Ὀκτωβρίου πρώτην πρωῒνην ὥραν ἀπεβίωσεν ἐκ συγκοπῆς καρδίας, εἰς ἡλικίαν 69 ἐτῶν, ὁ ἐκ Μουλατσίου ἔλκων τὴν καταγωγὴν Φίλιππος Α. Καλλιανιώτης. Ὁ αἰφνίδιος θάνατός του φέρων ἐν μέσῳ ἡ- μῶν τὸ δυσαναπλήρωτον κενόν, ἐθύθισεν εἰς θλιβερὰν λύπην πάντας τοὺς συγγενεῖς, συμπολίτας καὶ φίλους. Ὁ ἀείμνηστος ἀντίκρουσε ὀρθίος τὸν θάνατον, ὅπως ἄνευ δειλίας εἶχεν ἀντι- μετωπίσει τὰς ἀντιξόους πικρὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς του ξενιτείας. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὸν εἶ- χον γνωρίσει κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν, ἐκτυλίσσεται ὁ δημιουργικὸς του βίος.

Ἡ πρόνοια καὶ ἡ δευδέρκειά του ἀντηνακλῶντο ὡσάν φωτεινὰ δέσμαι μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα ἐνὸς νεανικοῦ σφρίγγου Τῷ ὄντι, τὸ πρόσωπόν του, μὴ φέρον τὰ ἴχνη γεροντικῆς ἡ- λικίας, ἔλαμπεν ἀπὸ ἐκδήλωσιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Μεταναστεύσας κατά τὸ 1904 εἰς τὴν φιλόξενον μεγάλην Δημοκρατίαν τῆς Ἀμερικῆς ἔφερε μαζί του, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι αὐτοῦ πρωτοπόροι τὴν Θρησκείαν, τὰ ἀθάνατα ἑλληνικὰ ἰδεώδη καὶ τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀρκάδος. Ὡς πιστὸς θεματοφύλαξ τῶν πατρίων παραδόσεων, τὸ ἔτος 1912 ἔσπευσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἱερῶν ἐδαφῶν τῆς Μακεδονίας ἔθνικῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας. Ἐπιστρέψας κατὰ τὸ 1914 εἰς Ἀμερικὴν, ἐρρίφθη ἐκ νέου εἰς τὴν βιοπάλην. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1923 μετώκησεν ἐκ Δορεχέεσι Μαςς εἰς Σκιτσατε Μάσς, μικρὸν χωρίον. Ἐκεῖ διὰ τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἐδημιούργησεν καὶ ἀπέκτησεν περιουσίαν ἀξιοσημειώτου ἀξίας. Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους 1957, ὀριστικῶς ἀπεσύρθη τῶν ἐργασιῶν του διὰ τὴν ἐξουρασθῆ, σχεδιάσας τὴν ἐπάνοδόν του εἰς γενέτειραν κατὰ Φεβρουάριον 1958. Νῦν ὁ αἰφνίδιος θάνατός του ἔθεσε τὸ τέρμα εἰς τὰ ἀνθρώπινα. Εἰς ἡμᾶς ἔρχεται ἡ σκέψις τοῦ ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ρηθέντος, «Δεῖ τῷ θανάτῳ χαίρειν, ἂν μὲν νέος, ὅτι ταχέως ἀπηλλάγη τῶν ἐν μέσῳ κακῶν, ἂν πρεσβύτερος ὅτι ὁ δοκεῖ ποθεινόν, τούτου μετὰ κόρου λαβεῖν ἀπῆλθεν».

»Διὰ τῆς ἀπὸ 1948 διαθήκης του, ἡ τελευταία θέλησις τοῦ μεταστάντος ἦτο, ἐκτὸς τῆς πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ ἀδελφῶν του εὐεργετημάτων τὰ πωληθῆ ἢ περιουσία του καὶ ἐκ τοῦ εἰσπραχθησομένου ποσοῦ τὰ δύο τρίτα, εἰς ἴσα μερίδια τὰ διανεμῶνται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν «Ἁγίος Ἡλίας» τῆς κοινότητος Ἑλληνικοῦ, γενετήρας τοῦ μεταστάντος. Ἐκηδεύθη ἐκ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ Βοστώνης «Εὐαγγελισμός» τοῦ ὁποῦ ἰσόθιον μέλος ἦτο, ψαλέντων τῶν νεκρωσίων ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς κοινότητός μας. Ὁ αἰδ. Ζανέτος διὰ καταλλήλου ἐπικηδείου ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς τοῦ μεταστάντος καὶ τὰς πατριωτικὰς του χειρονομίας διὰ τὸ σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν καὶ κάθε φιλανθρωπικὸν σκοπόν. Πολλοὶ στέφανοι κατετέθησαν ἐπὶ τῆς σοροῦ του, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ τῆς Ἀρκαδικῆς Ὀμοσπονδίας Τμήματος 36 Κολοκοτρώνης — Πολύβιος τοῦ ὁποῦ τακτικὸν μέλος ἦτο ἀφή-

σας μάλιστα καὶ εὐεργέτημα ἐκ 250 δολλαρίων. Ὁ ναὸς ἦτο κατὰμεστος συγγενῶν καὶ φίλων Γορτυνίων, ἀκολουθησάντων τὴν κηδεῖαν μέχρι τῆς τελευταίας του κατοικίας».

Ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον πολλάκις τελεῖ μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεταστάντος δωρητοῦ. Ἐπάνω σὲ μαρμάρην πλάκα ἀνεγράφη τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖον.

17. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

Εἰς τὴν πρόοδον τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης δὲν ὕστερεῖ τὸ Ἑλληνικόν. Ἀνέδειξε καὶ ἀναδεικνύει πρόσωπα πρὸς ὄλους τοὺς τομείς τῆς μαθήσεως, π.χ. ἰατροὺς, νομικοὺς, φιλολόγους, στρατιωτικοὺς, ἀστυνομικοὺς, διδασκάλους κ.ἄ.

Τὸ Μουλάτσι στὰ χρόνια τῆς δουλείας καὶ μετέπειτα δὲν εἶχε τὴν ἐπιδείξει πνευματικὴν πρόοδον, διότι οἱ ἄνθρωποι ἐστεροῦντο καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν γραμμάτων. Οἱ περισσότεροι δὲν ἐγνώριζον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ ἰδίως οἱ γυναῖκες. Ὅταν ἀπὸ τὸ ἔτος 1860 ἰδρύθησαν σχολεῖα στὰ μεγάλα χωριά, ἔγινε καὶ στὸ δικό μας χωριὸ μονοτάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ 1906 προήχθη εἰς διτάξιον. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929 εἰς τριτάξιον καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1959 ἑλλείπει μαθητῶν ὑπεβιβάσθη εἰς διτάξιον, ὡς ἔχει μέχρι σήμερον.

Ἐκπαιδευτικῶς τὸ σχολεῖον ὑπήγετο εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν Γορτυνίας — Μεγ)λεως, μὲ ἔδραν τὴν Δημοτσίαν. Ὅταν ὁμως ἡ περιφέρεια διεχωρίσθη, ἀπὸ τὸ ἔτος 1951, ὑπάγεται ἔκτοτε εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν Μεγαλοπόλεως.

18 ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

Ἀρχικῶς τὰ στοιχειώδη γράμματα (ὀλίγη γραφή, ἀνάγνωσις καὶ ἀριθμητικὴ) ἐμανθάνοντο ἀπὸ ἐνδεδειγμένον πρόσωπον τῆς ἐποχῆς. Ὡς σχολεῖον ἐχρησίμευσε ἡ πρώτη μικρὴ

ἐκκλησία τοῦ Ἀγιάννη καὶ μετέπειτα ἡ πρώτη μικρὴ τοῦ Ἀγιολιά. Βραδύτερον διὰ τὴν στέγασιν τοῦ σχολείου, παρὰ τὸν Ἅγ. Δημήτριον, ἀνηγέρθη οἶκημα διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων (σημερινὴ οἰκία Γεωργ. Ἀγγ. Γεωργαντᾶ).

Ἐπειδὴ τὸ οἶκημα τοῦτο, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου κατέστη ἐρείπιον, ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Ἡλίου Φουρλῆ, κατόπιν δημοπρασίας, ὡς οἰκόπεδον. Οὗτος τὸ ἐπεσκεύασε καὶ τὸ ἐνοικίασε πρὸς στέγασιν τοῦ σχολείου, ἕως ὅτου ἐπέστη ἡ σιγμὴ τῆς ὀριστικῆς ἐπιλύσεως τοῦ ἀναγκαίου τούτου θέματος, δι' ἀνεγέρσεως κρατικοῦ διδαστηρίου.

Πρῶτοι διδάσκαλοι, ὑπὸ τοῦ Δήμου Τρικολώνων μισθοδοτούμενοι, ἐχρημάτησαν κατὰ σειρὰν: ὁ Βερθενιώτης, ὁ Φωτόπουλος καὶ ὁ ἀπὸ Καρυταίνης Μπακογιάννης. Ὑπὸ τοῦ δημοσίου μισθοδοτούμενοι: ὁ ἐκ Τριπόλεως Β. Μποτόπουλος, οἱ ἐξ Ὑψούντος Ι. Παλαμίδης, Ἰ. Βογιατζῆς καὶ Ἄνδρ. Ἀνδριτσόπουλος, οἱ ἐξ Ἑλληνικοῦ Κων. Ταλούμης, Βασίλ. Ταλούμης, Θεόδ. Παπαγεωργίου, Γεώργ. Παπαντωνίου, Ι. Ταλούμης καὶ ὁ ἐκ Τριπόλεως Ἀλέκος Δεκάζος μέχρι τῆς σήμερον.

Ἀπὸ τοῦ 1907 συνεστήθη παρθεναγωγεῖον μὲ τὰς ἐκάστοτε διδασκάλισσας ἕως ὅτου διὰ νόμου συνεχωνεύθησαν ἅπαντα τὰ σχολεῖα εἰς μικτά. Πρῶται διδασκάλισσαι ἦσαν: ἡ Εἰρήνη Γαλιώτου ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἡ Φλώρα Χανιώτου ἐκ Πειραιῶς. Ἀκολουθῶς κατὰ σειρὰν: ἡ Στέλλα Τσουτσάνη ἐξ Ὑψούντος, ἡ Ἐλένη Δεληθιοῦ ἐκ Λαγκαδίων, ἡ Ἀνδριτσόπουλου καὶ Χριστίνα Φρέντζου ἐξ Ὑψούντος, ἡ Νίκη Ζαρογιάννη ἐκ Καρυταίνης, ἡ Ἐξάκ. Τσαφαρᾶ ἐκ Λαγκαδίων, ἡ Παναγ. Ἀποστολοπούλου ἐκ Μεγ(λ)εως, ἡ Πότα Καρακάση ἐκ Τριπόλεως, ἡ Ἄννα Ἀναστοπούλου ἐκ Περιβολίων Μεγαλοπόλεως καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968 μέχρι σήμερον ἡ Γεωργία Κατσούρη ἐκ Τριπόλεως.

19. ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΥ

Ἡ τοποθεσία ὅπου σήμερον εὐρίσκεται τὸ σχολεῖον, ἦτο

ἰδιοκτησία, μὲ ἀλώνι καὶ πουρνάρια τριγύρω. Ἐκρίθη κατάλληλος καὶ ἠγοράσθη ὡς οἰκόπεδον κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ νομομηχανικοῦ μὲ μῆκος 40 μ. καὶ πλάτος 30 μ.

Συνετάχθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 16162)22.2.1915 συμβόλαιον ἀγορᾶς οἰκοπέδου μὲ μόνον σκοπὸν νὰ ἰδρυθῆ κρατικὸν διδαστηρίον

Δὲν ἐπεβράδυνε νὰ ἐκπληρωθῆ ὁ σκοπὸς οὗτος, ὅταν μίαν ἐσπέραν, κατὰ Ἰανουάριον 1930, παρευρέθη ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. σχολείων Πετρόπουλος, εἰς τὸ μικρὸν καφενεῖον Δημ. Ἀναγνωστοπούλου. Τὸ θέμα συνεζητήθη εὐρέως καὶ ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ ἀνεγερθῆ κρατικὸν διδαστηρίον μὲ βοήθημα ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, μὲ ἐνίσχυσιν τῆς κοινότητος καὶ μὲ ἐράνους. Τὴν ἐπομένην κατηρτίσθη διδαστηριακὴ ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρον αὐτῆς τὸν Ἡλ. Ἀδριανόν, γραμματέα τὸν Βασ. Ταλούμην, ταμίαν τὸν Γ. Τόμπρον καὶ ὑπὸ δύο εἰσέτι μελῶν. Αὕτη ἐπελήφθη ἐράνου καὶ σὺν τῷ χρόνῳ συνεκέντρωσε 93 χιλ. δρχ. ὡς ἐξῆς:

Κοιν. Ἑλληνικοῦ δρχ. 25000	Θ. Παπαγεωργίου	»	500		
Ὁ ἐν Ἀθ. Σύλλογος	Β. Γεωργίου ἢ Τα-				
	Κων. Γεωργαντᾶς	»	500		
Γεώργ. Π. Φουρλῆς	»	3825	Παν. Μπαρούτσας	»	500
Γεώργ. Τόμπρος	»	2000	Ἰω. Η. Μπαρμπαλιᾶς	»	500
Μ. Ν. Μπαρμπαλιᾶς	»	760	Δημ. Γιαννόπουλος	»	500
Π. Π. Μπαρμπαλιᾶς δρχ. 675					

Ἐξ Ἀμερικῆς δολλάρια ἴσα πρὸς 14.700 δρχ. Ἀρωγὴ κράτους 30.000 κ.ἄ. (*). Ἡ ἐργασία ἤρchiσε καὶ ἐκάστη οἰκογένεια ὑπεβλήθη εἰς δύο ἡμερομίσθια προσωπικῆς ἐργασίας διὰ μεταφορὰν ἀσθέστου ἀπὸ τὸ Ραπούνι. Ταυτοχρόνως εἰς τὴν ἐφημερίδα Μεγ(λ)εως «Ἀναγέννησις» ἐδημοσιεύθη σχετικὴ προκήρυξις δημοπρασίας διὰ τὴν τοιχοποιίαν. Τελευταῖοι μειοδῶται ἀνεδείχθησαν κτίσται ἐκ Λαγκαδίων. Ἡ κα-

(*) Εἰς τὸ σχολεῖον ὑπάρχει πίνακας καλλιγραφικὸς ἐμφαινῶν τὰς ἀρωγὰς λεπτομερῶς.

τάθεισι τοῦ θεμελίου λίθου ἐγένετο τὴν 15ην Αὐγούστου 1930. Παρισταμένων πολλῶν ἐπάλη ἀγιασμός καὶ ἤρχισε ἡ ἐργασία τῆς τοιχοποιίας ἡ ὁποία ἔληξε ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1931 βάσει σχεδίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

Μετὰ ταῦτα, ἐλλείπει χρημάτων, ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Γεώργ. Τόμπρος, ἔγραψε πρὸς τὸν Γεώργ. Σακελλαρόπουλον, ἐκ Κοντοθαζαίνης, δημοσιογράφον καὶ ἰδιαίτερον τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας, ἵνα συμφώνως πρὸς ὑποσχέσεις του ἐνεργήσῃ, διὰ νὰ δοθῇ ἐνίσχυσις ἐκ μέρους τοῦ Κράτους. Οὗτος πάραυτα ἐνεργήσας, ἔγραψε συνάμα καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν.

Ἀθήναι 24 Μαρτίου 1931

Ἀγαπητέ μοι κ. Τόμπρο

«Ἄμα τῇ λήψει τῆς ἐπιστολῆς σας ἔσπευσα εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν διὰ νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν παράκλησίν σας. Ὁ κ. Παπανδρέου (Ὑπουργός) ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, ἄλλοθεν τὸ ποσὸν τῶν 70 χιλ. δραχμῶν τὰς ὁποίας ζητεῖτε διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ διδακτηρίου σας, ἀπέστειλε τὴν μεσημβρίαν σήμερον εἰς τὸν Ἐπιθεωρητὴν Δημητσάνης τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου τῷ ἀνεκοίνου, ὅτι ἐγκρίνει νὰ διατεθοῦν ἐκ τῶν ἄλλων πιστώσεων τῶν διδακτηρίων Γορτυνίας δραχμαὶ 70.000 διὰ τὸ διδακτήριον Ἑλληνικοῦ. Ἐλπίζω ὅτι ὁ κ. Πετρόπουλος (Ἐπιθεωρητής) θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς διδακτριακῆς ἐπιτροπῆς Ἑλληνικοῦ ἐκτὸς τῶν πρώτων 30.000 καὶ ἐτέρας 70.000 δραχ. ὅπως θὰ δυνηθῶμεν νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὴν κατασκευὴν τοῦ ὠραίου διδακτηρίου σας.....

Μὲ ἔξαιρετικὰ φιλικὰ αἰσθήματα
Γεώργ. Σακελλαρόπουλος».

Πράγματι τὸ ποσὸν τοῦτο ἐχορηγήθη διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἐργασιῶν. Δι' ἓνα τοιοῦτον σχολικὸν μέγαρον, ἡ ἐπιτροπὴ ἔτυχε καὶ ἐτέρας ἐνισχύσεως συνεπείᾳ τῆς κάτωθι διαταγῆς:

«Ἑλληνικὴ Δημοκρατία
Ὑπουργεῖον Παιδείας
Ἀριθ. Πρωτ. 60.437

Ἐν Ἀθήναις 31 Δεκεμβρίου 1931

Π ρ ὀ ς

Τὸν Κον Ἐπιθεωρητὴν Δημ. Σχολείων Γορτυνίας — Μεγ)λεως
Δημητσάναν

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1415 καὶ 1Φ36 ἐ.ξ. ἀναφορὰς εἰς ἐπιτέλειαν τῆς ὑπ' ἀριθ. 57493 ἐ.ξ. ἐγκυκλίου ἡμῶν, ἐγκρίνομεν ὅπως ἐκ τῶν ἀδιαθέτων ποσῶν χορηγηθεισῶν ἀρωγῶν, διαθέσῃτε δραχμὰς 120.000 δι' ἀποπεράτωσιν τοῦ διδακτηρίου Ἑλληνικοῦ.

Ὁ Ὑπουργός
Γεώργιος Παπανδρέου».

Μὲ τὸ ἀνωτέρω ποσὸν καὶ μέ σειρὰν δημοπρασιῶν ἔλαβον τέλος ὅλαι αἱ ἐργασίαι τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ἐτελειοποιήθη καὶ συνολικὰ ἐστοίχισε 297.417 δραχ. Τὸ ἔργον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν πρόθυμον συμβολὴν τῶν κατοίκων, εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ διδασκάλου Θ. Παπαγεωργίου καὶ εἰς τὸν Γεώργ. Σακελλαρόπουλον, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε καταφανές. Δι' ἐνεργειῶν τοῦ ἰδίου ἐστάλησαν ὀδομήκοντα θρανία καὶ ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου ἤρχισε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1932 εἰς τὸ νεόδμητον διδακτήριον πού πληροῖ τοὺς ὅρους τῆς ὑγεινῆς καὶ παιδαγωγικῆς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν διάπλασιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδῶν.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1860, ὅτε ἰδρύθη τὸ σχολεῖον, μέχρι τοῦ ἔτους 1906 ἐλειτούργει μὲ 50—80 μαθητάς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1906 ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ηὐξήθη καὶ ἔφθασε τὸ ἔτος 1936 νὰ ἔχη 153 μαθητάς. Ἡ αὔξησις τῶν μαθητῶν διετηρήθη μέχρι τὸ ἔτος 1947—1948. Εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐλαττοῦται συνεχῶς ὥστε τὸ ἔτος 1950—1951 νὰ ἔχη 102 μαθητάς καὶ συνεχῶς ἐλαττούμενος ἔφθασε τὸ ἔτος 1969—1970 τὸν ἀριθμὸν 47 μαθητῶν.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 καὶ ἐντεύθεν μὲ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τῶν ἐκάστοτε Διευθυντῶν τοῦ σχολείου, ἐπλουτίσθη τοῦτο μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας. Κατ' Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1971 ἐπεσκευάσθη πλή-

πως δια κρατικής ένισχύσεως και προσπαθειών του διδασκάλου Ἀλέκου Δεκάζου. Οὕτω εἶναι ὄχι μόνον σχολεῖον ἀλλὰ και κόσμημα τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Τὸ σχολεῖον εἰς ἡμέραν ἐθνικῆς ἐορτῆς

20. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Καίτοι αἱ οἰκονομικοὶ συνθήκαι τῆς ζωῆς δὲν ἦσαν τοσοῦτον εὐνοϊκαὶ ἀπ' ἀρχῆς, παρὰ τὸ ὄρεινόν και ἄγονον τοῦ ἐδάφους, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων και εὐκολιῶν, οἱ γονεῖς προσεπάθησαν και προσπαθοῦν νὰ μορφώσουν τὰ τέκνα των κατὰ τὸ δυνατόν, δια παντός τρόπου και πρὸς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τῆς μαθήσεως και τῆς ἐπιστήμης. Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν ἀνέδειξε τοὺς κάτωθι ἐπιστήμονας:

Ὁ ἰατρός Σπηλιόπουλος Πᾶνος, μετὰ τὰς Γυμνασιακάς του σπουδὰς εἰς Καλαμάταν, ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβε δίπλωμα ἰατροῦ και ἄδειαν ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του στὸ Μουλάτσι. Ἐργαζόμενος ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην, ἀγάπην και ἰατρικὴν φήμην τόσοσ μεταξὺ τῶν πατριωτῶν του,

ὄσον και εἰς ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν ἀπ' ὅπου ἤρχοντο οἱ ἀσθενεῖς και ἐθεραπεύοντο.

Εἶχε καταρτίσει ἐκτὸς τοῦ ἰατρείου και ἀξιόλογον φαρμακεῖον ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὑπάρχει τὸ καφενεῖον Χαραλ. Τόμπρου. Πολλὰ ἔτη εἰργάσθη εἰς τὸ Μουλάτσι και παρέσχε πλείστας ἐξυπηρετήσεις, ὡς ἰατρός και ὡς ἄνθρωπος. Ἀνεχώρησε κατόπιν δια Θεσσαλονικὴν και Βέρροϊαν ὅπου εὐφῆμως ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμά του και τέλος, ἀσθενήσας ἐκ παραλύσεως, ἀπεβίωσεν εἰς Ἀθήνας, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1961. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται και εἰς τὴν Ἀρκαδικὴν Ἐπετηρίδα Τ. Κανδηλώρου ἐπιστήμονες Ἀρκάδες σελ. 164.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος Δημήτριος τοῦ Ἄνδρ., μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς εἰς Δημητσάναν, ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαβε δίπλωμα τὸν Φ)ριον τοῦ ἔτους 1910 και ἄδειαν ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ του ἐπαγγέλματος. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1911 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν προκηρυχθέντα διαγωνισμόν πρὸς κατάληψιν θέσεως ἀνθυπιάτρων. Ἐπιτυχὸν μετὰ ἐξάμηνον ὑπηρεσίαν ὡς ἀκόλουθος ἀνθυπίατρος ὠνομάσθη δια Β.Δ. μόνιμος ἀνθυπίατρος. Ἐλαβε μέρος εἰς τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους προήχθη εἰς ὑπίατρον και ἐν συνεχείᾳ εἰς ἰατρὸν κατὰ Μάϊον 1914. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Α' παγκόσμιον πόλεμον τὸ ἔτος 1918, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἰατρός τοῦ 36ου Συντάγματος Πεζικοῦ, εἶτα δὲ ὡς ἀρχίατρος τῆς ΧΙΥ Μεραρχίας, προταθεῖς πρὸς προαγωγὴν εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν μετάλλιον στρατιωτικῆς ἀξίας, ὁ πολεμικὸς σταυρὸς και τὸ χρυσοῦν μετάλλιον ἀνδρείας τοῦ Μιλὸς Ὁμπιλιτς (Σερβίας). Προήχθη κατ' ἐκλογὴν εἰς ἐπίατρον. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας και ὡς ἀρχίατρος τῆς ΧΙ Μεραρχίας συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὅταν ἀπελύθη τῆς αἰχμαλωσίας, ἔκαμε εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Παρισίους. Ἐπανελθὼν κατήρτισεν ἰατρεῖον εἰς Ἀθήνας, εὐφῆμως ἐργαζόμενος ὡς ἰατρός. Ἦτο ἐξέχουσα ἰατρικὴ φυσιογνωμία ἀλλὰ κατὰ

τὴν ἀνώμαλον περίοδον τοῦ ἔτους 1944 ἀπεβίωσεν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Γεωργαντᾶς Κωνσταντῖνος τοῦ Ἡλία, μετὰ τὸ Γυμνάσιον Δημητσάνης, ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθε διπλωματοῦχος τὸ ἔτος 1917. Ἐν συνεχείᾳ μετέβη δι' εὐρυτέρας σπουδὰς ἐπὶ πενταετίαν εἰς Βιέννην, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον ὡς ὑπίατρος τῆς ΧΙης Μεραρχίας, συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ παρέμεινεν ἐν αἰχμαλωσίᾳ μέχρι τέλους Ἀπριλίου 1923 ὅτε ἀπελύθη ταύτης. Κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἀνεχώρησε δι' Ἀμερικὴν ὅπου ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν τοῦ ἐπάγγελμα, ἀρκετὰ ἔτη ἐργαζόμενος εἰς Βοστον μέχρι τοῦ 1967. Ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων κινούμενος μετ' ἄλλων πατριωτῶν ἴδρυσε τὸν «Βοηθητικὸν Σύλλογον Ἑλληνικῶν» εἰς τὸν ὁποῖον προθύμως προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του κατ' ἐπανάληψιν ἐκλεγείς πρόεδρος τοῦ Συλλόγου. Εἰργάσθη ἀνιδιοτελῶς μὲ σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δοκιμασθέντων κατοίκων τῆς γενετικῆς πατρίδος κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς 1941—1944 καὶ τελευταίως ἐπανελθὼν ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκεται ἤδη εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Γεωργαντᾶς Βασίλειος τοῦ Ἀριστείδου, μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς εἰς Δημητσάναν, ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἰατρός, λαθῶν ἄδειαν ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς τὴν γενέτειραν πατρίδα. Ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πατριωτῶν του, τόσον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν, ὅσον καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν. Ἐκτὸς τοῦ κυρίως ἔργου του, συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον καὶ βελτίωσιν τοῦ τόπου μας. Μετέβη εἰς Ἀμερικὴν ἐργαζόμενος μέχρι τελευτῆς του.

Ὁ Κόνιαρης Ἡλίας καὶ ἡ Κόνιαρη Εἰρήνη τοῦ Γεωργίου, νεώτεροι ἰατροί, ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ὁ Τόμπρος Ἡλίας τοῦ Γεωργ., ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον Δημητσάνας, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐν Τριπόλει ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξήσκησε τὸ δικη-

γορικὸν τοῦ ἐπάγγελμα καὶ ἐγκατασταθεὶς μετέπειτα εἰς Ἀθήνας, ἀπεβίωσεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντώνιος δικηγορεῖ εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης τοῦ Ἀνδρ., ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς εἰς τὸ ἐν Δημητσάνῃ Γυμνάσιον μεθ' ὃ, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου τὸ ἔτος 1917. Κατὰ τὸ ἔτος 1920 διωρίσθη εἰρηνοδίκης καὶ διετέλεσε τοιοῦτος ἐπὶ τετραετίαν ὁπότε κατόπιν ἐξετάσεων κατέλαθεν ἀνωτέραν δικαστικὴν βαθμίδα, διορισθεὶς εἰς θέσιν πρωτοδίκου. Τυγχάνων κληρὸς τοῦ 1911 συμμετέσχε εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, παρακολούθησας τὴν ΙΥ Μεραρχίαν καθ' ὅλην τὴν πολεμικὴν αὐτῆς δρᾶσιν. Ἀποστρατευθεὶς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον εἰς ὃν διακριθεὶς ἔφθασε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐφέτου, ὑπηρετήσας εἰς τὸ ἐν Ναυπλίῳ Ἐφετεῖον μεθ' ὃ συμπληρώσας τὸν ἀπαιτούμενον συντάξιμον χρόνον ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας ἀπεβίωσεν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος Ἀθανάσιος τοῦ Ἀνδρ., μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς εἰς Δημητσάναν, ἐνεγράφη κατὰ τὸ ἔτος 1923 εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθε δικηγόρος, ἐργαζόμενος ὡς τοιοῦτος εἰς Ἀθήνας μέχρι συνταξιοδοτήσεώς του.

Ὁ Γεωργαντᾶς Δημήτριος τοῦ Ἀνδρ., ἐκ τοῦ Α' Γυμνασίου Τριπόλεως, εἰσήχθη τὸ ἔτος 1954 εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Ταύτην περατώσας ἔλαβε πτυχίον τὸ ἔτος 1958, ἐσυνέχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξ ἧς ἐξῆλθε πτυχιούχος τὸ ἔτος 1961, ἐνεγράφη μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Δικηγορικὸν Σύλλογον Ἀθηνῶν, ἔτυχεν ἀδείας δικηγόρου καὶ ἔκτοτε συνεχίζει δικηγορῶν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Ταλούμης Γεώργιος τοῦ Κων)νου, περατώσας τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν Δημητσάνῃ τὸ ἔτος 1917, εἰσήχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Μετὰ τριετῆ ἐκπαίδευσιν ἐξῆλθε τὸ ἔτος 1920 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ ἔλαβε πάραυτα φύλλον πορείας διὰ τὴν Μικρὰν

Ἄσιαν, τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἐν Μαγνησίᾳ 17 Πεζ. Σύνταγμα τῆς XI Μεραρχίας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Γκείβε, Μπαχτετζίκ, Ἑσκή - Σεχέρ, Παμπουτσάκ, Ἀχμέτ Κτοϊ καὶ Μουδανιά. Τὴν 29ην Αὐγούστου 1922 ἠχμαλωτίσθη μεθ' ἀπάσης τῆς Μεραρχίας του, ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἰς Μουδανιά, παραμείνας αἰχμάλωτος ἐπὶ ὀκτῶ μηνάς. Ἀπολυθεὶς τῆς αἰχμαλωσίας, ἔκτοτε, ὑπηρέτησε εἰς διαφόρους στρατιωτικὰς μονάδας. Κατὰ τὸ ἔτος 1927 ἀπεστάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως δι' εὐρυτέρας στρατιωτικὰς σπουδὰς εἰς Γαλλίαν, ἐπὶ ἔτησίᾳ ἐκπαιδευτικῆ ἀδείᾳ, δαπάναις τοῦ κράτους. Κατόπιν ἐπιτυχῶς διαγωνισμοῦ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἵνα φοιτήσῃ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἐπὶ τριετίαν, δαπάναις τοῦ Κράτους ὡς μηχανικὸς χημικός. Ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχαγοῦ, ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ταγματάρχου καὶ ἀντισυνταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ καὶ διετέλεσε τοπογράφος μηχανικὸς Ν. 4663. Ἀποστρατευθεὶς ἐπεδόθη εἰς διαφόρους μελέτας.

Ὁ Κόνιαρῆς Ἰωάννης Δ.Ι., ἀπόφοιτος τοῦ Σχολαρχείου Καρυταίνης, ἐκλήθη ὡς στρατεύσιμος κλάσεως 1924, παρέμεινε εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἔφθασε τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ Πεζικοῦ. Διεκρίνετο διὰ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, τοσοῦτον ὥστε ἀπέκτησε τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρων του. Ἀτυχῶς ὅμως ἐξ ἀπροσδοκήτου αὐτοκινητικοῦ δυστυχήματος, συνεπείᾳ ἐχθρικῆς νάρκης, ἐφονεύθη, μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἀνώμαλον κατάστασιν τὸ ἔτος 1945 καὶ ἐκηδεύθη τιμητικῶς εἰς Πειραιᾶ.

Ἐπίσης, ὡς ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ ὑπηρέτησαν: ὁ Παπαγεωργίου Θεόδωρος, ὁ Γκριτζιάς Κων)νος, ὁ Γεωργαντᾶς Γεώργ. τοῦ Ἰωάν., ὁ Ἀναγνωστόπουλος Βασίλειος καὶ ὁ Παπαγεωργίου Δημήτριος.

Ὁ Μπαρμπαλιάς Δημήτριος τοῦ Ἰωάν., μετὰ ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον Δημητσάνης, κατετάγη εἰς τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς, εἰς ὃ διεκρίθη δι' ἀρκετὴν ἔθνικιστικὴν δρᾶσιν. Ἐφοίτησεν εἰς τὰς Σχολὰς τοῦ Σώματος τούτου καὶ προαγόμενος

ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἐξελέγη βουλευτῆς Ἀρκαδίας κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1950. Κατὰ πολὺ ὠφέλησε τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἐξυπηρετῶν τοὺς πάντας ἐπὶ ἀτομικῶν τῶν ὑποθέσεων, ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς διαφόρους ἀρχὰς τοῦ Κράτους. Παρίστατο ὡς ἐκπρόσωπος ἐπὶ παντοίων ζητημάτων καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων πού ἀφοροῦσαν τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὡς πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «ὁ Προφήτης Ἡλίας» ἔδρασε ἐπωφελῶς. Συνέδραμε καὶ παρέσχε κάθε δυνατὴν βοήθειαν εἰς διάφορα συντελεσθέντα ἔργα εἰς Ἑλληνικόν. Τὴν τακτικὴν αὐτὴν ἠκολούθησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἀπεβίωσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκηδεύθη τιμητικῶς, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1971 εἰς τὸ Α' Νεκροταφεῖον Ἀθηνῶν, μὲ συμμετοχὴν πλήθους πατριωτῶν καὶ ἄλλων. Τὸν μεταστάντα ἀποχαιρέτησεν ὁ πολιτικὸς Θ. Τουρκοθασίλης.

Ὁ Παπαγεωργίου Θεμιστοκλῆς, κατετάγη τὸν Νοέμβριον 1945 εἰς τὸ Σῶμα Βασ. Χωροφυλακῆς. Εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν ὑπαξιωματικῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπηρέτησεν εἰς Σιδηρόκαστρον Σερρῶν. Προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐνωμοτάρχου καὶ ἐτοποθετήθη ὡς Διοικητῆς τοῦ παραμεθωρίου σταθμοῦ Χωρ)κῆς Ἀχλαδοχωρίου Σερρῶν. Μετὰ ταῦτα ἐτοποθετήθη Διοικητῆς τοῦ Σταθμοῦ Χωρ)κῆς Λεονταρίου Μεγ)λεως. Κατὰ Σεπτέμβριον 1951 εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν Ἀξιωματικῶν Χωρ)κῆς, ἐξ ἧς ἐξήλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπομοιράρχου. Ὑπηρέτησεν εἰς Κεφαλληνίαν ὡς Διοικητῆς τῶν σταθμῶν χωρ)κῆς Χαυδάτων καὶ Ληξουρίου. Τὸν Αὐγουστον 1956 προήχθη εἰς ὑπομοίραρχον. Μετετέθη εἰς Ρόδον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Ἄστυν. Τμῆμα Κυπαρισσίας καὶ τὸ ἔτος 1963 εἰς τὴν Δ)σιν Χωρ)κῆς Σπάρτης ὡς ὑπασπιστῆς Δ)σεως. Τὸ ἔτος 1965 μετετέθη εἰς Β' Ἄστυν. Τμῆμα Καλαμάτας καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Μοιράρχου. Μετατεθεὶς εἰς Κοζάνην, ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου. Εἰς τὸ σῶμα τῆς Χωρ)κῆς εἶναι καὶ ὁ ἐνωμοτάρχης Ἀναγνωστόπουλος Χριστόφορος καὶ ὁ χωροφύλαξ Βαρούτσας Κων)νος.

Ὁ διδάσκαλος Ταλούμης Κων)νος τοῦ Γεωργ., διωρίσθη

εις Μαγούλιανα Γορτυνίας. Μετετέθη εις Μπέλεσι, εις Σύρναν, εις Ἑλληνικὸν ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ ἀκολούθως εις Λαύρειον. Ἦτο ἐπιβλητικὸς καὶ αὐστηρὸς εις τὸ καθήκον του. Διετέλεσε καὶ γραμματεὺς κοινότητος Μουλατσίου διακριθεὶς διὰ τὴν πολυπειρίαν του, συνταξιοῦχος ὧν ἀπεβίωσεν εις Ἀθήνας.

Ὁ Ταλούμης Βασίλειος, ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Τριπόλεως, διορίσθη εις Ζούρτσαν Τριφυλίας, μετετέθη εις Ἑλληνικὸν ὅπου ὑπηρέτησε μέχρι συντάξεώς του. Ὡς γραμματεὺς Κοινότητος, ἐπὶ προεδρίας Χαρ. Ταλούμη, συνετέλεσεν εις πολλὰ τοπικὰ ζητήματα.

Ὁ Παπαγεωργίου Θεόδωρος, ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Τριπόλεως. Ἐπιστρατευθεὶς τὸ ἔτος 1912 ἔλαθε μέρος εις τὴν πολιορκίαν Ἰωαννίνων ὅτε προήχθη διὰ τὰς ὑπηρεσίας του εις ἀνθυπολοχαγόν. Ἀποστρατευθεὶς διορίσθη εις Ὑψοῦντα, μετετέθη εις Ἑλληνικὸν ὅπου ὑπηρέτησε μέχρι συντάξεώς του.

Ὁ Παπαγεωργίου Δημοσθένης, ὑπηρέτησε εις σχολεῖα περιφέρειας Μεγαλοπόλεως, μέχρι συντάξεώς του. Ἀπεβίωσε εις Ἑλληνικὸν τὸ ἔτος 1968.

Ὁ Παπαντωνίου Γεώργιος τοῦ Δημ. μετὰ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς εις Ἀνδρίτσαινα, ἐφοίτησεν εις τὸ Διδασκαλεῖον Τριπόλεως. Ἐπιστρατευθεὶς εις Μ. Ἀσίαν κατὰ τὴν ἀτυχῆ ὀπισθοχώρησιν τοῦ 1922, συνελήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου ἀπεβίωσε.

Ὁ Παπαντωνίου Γεώργιος τοῦ Ἀντ., ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ Διδασκαλεῖον Τριπόλεως. Μετὰ τὴν ἀποστράτευσίν του διορίσθη εις Τρυπητὴν Ὀλυμπίας, μετετέθη εις Κοτύλιον, Σαρακίני Γόρτυνος, Σύρναν καὶ εις Ἑλληνικὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν μέχρι παραιτήσεώς του. Ὡς γραμματεὺς τῆς Κοινότητος Ἑλληνικοῦ συνέταξε τὸ νέου τύπου Δημοτολόγιον αὐτῆς.

Ὁ Παπαντωνίου Βασίλειος, ἐκ τοῦ μονοετοῦς Διδασκαλείου Πύργου διορίσθη ἀρχικῶς εις Ἐλευθέριαννην Ναυπακτίας, μετετέθη εις Τήνον, ἀκολούθως εις Πειραιᾶ ὅτε κατὰ τὰ ἔτη 1936—1938 ἔτυχε μετεκπαιδεύσεως. Παρηκολούθησε πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ ἔλαθε τὸ ἔτος 1947 πτυχίον φιλολο-

γίας. Μετετέθη εις Ἀθήνας, ὅτε συμπληρώσας 35ετίαν ἔτυχε συντάξεως καὶ ὡς καθηγητῆς φιλόλογος ἐργάζεται εις Γυμνάσια Ἀθηνῶν.

Ὁ Παπακωνσταντίνου Βασίλειος, ἔλαθε πτυχίον ἀπὸ τὸ μονοετὲς Διδασκαλεῖον Σπάρτης, διορίσθη εις Τήνον, μετετέθη εις Ἄνδρον, Νίκαιαν Πειραιῶς, Κουρουνοῦ, Σύρναν καὶ εις Λαύριον, μέχρι παραιτήσεώς του.

Ὁ Μπαρμπαλιᾶς Νικόλαος, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ μονοετὲς Διδασκαλεῖον Σπάρτης· ἀρχικῶς διορίσθη εις σχολεῖα Ἡραίας καὶ εις τοιαῦτα περιφέρειας Μεγ)λεως, ὅτε παρητήθη.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος Χαράλαμπος, ἀπὸ τὸ Διδασκαλεῖον Τριπόλεως, διορίσθη εις Βασιλικὸ Χαλκίδος, μετετέθη εις Ἀθήνας ὅπου ὑπηρέτησε μέχρι συνταξιοδοτήσεώς του.

Ὁ Ταλούμης Ἰωάννης, ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Τριπόλεως, διορίσθη εις περιφέρειαν Ἀθηνῶν, μετετέθη εις Παύλιαν, Ἄνω Καλύβια καὶ εις Ἑλληνικὸν μέχρι συνταξιοδοτήσεώς του.

Ὁ Παπαντωνίου Φίλιππος, ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Τριπόλεως, διορίσθη εις Αἴγιναν, μετετέθη εις Πειραιᾶ καὶ στρατευθεὶς εις τὸν Ἀλβανικὸν πόλεμον τοῦ 1940 ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὑπὲρ πατρίδος τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1940.

Ὁ Παπαγεωργίου Πᾶνος, ἐκ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Τριπόλεως, διορίσθη εις περιφέρειαν Λακωνίας, μετετέθη εις Πειραιᾶ καὶ κατόπιν εις Ἀθήνας ὅπου ὑπηρετεῖ.

Ὁ Παπαντωνίου Ἀντώνιος, ἐκ τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διορίσθη εις περιφέρειαν Μεσσηνίας καὶ μετετέθη εις περιφέρειαν Ἀττικῆς. Ὑπηρετήσεν ὡς βοηθὸς ἐπιθεωρητοῦ Ἀττικῆς καὶ κατόπιν ἐτοποθετήθη εις Ραφήνα. Ἐλαθε καὶ τὸ πτυχίον τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἡ Παπαντωνίου Μαρία, ἐκ τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, διορίσθη εις Β' περιφέρειαν Τρικάλων.

Ἡ Φουρλῆ Καλλιόπη τοῦ Γεωργ., φιλόλογος καθηγήτρια ὑπηρετεῖ εις Ἀθήνας καὶ

Ἡ Κόνιαρη Ἀνθούλα, ἐκ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Πατρῶν, διωρίσθη εἰς περιφέρειαν Ναούσης καὶ μετετέθη εἰς περιφέρειαν Κορινθίας.

Ἐπάλληλοι ἄλλων ὑπηρεσιῶν εἶναι: ὁ Ἄναγνωστόπουλος Ἰωάννης, ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τῆς Πυροσβεστικῆς Ὑπηρεσίας, ὁ Παπαγεωργίου Γεώργιος ταμιακός, ὁ Ἄναγνωστόπουλος Βασίλειος ἐφοριακός, καὶ ἄλλοι εἰς διάφορα Ν.Π. Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Προσέτι δὲ πτυχιούχοι τῆς Νομικῆς Σχολῆς εἶναι: ἡ Μπαρμπαλιᾶ Μαρία τοῦ Φωτίου, ἡ Φουρλῆ Σταμάτα τοῦ Γεωργ. καὶ πτυχιούχοι τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς ὁ Μπαρμπαλιᾶς Πέτρος τοῦ Ἰωάν. καὶ ἡ Παπαντωνίου Φωτεινὴ τοῦ Γεωργ. καὶ ἄλλοι νέοι καὶ νέαι τῶν νεωτέρων οἰκογενειῶν ἐξ Ἑλληνικοῦ, διαμενόντων εἰς Ἀθήνας φοιτοῦν εἰς διαφόρους σχολάς.

21. ΤΕΩΣ ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΚΟΛΩΝΩΝ

Πρόεδροι Κοινότητος Ἑλληνικοῦ

Ἡ Ὑψοῦς (Στεμνίτσα) εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ὑψοῦντος τὸ ἔτος 1836 περιλαμβάνοντος τὴν Στεμνίτσα καὶ τὸ Μουλάτσι. Μετὰ ταῦτα καταργηθέντος τὸ 1839 τοῦ Δήμου Βερένθης, προσετέθησαν εἰς τὸν δῆμον Ὑψοῦντος δυνάμει Β.Δ. τῆς 27 Νοεμβρίου 1840 καὶ τὰ χωρία Ψάρι, Παλαμάρι, Παύλια, Παλιομεῖρι, μετέπειτα ἡ Σύρνα καὶ τὰ ἄνω Καλύβια, μετονομασθέντος τοῦ Δήμου ἀπὸ Ὑψοῦντος εἰς Δῆμον Τρικολώνων(*). Οἱ ἐκάστοτε Δήμαρχοι ἔδειχναν πάντοτε ἐνδιαφέρον διὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὸ Μουλάτσι. Οὗτοι ἦσαν: ὁ Π. Καβελάρης, ὁ Ν. Κανδρῆς, ὁ Δ. Ροῖλός, ὁ Περ. Ἀλεξάκης, ὁ Ἀνάρ. Φατούρος κ.ἄ.

Ὁ, διὰ τοῦ ΔΝΖ)1912 Νόμου «Περὶ συστάσεως Δήμων καὶ Κοινοτήτων», εἰσαχθεὶς θεσμὸς τῶν κοινοτήτων, τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης Νικ. Δημητρακοπούλου, ἐπῆλθεν ἡ ἐσω-

(*) Τρικολωνικά Ἀθ. Παπαχριστοπούλου Μέρους Β' κεφ. Α'

τερικὴ ἀναδιοργάνωσις τοῦ Κράτους καὶ τὸ ἔτος 1914 κατηργήθησαν οἱ Δήμοι καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐγένοντο αἱ κοινότητες.

Εἰς ἕκαστον χωρίον καὶ κωμόπολιν συνεστήθη ἰδίᾳ κοινότης καὶ εἰσήχθη πνεῦμα αὐτοδιοικήσεως, προόδου καὶ ἀναπτύξεως. Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 31 τοῦ ἀνωτέρω νόμου τεθέντος ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914, πρῶτος πρόεδρος ἐξελέγη διὰ τὴν ἀρτιούστατον κοινότητα Μουλατσίου, ὁ Ἰωάννης Θ. Ι. Κόνιαρης, παμψηφεί καὶ ἐνθουσιωδῶς τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1914 μὲ πενταμελὲς Κοινот. Συμβούλιον. Ὀνομάσθη δὲ «Κοινότης Μουλατσίου» διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 πράξεως τοῦ Κ. Σ. τῆς 27ης Μαρτίου 1914. Ἐπὶ προεδρίας του ἐλύοντο διάφορα τοπικὰ ζητήματα, κατηρτίσθη τὸ μητρώον ἀρρένων, χειρόγραφον Δημοτολόγιον, ἐκανονίσθησαν τὰ ὄρια κοινότητος Μουλατσίου μετὰ τῶν γειτονικῶν κοινοτήτων, ἠνοίχθησαν κοινοτικοὶ δρόμοι καὶ ἡ ἐν γένει ἐκπροσώπησις καὶ ὑπεράσπισις τῶν συμφερόντων τῆς κοινότητος ἔναντι τῶν ἀρχῶν. Κατόπιν ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Πᾶνος Δ. Μπαρμπαλιᾶς (Ρούνας) συνεχίσας τὴν αὐτὴν τακτικὴν. Μετὰ τοῦτον πρόεδρος ὁ Ἄναγνωστόπουλος Ἀνδρέας, ἐπὶ ἐποχῆς τοῦ οὐοίου ἐγίνετο τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν πηγᾶδι διὰ τὴν τότε ἀνεπάρκειαν τοῦ νεροῦ. Ἀνέλαθε κατόπιν ὡς πρόεδρος ὁ Ἡλ. Φουρλῆς καὶ ἀκολούθως ὁ δραστήριος Χαρ. Ταλούμης, ἐπὶ μίαν συνεχῆ δεκαετίαν, ἐφ' ἧς ἐποχῆς ἐπετεύχθη ἡ ὕδρευσις τοῦ τόπου μὲ ὕδραγωγεῖον.

Κατὰ τὰς κοινοτικὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1929 ἀνεκηρύχθη νέον κοινот. Συμβούλιον μὲ πρόεδρον τὸν Ἡλίαν Ἀνδριανὸν ὁ οὐοῖος ἔδωκε νέαν πνοὴν προόδου. Διεπλάτυνθησαν οἱ ἐσωτερικοὶ δρόμοι τῆς κοινότητος, ἐφηρμόσθη αὐστηρῶς ἡ προσωπικὴ ἐργασία, διωρθώθησαν οἱ βατοὶ δρόμοι, ἐφυτεύθησαν κατὰ σειρὰν εἰς τὰς ὁδοὺς ἀκακίαι, πλατανοσφένδαμα καὶ ἄλλα καλλωπιστικὰ δενδρύλλια, ἀποτελοῦντα ἤδη ὠραίαν δενδροστοιχίαν. Ἐτακτοποιήσεν ἐν συνεχείᾳ τὶς βρύσες εἰς τὴν ὀριστικὴν των θέσιν μὲ ποτίστρες διὰ τὰ ζῶα.

Κατόπιν ἐξελέγη ὁ Δημ. Γιαννόπουλος ἐπὶ προεδρίας τοῦ

ὁποίου ἐγένετο σκυρόστρωσις τῆς κεντρικῆς κοινοτικῆς ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγιολιᾶ μέχρι τέρματος Κονιαραΐικα. Μετὰ τοῦτον πρόεδρος ὁ Εὐθύμιος Καλομοίρης ὁ ὁποῖος μὲ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν, ἐτέλεσε διάφορα ἔργα. Εἰς τὰς μετέπειτα ἐκλογὰς πρόεδρος ἐξελέγη μὲ νέον κοινοτ. συμβούλιον ὁ Γεώργιος Ι. Κόνιαρης, ἐπὶ προεδρίας τοῦ ὁποίου ἔγινεν τὸ Ἑρῶν τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων, ἡ διόρθωσις τῶν πηγαδιῶν, συνέβαλεν εἰς τὸ ἔργον τῆς δεξαμενῆς, ἐχορήγησε σωλῆνες διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κήπων κ.ἄ.

Κατὰ τὰς κοινοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ ἔτους 1959 πρόεδρος μὲ νέον κοινοτ. συμβούλιον ἐξελέγη ὁ Γεωργαντᾶς Δημήτριος τοῦ Ἄντ. μὲ διάθεσιν νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτο δυνατόν. Ἐπὶ προεδρίας του, κατὰ τὰ ἔτη 1960—1962 ἐγένοντο μεγάλα ἔργα, ὅπως: ἡ διάνοιξις νέας ὁδοῦ ἀπὸ Ἑλληνικὸν πρὸς ἀρχαίαν Γόρτυνα, 7 περίπου χιλιομέτρων, ἡ γενικὴ ἀντικατάστασις τοῦ ὑδραγωγείου, ἀπὸ πηγῆς, διὰ νέων σωλῆνων ἀμιάντου καὶ εὐθυγράμμισις αὐτοῦ, βάσει κοινοτικῶν τοκοχρεωλυτικῶν δανείων, οἱ ποτίστρες διὰ τὰ ζῶα, ἡ τσιμεντόστρωσις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς κεντρικῆς πλατείας μὲ ἠλεκτροφωτισμόν, ἡ διόρθωσις βατῶν κοινοτικῶν ὁδῶν, τὸ νέον τοιχίον ἀγροκηπίου, ἡ ἀνέγερσις κοινοτικῶν γραφείων, ἡ τακτοποίησις καὶ πλουτισμὸς αὐτοῦ μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν καλὴν του λειτουργίαν, ἡ πρόθυμος ἐξυπηρέτησις τῶν πάντων μὲ τὰ κοινοτικὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐφθάσαμεν εἰς σημεῖον προόδου ποῦ ἂν τὸ παραλληλίσωμεν μὲ τὰ παλαιότερα ἔτη οὔτε κἂν συγκρίνεται καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τῶν ἐκάστοτε κ.κ. προέδρων καὶ τὴν συμβολὴν ὄλων μας εἰς ὅτι ἦτο καὶ εἶναι δυνατόν. Ἀπὸ Ἰουνίου 1970 ἀνέλαθε πρόεδρος τῆς Κοινότητος ὁ Ἄνδρέας Γεωργαντᾶς, ἐπὶ προεδρίας τοῦ ὁποίου, ἐνισχύθη τὸ ὑδραγωγεῖον μας μὲ νέαν ποσότητα νεροῦ, ἀπὸ τὴν πηγὴν «Σαβαλᾶ» ὄριον Ἑψοῦντος. Διὰ χρημάτων τοῦ Δημοσίου καὶ τῆ ἀναλόγῃ συμβολῇ τῶν κοινοτήτων, ἐγένετο νέον μεγάλο ὑδραγωγεῖον διὰ τοῦ ὁποίου ὑδρεύθησαν τὰ χωριά τοῦ τέως Δήμου Τρικολώνων (Σύρνα, Ψάρι,

Παλαμᾶρι, Παύλια, Παλιομεῖρι, ἄνω Καλύβια) καὶ ἀκόμη τὰ χωριά Τρίλοφον, Λυκόχια, Καράτουλα, κάτω Καλύβια καὶ Καρβουνάρι. Τὸ τεράστιον τοῦτο ἔργον ἐγένετο, ἐπὶ Ἑθνικῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως Γ. Παπαδοπούλου κατὰ τὰ ἔτη 1970—1971. Μὲ τὴν χορηγηθεῖσαν νέαν ἀνάλογον ποσότητα νεροῦ, ἐλύθη ὀριστικῶς πλέον ἡ ἔλλειψις αὐτοῦ, διότι τὸ μέχρι τοῦδε νερό, ἦτο ἀνεπαρκές διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τοῦ Ἑλληνικοῦ.

22. ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς κοινότητος, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914 μέχρι τοῦ ἔτους 1929 τὸ κοινοτικὸν γραφεῖον εὐρίσκειτο εἰς τὸ σχολεῖον ὅπου ὁ ἐκάστοτε διδάσκαλος ἀνελάμβανε καὶ γραμματεὺς. Ἐκτοτε κατέστη μεταβατικὸν εἰς ἰδιωτικὰ οἰκήματα καὶ εἰς κατάστασιν πρόχειρον καὶ ἀτελεῖ, ἕως ὅτου ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλε νὰ ἰδρυθῇ ἴδιον κοινοτικὸν γραφεῖον. Τοῦτο ἐπετεύχθη βάσει σχεδίου, δι' ἐνεργειῶν τοῦ προεδρεύοντος Δημ. Ἄντ. Γεωργαντᾶ καὶ τοῦ ἱερέως Κων. Κωνσταντοπούλου. Ἰδρύθη ἐπὶ οἰκοπέδου πλησίον τῆς πλατείας καὶ χάρις εἰς τὴν γενναιόδωρον δαπάνην τοῦ Βασιλείου Κ. Κόνιαρη ὁ ὁποῖος ἔζησε τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς του εἰς τὸν Καναδᾶ.

Ἐξῶθι τοῦ νεοδημιουργημένου τοῦτου κοινοτικῶν καταστήματος, ποῦ ἰδιαίτερος κοσμεῖ τὸ Ἑλληνικόν, ὑπάρχει ἐντειχισμένη μαρμαρινὴ πλάκα μὲ τ' ὄνομά του.

Εἰς τὸ νέον κοινοτικὸν γραφεῖον ἐτέθη τάξις διὰ τὴν καλύτεραν λειτουργίαν του. Ἐπλουτίσθη μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα: τραπέζια, καθίσματα, γραφομηχανήν, ἀρχειοθήκη κ.ἄ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 6)14.4.1914 πράξεως τοῦ κοινοτικῶν συμβουλίου καθηρτίσθη, τὸ παλαιὸν μητρῶν ἀρρένων, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830 μέχρι τὸ ἔτος 1936. Τελευταίως ἐξετυπώθη νεώτερον τοιοῦτον ὑπὸ τῆς Νομαρχίας Ἀρκαδίας πληρέστερον καὶ μεγαλύτερον, ὅπερ ἐτέθη ἐν χρήσει ἀπὸ Ἰουνίου 1965. Ἐπὶ τῆς ἀκόμῃ τὸ παλαιὸν μητρῶν τοῦ τέως Δήμου Τρικολώνων καὶ

τὸ παλαιὸν χειρόγραφον Δημοτολόγιον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1914. Λήγοντος τοῦ ἔτους 1960 συνετάχθη, νέου τύπου Δημοτολόγιον, πλήρες, μεγαλύτερον, μὲ οἰκογενειακὰς μερίδας κατ' ἀλφαθητικὴν σειρὰν. Ὑπάρχουν τὰ βιβλία πράξεων τῶν ἐκάστοτε κοινοτικῶν συμβουλίων, τὰ ληξιαρχικὰ τοιαῦτα, Κώδιξ Δημοτικῆς καὶ Κοινοτικῆς νομοθεσίας, ἀρχεῖον καὶ ἄλλα ἄτινα ἐπιμελῶς φυλάσσονται εἰς κεχωρισμένας θυρίδας ἐντὸς εὐρυχώρου κοινοτικῆς βιβλιοθήκης τοσοῦτον ὥστε εὐκόλως δύναται τις νὰ ἐξυπηρετηθῆ.

Τὸ Κοινοτικὸν Γραφεῖον Ἑλληνικῶ

23. ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΜΟΥΛΑΤΣΙΟΥ ΕΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Ὅταν τὸ Κράτος ἠθέλησε νὰ ἐξαλείψῃ τὰς σλαυτοσυρρικὰς ὀνομασίας, πολλῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων, ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον καὶ νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ μὲ ἑλληνικὰς τοιαύτας, ἡ Νομαρχία Ἀρκαδίας ἐζήτησε, παρὰ τῆς κοινότητος, ποίαν νέαν ὀνομασίαν ἐπιθυμεῖ. Προτάθησαν τέσσαρες ὀνομασίαι: «Καλλιθέα» ἐπειδὴ τὸ χωριὸ εὐρίσκεται ἐπὶ ἀνοι-

κτοῦ ὀρίζοντος μὲ θέαν. «Τρίλοφον», διότι αἱ τρεῖς συνοικίαι τοῦ χωριοῦ εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ τριῶν μικρῶν λοφίσκων. «Παραϊθάσιον», ἐξ αἰτίας ἀρχαίας τοποθεσίας παρὰ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ κεφαλοβρύσου Καρυταίνης καὶ «Ἑλληνικόν» ἐξ ἀρχαίων ὀγκολίθων εὕρισκομένων εἰς τοποθεσίαν «Ἑλληνικό» πρὸς βορρᾶν τοῦ χωριοῦ.

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν προέκρινε τὴν ὀνομασίαν «Ἑλληνικόν» (*). Οὕτω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11011)2.11.27 διαταγῆς τῆς Νομαρχίας, κοινοποιούσης τὸ, ἀπὸ 20)8)1927, Νομοθ. Διάταγμα «περὶ μετονομασίας κοινοτήτων καὶ συνοικισμῶν τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας», ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας καὶ εἰς τὴν κατ' αὐξ. ἀριθ. 39 σειρὰν, εὕρισκομεν διατασσομένην τὴν μετονομασίαν τοῦ Μουλατσίου, ὡς ἑξῆς:

«Ἡ κοινότης Μουλάτσι μετονομάζεται εἰς κοινότητα Ἑλληνικό καὶ ὁ ὀμώνυμος αὐτῆς συνοικισμὸς Μουλάτσι, εἰς Ἑλληνικόν». Συμμορφωθέντες ἅπαντες πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην τοῦ λοιποῦ εἰς αἰτήσεις, ἔγγραφα, ἀναφοράς, ἐπιστολάς κλπ. γράφομεν «Ἑλληνικόν».

24. ὍΡΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ — ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΕΔΑΦΟΥΣ — ΔΕΝΔΡΑ ΚΑΙ ΦΥΤΑ

α') Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 29)27.3.1915 πράξεως τῆς κοινότητος καθωρίσθησαν τὰ ὄρια τῆς Κοινότητος Μουλατσίου μετὰ τῶν γειτονικῶν κοινοτήτων Καρυταίνης καὶ Στεμνίτης ὡς ἑξῆς: «...Τὰ μὲν ὄρια Μουλατσίου Καρυταίνης διὰ γραμμῆς διερχομένης διὰ τῶν ἑξῆς σημείων καὶ θέσεων ἐν ἀρχῇ ἀπὸ τῆς θέσεως «πορί» ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Λουσίου ἢ Γορτυνίου, εἶτα διὰ τῆς θέσεως «Βερβίτσα» κατόπιν τῶν ἀγρῶν Παπαντωνίου καὶ Χρ. Καλλιανιώτου, ἐκεῖθεν διὰ τῆς ὁδοῦ Μουλατσίου Ἀνδριτσαίνης διὰ τῆς ἄνω πλευρᾶς

(*) Τὴν ὀνομασίαν Ἑλληνικὸν συναντῶμεν καὶ εἰς ἄλλας κοινότητας τοῦ Κράτους, ἐν συνόλῳ δέκα πέντε.

του λειβαδίου Ταγκαλάκη, διά της ανατολικής πλευράς του ίδιου λειβαδίου μέχρι θέσεως «δίστρατα».

Ἐκ τῆς θέσεως «δίστρατα» ἡ γραμμὴ ἀκολουθεῖ τὴν βατὴν ὁδὸν μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὃ αὕτη συναντᾷ τὴν βατὴν ὁδὸν «Κεφαλοθύσου Κοσσαρά», ἣν ἀκολουθεῖ πρὸς τὴν θέσιν «Τσελεπῆ» μέχρις ὅτου συναντήσῃ τὰ ὄρια μεταξὺ τῶν κοινοτήτων Μουλατσίου καὶ Σύρνας. Τὰ δὲ ὄρια Μουλατσίου Στεμνίτης ὡς ἐξῆς: Ἐκ τῆς συμβολῆς τοῦ Λουσίου μετὰ τοῦ Κακορέμματος καὶ διά τῆς ρεμματιᾶς αὐτοῦ μέχρι τῆς πηγῆς «ἐτιᾶς» ἔπειτα τὴν κορυφογραμμὴν «ρόζενα» μέχρι τῆς θέσεως «τουρκίνες», κατόπιν τὴν δημοσίαν ἀμαξιτὴν ὁδὸν μέχρι τῆς συναντήσεως αὐτῆς μετὰ τῆς βατῆς ὁδοῦ Βιδωνίου Μεγ)λεως· εἶτα ἀκολουθεῖ τὴν ὡς ἄνω βατὴν ὁδὸν Βιδωνίου μέχρι τῆς δευτέρας διασταυρώσεως τῆς ἰδίας ὁδοῦ». Ἡ ὅλη ἔκτασις ὑπολογίζεται περίπου εἰς 25 χιλιάδες στρέμματα.

β') Ἡ περιφέρεια αὕτη, τῆς κοινότητος, ἐξεταζομένη μορφολογικῶς, παρουσιάζει ἔδαφος ἡμιορεινόν, ἀνώμαλον, πετρῶδες μὲ ρεμματιᾶς, ὑψώματα καὶ πλαγιές. Περιέχει ἀρκετοὺς χερσοτόπους, λειβάδια καὶ ὀλίγους ἐπιπέδους ἀγρούς ἐν σχέσει μὲ τὴν ὅλην περιοχὴν.

γ') Τὰ κυριώτερα αὐτοφυῆ δένδρα τῆς περιφερείας εἶναι τὰ ἐξῆς: Ὁ πρίνος, τὸ πουρνάρι, ἀνήκει εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν κυπελλοφόρων. Παρουσιάζεται σὲ θαμνώδη μορφή καὶ καλύπτει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιφερείας καὶ ὡς μεμονωμένο σὲ δενδρώδη μορφή. Τὰ παλαιότερα χρόνια ἡ περιφέρεια ἐκαλύπτετο ἀπὸ μεγάλα πουρνάρια τὰ ὅποια σὺν τῷ χρόνῳ ἐκόπησαν καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν διά θέρμανσιν. Τὸ ξύλον τοῦ πουρνარიοῦ εἶναι βαρὺ καὶ σκληρὸν, τὸ καλύτερον καυσόξυλον διά τὸν χειμῶνα καὶ διά τοὺς φούρνους. Ἐκ τῆς ξύλου αὐτοῦ γίνονται τὰ καλύτερα στειλιάρια τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων. Τὸ βαλανίδι καὶ τὸ φύλλωμά του ἀποτελεῖ τροφή τῶν αἰγοπροβάτων.

Ἡ δρυς ἢ τὸ δέντρο, παράγει τὸ δέντρινον βελανίδι θρεπτικὴν τροφήν τῶν κτηνῶν. Τὸ ξύλον τοῦ σκληροῦ καὶ μεγάλης ἀντοχῆς ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰς οἰκοδομὰς καὶ διά θέρμανσιν.

Ἡ ἀγριαχλαδιά, ἢ λεγομένη γκορτσιά, παράγει τὰ γκόρτσα, καρπὸς φαγώσιμος μὲ ἰδιόζουσαν γεύσιν. Αὕτη ὑπάρχει ἀφθονοῦς εἰς τὴν περιφέρειαν καὶ ἐμβολιάζεται εἰς ἀχλαδιάν. Τὸ ξύλον τῆς χρησιμοποιεῖται διά θέρμανσιν.

Ἡ ἀγριελιά φύεται εἰς τὰς δασώδεις περιοχάς. Πλείστοι ὄσαι ἐξ αὐτῶν ἐμβολιασθεῖσαι ἀποτελοῦν ἤδη ἐλαιῶνας.

Ἡ ἀγριομυδαλιά, δένδρον τῆς τάξεως τῶν ροδανθῶν, ἐμβολιάζεται εἰς ἡμερον.

Ὁ πλάτανος, τῆς οἰκογενείας τῶν πλατανοειδῶν. Ὀλίγα δένδρα τοῦ εἴδους τούτου ὑπάρχουν εἰς τὴν περιφερείαν μας. Τὸ ξύλον τοῦ χρησιμοποιεῖται διά τὴν κατασκευὴν σαγμάτων.

Ὁ σφένδαμος ἢ τὸ σφεντάμι, μὲ τὸ σκληρὸ ξύλον τοῦ, κατάλληλον διά θέρμανσιν. Τὸ φύλλωμά του ἀποτελεῖ τροφή τῶν αἰγοπροβάτων.

Ἡ γλαντζινιά συναντᾶται σὲ δενδρώδη καὶ ἐπὶ τὸ πλείστον θαμνώδη μορφή. Τὰ φύλλα τῆς ὁμοιάζουν μὲ τῆς ἀγριελιάς καὶ ἀποτελοῦν τροφή τῶν αἰγοπροβάτων(*).

Ἡ δάφνη, κοινῶς βάγια, ὑπάρχει εἰς τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν τῆς περιφερείας.

Ὁ κέδρος ποῦ λέγεται κέντρο, εἶναι τὸ ἄγριο κυπαρίσσι, ἔχει ἀρωματικὸν ξύλον, κατάλληλον διά τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἀντικειμένων. Ἐλάχιστον ὑπάρχει εἰς τὴν περιφέρειαν.

Ἡ κοκκορεθυθιά, ἐμβολιάζεται εἰς φυσιτικῶν.

Ὁ παλιούρος, τὸ παλιούρι, θάμνος χρησιμοποιούμενος διά τὴν περίφραξιν κήπων καὶ περιβολίων, διότι ἔχει γυριστὰ δυνατὰ ἀγκάθια.

Ὁ ἀσπάλαθος, κοινῶς σφαλάχι, θάμνος ἀκανθώδης, χρησιμοποιούμενος διά περίφραξιν κήπων.

Τὸ σπάρτον, θαμνώδες φυτόν χρήσιμον διά τὴν κατασκευὴν σχοινίων κλπ.

Εἰς τὴν περιοχὴν φυτρώνει καὶ ἡ ἀσφάκα, θαμνώδες φυ-

(*) Ἐκ τοῦ δένδρου τούτου ἔλαθε τ' ὄνομά του τὸ χωρίον Γλαντσιὰ τῆς Γορτυνίας Χρ. Κωνσταντινοπούλου, τὸ χωριὸν μου Γλαντσιὰ Ἀθῆναι 1965 σελίς 45.

τὸν τοῦ γένους χειλανθῶν, ὁμοιότητα ἔχον μὲ τὴν φασκομη-
λιάν. Ὑπάρχει καὶ τὸ φυτὸ μποτσίκι, βολθῶδες, τῆς οἰκογε-
νεῖας λειριοειδῶν, καθὼς καὶ ὁ ἀσφόδελος, τὸ σφερδοῦκλι,
τὸ φυτὸν τοῦ Ἄδου, ὅπως τὸ θεωροῦσαν οἱ ἀρχαῖοι.

Ἄλλα φυτὰ μὴ αὐτοφυῆ εἶναι ἢ μορέα, κοινῶς μουριά.
Ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπάρχουν ἀρκετὲς μουριές ποὺ παρέ-
χουν τὸ ξύλο τους καὶ τὰ φύλλα τους διὰ τροφή τῶν αἰγοπρο-
βάτων καὶ συντελοῦν εἰς τὸ πράσινον τοῦ τόπου. Ἐπίσης ἢ
συκιά, ἢ καρυδιά, καθὼς καὶ τὸ κυπαρίσσι μὲ τὸ στερεὸν ξύ-
λον του, χρήσιμον διὰ οἰκοδομάς.

Δυτικὴ ἄποψις ναοῦ Προφ. Ἡλία

25. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Αἱ βουλευτικαὶ καὶ κοινοτικαὶ ἐκλογαὶ ἐγένοντο εἰς τὴν
Ἐψούντα μετέπειτα ἰδρύθη ἐκλογικὸν τμήμα εἰς τὸ χωρίον
Παλαμάρη.

Ἡ κοινότης ἐζήτησε διὰ σχετικῆς πράξεώς της τὴν ἴδρυσιν
ἐκλογικοῦ τμήματος εἰς Ἑλληνικόν. Ἡ Νομαρχία Ἀρκαδίας
ἔλαβε ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 56 τοῦ Ν. 3363)1926
«Περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν» καὶ ἐκτὸς τοῦ α' ἐκλογικοῦ τμή-
ματος Ἐψούντος καὶ τοῦ β' τοιοῦτου Παλαμαρίου, καθώρισε

ἐκλογικὸν τμήμα εἰς Ἑλληνικόν, ὡς ἔχον χιλίους περίπου κα-
τοίκους, πρὸς τὸ ὁποῖον θέλουσι ψηφίζει οἱ ἐκλογεῖς τῶν
κοινοτήτων Ἑλληνικοῦ, Σύρνας καὶ ἄνω Καλυθίων μὲ κα-
τάστημα ψηφοφορίας τὸ Δημ. Σχολεῖον.

Ἀρχικῶς αἱ ἐκλογαὶ ἐγένοντο μὲ πεισιμωσύνην καὶ φάνο-
τισμόν, μὲ πολιτικὰς διαμάχας καὶ ἀκαταστασίαν, ἀλλ' ἐπὶ
δημαρχίας τοῦ Περ. Ἀλεξάκη, ἀπεκατεστάθη ἡ τάξις καὶ ἡ
ἡσυχία. Τόσῃν δὲ συμπάθειαν ἔτρεφε ὁ δήμαρχος οὗτος διὰ
τὸ Μουλάτσι, ὥστε κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἔλεγε τὸ ὠραῖο τε-
τράστιχον:

«Μουλάτσι μου περήφανο
χωριό μου παινεμένο
μάθετ' ἂν ἔβγω δήμαρχος
θὰ εἶσ' εὐτυχισμένο».

26. ΑΣΦΑΛΕΙΑ — ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ — ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἐπικρατεῖ εἰς τὸν τόπον μας τάξις, ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια,
χάρις εἰς τὴν νομοταγή θέλησιν καὶ ὑγιᾶ ἀντίληψιν τῶν κατοί-
κων πρὸς τὴν ἀρμονικὴν ζωὴν. Τὸ Ἑλληνικόν, ἀστυνομικῶς,
ὑπάγεται εἰς τὸν Σταθμὸν Ἐψούντος καὶ εἰς τὴν Ἐποδιοίκησιν
Χωρ)κῆς Δημητσάνης. Τὰ ὄργανα τῆς τάξεως συνεχῶς ἐπι-
σκέπτονται τὸ χωριό, δι' ὑπηρεσιακοὺς λόγους, διὰ παροχὴν
πληροφοριῶν καὶ δι' ἐπίβλεψιν.

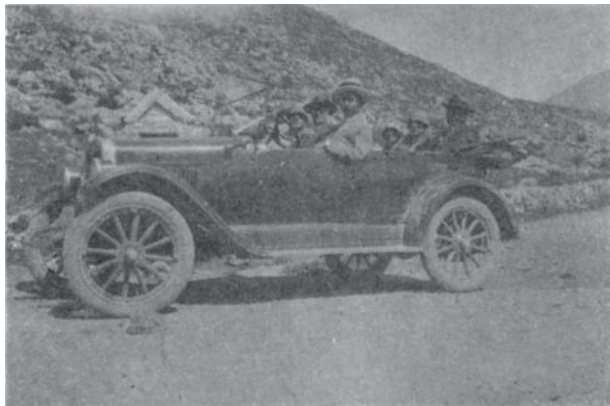
Ὅταν, ἀπὸ τὸν 8θρον τοῦ 1938, ἐφηρμόσθη, καθ' ἅπασαν
τὴν χώραν, ὁ θεσμὸς τῆς ἀγροφυλακῆς, τὰ κτήματα φυλάσ-
σονται ὑπ' ἀγροφύλακος πρὸς ἀποφυγὴν ἀγροζημιῶν.

Αἱ τυχόν μικροδιαφοραὶ ἐπιλύονται, εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον
Ἐψούντος. Πρὸ ἐτῶν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας τὸ
εἰρηνοδικεῖον ἦτο μεταβατικόν. Κατόπιν σχετικοῦ ἐγγράφου
τοῦ Εἰσαγγελέως, ἐπῆλθε τροποποίησις, περὶ μεταβάσεως τοῦ
εἰρηνοδικείου Τρικολῶνων, εἰς τὴν ἔδραν κοινότητος Ἑλληνι-
κοῦ, πρὸς ἐκδίκασιν ὑποθέσεων. Ὁρίσθη ὅπως ὁ εἰρηνοδίκης
μεταβαίνει, εἰς Ἑλληνικόν ἐκάστην Δευτέραν καὶ Τρίτην τῆς
τρίτης ἐβδομάδος ἐκάστου μηνός, πρὸς ἐκδίκασιν ὑποθέσεων

της κοινότητος Ἑλληνικοῦ καὶ τῶν πλησιεστέρων χωρίων Σύρνας, Ψάρι, Παλαμάρι, Παύλιας, Παλιομείρι καὶ ἄνω Καλυθίων. Ἀρκετὰ ἔτη ἐλειτούργησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλ' ἐλλείπει καταλλήλου οἰκήματος, ἀνεστάλη ἡ διάταξις καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον, τὸ εἰρηνοδικεῖον λειτουργεῖ εἰς Ὑψοῦντα. Προκειμένου ὅμως περὶ σοβαρῶν ὑποθέσεων, ἐκδικάζονται αὐταί, εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Τριπόλεως καὶ Ἐφετεῖον Ναυπλίου εἰς ἃ ὑπάγεται τὸ Ἑλληνικόν.

Τακτικῆς συγκοινωνίας πρὸς ἀπάσας τὰς κατευθύνσεις, δὲν στερεῖται τὸ Ἑλληνικόν. Ἡ συγκοινωνία εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθὸν καὶ ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ κάθε τόπου καὶ χώρας. Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια, ὅταν δὲν ὑπῆρχον τὰ μέσα συγκοινωνίας, οἱ κάτοικοι μετέβαινον μὲ τὰ ζῶα των ἢ καὶ πεζῇ, εἰς Μεγαλόπολιν, Δημητσάναν, Τρίπολιν κλπ. Σήμερον ὅμως, μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς συγκοινωνίας, τὸ Ἑλληνικόν, δι' αὐτοκινήτων καὶ διὰ λεωφορείου τῆς γραμμῆς Κ.Τ.Ε.Υ.Λ. Ἀρκαδίας, ἔρχεται εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μὲ ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ καθημερινῶς μὲ τὴν Μεγαλόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν, οἱ κάτοικοι μεταβαίνουν καὶ προμηθεύονται τὰ χρειώδη των. Εἰς τὸ παρελθὸν ἐξυπηρέτησε, προθύμως, τὸ Ἑλληνικόν μὲ τὸ αὐτοκίνητόν του ὁ Γεώργ. Τόμπρος. Τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ χωριοῦ μας, ἦλθε τὸ ἔτος 1926 καὶ ἦτο τοῦ ἰδίου.

Τὸ πρῶτον αὐτοκίνητον Γεωργ. Τόμπρου

Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, εἰς τὸ παρελθόν, ἐκτελεῖτο δι' ἐπίππου ταχυδρόμου, ἀπὸ Καρύταινα εἰς Ἑλληνικόν πρὸς Ὑψοῦντα καὶ τανάπαλιν, καθ' ἑκάστην. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1934, εἰς σχετικὴν προκήρυξιν τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν, ὠρίσθη ὅπως ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐκτελεῖται δι' αὐτοκινήτου, ἐκ Τριπόλεως διὰ Βυτίνης, Δημητσάνης, Ὑψοῦντος μὲ τέρμα τὸ Ἑλληνικόν καὶ τανάπαλιν, καθ' ἑκάστην. Διεκόπη ὅμως αὕτη, κατ' Αὐγούστον 1938, καὶ ἔκτοτε ἡ μεταφορὰ τοῦ ταχυδρομείου ἐγένετο διὰ πεζοῦ ταχυδρόμου ἀπὸ Καρύταινα. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἄρχισε ἡ μεταφορὰ νὰ γίνεται, διὰ λεωφορείου τῆς γραμμῆς Κ.Τ.Ε.Υ.Λ. Ἀρκαδίας, μὲσφ Μεγαλοπόλεως.

Ἄποψις τῆς πλατείας

Ἐτέρα ἄποψις τῆς πλατείας

Τὸ Ἑλληνικόν, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη, δὲν ὑστέρησε καὶ τῆς τηλεπικοινωνίας. Τελευταίως ἐβελιώθη, ἢ ὑπηρεσία αὕτη, μὲ τηλεπικοινωνιακὸν πρακτορεῖον τοῦ Ο.Τ.Ε.

Τὸ Ἑλληνικὸν ὑπάγεται εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον καὶ τὴν Ἐφορίαν Μεγ)λεως.

Κατὰ τὸ ἔτος 1951, συνεστήθη ἰατρεῖον Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τοῦτο διελύθη ἀργότερον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἰδρύθη Κοινοτικὸν Ἀγροτικὸν Ἰατρεῖον Ἑλληνικοῦ, μὲ τοὺς ἐκάστοτε ἰατρούς.

27. ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μας, ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς, γῆν ἀνώμαλον καὶ κατὰ τόπους διάφορον, διὰ ξυλίνων ἢ σιδηρῶν ἀρότρων. Οἱ περισσότεροι ἀγροὶ εἶναι ἐπικλινεῖς καὶ τὸ χῶμα συγκρατεῖται μὲ πεζοῦλες (πετρόμανδρες), πού εἶναι ἀμέτρητες εἰς τοὺς ἀγρούς τῆς περιφέρειας μας. Ὅλιγοι καλοὶ ἀγροὶ ὑπάρχουν εἰς τὰ ἐπίπεδα καὶ κατώμερα τῆς περιφέρειας. Τοὺς ἀδυνατούς ἀγρούς οἱ κάτοικοι ἐνδυναμώνουν διὰ ζωϊκῶν καὶ χημικῶν λιπασμάτων, ἀγροναπάσεως, ἀλλαγῆς τῆς σπορᾶς καὶ διὰ τῆς ἐν γένει καλλιέργειας. Καλλιεργουμένη, καλῶς, ἡ περιφέρεια ἀπέδιδε, εἰς τὸ παρελθὸν σιτηρὰ καὶ μάλιστα ἀρκετά, ὅταν ἐτύγγανον εὐνοϊκῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν γίνεται καὶ μὲ ἰδιαιτέραν συμφωνίαν τοῦ κατόχου μὲ τὸν καλλιεργητὴν. Καλλιεργεῖται δηλ. τὸ χωράφι, ὡς συντροφικὸν (μισιακό) ἢ ὡς τριτάρικον (τρία καὶ ἕνα) ἢ κατ' ἀποκοπήν. Τὸ σύστημα τοῦτο, παρέμεινε ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας, ὅταν οἱ ἀγρόται ραγιάδες ἀνελάμβανον τὴν καλλιέργειαν ξένων γαιῶν. Τὸ ὡς ἄνω σύστημα ἰσχύει ἀκόμη καὶ σήμερον. Τὰ κυρίως εἰσοδήματα τοῦ τόπου μας, εἶναι τὰ δημητριακά, ἀλλ' ἐσχάτως, μὲ τὰς ἀνωμάλους καιρικὰς συνθήκας καὶ τὴν διαφυγὴν τῶν δυναμένων πρὸς ἐργασίαν χειρῶν, δὲν σπεύρονται τόσον οἱ ἀγροὶ, ὅσον ἄλλοτε, καὶ ἡ παραγωγή

ἔφθασε εἰς τὸ ἐλάχιστον. Μὲ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ Φθινοπώρου, σπεύρονται εἰς τοὺς κήπους, τὰ λεγόμενα «γρασίδια», διὰ τὶς κατσίκες. Σπείρεται ἡ θρώμη, ὁ θίκος, τὸ κριθᾶρι καὶ ὀλίγον ἀργότερα τὸ σιτάρι. Οἱ ποιμένες φροντίζουν ἐνωρὶς διὰ τὰ αἰγοπρόβατά των. Προμηθεύονται τροφὰς καὶ ἐνοικιάζουν λειβαδοτόπους, διὰ νὰ συντηρήσουν αὐτά, κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον. Ἐὰν δὲ ἡ ἀνοιξὶς εὐνοήσῃ, θὰ ὑπάρξῃ ἄφθονος χορτονομὴ καὶ συνεπῶς καλὸν εἰσόδημα, ἐκ τῆς κτηνοτροφίας.

Στὰ παλαιότερα χρόνια ὑπῆρχε ἀρκετὴ κτηνοτροφία ἢ

ἽΟ Ἅγιος Δημήτριος

ὁποῖα, ἀπέδιδεν, πλουσίως, τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα ἀγαθά. Αὕτη, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν διαρροὴν τῶν κατοίκων, ἐμειώθη κατὰ πολὺ.

Ἀπὸ ἐτῶν οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ εἰς τὴν ἐλαιοφυτείαν, ὥστε, εἰς τὰ χαμηλότερα κατάλληλα μέρη τῆς περιφέρειας, νὰ δημιουργηθοῦν ἐλαιῶνες ὑπολογίσιμοι, εἴτε ἐξ ἐμβολιασμοῦ ἀγρίων ἐλαιοδένδρων, εἴτε διὰ φυτεύσεως τριούτων ἐκ φυτωρίων.

Ἄνεπτυχθη ἐσχάτως καὶ ἡ μελισσοκομία ἢ ὁποία, ἀποδίδει ἀρκετὸν μέλι.

Τὸ χωριὸ μας, λόγῳ τοῦ ἀγόνου τῆς περιοχῆς, παρουσί-αζε μεταναστευτικὸν ρεῦμα τὸ ὁποῖον, ἄρχισε νὰ μεγαλώνῃ ἀπὸ τὸ ἔτος 1950. Πολλοὶ νέοι καὶ νέες ἐγκατέλειψαν τὸ χωριὸ καὶ κατέφυγον εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας, καὶ κυρίως εἰς Ἀθήνας, ὅπου, καθ' ὑπολογισμὸν καὶ χωρὶς ὑπερβολῆν, εὐρίσκονται πλέον τῶν τριακοσίων ἀτόμων, μὲ τὰς οἰκογενεῖας των.

Οὕτω, ὁ τόπος, ἔχασε τὴν πρώτην του ζωτικότητα. Ἡ κίνησις, πού παρετηρεῖτο ἄλλοτε, στοὺς ἀγρούς, στοὺς δρόμους, στὰ ἀλώνια, ἐξέλειπε. Παρὰ ταῦτα, τὸ Ἑλληνικόν, παρουσιάζει μικρὰν κίνησιν καὶ ζωὴν, κυρίως κατὰ τὸ θέρος, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ χωριὰ τῆς περιφερείας τὰ ὁποῖα, σχεδὸν ἐνεκρώθησαν.

Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν θὰ διατηρήσῃ τὴν ζωτικότητά του, λόγῳ τῆς θέσεώς του, τῶν μέσων καὶ εὐκολιῶν πού ἔχει καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν κατοίκων, πού διακρίνονται διὰ τὴν φιλεργίαν των, τὴν καλωσύνην των, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γενέτειράν των γῆν καὶ γενικῶς διὰ τὴν πρόοδόν των.

Στὰ παλαιότερα χρόνια, ἢ ἀγάπη, ἢ ἀπλότης καὶ ἢ καλωσύνη, ἦσαν τὰ μόνα στολίδια τῶν προγόνων μας. Ἡ οἰκογένεια εἶχε αὐστηρὰς ἠθικάς ἀρχάς. Σεβασμὸς πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς μεγαλύτερους καὶ τοὺς γέροντας. Ἡ τιμὴ, τὸ μοναδικὸν στολίδι τῆς κόρης. Ἐχαιρον ὅλοι μαζί, κατὰ τὰς ἑορτάς, ἀλληλοεβοηθοῦντο εἰς τὰς ἐργασίας των, ἔκαναν οἰκογενειακὰς καὶ συγγενειακὰς συναθροίσεις κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀπόκρεω, εἰς γάμους καὶ πανηγύρια συνέντρονον καὶ συνδιεσκέδαζον. Τὸν χειμῶνα, ὅλοι κοντὰ στὸ τζάκι, ὅπου τὰ κούτσουρα ἐκαίοντο καὶ ὁ καπνὸς ἐμαύριζε τὸ μικρόσπιτο, ὅταν τὸν γύριζε ὁ θοριᾶς. Ὁ φωτισμὸς ἐγένετο μὲ τὸ λυχνάρι ἢ τὴ λάμπα καὶ ἔξω ἐβάδιζαν μὲ τὸ φανάρι.

Οἱ ἄνδρες φοροῦσαν πτωχικὰς ἐνδυμασίαις δηλ. κάπτες μετὰ κουκούλας (χονδρόρασα) καὶ μερικοί, κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, φοροῦσαν τὴ φουστανέλλα, λευκὸ ὑποκάμισο,

σελάχι, κόκκινο φέσι, κάλτσες λευκὰς καὶ τσαρούχια μὲ φούντα. Οἱ γυναῖκες φοροῦσαν, ἀλατζένια καὶ ὕφαντὰ, μακρυὰ φουστάνια, χρωματιστὰ καὶ κεντητὰ, τὸ χειμῶνα τὶς γιοῦρτες, τὰ σεμπέρια, τὰ μπαρέζια στὸ κεφάλι, καὶ τὶς πελλερίνες (κ. μέρτες) στὴν πλάτη. Τσοπανόπουλα ἔτρεχον καὶ ὀδηγοῦσαν τὰ ποιμνία των στὴ βοσκή καὶ τὰ τσοπανόσκυλα ἐφύλασσαν τὰ ποιμνία μὲ τὰ ἄγρια γαυγίσματά των, κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας, ἐμάχοντο μὲ ἀλώπεκας, τσακάλια καὶ λύκους. Διὰ νὰ ζήσουν εἶχον τὰ δημητριακὰ, τὰ πρόβατα, τὰ θόδια, τὶς κατσίκες κ.λ.π. Καλλιεργοῦσαν τὴν γῆν μὲ ξύλινα ἀλέτρια, ἐξημέρωναν ἀγριοτόπους, δημιουργοῦσαν χωράφια, ἔφτιαναν καὶ δρόμους διὰ τὰ κτήματά των. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις, ὡς μοὶ ὠμολόγησαν οἱ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀποθανόντες ὑπέργηροι.

Σὺν τῷ χρόνῳ, τὰ σπίτια, ἐκτίζοντο μὲ καλύτερον σχέδιον, μεγαλύτερα, ὡς ἔχουν μέχρι σήμερον. Ἡ ἄνοδος στὸ ἐπάνω σπίτι γίνεται μὲ πέτρινες σκάλες, πού ἔχουν θόλο ἀπὸ κάτω, καὶ μὲ ξύλινες, πού ὀδηγοῦν στὸ χαγιάτι* τὸ ὁποῖον, ἀποτελεῖ ὑπόστεγον διάδρομον πού ὀδηγεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ ἐπάνω σπίτι διαχωρίζεται, εἰς τὸ χειμωνιάτικο πού χρησιμεύει καὶ ὡς ὑπνοδωμάτιον, σ' ἓνα μικρότερο δωμάτιον (τὸ κελλάρι) καὶ στὴ σάλα. Τὰ δωμάτια χωρίζονται μὲ μισάντρες (σανίδες καλὰ πλανισμένες καὶ χρωματισμένες). Εἰς τὸ σαλόνι εἶναι ὁ γιοῦκος, μὲ τὰ καλὰ ροῦχα τοῦ σπιτιοῦ τὰ μπαουῖλα, τὸ κρεββάτι, τὸ τραπέζι, ὁ καθρέπτης, εἰς τὸν τοῖχον μὲ φωτογραφίαις γύρω, καὶ τὸ ἐντειχισμένο ντουλάπι. Στὸ κελλάρι εἶναι τὸ ἀμπάρι, μὲ τοὺς καρπούς, τὸ ἀλεύρι, τὸ πιθάρι ἢ κιούπι μὲ τὸ λάδι ἢ τὸ παστὸ κρέας κ.ἄ. Ἐξω ἀπὸ τὸ σαλόνι εἶναι τὸ μπαλκόνι στολισμένον μὲ γλάστρες. Τὰ ταβάνια ξύλινα χρωματιστὰ καὶ ἡ ὀροφή σκεπασμένη μὲ κεραμίδια. Εἰς τὸ ἰσόγειον, ἢ τὸ ὑπόγειον, εἶχον ἓνα ἢ δύο θαγένια κρασί. Εἰς τὴν αὐλήν, ὑπάρχει ὁ φοῦρνος, τὰ ξύλα, τὸ καλύθι μὲ τὰ ζῶα καὶ τὸ παχνὶ μὲ τὶς ζωοτροφές.

(*) Αἱ λέξεις χαγιάτι, ντουλάπι, ἀμπάρι, εἶναι τουρκικαί.

Ἐκ τῆς ἐποχῆς 1928, καὶ ἐξ ἑξῆς, ἐκτίσθησαν καὶ ἄλλα ὠραῖα οἰκήματα. Σήμερον κτίζονται τοιαῦτα μὲ νεώτερα σχέδια καὶ μὲ βοηθητικούς χώρους, διὰ νὰ ἐνοικιάζονται εἰς καθηγητάς καὶ διδασκάλους, μαθητάς, ἐργάτας καὶ ξένους. Ὑπάρχουν παντοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, μανάθικα, οἰνομαγειρεῖα, καφενεῖα οἰνοπωλεῖα, κουρεῖον, περίπτερον, ὑποδηματοποιεῖα, τυροκομεῖα, ἠλεκτροκίνητον ἐλαιοτριβεῖον*, σαγματοποιεῖα καὶ οἰκίαι χρησιμοποιοῦμεναι ὡς ξενοδοχεῖα ὕπνου.

Ἀσχολία τῶν γυναικῶν, ἐκτὸς τῶν οἰκιακῶν, εἶναι καὶ ἡ ὕφανσις διαφόρων ρούχων. Ὑφαίνουν κουβέρτες, μπατανιές, χρωματιστὰ χαλιά καὶ κουρελοῦδες, πλέκουν διάφορα ἄλλα, κάνουν κεντήματα διὰ τὸ σπίτι καὶ διὰ τὴν προῖκα τῶν θυγατέρων των. Ὡς ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα, διὰ τὴν ἐργασίαν των αὐτὴν, ἔχουν τὰ λανάρια, διὰ νὰ λαναρίσουν τὰ μαλλιά, νὰ βγάλουν τὸ στημόνι, τὴν ρόκα, μὲ τὸ ἀδράχτι καὶ τὸ σφονδῆλι, διὰ νὰ γνέσουν τὰ μαλλιά, τὸ μαγγάνι, μὲ τὰ μασούρια καὶ τὴν ἀνέμη, διὰ νὰ τυλιγαδιάσουν, τὸν λάκο (ἀργαλειό), τὸ ἀντί, τὸ χτένι, τὴν σαῖτα, τὴν τσίγκλα, τὰ μιτάρια καὶ τὰ καλαπόδια. Ἐπεξεργάζοντο καὶ τὸ σπάρτο ἀπὸ τὸ ὄποιον, ἔφτιαναν τὰ σπάρτινα εἶδη, ἦτοι: σακιά, ματαράτσια, λιοπάνες, ταγάρια, διαδρόμους, σχοινιά καὶ ἄλλα εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως. Διὰ τὴν ζεστασιά τοῦ κρεββατιοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα, ὕφαίνουν καὶ τὰ σαῖσματα (χονδρὰ γιδόμαλλα στρωσιδία δουλεμένα στὴ νεροτριβή). Ἐπίσης φτιάνουν, τὸ καλοκαίρι διὰ τὸν χειμῶνα, τὸν τραχανὰ καὶ τὶς χυλοπίττες «ἀλευρομαγέρεμα» ὅπως τὸ λέγουν, διὰ τὸ ὄποιον, μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ καθαριότητα, ἐτοιμάζουν τὸ ἀλεύρι, τὸ γάλα, τὰ αὐγά, ὥστε νὰ γίνῃ καλὸ προζύμι καὶ νὰ ἀπλώνεται, ἀπὸ τὴν ἐπιδέξια ἀπλώστρα. μὲ τὸν πλάστη, πάνω στὸ σοφρᾶ **. Κατ'

(*) Πρὸ τοῦ ἐλαιοτριβεῖου αὐτοῦ, ὑπῆρχε τὸ πρακτικὸ πέτρινον λιοτριβεῖ τοῦ Γιαννάκου ὅπου τὸ ζῶο γύριζε τὴν λιοτριβή-πετρα καὶ οἱ ἐργάται τὸν ξύλινο ἄξονα διὰ τὴν πίεσιν μὲ τὰ λόγια θίρα (δύναμι) καὶ μάϊνα (στάσις).

(**) σοφρᾶς λέξις τουρκικῆ.

αὐτὸν τὸν τρόπο γίνεται ψιλὸ φύλλο, ἀπλώνεται στὸ καθαρὸ σεντόνι, μαζεύεται κατόπιν καὶ κόβεται σὲ χυλοπίττες.

Φώτο: Φώτεινῆ Γ. Παπαντωνίου, Εἰρήνη Β. Κόνιαρη (Μαραγκοῦ) Αὐγούστου 1971

Τὸ ἄνοιγμα τοῦ φύλλου τῆς χυλοπίττας

28. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Εἰς τὴν γενικὴν πρόοδον καὶ ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ, συνέβαλλον καὶ οἱ σύλλογοι οἵτινες ἰδρύθησαν ὑπὸ πατριωτῶν, καλῆς θελήσεως, ἐμφορουμένων ἀπὸ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν γενέτειραν γῆν.

Ὁ πρῶτος σύλλογος, ἰδρύθη εἰς Ἀθήνας, μὲ τὸν τίτλον σύλλογος τῶν «Ἄ π α ν τ α χ ο ὕ Μ ο υ λ α τ σ ι ω τ ῶ ν», τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920, μὲ πρόεδρον τὸν Σπύρον Λαγοδημόν. Σκοπὸς τοῦ συλλόγου, ἦτο ἡ συλλογὴ χρημάτων, διὰ τὴν πραγματοποιήσιν ἔργων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μας πατρίδα. Τῆ εἰσηγήσει τοῦ Δημ. Ἰ. Μπαρπαλιᾶ, ἠγοράσθη, ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἕνα αὐτοκίνητον τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τὸ ὄποιον ἐτέθη εἰς λαχειοφόρον ἀγοράν. Ἀφ' οὗτο ἐγένεν ἡ κλήρωσις,

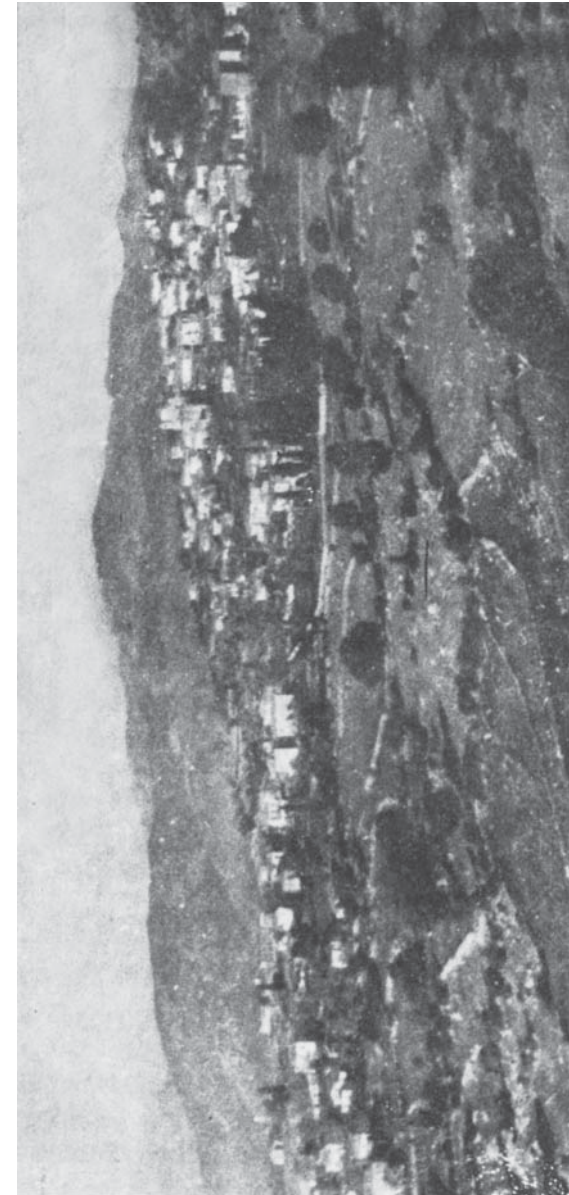

καί μετὰ πάροδον ἑξαμήνου, δὲν παρουσιάσθη ὁ τυχερὸς καὶ τὸ αὐτοκίνητον ἀπέμεινε περιουσία τοῦ συλλόγου ὁ ὁποῖος, διὰ δημοπρασίας ἐπώλησε τούτο ἀντὶ 43.000 δρχ. Τὰ χρήματα ταῦτα διέθεσεν ὁ σύλλογος, διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ σχολείου, ἦτοι: εἰς Ἁγιολιᾶ 30.000, εἰς Ἁγ. Ἰωάννην 5.000, εἰς τὸ σχολεῖον 8.000 δρχ. καὶ ἔπειτα διελύθη.

Κατόπιν προσπαθειῶν, τοῦ Δημ. Ι. Μπαρμπαλιᾶ, ἐπανιδρύθη τὸ ἔτος 1923, μετὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ μετὶ τίτλου Πατριωτικὸς Σύλλογος τῶν ἀπανταχοῦ ἐξ Ἑλληνικοῦ Γορτυνίας ὁ «Προφήτης Ἡλίας». Ὁ σύλλογος οὗτος ἠγόρασε ἱερὰ σκεύη διὰ τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ τὴν κατοχὴν ἔστειλε ἱματισμὸν διανεμηθέντα εἰς τοὺς κατοίκους, χρήματα εἰς δυστυχοῦντας ἀπόρους, δηλητηριώδη πίτυρα διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀκρίδων καὶ ἐργαλεῖα διὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἑλληνικὸν πρὸς ἀρχαίαν Γόρτυνα. Δι' ἐνεργειῶν τοῦ συλλόγου ἐπετεύχθη ἡ ἴδρυσις ἰατροῦ καὶ ἠγόρασε, ἀντὶ 10.000 δρχ. οἰκόπεδον τὸ ὁποῖον ἐδώρησε εἰς τὴν κοινότητα διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἰατροῦ. Μακροσκελὲς ἄρθρον, περὶ τῶν ἔργων τοῦ συλλόγου τούτου, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 82)1—8—1962 φύλλον τῆς ἐφημ. «Φωνὴ τῆς Ἀρκαδίας» Χαρ. Μαντζουράνη. Ὁ σύλλογος δεῖν νὰ ἀναλάβῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ προσφέρῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν.

Δεύτερος σύλλογος, ἰδρυθεὶς τὴν 30ην Ἰουνίου 1921, ἦτο ἡ «Ζωοδόχος Πηγή», μετὰ ἔδρα τὸ Μουλάτσι καὶ μετὸν σκοπὸν τὴν ὕδρευσιν τῆς κοινότητος ἡ ὁποία καὶ ἐπετεύχθη.

Τρίτος σύλλογος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἡλία Ἀνδριανοῦ, ἰδρυθεὶς τὴν 1ην Ἰουλίου 1928, ἦτο ὁ γεωργικὸς σύλλογος Ἑλληνικοῦ, μετὶ τίτλου ὁ «Ἁγίος Τρύφων». Σκοπὸς τοῦ συλλόγου τούτου ἦτο γενικῶς μὲν ἡ ὑπεράσπισις τῶν ἀγροτοοικονομικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του γεωργῶν, εἰδικῶς δὲ ἡ ἐδραίωσις τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, ἡ καταπολέμησις τῶν ἀσθενειῶν τῶν, εἰς τὴν περιφέρειαν, ἐκμεταλλευσίμων ζώων καὶ καλλιεργουμένων φυτῶν, διὰ

Γενικὴ ἔκδοσις Ἑλληνικοῦ

προσκήσεως κτηνιάτρων, γεωπόνων κ.λ.π. Ἠγόρασε σιταροκαθαριστικήν μηχανήν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γεωργῶν, διεφώτισε καὶ ἐνίσχυσε αὐτοὺς εἰς πολλὰ ζητήματα.

Τέταρτος σύλλογος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν, ἀρχικῶς, τοῦ ἱερέως Κων. Κωνσταντοπούλου, ἰδρυθεὶς τὸ ἔτος 1962, ἦτο ὁ ἐξωραϊστικὸς καὶ ἀλληλοβοηθητικὸς σύλλογος «Π α ν τ ο κ ρ ά τ ω ρ». Ἐκ τῶν πόρων του ἐχορήγησε χρηματικὰ βοηθήματα, διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ Γυμνασίου, κατὰ τὰ ἔτη 1963—1967, καὶ δι' ἀμοιβὴν τῶν καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου Μεγαλοπόλεως ὅταν, ἀρχικῶς, δι' ἓν διάστημα, ἤρχοντο ἐκ Μεγαλοπόλεως.

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω συλλόγων, ὑπῆρξε, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασιλείου Χ. Γ. Ταλούμη, ὁ «Γ ε ω ρ γ ι κ ὸ ς Π ι σ τ ω τ ι κ ὸ ς Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ ὸ ς» ὁ ὁποῖος, συνέδραμε εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν γεωργῶν, διευκόλυνε τὴν, ἐκ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, λήψιν δανείων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων κ.λ.π.

Δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἰδρῦθη, τὸν Μάϊον τοῦ 1960, ὁ «Γ α λ α κ τ ο κ ο μ ι κ ὸ ς Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ ὸ ς Ἐ λ λ η ν ι κ ο ὺ», μὲ σκοπὸν τὴν ἀύξησιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν συνεταίρων ποιμένων καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν γαλακτοκομικῶν τῶν προϊόντων. Ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος ἴδρυσε ἐξοπλισμένον τυροκομεῖον, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συνεταίρων.

Οἱ ὡς ἄνω συνεταιρισμοὶ εἶναι ἀξιέπαινοι διότι, οὕτως, θελτιώνεται καὶ προοδεύει ὁ τόπος μας.

Δι' ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἰδρῦθη καὶ τὸ τυροκομεῖον Ἐνδρέου Γεωργαντά.

29. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Τὰ δύσκολα χρόνια τῆς κατοχῆς 1941—1944, ὑπῆρξαν περίοδος ποὺ ἔμεινε ἀνεξίτηλος εἰς τὴν μνήμην μας. Ὡς γνωστόν, ἡ Ἰταλία, ὅταν ἡ Γερμανία κατέκτα τὴν Εὐρώπην, κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐκήρυξε ἀναιτίως τὸν πόλε-

μον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν 28ην 8θρίου 1940 καὶ ἤξιώσε τὴν παράδοσίν της. Ἡ Ἑλλάς ὅμως ἀντετάχθη μὲ ἓνα ἡρωϊκὸν «Ο Χ Ι» καὶ διὰ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως σύσσωμος ὁ γενναῖος στρατὸς της ἐπολέμησε, εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐπὶ ἓνα ἐξάμηνον, ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν τοὺς ὁποίους ἀνεχαίτισε, ἐνίκησε καὶ ἐπροχώρησε εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀλβανίας. Ἡ Ἑλλάς εὐρέθη εἰς ἄνισον ἀγῶνα, ἀλλ' ἐνίκησε! Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941 ἐδέχθη ἐπίθεσιν καὶ ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας ὡς δὲ ἦτο φυσικῶς ἐπόμενον, παρὰ τὴν ἀντίστασιν, ὑπέκυψε. Δὲν ἔμεινε μέρος τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἀπάτητο ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς. Πρῶτοι, εἰς τὸ χωριὸν μας, ἦλθον οἱ Ἰταλοὶ οἱ ὅποιοι ἐρχόμενοι ἀνά δεκαήμερον, ζητοῦσαν τρόφιμα, ἀρνιά, κατσίκια, κότες, αὐγά, λάδι κ.ἄ. Οἱ κάτοικοι, ὑποχρεωτικῶς καὶ ἐκ περιτροπῆς, προσέφερον καὶ προπαντὸς οἱ κτηνοτρόφοι θάρως φέραμε τὴν ἀφαίμαξιν αὐτὴν ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα. Εἰς ἐκάστην ἐπίσκεψιν τῶν Ἰταλῶν ὄλοι ἔτρεχον νὰ κρυφθοῦν. Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τῆς φορολογίας ταύτης. Ἡ στέρησις τῶν πάντων ἦτο αἰσθητὴ καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε μὲ ἀγωνίαν νὰ ἐξοικονομήσῃ, μόνον, λίγο ψωμί διὰ τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἀπελπισία ἦταν ζωγραφισμένη εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων μας. Μπροστὰ στὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον ἐγένετο ἀνταλλαγὴ διαφόρων οἰκιακῶν εἰδῶν μὲ εἶδη διατροφῆς. Τοῦτο ἐσυνεχίσθη μέχρι τὸν Ἰούνιον τοῦ 1943. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ πολλοὶ ἔφαγον, ἀντὶ γιὰ ψωμί, σῦκα, σταφίδα, γκόρτσα, λούπινα, θελανίδια, λίγο ἀλεύρι ἀπὸ σίκαλι καὶ ἀραβόσιτο μὲ θρασμένες πατάτες. Ἄλλοι ἔφτιαναν ψωμί ἀπὸ γκόρτσο ἢ θελάνι, ἄλλοι ἀπὸ ἀραβοσιτάλευρο μὲ σταφίδα καὶ λουπιναλευρο καὶ ὀλίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ φυλαχτὸ εἶχαν ὀλίγο σιτάλευρο. Οὔτε ψωμοψίχουλο πουθενά. Τὸ σιτάρι καὶ τὸ κριθάρι, οὐδαμοῦ ὑπῆρχε, ἐθεωρεῖτο πολῦτιμον εἶδος. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν, ὡς ἦτο φυσικῶς ἐπόμενον, ἐγένετο σκληρὸς ἀγῶνας διὰ τὴν ἐπιβίωσιν. Κάθε αἰσθημα ἀλληλεγγύης ἐξέλειπε καὶ ἔλεγαν: ὅποιος ἔχει, ἔχει καὶ ὅποιος κινήθῃ θὰ ζή-

ση. «Όλοι όμως ἐκινήθησαν καὶ ὁ καθένας μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον, ἔκανε ἀνταλλαγὴ εἶδους μὲ εἶδος, διότι τὰ χρήματα δὲν εἶχον ἀξίαν.

Ἐξώθησε περισσότερον τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ ὁ μαυραγοριτισμός, ὁ ὁποῖος, ἀπορροφοῦσε πᾶν ὅτι παρήγαγε ὁ τόπος καὶ τὸ μετέφερε στὴν Ἀθήνα. Ὁ κόσμος ἔμεινε μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Εἰς τὴν ἀφόρητον αὐτὴν περίοδον ἐπεβλήθη ἀπὸ τὸ ὑπόδουλον κράτος, καὶ ἡ εἰς εἶδος φορολογία, ἐπὶ τῶν εισοδημάτων 10%, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1942. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν συνεκεντρώθησαν, μερικαὶ ποσότητες σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου καὶ ἐλαίου, εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς ἀποθήκας, διὰ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ τοὺς ὑπαλλήλους. Ἡ κατάστασις θὰ ἐχειροτέρευε ἂν δὲν ἐπενέβαινε ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ὁ ὁποῖος ἐβοήθησε, κατὰ τινὰ τρόπον, ἀποστέλλων ἄλευρα. Σὲ κάθε χωριὸ συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἐπισιτισμοῦ, ἡ ὁποία, παντοιοτρόπως, προσπαθοῦσε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς κατοίκους. Ἡ καταπληκτικὴ καὶ ταχεῖα ὑπερτίμησις τῶν εἰδῶν, εἰς ἀνηκούστους τιμὰς, ἔκαμε τὸν κόσμο νὰ μένην κατάπληκτος καὶ ἐν ἀπορίᾳ πρὸ τῆς πρωτοφανοῦς καταστάσεως.

Τὴν 8ην Ἰουνίου 1943 ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ σπίτια μας οἱ Γερμανοί. Πρὶν, ἀπὸ ὀλίγες ἡμέρες, ἀξιωματικοὶ κατέγραψαν αὐτὰ καὶ οἱ κάτοικοι παραμέρισαν τὰ ἀκίνητά των καὶ περιωρίσθησαν στὸ μικρότερον δωμάτιο. Ἦλθον τρεῖς λόχοι Γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπὸ διακοσίους ἄνδρας ἕκαστος. Οἱ κρότοι τῶν πολεμικῶν μέσων ἦσαν τὸ πρῶνόν τραγοῦδι μὲ τὸ ὁποῖον ὁ στρατὸς ἐκτελοῦσε γυμνάσια εἰς τὴν περιοχὴν καὶ οὕτω κατέστρεφε τ' ἀθέριστα χωράφια. Τὸ ἀπόγευμα ὁ στρατὸς παρετάσσετο, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰς διαταγὰς κ.λ.π. νὰ πάρῃ συσσίτιον καὶ ἔπειτα νὰ ξεχυθῇ εἰς τοὺς δρόμους. Ἀπὸ τὰ μέσα ὅμως Αὐγούστου ἄρχισαν ἀνήσυχοι κινήσεις τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν 5ην Σεπτεμβρίου συνέλαβον πέντε — ἕξι ἄτομα καὶ τὰ ἔκλεισαν εἰς τὸ καφενεῖον Χ. Τόμπρου. Φόβος καὶ τρόμος ἐπεκράτησε καὶ οἱ ἄνδρες κρύφτηκαν. «Τί γίνεται; πιάσανε ἄλλους; γιατί τοὺς πιάσανε;» ρωτοῦσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἀλλὰ κανεὶς δὲν γινώριζε. Ἔλεγον δὲ οἱ Γερμανοὶ εἰς τὰς γυ-

ναίκας «πάπας παρτιζάν;» δηλ. ὁ ἄνδρας σου εἶναι ἀντάρτης; καὶ οἱ γυναῖκες ἀπαντοῦσαν «νίξ παρτιζάν» δηλ. ὄχι ἀντάρτης. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄφησαν τοὺς κρατούμενους καὶ οἱ κάτοικοι ἀνεθάρρησαν. Οἱ Γερμανοὶ ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἀναχώρησιν καὶ ἔφυγον τὴν πρῶταν τῆς 17ης Σεπτεμβρίου 1943.

Μετ' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἀντάρτες ἀκούστηκαν στὰ θουνά. Πολλὰ ἔγιναν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην. Οἱ Γερμανοὶ ἐφήρμοζον αὐστηρὰ ἀντίποινα. Ἦρχοντο οἱ ἀντάρτες, ἔπαιρναν θιασίως ἄτομα καὶ ἔκαναν σαμποτάζ στοὺς δρόμους καὶ στὰ γεφύρια, διὰ νὰ ἐμποδίζουσι τὴν διέλευσιν τῶν Γερμανῶν. Οἱ κάτοικοι, ἀπὸ φόβο, ἔκρυπτον μέσα σὲ θόλους καὶ σὲ κρύφια μέρη ὅτι τροφίμα εἶχον. Κάθε θράδῳ δύο—τρία ἄτομα, κατὰ σειρὰν, ἐφύλασσαν ὡς σκοποὶ, μήπως ἔλθουσι οἱ Γερμανοὶ καὶ κάνουν συλλήψεις. Ἡ κρίσις καὶ τὸ κακὸν ἔφθασε εἰς ἀπελπιστικὸν σημεῖον, ἕως ὅτου ἦλθε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1944, ὅποτε οἱ Γερμανοὶ ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν καὶ νὰ φεύγουν τελικὰ ἀπ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ χωριὸ μας δὲν εἶχομεν θύματα, πυρκαϊὰς καὶ θλιθερὰ ἀντίποινα, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλα μέρη, οὔτε ἀκόμη, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ συμμοριτοπολέμου, τὰ ἔτη 1946—1949. Ὁ τόπος μας διεφυλάχθη, δὲν χύθηκε σταλαγματιὰ αἵματος, ἂν καὶ πλείστας δοκιμασίας πέρασε. Οἱ κάτοικοι τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς τόσον, ὅσον καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου, τὴν πέρασαν μὲ ἐπιφύλαξιν, ὑπομονὴν καὶ ἐθνικὸν φρόνημα, ἕως ὅτου πλέον ἀποκατεστάθη ἡ τάξις καὶ ὁ κόσμος ἠσύχασε.

30. Ο ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Ἐν Βοστώνῃ, τὸ ἔτος 1945, μὲ τὴν εὐγενῆ πρωτοβουλίαν τῶν: Κων. Γεωργαντᾶ, Κων. Κόνιαρη, Χαρ. Κόνιαρη, Δημ. Γεωργαντᾶ, Ἡλία Ταλούμη καὶ Γεωρ. Μπαρμπαλιᾶ, ἰδρύθη σύλλογος μὲ τίτλον «Β ο η θ η τ ι κ ο ς Σ ύ λ λ ο γ ο ς Ἐ λ λ η ν ι κ ο ῦ». Σκοπὸς τοῦ συλλόγου ἦτο νὰ παράσχη ἀρωγὴν εἰς τὰ ὀρφανὰ καὶ θύματα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πο-

λέμου καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς δεινοπαθήσαντας κατοίκους. Κατὰ τὴν πρώτην του συγκέντρωσιν ἠκούσθησαν γνῶμαι, ἀνεκοινώθησαν νέα ἐκ τῆς γενετείρας Πατρίδος, ἀντηλλάγησαν σκέψεις, ἐνεγράφησαν 43 μέλη καὶ ἐξελέγη τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀποτελεσθὲν ἐκ τῶν κ.κ. Κων. Γεωργαντᾶ ὡς προέδρου, Παν. Ταλούμη ἀντιπροέδρου, Χαραλ. Κόνιαρη ταμίου, Γεωρ. Μπαρμπαλιᾶ γραμματέως καὶ συμβούλων Ἄντ. Μαυράκου, Ἡλία Ταλούμη, Φωτ. Κόνιαρη, Κων. Κόνιαρη, Π. Λαγοδήμου, Δημ. Γεωργαντᾶ καὶ Γεωρ. Βαλασοπούλου. Ἐρᾶνου δὲ διενεργηθέντος, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εἰσεπράχθη ποσὸν 7.000 δολ. περίπου. Ὁ σύλλογος ἐγνωστοποίησε τοὺς σκοποὺς του εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος Ἑλληνικοῦ καὶ ἐζήτησε συνεργασίαν. Ἡ κοινότης ἀπέστειλε γενικὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων, ὄρφανῶν καὶ θυμάτων πολέμου. Μετὰ πάροδον ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος, καὶ ἐνῶ ἡ θύελλα τοῦ πολέμου εἶχε παρέλθει, ὁ σύλλογος ἀπέστειλε εἰς τοὺς δυστυχήσαντας κατοίκους πλούσια δῶρα (μεγάλα δέματα περιέχοντα διάφορα εἶδη ἱματισμοῦ, ἀνδρικά, γυναικεῖα, παιδικά, ὑποδήματα, γραφικὴ ὕλη, φαρμακευτικὰ κ.λ.π.).

Τὰ δῶρα ταῦτα διενεμήθησαν, εἰς τοὺς κατοίκους, ὑπὸ δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία ηὐχαρίστησε τὸν σύλλογον διὰ τὴν γενναιοδωρίαν του.

Ἄργότερον, κατὰ Δθριον τοῦ ἔτους 1957, ἐγένετο συνεδρίασις τοῦ συλλόγου καὶ ἐξελέγησαν οἱ κ.κ. Κων. Γεωργαντᾶς πρόεδρος, Παν. Α. Καλλιανιώτης ἀντιπρόεδρος, Ἰ. Ταλούμης, γραμματεὺς, Θεοδ. Κόνιαρης ταμίας καὶ ὡς σύμβουλοι οἱ κ.κ. Ἡλ. Χ. Καλλιανιώτης, Βασ. Ἰ. Λυκογιάννης, Δημ. Παπαντωνίου καὶ Χρ. Παπαντωνίου. Ὁ πρόεδρος ηὐχαρίστησε τὰ μέλη, ἐπρότεινε αὐξήσιν τῶν χρημάτων τοῦ συλλόγου, συνεζητήθησαν τὰ περὶ τῶν κτημάτων Φιλ. Καλλιανιώτου, ὥστε τὸ εἰσόδημα ἐκ τούτων, αὐξανόμενον ἐτησίως, νὰ εὐεργετῇ τὴν ἐκκλησίαν, τὸ σχολεῖον, νὰ χορηγοῦνται ὑποτροφίαι, προικοδοτήσεις κ.λ.π. ἀλλὰ δι' ἀποφάσεως ἐπωλήθη, τὸ ἀναλογοῦν μερίδιον τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου, ἀντι χρηματικοῦ ποσοῦ 20.000 δολλαρίων περίπου. Τὶ δὲ νὰ εἴπω-

μεν διὰ τὸν σύλλογον τοῦτον, καὶ μὲ ποίους λόγους νὰ τὸν ἐπαινέσωμεν; Ὁφείλεται εἰς αὐτὸν πᾶς ἔπαινος καὶ εὐγνωμοσύνη.

31. ΗΡΩΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΟΙΣ ΠΕΣΟΝΤΩΝ

Οἱ Ἕλληνες, ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐτίμων καὶ τιμοῦν τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους, διὰ τοὺς ὁποίους, ἀνεγείρουσιν μνημεῖα, ἠρώα, προτομάς, ἀνδριάντας, ἀναπέμπουσι δεήσεις καὶ ἐκφράζουσι τὴν εὐγνωμοσύνην των, δι' ἐκείνους ποὺ ἠγωνίσθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα των διὰ νὰ ὑπερασπίσων τὴν τιμὴν καὶ ἀνεξαρτησίαν

Ἡρώων

τῆς Πατρίδος. Εἶναι οἱ τετιμημένοι μας νεκροί! Τὸ Ἑλληνικὸν δὲν ὑστέρησε εἰς θυσίας αἵματος χάριν τῆς Πατρίδος. Οἱ ἀδελφοὶ Ἡλίας καὶ Ἡρακλῆς Παπαντωνίου, προσέφερον τὸ ἔτος 1926, μαρμαρίνην στήλην τῶν πεσόντων. Ἐτοποθετήθη αὕτη πλησίον τοῦ Ἀγιολιᾶ καὶ ἀνεγράφησαν τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων τοῦ 1912 ἕως καὶ τοῦ 1922. Ἡ στήλη αὕτη δὲν διελάμβανε τοὺς πεσόντας κατὰ τοὺς νεωτέρους πολέμους καὶ

διά τουτο ή κοινότης έτοποθέτησε, εις την πλατείαν του χωριου, στήλην μεγαλυτέραν τής πρώτης. Τά άποκαλυπτήρια τής νεωτέρας στήλης έγέγοντο την 25ην 8θριου 1959. Η στήλη αύτη στηρίζεται επί μαρμαρίνης θάσεως με κιγκλίδωμα.

Έπί τής προσθίας όψεως, αναγράφεται τό έξής έπίγραμμα:

ΤΟΙΣ ΕΝ ΠΟΛΕΜΟΙΣ ΠΕΣΟΥΣΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙΣ
ΝΕΚΡΟΙΣ ΤΟΝΔΕ ΤΥΜΒΟΝ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΗΓΕΙΡΕΝ ΑΛΗΣΤΟΥ ΜΝΗΜΗΣ

Εις την νότιον πλευράν τής αναγράφονται είκοσι τέσσαρα όνόματα πεσόντων κατά τά έτη 1912—13 και 1922. Έκ τούτων, άλλοι έπεσαν εις τούς Βαλκανικούς πολέμους, άλλοι μαχόμενοι, κατά Μάρτιον του 1921, εις τας μάχας Άθγκίν, πρό των όχυρών του Έσκι Σεχίρ τής Μ. Άσίας, άλλοι αιχμαλωτισθέντες, κατά την όπισθοχώρησιν τον Αύγουστον του 1922 απέθανον έν αιχμαλωσία και άλλοι έπεσαν εις άλλας μάχας.

Εις την θόρειον πλευράν τής στήλης αναγράφονται οί πεσόντες κατά την περίοδον του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου 1940—1941, εις Άλθανίαν και κατά την περίοδον του άντισυμμοριακοϋ άγώνος 1946—1949. Αναγράφονται προσέτι τρεις πεσόντες εις Γαλλίαν, ως άμερικανοί στρατιώται, τό έτος 1918, κατά τον Α΄ Παγκόσμιον πόλεμον.

32. ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ

Κατόπιν ένεργειών άπεφασίσθη, κατά προτίμησιν, νά ήλεκτροφωτισθί τό Έλληνικόν, από τό ρεύμα Λάδωνος, λόγω τής Μαυρακείου Σχολής ήτις έπρόκειτο νά ιδρυθί.

Έπεσκέφθη, διά πρώτην φοράν, την γενέτειραν πατρίδα του, ό εύεργέτης του τόπου μας Ίωάννης Μαυράκος, κατ' Αύγουστον του 1961, διά ν' άρχίση τό έργον τής ιδρύσεως τής σχολής.

Οί κάτοικοι τον ύπεδέχθησαν με ένθουσιασμόν. Παρετέθη

πλουσία τράπεζα και έλέχθησαν πολλά διά τό έργον τό όποιον καθώρισεν έπιτοπίως.

Η Δημοσία Έπιχείρησις Ηλεκτρισμοϋ (Δ.Ε.Η.), άπεφάσισε την παροχήν ρεύματος εις τό Έλληνικόν, μετά τον ήλεκτροφωτισμόν Δημητσάνης και Ύψουντος. Έπί τό έργον λοιπόν συνεργεία, εργάται, στύλοι και διάφορα ύλικά. Κατά Μάρτιον και Άπρίλιον του 1961 έτοποθετήθησαν οί στύλοι,

Παλιότερα ύποψις τής πλατείας

άπό θέσεως «Άγιος Νικόλαος» Ύψουντος, άποστάσεως 4½ περίπου χιλ., μέχρι και έντός του Έλληνικοϋ. Τό πρώτον φώς ήναψε, εις τό τότε μικρόν παντοπωλείον Βασ. Ι. Κόνιαρη, την 2αν Ίουνίου 1961 ήμέραν Παρασκευήν και ώραν 9. 45΄ π.μ. Τό έσπέρας τής αύτής ήμέρας, έφωταγωγήθησαν τά έν τή πλατεία καταστήματα και έπανηγυρίσθη τό γεγονός τουτο τό όποιον, ούτε καν θά ήτο δυνατόν νά φαντασθουν οί πρόγονοί μας. Έν συνεχεία ήλεκτροφωτίσθησαν όλα τά οικήματα και οί ναοί. Η κοινότης, κατά τον Νθριον του 1962, έτοποθέτησε κοινοτικά φώτα εις τας όδους και γιρλάντες εις την κεντρικήν πλατείαν. Εις τας οίκιας έτοποθετήθησαν μέτεπειτα και ήλεκτρικά συσκευαί.

Με τό άγαθόν τουτο του πολιτισμοϋ άνήλθε και τό βιο-

τικόν επίπεδον τοῦ τόπου μας. Τὰ προηγούμενα μέσα φωτισμοῦ, ἡ λάμπα πετρελαίου, τὸ πατροπαράδοτο λυχνάρι καὶ τὸ φανάρι, πῆραν τώρα θέσι ἱστορικοῦ κειμηλίου.

33. ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩ

Τὸν Σθριον τοῦ ἔτους 1963 ἰδρύθη τριετές Γυμνάσιον τὸ ὅποιον, ἐστεγάσθη εἰς τὸν ἐπάνω ὄροφον τοῦ Δημ. Σχολείου καὶ εἰς ἰδιωτικὰς αἰθούσας, ἐλλείπει χώρου. Ἀρχικῶς δὲν εἶχε καθηγητὰς ὀργανικῶς ἀνήκοντας εἰς αὐτό, ἀλλ' ἤρχοντο ἐκ τοῦ Γυμνασίου Μεγαλοπόλεως εἰς ὃ ὑπήγετο δικηκτικῶς, μέχρι τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1965. Ἐκτοτε, διὰ τοῦ Α.Ν. 129)1967, ἀνεξαρτητοποιήθη ὡς τριτάξιον Γυμνάσιον Α΄ κυκλου μετὰ τὰς τάξεις Α΄ Β΄ καὶ Γ΄. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1964, ἐποθετήθη εἰς τὸ Γυμνάσιόν μας, ἡ ἐκ Φλωρίνης, φιλόλογος καθηγήτρια Προδρομίδου Μαρία, ἣτις ἀναλαβοῦσα ὑπηρεσίαν, ἤσκει ὑπεύθυνον τοιαύτην, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Γυμνασιάρχου Μεγ)λεως. Τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους ἦλθε, ὡς ἀναπληρώτρια, ἡ καθηγήτρια Εὐσταθία Κακαβούλη, ἐκ Ζαχάρω Ὀλυμπίας καὶ ἀκολούθως ὁ καθηγητὴς Ἰ. Βέτος, ἐκ Σπηλαίου Γρεβενῶν.

Κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1964—1965 ἐλειτούργησε ὡς διτάξιον. Ὅταν ὅμως ἀνεξαρτητοποιήθη, ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη, κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς τῆς Γεν. Ἐπιθεωρήσεως Μ.Ε. ΙΓ΄ Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας, εἰς τὸν ἀνωτέρω καθηγητὴν. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1967 ἕως τοῦ ἔτους 1972 ἐλειτούργησε μετὰ τὰς καθηγητρίδας: Βασιλείαν Μπρόλια μαθηματικὸν ἐκ Πειραιῶς, Ζωὴν Καψάλη φιλόλογον ἐξ Ἰωαννίνων καὶ τὸν θεολόγον καθηγητὴν Θωμᾶν Ζοῦμπον. Τὸ Γυμνάσιον ἐνισχύθη, μετὰ 35 δίδρα καινουργῆ θρανία καὶ τρεῖς ἔδρας μετὰ καθισμάτων, ἐκ τοῦ Ο.Σ.Κ. καὶ μετὰ ἀθλητικὰ εἶδη ἐκ τῆς Διευθύνσεως Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Οἱ ἐν Ἀθήναις υἱοὶ Ἡλ. Μπαρμπαλιᾶ ὁ Γεώργ. Χρ. Τόμπρος, ὁ ἐξ Ὑψοῦντος Ἰωάν. Μουτσόπουλος καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ἡ Ἐφορεία τοῦ Γυμνασίου, διὰ πράξεώς της, ἀνεκῆρξε εὐεργέτας, προσέφερον 200 τόμους βιβλία, μεταλλικὸν γραφεῖον, γραφομηχανήν, τηλέφωνον, ραδιόφωνον κ.ἄ.

Ἡθικῶς ἐβοήθησε τὸ Γυμνάσιον ὁ Δημ. Ἰ. Μπαρμπαλιᾶς, ὁ ὅποιος, διὰ κάθε αἴτημα, ἔτρεχε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Ὡσαύτως ἐβοήθησε καὶ ὁ Βασ. Κ. Κόνιαρης, ὁ ὅποιος, μετὰ τὸ αὐτοκίνητόν του μετέφερε τοὺς καθηγητὰς ἐκ Μεγ)λεως, δωρεὰν, ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα καὶ ἐπροθυμοποιεῖτο διὰ πάσαν ἀνάγκην τοῦ Γυμνασίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως μέχρι σήμερον, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Παρέλασις μαθητριῶν Γυμνασίου κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου

Σχολ. ἔτος 1964	μαθηταὶ 26	Σχολ. ἔτος 1968	μαθηταὶ 79
» 1965	» 43	» 1969	» 86
» 1966	» 63	» 1970	» 78
» 1967	» 68	» 1971	» 68

Οἱ μαθηταὶ οὗτοι προέρχονται ὄχι μόνον ἐξ Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας. Ἐλειτούργησαν, ἐπὶ τριετίαν, μαθητικὰ συσσίτια μετὰ ἐνισχύσεις συλλόγων, δωρεῶν καὶ βοηθημάτων. Ἐν συνεχείᾳ τὸ Γυμνάσιον ἐμπλουτίσθη μετὰ μαγνητόφωνον «πικ - ἄπ», μετὰ κινηματογραφικὴν μηχανὴν ἀξίας 23.000 δρχ. αἵτινες συγκεντρώθησαν, διὰ γενομένου ἐράνου, μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις πατριωτῶν καὶ μετὰ 16 τόμους «Ἀπάντων Παλαμᾶ» δωρεὰ Νικ. Κ. Ταλούμη. Καθ' ὅ

λην τήν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1968, 1969 καὶ 1970 προεβάλλοντο, εἰς τοὺς κατοίκους, ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, ψυχαγωγικαὶ ταινίαι, διατιθέμεναι ὑπὸ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος καὶ Τ.Ε.Α. Τριπόλεως.

Ἀπὸ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1970, τὸ Γυμνάσιον ἐστεγάσθη εἰς τὴν Μαυράκειον Σχολὴν καὶ ἐστάλησαν ἐξ Ἀθηνῶν νέου τύπου μονόεδρα θρανία.

34. ΜΑΥΡΑΚΕΙΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀποδήμων, ἐξ Ἑλληνικοῦ, εἰς Ἀμερικὴν, εἶναι καὶ ὁ κ. Μαυράκος Ἰωάννης τοῦ Ἡλία. Ὁ μέγας αὐτὸς τοῦ τόπου μας εὐεργέτης, ἐγεννήθη εἰς Ἑλληνικόν, τὸ ἔτος 1885. Ἐφοίτησε εἰς τὸ ἐν Καρυταίνῃ Σχολαρχεῖον καὶ ἀκολούθως μετέβη εἰς Καλαμάταν ὅπου εἰργάσθη, ἐπὶ τριετίαν, εἰς ἀντιπροσωπεῖαν ὑποδημάτων ἀδελφῶν Ρετσίνα. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1902, ἀνεχώρησε δι' Ἀμερικὴν, πρὸς ἐξεύρεσιν καλυτέρας τύχης. Ἀρχικῶς εἰργάσθη εἰς θυρσοδεφεῖον καὶ ὑποδηματοποιεῖον κατόπιν, ἐπιδοθεὶς μὲ ζῆλον εἰς τὴν παρασκευὴν γλυκισμάτων, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ἐπεξέτεινε δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην, καὶ ἐδημιούργησε σοκολατοποιῶν, εἰς τὴν πόλιν Saint Louis Πολλὰ κερδίζει καὶ πολλοὶ ἐργατοῦπάλληλοι ἐργάζονται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του.

Ὁ ἐξαίρετος πατριώτης μας, ἡλικίας ἤδη 87 ἐτῶν, κινούμενος ὑπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων, ἐπιθυμῶν τὴν πρόοδον τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔργων ποῦ ἐδημιούργησε, ἐσκέφθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἰδρύσῃ, εἰς τὸ Ἑλληνικόν, ἐπαγγελματικὴν βιοτεχνικὴν σχολὴν ἀμερικανικοῦ τύπου, μὲ σκοπὸν τὴν ἐκπαίδευσιν νέων ἐπὶ διαφόρων πρακτικῶν ἐπαγγελμάτων, ἦτοι: τῆς ἠλεκτρολογίας, μηχανολογίας, ξυλουργίας, οἰκοκυρικῆς, ὑδραυλικῶν καὶ ἄλλων ἐιδικοτήτων. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκάλεσε, εἰς Ἀμερικὴν, τὸν μηχανικὸν Νικ. Τσακογιάννην πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνεκοίνωσε τὴν ἐπιθυμίαν του. Ὑπέδειξε τὸν τύπον τῆς σχολῆς, ἀντηλ-

λάγησαν σκέψεις καὶ γνώμαι καὶ ἀνέθεσε εἰς αὐτὸν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἐπανελθὼν, ἐξ Ἀμερικῆς, ὁ μηχανικὸς ἤρχισε τὴν ἐργασίαν, εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν εὐρισκομένην εἰς θέσιν «Κορίθου», ἐπὶ οἰκοπέδου ἀνήκοντος εἰς τὸν ἰδρυτὴν. Ἡ κατάθεσις τοῦ θεμελίου λίθου ἐγένετο τὴν 27ην Ἰουλίου 1965.

Βορεῖα ἄποψις τῆς Σχολῆς

Νοτιὰ ἄποψις τῆς Σχολῆς

Παρίσταντο ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπὴ καὶ ὄλοι οἱ κάτοικοι· ἐψάλλη ἀγίασμός καὶ ὁ διδάσκαλος Ι. Ταλούμης ἐξῆρε τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου.

Οικοδομηθεῖσα ἡ σχολὴ, μέχρι τοῦ σημείου ὅπου εὐρίσκεται σήμερον, ἐστοίχισε περὶ τὰ 15 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ποσὸν τὸ ὁποῖον διεχειρίσθη ἡ συσταθεῖσα, ἐν Ἀθήναις, ἐπι-

τροπή της σχολής άποτελουμένη έκ τών κ.κ. Λυκογιάννη Βασιλείου, Φουρλή Γεωργίου, Μπαρμπαλιᾶ Νικολάου καὶ Φουρλή Ἄναστασίου. Ἐπεσκέφθη, τὸ συντελούμενον ἔργον, ὃ ἰδρυτῆς καὶ πάλιν ἔλθων ἐξ Ἄμερικῆς, μετὰ τοῦ υἱοῦ του, τὸν Μάϊον τοῦ 1968. Οἱ κάτοικοι τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἰδιαιτέραν χαράν. Εἶδε τὸ ἔργον καὶ ἠὺχαριστήθη, ἔδωσε ὁδηγίας, καθώρισε τὰ περαιτέρω, παρετέθη πλουσία τράπεζα καὶ ἀνεχώρησε. Ὅταν, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἀθηνῶν δι' Ἄμερικὴν, παρετέθη ὑπ' αὐτοῦ δεξιῶσις, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Χίλτον, ὃ πρόεδρος, τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου, Δημ. Ι. Μπαρμπαλιᾶς, προσεφώνησε τὸν κ. Μαυρᾶκον καὶ εἶπε, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «ἐὰν ὅμως δύναται κανεὶς νὰ ζωγραφίσῃ τὸ μέγεθος τοῦ πόνου πρὸς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ἰδικὴν σας ἀγαπητὴ Γιάννη περίπτωσιν ὁμολογῶ, ὅτι εἶμαι ἀνίκανος νὰ ἐμφανίσω ταύτην, διότι δὲν ὑπάρχουν λέξεις περιγραφῆς τοῦ ὄγκου τῶν θυσιῶν σας εἰς τὸ ἑλληνικὸν λεξιλόγιον καὶ τῶν προσφορῶν σας πρὸς τὴν γενέτειραν ὅσον καὶ τοῦ ψυχικοῦ σας πατριωτικοῦ πλούτου. Διότι σεῖς ὑπερέβητε τὰ ὅρια τοῦ καλῶς νοουμένου καθήκοντος, τὰ δὲ ἔργα σας θὰ παραμείνουν μνημεῖα ἀθάνατα τοῦ πατριωτισμοῦ σας· τὸ ὄνομά σας θὰ ἀναγραφῆ μὲ χρυσᾶ γράμματα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ...»(*)

Ὁ υἱός του, Τζᾶκ Μαυρᾶκος, ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τοῦ πατρός, ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ θὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ πατρός του. Ἡ σχολὴ ὅλοεν θὰ βελτιούται ὥστε εὐχερῶς κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδρυτοῦ, νὰ λειτουργῆ καὶ νὰ εἶναι στολισμός, ἔπαινος, πρόοδος καὶ καύχημα τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τὸ ὅλον συγκρότημα, σχήματος ζήτα κεφαλαίου μήκους 77 μ., πλάτους 31 μ., ἀνηγέρθη ἐπὶ ἰσχυρῶν θεμελιῶν. Διεχωρίσθη εἰς πολυτελεστάτας αἰθούσας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας. Ἐξωτερικῶς φέρει ἐπένδυσιν σκαλιστοῦ Πεντελικοῦ μαρμάρου. Τὰ παράθυρα καὶ αἱ θύραι ἐξ ἀλουμινίου τελειστάτου τύπου.

(*) Ἰδὲ ἐφημ. — «Φωνὴ Γορτυνίας» Π. Κοντοῦ — Ἀθῆναι 20 Ἰουνίου 1968 ἀρ. φύλλου 666.

Περιγράφοντες τὴν σχολὴν, ἀπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρᾶν, κατὰ σειρᾶν, ὑπάρχουν ἀποδυτήρια μὲ ντούς, νιπτῆρες, οὐρητήρια καὶ ἀφοδευτήρια ἄρρένων, αἴθουσα ἰατρείου, μεγάλη αἴθουσα συνεργείου αὐτοκινήτων, αἴθουσα ὑδραυλικῶν, ἠλεκτρολόγων καὶ μηχανικῶν αὐτοκινήτων, μεγάλη αἴθουσα ξυλουργικοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἀποθήκη. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μεγάλου, εἰς μῆκος, κεντρικοῦ διαδρόμου, ὑπάρχουν ἐννέα εὐρύχωροι καὶ ἠλιόλουστοι αἴθουσαι διδασκαλίας, μὲ θέρμανσιν καὶ τεχνικὸν ἑξαερισμόν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ διαδρόμου τούτου ὑπάρχει ἡ κυρία εἴσοδος καὶ χῶρος ἐκθέσεως, αἴθουσα ἀναμονῆς, γραφεῖα διευθυντοῦ καὶ ἐκπαιδευτῶν τῆς σχολῆς, μεγάλη αἴθουσα οἰκιακῆς οἰκονομίας, πλυντήρια,

Ἰωάννης Μαυρᾶκος

ἀποδυτήρια, ἀφοδευτήρια καὶ ντούς θηλέων. Ἐν συνεχείᾳ, πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν πλευρᾶν, ὑπάρχει μεγάλη αἴθουσα θεάτρου μὲ θέρμανσιν καὶ πλούσιον φωτισμόν. Νοτίως τοῦ θεάτρου ὑπάρχει κουζίνα ἐξυπηρετοῦσα ὅλην τὴν σχολὴν, μὲ ψυκτικούς θαλάμους καὶ ἀποθήκην τροφίμων, ἐπίσης χῶρος βιβλιοθήκης καὶ ἄλλοι βοηθητικοὶ χῶροι.

Πρό τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ὑπόστεγον μὲ κίονας, καὶ ἀριστερὰ μὲν ἄνωθεν τῆς εἰσόδου ὑπάρχει ἐντοιχισμένη μαρμαρίνη πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν — ΜΑΥΡΑΚΕΙΟΝ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ —, δεξιὰ δὲ τὸ αὐτὸ τρίλεξον εἰς γλῶσσαν ἀμερικανικὴν. Εἰς τὸ ὑπόγειον ὑπάρχει λεβητοστάσιον, διὰ τὴν θέρμανσιν ὀλοκλήρου τῆς σχολῆς καὶ διὰ τὴν παροχὴν θερμοῦ ὕδατος. Προβλέπεται ὠραιότατη διαρρύθμισις τοῦ ἐξωτερικοῦ χώρου, μὲ ἀνθοκήπους, γυμναστήρια, ἀθλοπαιδιάς κ.ἄ. Θαυμάζομεν τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τὸ ὁποῖον οὔτε κἄν φανταζόμεθα.

Ὁ ἰδρυτής, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὄλου ἔργου, ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν τὴν σχολὴν, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1969, μετὰ τοῦ ἀξιοτίμου υἱοῦ του Τζάκ Μαυράκου. Οἱ κάτοικοι τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν. Εἶδε τελειωμένον τὸ ἔργον του, ἔμεινε ἱκανοποιημένος καὶ ἀφοῦ ἔδωσε ἐξηγήσεις διὰ τὸν σκοπὸν τῆς σχολῆς καὶ τί ἐπὶ πλέον ἔχει ὑπ' ὄψιν του δι' αὐτήν, παρετέθη πλουσία τράπεζα καὶ ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας.

Δὲν ὑπάρχουν λέξεις ἱκαναὶ νὰ ἐκθειάσουν καὶ νὰ ἐπαινέσουν τὸν ἰδρυτὴν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου. Τὸ ὄνομα του θὰ μένη ἀνεξίτηλον εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του. Τοιαῦτα δείγματα ἀφθάστου πατριωτισμοῦ καὶ τοιαῦται θυσίαι, εἶναι σπάνια φαινόμενα καὶ ὀλίγοι δύνανται νὰ τὰ μιμηθοῦν. Εἰς δὲ τὸν πρέποντα καιρὸν δέον νὰ ἀνεγερθῆ, εἰς τὸν περίβολον τῆς σχολῆς, ἡ προτομὴ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ ἀπείρου εὐγνωμοσύνης.

35. ΚΙΝΗΣΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἑνὸς τόπου, εἶναι ἡ ἔνδειξις τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεώς του. Τὸ Ἑλληνικόν, εἰς οὐδεμίαν χρονικὴν περίοδον, ἀφ' ὅτου ἐνεφανίσθη μέχρι σήμερον, παρουσίασε αὐξησιν μονίμου πληθυσμοῦ μέχρι χιλίων ἢ καὶ περισσοτέρων ἀτόμων. Κατὰ τὰ ἔτη 1937 ἕως 1940, παρουσίασε τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν κατοίκων. Μετὰ τὸν Β'

παγκόσμιον πόλεμον ἤρχισε ὁ πληθυσμὸς νὰ ἐλαττώνεται, καταφεύγων εἰς τὰς πόλεις. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του τὸ Ἑλληνικόν ἤρχισε μὲ μικρὸν ἀριθμὸν κατοίκων, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἀριθμὸς ἠϋξανε. Ταῦτα ἐνδείκνυνται ἐκ τῶν γενομένων ἐπισήμων ἀπογραφῶν, τοῦ πληθυσμοῦ, ὑπὸ τοῦ Κράτους. Τὸ Μουλάτσι, κατὰ τὸ ἔτος 1815, εἶχε κατοίκους 100. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1851 εἶχε 384 καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1897 εἶχε 742(*) κατοίκους. Ὁ ἀριθμὸς 100' κατοίκων, κατὰ τὸ ἔτος 1815, δηλ. ἕξι χρόνια πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, εἶναι ἓνα σπουδαῖο βασικὸ σημεῖο διὰ τὴν πρωταρχικὴν τοῦ τόπου μας κατάστασιν τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ ἓνα κατάλογον ποῦ ἀντέγραψε, ὁ Γάλλος ἱστοριογράφος Rougnieville (Πουκεβίλ), ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα τῶν τούρκων στὴν Καρύταινα, τὸν ὁποῖον κατάλογον ἀποκατέστησε ὁ Τάκης Κανδηλῶρος κατὰ χωριά. (**)

Ἐν συνεχείᾳ, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἔτους 1928, εἶχε 815 κατοίκους. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 16ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, τὸ Ἑλληνικὸν παρουσίασε τὸν μεγαλύτερον πληθυσμὸ μὲ 840 κατοίκους. Ἀπεγράφησαν τότε δελτία οἰκοδομῶν 228, οἰκογενειακὰ δελτία 189 οἰκοτεχνίας 2, βιομηχανικὰ 5 καὶ ἐμπορικὰ 15. Ὅλα αἱ οἰκοδομαὶ ἔλαβον κατὰ σειρὰν ἀριθμὸν. Μὲ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 19ης Μαρτίου τοῦ ἔτους 1961, τὸ Ἑλληνικόν παρουσίασε οἰκογενείας 127 καὶ κατοίκους 466. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς 14ης Μαρτίου τοῦ 1971, τὸ Ἑλληνικόν παρουσίασε 358 κατοίκους.

Οὕτω προκύπτει ὁ κατωτέρω ἀριθμητικὸς πίναξ κινήσεως πληθυσμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ. (*)

(*) Γορτυνία Τ. Κανδηλῶρου Ἰεφ. Στ' σ. 258.

(**) Ἴδὲ σχετικῶς Χρ. Κωνσταντινοπούλου — Τὸ χωριὸ μου Γλαμιτσιὰ σελίς 12.

(*) Ἴδὲ ἐφημ. «Φωνὴ Γορτυνίας» Παρ. Κοντοῦ ἀρ. φ. 729.

Έτος 1815	κάτοικοι	100	Έτος 1928	κάτοικοι	815
» 1851	»	384	» 1940	»	840
» 1897	»	742	» 1951	»	631
» 1907	»	807	» 1961	»	466
» 1920	»	798	» 1971	»	358

Τόσον οί παλαιότεροι, ὅσον καὶ οἱ νεώτεροι ἀναχωρήσαντες, ἀπὸ τὸ χωριὸ δι' ἐξεύρεσιν καλύτερας τύχης, ἐπρωδύδουσαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ γράμματα καὶ ἔδειξαν ἐνδιαφέρον, ἐνίσχυσαν καὶ συνετέλεσαν κατὰ πολὺ διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου μας.

Εἰς Ἀθήνας καλῶς ἐγκατεστημένους καὶ εὐδοκιμοῦντας, μὲ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των, ἔχομεν τοὺς υἱοὺς Ἡλ. Μπαρμπαλιᾶ, πού ἔχουν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς 132 καὶ εἰς Παιανίαν, ἐργοστάσια ἐλαστικοῦ «Ρεκὸρ» καὶ δερμάτων.

Τὸν Γεώργ. Φουρλῆν πού ἔχει ἐμπορικὸν κατάστημα ὑφασμάτων παντὸς εἶδους ἀνδρικῶν, γυναικείων, παιδικῶν κλπ., ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου. Εἶναι πατριώτης μὲ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ ἐπὶ παντοίων ζητημάτων.

Τὸν Βασ. Λυκογιάννην πού ἔχει λιθογραφικὸν ἐργοστάσιον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λένορμαν, πατριώτην μὲ ἔκδηλον ἐνδιαφέρον.

Τὸν Γεώργ. Χρ. Τόμπρον, μὲ εἶδη ὑποδηματοποιίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μιαούλη 3 πρόθυμος πατριώτης διὰ κάθε καλόν.

Τὸν Πᾶνον Σπ. Καλλιανιώτην μὲ κατάστημα εἰδῶν ὑποδηματοποιίας.

Τοὺς παλαιότερους Παῦλον καὶ Χαράλαμπον Λαγοδημόν, δερματεμπόρους.

Τοὺς ἀδελφοὺς Βασ. Φουρλῆ, μὲ γενικὴν ἀντιπροσωπείαν Ρ.Σ.Α.

Τὸν Ἰωάν. Σπηλιόπουλον, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ, μὲ κατάστημα πωλήσεως ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων ὑποδημάτων, πρόθυμον πατριώτην.

Τὸν Ἀντ. Σπηλιόπουλον, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου, μὲ ἐμπορικὸν κατάστημα παντὸς εἶδους γυναικείων καὶ ἀνδρικῶν εἰδῶν.

Τὸν Πᾶνον Μπαρμπαλιᾶν, μὲ κατάστημα τεντῶν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ.

Τὸν Ἀνδρέαν καὶ Γεώργιον Π. Μπαρμπαλιᾶν, μὲ δερματεμπορίαν.

Τὸν Ἀγγελον Φουρλῆν, μὲ ἠλεκτρικὰς συσκευάς.

Τὸν Καπονικολόν, ἔμπορον πουλερικῶν.

Τοὺς ἀδελφοὺς Βασ. Σπηλιοπούλου, μὲ κατάστημα παιγνιδίων.

Τοὺς ἀδελφοὺς Κων. Λαμπροπούλου καὶ Π. Ἀργυροπούλου, ἐμπόρους ὑποκαμίσων.

Τοὺς ἀδελφοὺς Βασ. Ταλούμη καὶ Θ. Παπαγεωργίου, ἐμπόρους ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων κλπ.

Τοὺς Κων)νον Παπαθασιλόπουλον καὶ Χαράλ. Ταλούμη, ἐμπόρους νεωτεριστικῶν εἰδῶν.

Τοὺς Πᾶνον Β. Μπαρμπαλιᾶν καὶ Κων)νον Ἀναγνωστόπουλον, ἐμπόρους ἀνδρικῶν εἰδῶν.

Τοὺς ἀδελφοὺς Ἡλ. Ἀνδριανοῦ, ἐμπόρους νεωτεριστικῶν εἰδῶν.

Τοὺς ἀδελφοὺς Ἰωάν. Δραγουμανιώτου, ἐμπόρους ἐτοιμῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων.

Τὸν Ἰωάν. Παπαθασιλόπουλον, ἔμπορον ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων εἰδῶν.

Τοὺς ἀδελφοὺς Παν. Μπαρμπαλιᾶ, ἐμπόρους ἀνδρικῶν εἰδῶν.

Τὸν Βασίλ. Κόνιαρην, ἔμπορον δερματίνων εἰδῶν.

Τὸν Κων. Γ. Κόνιαρην, μὲ ἐργαστήριον χρυσοχοΐας.

Τὸν Ἀνδρέαν Χ. Καλλιανιώτην, ἔμπορον ἀνδρικῶν εἰδῶν.

Τοὺς Πέτρον Θ. Φουρλῆν καὶ Γεωργ. Ἀντ. Κόνιαρην, ἐμπόρους κρεάτων.

Τοὺς ἀδελφοὺς Ἡλία Παπαντωνίου, ἐμπόρους ἠλεκτρικῶν εἰδῶν.

Τὸν Δημήτριον Π. Παπαθασιλόπουλον, μὲ ραπτομηχανάς.

Τοὺς ἀδελφοὺς Χαράλ. Τόμπρου καὶ Δ. Κόνιαρη, ἐμπόρους εἰδῶν ὑποδηματοποιίας.

Τοὺς Δημ. Λαμπρόπουλον, Ἄντ. Ἀργυρόπουλον, Γεώργ. Λαγοδημον, θιοτέχνας ὑποδημάτων.

Τὸν Κων. Χρ. Κουρουνιώτην, ἔμπορον ὑποδημάτων.

Τοὺς ἀδελφοὺς Π. Ἀἰθαλή, μὲ ἐργαστήριον κατασκευῆς ὑποδημάτων.

Τὸν Ἀπόστολον Μπαρμπαλιᾶν, μὲ ἀρβυλοποιῖαν.

Τοὺς υἱοὺς Κων. Καλλιανιώτου, μὲ θιοτεχνίαν ἀρβυλῶν καὶ ὑποδημάτων.

Τοὺς υἱοὺς Κων. Καλλιανιώτου, μὲ θιοτεχνίαν ἀρβυλῶν καὶ ὑποδημάτων.

Τοὺς Ἡλίαν Δ. Λυκογιάννην, Γεώργ. Χρ. Καλλιανιώτην, Εὐάγγ. Καλλιανιώτην, Ἄνδ. Χ. Γεωργαντᾶν, Ἰω. Χαρ. Λυκογιάννην, Γεώργ. Θ. Κόνιαρη, Ἡλίαν Δ. Κόνιαρη, Εὐθύμιον Μαυράκον, Γεώργ. Καστανιώτην, Χαράλ. Χρ. Καλλιανιώτην, Ἰ. Τόμπρον, ἀδελφοὺς Γ. Δούμουρα καὶ Κων. Μπαρμπαλιᾶ, Χαρίλ. Ἠλ. Καλλιανιώτην, Ἰωάν. Γ. Γεωργαντᾶν, Γεώργ. Ἄντ. Μπαρμπαλιᾶν, Γρηγ. Γ. Γεωργαντᾶν, Κων. Μαυράκον, Εὐάγγ. Καστανιώτην, Βασ. Κ. Κόνιαρη καὶ ἀδελφοὶ Ἰωάν. Παπαντωνίου, θιοτέχνας καὶ ἐμπόρους ὑποδημάτων.

Ἐπίσης τοὺς: Θεόδ. Ταλούμην, Ἀργύριον Κουρουνιώτην, Ἰω. Γ. Κόνιαρη, Ἰω. Παπαντωνίου, Δημ. Γ. Τόμπρον, Χαράλ. Δρούλιαν, Λάμπρον Γεωργαντᾶν καὶ Βασ. Παπαντωνίου, αὐτοκινητιστάς.

Τὸν Νικ. Νικολόπουλον, ἐκτελωνιστήν, τοὺς Ἄντ. Δ. Γεωργαντᾶν καὶ Κων)νον Γ. Γεωργαντᾶν, ράπτας, τὸν Βασ. Δ. Γεωργαντᾶν, Σάββαν Γ. Κόνιαρη κ.ἄ.

Ἄκόμη καλῶς ἐγκατεστημένους πατριώτας, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, εὐρίσκομεν εἰς τὰ προάστεια καὶ εἰς Πειραιᾶ, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν στενὸν τοῦτον χῶρον.

Ἔχομεν ἀκόμη πατριώτας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς εἰς Ἀμερικὴν, Καναδᾶν, Αὐστραλίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

36. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

Τὰ τοπωνύμια προέκυψαν, εἴτε ἔκ τινος τυχαίου γεγονότος, εἴτε ἔκ τῆς μορφῆς καὶ ποιότητος τοῦ ἐδάφους, εἴτε ἔξ ἐπωνύμων καὶ παρωνυμίων, εἴτε ἔξ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Ἡ περιφέρεια τοῦ χωριοῦ μας, ἔχει τὰ κάτωθι τοπωνύμια:

Ἀνακαταλόνια (στά): τοποθεσία νοτιοδυτικῶς καὶ πλησίον τοῦ χωριοῦ ὅπου ὑπάρχουν ἄνω καὶ κάτω ἀλώνια.

Ἀπαλιουργιᾶ (στον): περιοχὴ πρὸς νότον γεμάτη παλιούργια.

Βαγένι (στό): λόφος πρὸς ἀνατολάς, ὅπου καλλιεργήσιμοι ἀγροί.

Βατόλακα (στοῦ): περιοχὴ πρὸς ἀνατολάς πάνω στὸ θουνό.

Βερβίτσα (στή): ἐλαιόφυτος, παραγωγικὴ περιοχὴ πρὸς δυσμᾶς μὲ πηγὴν νεροῦ.

Γερακοκότρωνο (τό): πρὸς νότον ὅπου μεγάλο κοτρώνι ποὺ στέκονται οἱ γέρακες.

Γεροτούρκου (στοῦ): μέρος πρὸς νότον ὅπου, ὡς λέγεται, κάποιος γέρο-τούρκος ἦλθε ἀπὸ τὴν Καρύταινα στὸ Μουλάτσι καὶ πῆρε ἓνα ἄλογο τοῦ Παπαθασίλη. Τὰ παιδιὰ ὅμως τοῦ παπᾶ ἐκαιροφυλάκτησαν καὶ ὅταν πάλιν ἤρχετο τὸν ἐφόνευσαν εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ἢ ὅποια πῆρε τὴν ὀνομασίαν αὐτήν.

Γκονιόσακα (στοῦ): ἔκτασις βορειοανατολικῶς τοῦ χωριοῦ, ἐπάνω στὸ θουνό, μὲ καλλιεργησίμους ἀγρούς.

Γούναρη (στοῦ): περιοχὴ νοτ. - δυτ. ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς ἰδιώτην Γούναρην.

Γρηγορόπλου (στοῦ): μέρος πρὸς νότον ἀνήκον ἄλλοτε πιθανῶς εἰς ἰδιώτην Γρηγορόπουλον.

Δέντρα (στά): περιοχὴ νοτ. - δυτ. μὲ ἀγρούς ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ δρῦς.

Δίστρατα (στά): τοποθεσία πρὸς νότον, ὅπου ἐνώνονται δύο στράτες.

Ἑλληνικὸ (στοῦ): ἡ μόνη ἀρχαιολογικὴ τοποθεσία τοῦ τόπου μας πρὸς βορρᾶν, ὅπου ὑπάρχουν παλαιοὶ ὀγκόλιθοι.

Ἐγκλενιὸ (στοῦ): ἄγονος πετρώδης ἔκτασις πρὸς βορρᾶν.

Ἰσιώματα (τά): μικρὰ περιοχὴ πρὸς βορρᾶν καὶ κάτω ἀπὸ Ἄγ. Ἀθανάσιον ὅπου ἄγροὶ ἐπίπεδοι, ἴσιο μέρος.

Καλλίνικα (στοῦ): περιοχὴ νοτίως πρὸς τὴν Καρύταινα.

Κακαθούλι (στοῦ): θουνὸ βορειοανατολικῶς ἀπὸ κρημνο καὶ κακότοπο.

Κακόρεμμα (στοῦ): μεγάλη ρεματιὰ πρὸς βορρᾶν, θαθεῖα καὶ κρημνώδης, διαχωρίζουσα ὄρια Ἑλληνικοῦ - Ὑψοῦντος.

Κανδραΐικα (στά): μικρὸς συνοικισμὸς πρὸς νότον μὲ ὀλίγους κατοίκους προελθόντας, ἀπὸ τὴν Ὑψοῦντα, ἀπὸ οἰκογένειαν Κανδρῆ.

Κόκκινο - στεφάνι (τὸ): βραχώδης λόφος πρὸς βορρᾶν μὲ κόκκινους θράχους.

Κοκκορεθιθιά (στήν): πρὸς δυσμᾶς, ἔκτασι ὅπου ὑπῆρχε δένδρο κοκκορεθιθιάς.

Κορίθου (στοῦ): μικρὰ τοποθεσία ὅπου ἐκτίσθη ἡ Μαυράκειος σχολή.

Κοσσαρᾶ (στοῦ): περιοχὴ πρὸς νότον.

Κουμασόρεμμα (τὸ): ρεμματιὰ θαθύσκιος πρὸς νότον ὅπου τ' ἄγρια ζῶα ἔχουν τὰ κουμάσια των (φωλιές των).

Κοῦμπλος (στον): λόφος πρὸς ἀνατολάς μὲ καλλιεργησίμους ἄγρους.

Κουτσογιάννη (τοῦ): νοτιοδυτικὴ περιοχὴ ποῦ ἀνῆκε ἄλλοτε προφανῶς εἰς τὸν κουτσὸ - Γιάννη.

Λευρά (στά): νοτιοδυτικὴ περιοχὴ ἐκ τοῦ πλεύρα, πλευρά, πλαγιά μὲ ἐπικλινῆ τεμάχια ἄγρων.

Λυκογιανναίικα (στά): δασώδης ἐκ πρίνων βορειοδυτικὴ περιοχὴ ἀνήκουσα εἰς Λυκογιανναίους.

Λιτριῖθα (στή): τοποθεσία στὸ ἄκρον τοῦ συνοικισμοῦ Μπαρμπαλαΐικα, ὅπου ὑπάρχουν ἀλώνια.

Μακρυλαχίδι (στοῦ): λαχίδα (ἡ) καὶ λαχίδι (τὸ) δηλαδή τὸ ἐκ κληρονομίας λαχόν, εἷς τινα, μερίδιον ἄγρου· τοποθεσία στενόμακρος πρὸς δυσμᾶς παρὰ τὸν Λούσιον ποταμὸν ὅπου ἄλλοτε ἐλειτουροῦσε καὶ ὁ ὑδρόμυλος τοῦ Π. Παπαθασιλοπούλου (Τσεκούρα).

Μανιταρόκαμπος (ὁ): τοποθεσία βορ. - δυτικὴ ἐπίπεδος παρὰ τὸν Λούσιον

Μαυρολιθάρι (στοῦ): τοποθεσία πρὸς βορρᾶν παρὰ τὸ κακόρεμμα ὅπου ὑπάρχουν μαυρόλιθοι.

Μέγα - δέντρο (στοῦ): τοποθεσία στά δέντρα, ὅπου ὑπῆρχε πολὺ μεγάλο δέντρο.

Μετόχι (τὸ): θέσις πρὸς τὸ νότιον μέρος.

Μέγγα (ἡ): περιοχὴ πρὸς νότον στὴν πλαγιά, ὅπου διέρχεται ἡ πρὸς Βιδόνι θατὴ δόδος.

Μπάγουρδα (τοῦ): ἔκτασις πρὸς δυσμᾶς.

Μπαρῆ (τοῦ): μικρὰ ἔκτασις μὲ ἐλαιῶνα πρὸς δυσμᾶς, ἡ ὁποία ἀνῆκε ἄλλοτε εἰς οἰκογένειαν Μπαρῆ ἀπὸ τὴν Ὑψοῦντα.

Μπόστενη (ἡ): χαμηλὸ στένωμα ἐδάφους ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ, τὸ ὁποῖον διαχωρίζει μὲ μικροὺς ἐπίπεδους ἄγρους τὸν συνοικισμὸν Μπαρμπαλαΐικα ἀπὸ τὸ ἄλλο χωριό.

Μισόραχο (στοῦ): ἔκτασις πρὸς νότον μισὴ ράχη - κορυφογραμμὴ πλαγιάς.

Ξεροπήδαγα (τά): μικρὰ ἐπίπεδος περιοχὴ πρὸς ἀνατολάς, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχον μικρὲς λίμνες σάν πηγάδια οἱ ὁποῖες κρατοῦσαν τὸ θρόχινο νερὸ πρὸς ποτισμὸν τῶν αἰγοπροβάτων.

Παπαδήμου (στοῦ): ρεμματιὰ βορειοδυτικὴ διαχωρίζουσα ὄρια κοινότητος μὲ Ἰ. Μοῆν Προδρόμου.

Πασκευὸς (στον): τοποθεσία παρὰ τὸν π. Λούσιον πρὸς δυσμᾶς, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχε ὑδρόμυλος.

Παλιουράκια (στά): πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος ὅπου μικρὰ παλιούργια.

Πεζοῦλες (στις): μικρὰ ἐπικλινῆ τεμάχια χωραφιῶν διαχωριζόμενα μὲ πετρόμανδρες ποῦ λέγονται πεζοῦλες.

Φώτο: Φωτεινή Γ. Παπαντωνίου - η άνω πηλατεία Αύγουστος 1972

Ἡ ἄνω παλαιά πλατεία

Φώτο: Φωτεινή Γ. Παπαντωνίου - Παναγία 15/8/72

Ἡ Παναγία

- Πισωρέμμα (στό): μικρή ρεματιά πίσω στά Κονιαραίικα.
 Πλάκες (στις) τοποθεσία πρὸς νότον κάτω ἀπὸ τὸν Ἄ-
 γιώργη-
 Πλαμακέϊκα (τά): περιοχή νοτιοδυτική.
 Πηλὸ (στόν): τοποθεσία πρὸς ἀνατολάς.
 Ρόζενα (στή): περιοχή πρὸς βορρᾶν ὅπου ἐπίπεδοι καλλιεργή-
 σιμοὶ ἀγροί.
 Ρουμανή (τοῦ): περιοχή νοτιοδυτική, ὅπου ὑπάρχουν πολ-
 λές γκορτσιές.
 Σκάγιανη (τοῦ): μέρος πρὸς βορρᾶν εἰς τὸ ἄκρον.
 Σκουτερέϊκα (τά): ἕκτασις πρὸς δυσμᾶς.
 Τσελεπή (τοῦ): περιοχή πρὸς νότον.
 Τσουλαίικα (στά): περιοχή νοτιοδυτική μεταξὺ Βερβίτσας καὶ
 Χαρατσάρι.
 Τουρκίνες (στις): βραχῶδης βορειοανατολική ρεμματιά, στό
 Κακαθούλι, ὅπου οἱ ἐπαναστατήσαντες Στεμνισιωῖται
 κατὰ τὸ 1821 συνέλαβον τούρκισσες καὶ τίς ἔρριψαν στό
 θάθος τῆς ρεμματιάς.
 Τριλάγγαδα (στά): περιοχή πρὸς νότον ὅπου τρία λαγγά-
 δια.
 Φτελιά (στή): ἕκτασις πρὸς δυσμᾶς ὅπου ἦταν δένδρο φτε-
 λιᾶς, πετελάς.
 Φυτιές (στις): ἐπίπεδος περιφέρεια πρὸς νότον, ὅπου ἦσαν
 ἄλλοτε νεόφυτοι ἀμπελῶνες με ζωηράν κίνησιν κατὰ
 τὸν τρυγητόν.
 Χαρατσάρι (τὸ) τοποθεσία ρεμματιάς πού διαχωρίζει ὄρια
 κοινότητος Καρυταίνης — Ἑλληνικοῦ με πηγὴ νεροῦ
 καὶ θαθύσκια πλατάνια.
 Χελόθρυση (στή): μέρος πρὸς δυσμᾶς παρὰ τὸν π. Λούσιον ὅ-
 που εἶναι πηγὴ νεροῦ ἢ ὁποία εἶχε χέλια.
 Χῶμα (στό): μικρὰ κοινοτική περιοχή πρὸς ἀνατ. στήν πλαγιά
 τοῦ λόφου.

37. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

α') Ἦ θ ι μ α γ ά μ ο υ .

Πρὸ τοῦ γάμου, γίνεται μυστική συνεννόησις, μεταξὺ γονέων γαμβροῦ καὶ νύφης. Ἐνα στενὸ οἰκογενειακὸ ἢ φιλικὸ πρόσωπο τῆς νύφης, ὁ προξενητὴς ἢ συμπεθεριάστης, ἀναλαμβάνει τὴν ὑπόθεσιν· ἔρχεται εἰς ἐπαφήν, μὲ οἰκογενειακὸ πρόσωπο τοῦ γαμβροῦ, καὶ κάμνει τὴν πρότασιν μὲ τὰ καλύτερα λόγια: εἶναι καλὸ κορίτσι, τίμια, οἰκοκυρά καλή, ἔχει νὰ δώσῃ χρήματα καὶ κτήματα καὶ ρουχισμό, οἰκογένεια καλὴ κλπ. Διαβιβάζονται τὰ λόγια αὐτά, εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ γαμβροῦ, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦν διὰ τὴν πρότασιν, παρέχεται χρονικὴ προθεσμία, συζητεῖται ἡ ὑπόθεσις καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, καὶ ἂν ἀμφότερα συγκατατίθενται, τὸ συνοικέσιον τελειώνει καὶ ρίχνουν ντουφεκιὰς γιὰ νὰ τὸ μάθῃ τὸ χωριό. Χαρὰ ξεχύνεται παντοῦ καὶ πολλὰς εὐχὰς ἀκούονται: νὰ ζήσουν, νὰ ζήσουν... τὴν Κυριακὴ ἔχουν ἀρρεβῶνες. Πρότασις γάμου, πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς κόρης, γίνεται πολλάκις καὶ ἐκ μέρους τοῦ γαμπροῦ. Ὅ,τι ἔχει νὰ δώσῃ ἢ νύφη, καταγράφεται λεπτομερῶς στὸ προικοσύμφωνο. Ἐνα τέτοιο, πολὺ παλαιό, παραθέτομεν· ὅταν ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι ὁ Σταυρὸς Παπαδιαμαντόπουλος ἔδωκε τὴν κόρην του στὸ Μουλάτσι. Τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον τὸ ἕδωκ' εἰς οἶνον μεταβαλόντος ἀρχὴν τῶν θαυμάτων αὐτοῦ... ἐγὼ ὁ Σταυρὸς Παπαδιαμαντόπουλος συναφώνησα μετὰ τῆς κυρίας Ἀθανασίας Παπαθωσολώνου καὶ μὲ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς Ἀναγνώ-

στην καὶ Κων)νον νὰ κάμωμεν συνοικέσιον· νὰ δώσω δηλ. τὴν θυγατέρα μου Ἄννα εἰς τὸν Κων)νον διὰ νόμιμον αὐτοῦ γυναικᾶ· πρῶτον δίδω τὴν ἐγκάρδιον εὐχὴν καὶ ἔπειτα ὡς προῖκα 4 γεμενιά 2 χαυλιά, 7 μπόλιες μεταξοταῖς, 5 βαμβακερὰς 20 μαντήλια θαμβακερὰ 4 μεταξοβάμβακα 4 μαντήλια σπάμπας 4 σφουγγιστόμπολες 1 πεσῖρι 20 ὑποκάμισα βαμβακερὰ 1 μποχιταλίκι 1 ζωνάρι μεταξοπὸ 1 ξεῦγος σκολαρίκια 4 δακτυλίδια 2 κόπιτζες 1 λεβέτι 2 τεγκερῆδες μὲ τὰ καπάκια τους 1 τυγάνι 1 τεψι 1 τρόφτι 1 κεφὲ 1 λυχνάρι 2 σιδηροστιῆς 1 σούγλα 1 ντουζίνα πιρουνία 2 γιούρτες 2 ράσα 2 βελέντες 3 στούματα 30 πρόβατα καὶ γρόσια μετριὰ τριακόνσια νο 300· ταῦτα πάντα δίδω αὐτῇ καὶ νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ ὡς ἰδικὰ της· ἐπευχόμενος νὰ ζήσῃσι καὶ νὰ καλοτεκνήσῃσιν... ὁ Κόρηος διὰ προσβειῶν τῆς Κυρίας Θεοτόκου καὶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου νὰ τοὺς φωτίσῃ καὶ οδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ κολόν.

1820 Ἰουλίου 25 Χρυσοβίτσι

Χαρίζῃ ὁ γαμβρὸς τῆς νύφης

1 ζευγάρι σκολαρίκια χρυσομένα 1 ζωνάρι ἀσημένιο 1 γιουρτάνι χρυσομένο»

Ἐτοιμάζονται γιὰ τὶς ἀρρεβῶνες οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Προηγεῖται τὸ κάμιστρον, μὲ μποξᾶ στρωμένο, ἐπάνω στὸ κεφάλι ἑνὸς ἀγοριοῦ μὲ τὰ κουφέτα, ποτὰ καὶ τὸ ἀρραθωνιαστικὸ φόρεμα τῆς νύφης. Φθάνουν, στὸ σπίτι τῆς νύφης, μὲ τὸ τραγούδι:

Ἄς πᾶν νὰ ἰδοῦν τὰ μάτια μου
πῶς τὰ περνάει ἡ ἀγάπη μου.
Μὴν ἦρε ἀλλοῦ κι' ἀγάπησε
καὶ μένα μ' ἀπαράτησε.

Ποιὸς τὸ 'πε δεινδρουλάκι μου
πῶς δὲν σ' ἀγαπᾷ πουλάκι μου
'Αν τὸ 'πε ὁ ἥλιος, νὰ μὴ βγῇ
τ' ἄστρι νὰ μὴ ξημερωθῇ.
Κι' ἂν τὸ 'πε τὸ Ρηγόπουλο
τῆς Πιάτρας τ' ἀρχοντόπουλο...

Ἐκεῖ τοὺς ὑποδέχονται καὶ λέγουν: «Καλῶς σὰς βρήκαμε συμπεθέροι — καλῶς ὠρίσατε» ἀπαντοῦν, ἀκολουθεῖ χορός, τραγούδια, γέλια, ἀστεῖα. Κατόπιν, ὁ πατέρας τοῦ γαμβροῦ ἢ ὁ ἱερεὺς, ἀνταλλάσσει τὰ δακτυλίδια λέγων: «ἀρραθωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... μετὰ τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός...». Ἐπειτα χορεύουν οἱ ἀρρεθωνιασμένοι, φέρουν ἀκολούθως τὰ κουφέτα τοῦ γαμπροῦ, τὰ

γλυκά και τὰ μεταξωτὰ μανδήλια τῆς νύφης και εὐχονται νὰ ζήσουν...

Προετοιμασία τοῦ γάμου. Ἡ ὅλη διαδικασία τοῦ γάμου, τὰ παλαιότερα χρόνια, κρατοῦσε δέκα πέντε ἡμέρας. Μετὰ τὸ προικοσύμφωνο, τὴ νύφη ὅπως ἐλέγετο, ὠρίζετο ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου. Τὴν πρώτη Κυριακή, πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, ὁ γαμπρὸς ἔστελνε στὴ νύφη ἕνα στολισμένο ἄλογο μὲ ἕνα σφαχτό, ψωμί και τσότρα μὲ κρασί τὸ λεγόμενο «κανίσκι» ποῦ ἔθεωρεῖτο ὡς κάλεσμα πρὸς τὴ νύφη. Τὸ ἄλογο τὸ συνόδευε ἕνα παλληκάρι, στολισμένο μὲ μεταξωτὰ μαντήλι. Ἐπίσης ὁ γαμπρὸς ἔστελνε δύο πίττες, ἡ δὲ νύφη ἔστελνε μία. Στὴν τσότρα, ἡ νύφη ἔβαζε νερὸ και τὴν ἐπέστρεφε στὸ γαμπρό, γιὰ νὰ θίξῃ ἴσως τὸν ἐγωϊσμό του. Ἡ μάνα τῆς νύφης στόλιζε τὸν πιὸ ὠραῖο κόκκορα και τὸν ἔστελνε στὸ γαμπρό.

Τὴν Δευτέρα οἱ φίλοι τοῦ γαμπροῦ ἔφερναν στὸ σπίτι του ἄρκετὰ ξύλα γιὰ τὸ μαγείρεμα τῶν φαγητῶν. Τὸ βράδυ τῆς Τρίτης στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἀνάπιαναν τὰ προζύμια στὸ σκαφίδι. Δύο ἀγόρια, νᾶχουν μάνα και πατέρα, ἀφοῦ ἀνάπιαναν τὸ προζύμι, σήκωναν τὸ σκαφίδι και τὸ χόρευαν, λέγοντας τὸ τραγούδι:

Σκαφιδάκι τορνεμένο
κι ὁμορφοπελεκημένο
πέξ μας ποῦς σὲ τόρνευε
καὶ σ' ὁμορφοπελέκαγε.

Οἱ γύρω συγγενεῖς ἀσήμωναν τὰ παιδιά. “Ὅταν πλησίαζε ν' ἀσημώση και ὁ γαμπρὸς, οἱ ἄλλοι εἶχαν κρυφὰ στὰ χέρια τους κοσκινισμένο ἀλεύρι και τὸν ἄσπριζαν, γιὰ νὰ ζήσῃ νὰ γεράσῃ και νὰ κἀν ἄσπρα μαλλιά. Ἄρχιζαν τότε τὰ γαμήλια τραγούδια και οἱ χαρές.

Καινούργιος γάμος γίνεται μὲ γειά τους μὲ γειά τους
μὲ γειά τους μὲ χαρά τους
νὰ ζήσῃ ἡ συντροφιά τους.
Χαίρεται ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ μὲ γειά της μὲ γειά της
μὲ γειά της μὲ χαρά της
νὰ ζήσουν τὰ παιδιά της.
Χαίρεται ἡ νύφη κι ὁ γαμπρὸς μὲ γειά τους μὲ γειά τους

Τὴν Τετάρτη, ζύμωναν και φούρνιζαν τὰ ψωμιά.

Τὴν Πέμπτη, στὸ σπίτι τῆς νύφης, μαζεύσαντε τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ και τραγουδοῦσαν, γέμιζαν μὲ δαφνόφυλλα τὰ μαξιλάρια, σιδέρωναν και δίπλωναν τὰ διάφορα και κεντητά, ἀπὸ τὸ χέρι τῆς νύφης, ροῦχα. Τακτοποιοῦσαν ὅλα ἐπιδεικτικῶς, εἰς ἕνα καλλιτεχνικὸν σύνολον, τὸ ὁποῖον ἀσήμωναν και ἔρραιναν μὲ ἄνθη, κουφέτα και ρύζι.

Ἐν συνεχείᾳ ἀπλωναν, στὴ μέση τῆς σάλας, ἕνα ἄσπρο σεντόνι ποῦ τὸ κρατοῦσαν γύρω—γύρω και ἔρριχνε ὁ κάθε συγγενής, καρύδια, μύγδαλα, τσαπελόσουκα, κουτιά λουκούμι. Στὸ τέλος, ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτὰ δῶρα, ἡ νύφη φίλευε ὅλους τοὺς καλεσμένους.

Τὴν ἴδια μέρα μιὰ γυναίκα ἐμοίραζε στοὺς συγγενεῖς, φίλους και γνωστούς, τὰ καλέσματα (δύο γαρύφαλα και μικρὰ χρωματιστὰ κουφέτα διπλωμένα σὲ χαρτάκι). “Ὅσοι λαβαίνανε κάλεσμα, ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ εἶναι στὰ στεφανώματα.

Τὴν Παρασκευή, καλοῦσε ὁ γαμπρὸς τοὺς δικούς του και ἐπήγαιναν στὸ σπίτι τῆς νύφης, γιὰ ν' ἀσημώσουν τὰ προικιά.

Τὸ Σάββατο, ἐγένετο πυρετώδης προετοιμασία. Ὁ κουμπάρος ἐτοίμαζε τὰ τοῦ γάμου: σφαχτό, στέφανα, λαμπάδες κ.λ.π. Κάθε οἰκογένεια τῶν συγγενῶν ἐτοίμαζε τὸ κανίσκι και τὸ σφαχτό. Τὸ ἀπόγευμα, πέντε ἑπτὰ ἢ ἑννέα καθαλαραῖοι πῆγαιναν νὰ πάρουν τὰ προικιά. Τρία ἀγόρια ἔφερναν στὸ κεφάλι κἀνίστρα μὲ δῶρα γιὰ τὴ νύφη και τοὺς συγγενεῖς. Στὸ δρόμο τουφεκώριχναν και τραγουδοῦσαν τὸ τσακῶνικο τραγούδι:

Κίνησαν τὰ κι ἀμὰν ἀμὰν
κίνησαν τὰ τσαμόπουλα κι ἔλα τὰ λεβεντόπουλα.
Και πᾶν στὸν πε κι ἀμὰν ἀμὰν
και πᾶν στὸν πέρα μαχαλᾶ, ποῦν' τὰ κορίτσια τὰ καλά.
Και κεῖ τὰ πια κι ἀμὰν ἀμὰν
και κεῖ τὰ πᾶνει μιὰ βροχή μιὰ σιγαλή, μιὰ ταπεινή.

Φθάνοντας στὸ σπίτι τῆς νύφης, τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ γέλια χαρὰ και τραγούδια. Ἐφόρτωναν τὰ προικιά μὲ προσοχὴν

καί με καλαισθησίαν στά ἄλογα. Στά κεφάλια τῶν ἀλόγων κρεμοῦσαν μεταξωτά μαντήλια. Ξεκινοῦσαν καί ἐπέστρεφον με τραγούδια καί ντουφεκιές στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὅπου τὰ προικιά ἐτοποθετοῦντο ὄμορφα καί τὰ ἔρραινον με κουφέτα, ρύζι καί λουλούδια. Πάνω στά κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ πετοῦσαν ἕνα δλόλευκο μαξιλάρι. Ἐν συνεχείᾳ ἐγένετο χορός καί τὸ θράδου τραπέζι.

Ἡ Κ υ ρ ι α κ ῆ τοῦ γ ἄ μ ο υ. Μέχρι τὸ μεσημέρι ἐγένοντο προετοιμασίες τῆς στέψεως καί τὸ ἀπόγευμα ὄλοι οἱ καλεσμένοι εὐρίσκοντο στά σπίτια τῶν νεονύμφων. Τὰ κορίτσια, με ἐξαιρετικὴν χάριν, τραγουδοῦσαν καί χόρευαν τραγούδια τοῦ γάμου καί στόλιζαν τὴ νύφη. Τὴν ἔζωναν με μιὰ ζώνη γιὰ νὰ μὴ τὴν πιάνουν τὰ μάγια τῶν ζηλοφθόνων. Τὸ μεσημέρι στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι, ἔστρωναν τραπέζι γιὰ τοὺς καλεσμένους. Λίγο πρὶν νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴν ἐκκλησίαν, ὁ κουρέας ἐξύριζε τὸ γαμπρό: «Στὸ τέλος ξυρίζουν τὸν γαμπρό».

Οἱ φίλοι καί οἱ συγγενεῖς ἔρριχναν χρήματα γιὰ τὸν κουρέα καί τραγουδοῦσαν·

Μπαμπέρη τὰ ξουράφια σου
καλὰ νὰ τὰ τροχίσσης,
νὰ κόψης γένεια τοῦ γαμπροῦ
καί τὰ μαλλιά τῆς νύφης.

Ἀπὸ τῆς νύφης τὸ σπίτι ξεκινοῦσαν, με κλαρίνα καί θιολιά, διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνέμενον ὁ γαμπρός με τοὺς δικούς του. Τὴ νύφη ἐσουνόδευε ὁ πατέρας ἢ ὁ ἀδελφός της. Στὴν ἐκκλησίαν ἐλάμβανον θέσιν ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως γαμπρός, νύφη, κουμπάρος καί μπραζέρης. Ἡ πεθερὰ τῆς νύφης καί οἱ στενοὶ συγγενεῖς της ἐστέκοντο κοντά της καί τὴν φυλάγανε νὰ μὴ τῆς κάνουν μάγια· ἐπὶ παραδείγματι, νὰ μὴ τῆς πάρουν καμμιά κλωνὰ ἀπὸ τὸ πέπλο, νὰ μὴ τῆς ψαλιδίσουν τὸ νυφικό. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἄρχιζε καί εἰς τὸ «ποτήριο σωτηρίου» ὁ κουμπάρος ἔπινε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ κρασιοῦ καί ἔθραυεν στό δάπεδο τὸ ποτήρι ἐπιδεικτικῶς, γιὰ «γούρι».

Ἢταν ἐλέγετο τὸ «ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα» πατοῦσε ὁ ἕνας τῶν νεονύμφων τὸν ἄλλον στό πόδι, διὰ νὰ ὑπερισχύσῃ αὐτοῦ. Εἰς τὸ «Ἡσαΐα χόρευε» ἔρραινον τοὺς νεονύμφους με κουφέτα καί ρύζι. Τέλος, χαιρετοῦσαν τὸ ζευγάρι καί ὁ γαμπρός ἐδέχετο καί κἀνα σκαμπίλι.

Στὴν ἔξοδο συνόδευαν τὴ νύφη οἱ δικοὶ της μέχρι τῆς πλατείας τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ χόρευαν καί παραδίνανε τὴ νύφη στό γαμπρό. Στὸν ἀποχωρισμὸ ὁ γαμπρός ἔρραινε με κέρματα τὸ πλῆθος, πού ἐσήμαινε ὅτι ἐπλήρωνε γιὰ νὰ πάρῃ τὴ νύφη.

Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καί στὴν εἴσοδο τοὺς ὑπεδέχετο ἡ μητέρα του. Ἀγκάλιαζε τὰ παιδιὰ της, τὰ φιλοῦσε καί τὰ ἠῦχετο. Ἐθαζε ἕνα σίδερο νὰ πατήσῃ ἡ νύφη γιὰ νὰ νῆαι «σιδερένια» καί τῆς ἔδινε νὰ κρατήσῃ στὴν ἀγκαλιὰ της, ἕνα ἀγόρι, γιὰ νὰ εἶναι ἀγόρι τὸ πρῶτο παιδί πού θὰ ἔκανε. Ἡ πεθερὰ τῆς γύμνωνε τὸ πόδι καί ἡ νύφη ἔσκυθε νὰ τὸ φιλήσῃ, εἰς ἔνδειξιν ὑπακοῆς. Ἐν συνεχείᾳ με ἕνα ἄσπρο μεταξωτὸ μαντήλι, πού τὸ ἔθαζε γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ τῶν νεονύμφων, τοὺς ἔμπαζε μέσα στό σπίτι. Ὁ κουμπάρος μέλωνε τὸ ζευγάρι, γιὰ νὰ εἶναι ὁ θίος τους γλυκός, καί ἀκολούθως ὄλους τοὺς καλεσμένους. Ὁ χορὸς ἄρχιζε. Πρῶτα χόρευε ἡ νύφη, ἔπειτα ὁ γαμπρός καί ὁ κουμπάρος. Τραγουδοῦσαν δὲ ὠρισμένα τραγούδια γιὰ τὸ κάθε πρόσωπο. Π.χ. γιὰ τὴ νύφη:

Νύφη μου καλωσόρισες μέσ' τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι,
σὰν κυπαρίσσι νὰ σταθῆς σὰ δέντρο νὰ ριζώσῃς
καί σὰν μηλιὰ γλυκομηλιὰ τὰ κλώνια σου ν' ἀπλώσῃς.

Γιὰ τὸ γαμπρό:

Γαμπρέ μου σὲ παρακαλῶ
μιὰ χάρι νὰ μᾶς κάνῃς
τὸ ἄνθος πού σου δώσαμε
νὰ μὴ μᾶς τὸ μαράνης
σὰν ρόδο νὰ τὸ σέβασαι
σὰ μῆλο νὰ τὸ παίξῃς
γαρούφαλλο νὰ τὸ βαστᾶς
στό πέτο νὰ τὸ θάξῃς.

Γιὰ τὸν κουμπάρο:

Κουμπάρε πὸν στεφάνωσες
τὰ δύο κυπαρίσσια,
νὰ ζήση ἡ νύφη κι ὁ γαμπρὸς
νὰ ῥθῆς καὶ στὰ βαφτίσια.

“Ἐνα ἄλλο τραγοῦδι πὸν ἐλέγετο εἶναι τὸ ἐξῆς:

Σήμερα λάμπει ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπει ἡμέρα,
σήμερα παντρεύεται αὐτὸς τὴν περιστέρα.
Ἐνα τραγοῦδι θὰ σᾶς πῶ ἀπάνου στὸ ρεθύθι
χαρὰ στὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ πὸν διάλεξαν τὴ νύφη.
Κι ἄλλο τραγοῦδι θὰ σᾶς πῶ ἀπάνου στὴ δεκάρα
νὰ ζήση ἡ νύφη κι ὁ γαμπρὸς κουμπάρος καὶ κουμπάρα...

Ἄκολούθως χόρευαν, κατὰ σειράν, οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἄλλοι μέχρι τὸ θράδου, ὁπότε ἄρχιζε τὸ τραπέζι πὸν ἦταν ἐπίσημο καὶ διασκεδαστικό.

Ἐκάθηντο κατὰ σειράν ἡλικίας, πρῶτα οἱ νεόνυμφοι τιμητικῶς, ἔπειτα οἱ γονεῖς, οἱ μεγαλύτεροι καὶ οἱ νεώτεροι. Ἐφερναν τὴν σούπα καὶ ὕστερα τὸ κρέας. Ὁ σεβαστότερος ἔκανε τὸ σταυρὸ τοῦ εὐχιοῦ καὶ ὄλοι τὸν ἐμιμοῦντο. Ἄρχιζε τότε τὸ φαγοπότι καὶ ὁ κουμπάρος σήκωνε τὸ κουπάρι καὶ ἀποτεινόμενος σ’ ὄλους ἔλεγε: «ὄρισμός σας — τοῦ Θεοῦ» ἀπαντοῦσαν ὄλοι καὶ συνέχιζε: «Τὸ παρὸν κουπάρι θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ τὸ πιούμε ὄλοι εἰς ὑγείαν τῶν νεονύμφων». Ἐπιναν ὄλοι κατὰ σειράν καὶ ἔλεγαν: «Κατὰ προσταγὴν τοῦ κουμπάρου, πίνουμε στὴν ὑγείαν σας, νὰ ζήσετε». Οἱ νεόνυμφοι ὑπεκλίνοντο, εὐχαριστοῦσαν καὶ ἀπεχώρουν. Τὸ γλέντι, οἱ ντουφεκιές καὶ τὸ φαγοπότι, ἐσυνεχίζοντο μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὥρων.

Τὴν ἐπομένην, Δευτέρα, ὁ κουμπάρος μὲ τοὺς δικούς του, πήγαινε στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ νὰ ξυπνήσῃ τὸ ζευγάρι, τραγουδώντας:

Τώρα τὰ πουλιὰ τώρα τὰ χελιδόνια
τώρα οἱ πέρδικες σιγολαλοῦν καὶ λένε
ξόπνα ἀφέντη μου ξόπνα ἀγκάλιασε
κορμὶ κρηπισσένιο κι ἄσπρονε λαμό.

Τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ χαρές, ἀκολουθοῦσε τραπέζι, χορός, γλυκὰ τοῦ κουμπάρου, εὐχές κ.λ.π. Ἡ νύφη ἔδειχνε τὰ προικιά της καὶ ἔδινε μεταξωτὰ μαντήλια (χαρές).

Τὴν Τρίτη ἐγένοντο τὰ «πιστρόφια», στὸ σπίτι τῆς νύφης. Τὴν ἴδια μέρα πήγαιναν τὴ νύφη στὴ θρύση, νὰ τὴν ἀσημώσῃ καὶ νὰ φέρῃ νερό. Στὸ σπλιθάρι ἔρριχναν χρήματα, πὸν ἡ νύφη προσπαθοῦσε νὰ τὰ πιάσῃ μὲ τὸ στόμα. Ἐπιστρέφοντας στὸ σπίτι τὴν περίμενε ὁ γαμπρὸς νὰ τὴν «μπουχίσῃ». Προσπαθοῦσαν καὶ οἱ δύο νὰ βρέξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ νερό πὸν κρατοῦσαν στὸ στόμα.

Τὴν προσεχῆ Κυριακὴν, οἱ νεόνυμφοι μὲ τοὺς συγγενεῖς τους, πήγαιναν στὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ στὰ σπίτια τῶν συγγενῶν ὅπου χαιρετοῦσαν, χόρευαν καὶ τοιουτοτρόπως ἐλάμβανε τέλος ὁ γάμος μὲ τὰς πολλὰς του λεπτομερείας καὶ ἐθιμοτυπίας.

Συνέβαινε μερικές φορές ἡ νύφη νὰ ἔρχεται μὲ συμπεθεριὸ ἀπὸ ἄλλο χωριό. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἐνωρὶς τὴν Κυριακὴ ἐτοιμάζοντο ὅσοι θὰ πήγαιναν στὸ χωριὸ τῆς νύφης. Πήγαιναν μὲ τὰ ζῶα νὰ φέρουν τὴ νύφη, στρωμένα μὲ ὠραῖα κιλίμια καὶ λευκὰ σεντόνια. Τραγουδώντας οἱ συμπεθεροὶ ἔφθαναν στὸ χωριὸ τῆς νύφης. Ἐκεῖ τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ χαρὰ, τραγουδοῦσαν, ἐχόρευαν καὶ πήγαιναν ὄλοι στὴν ἐκκλησίαν ὅπου ἐγένετο τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ἀφοῦ χόρευαν στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας, ἐπέστρεφε τὸ συμπεθεριό, μὲ τοὺς νεόνυμφοις στὸ χωριὸ τοῦ γαμπροῦ. Γιὰ τὴ νύφη ἐτοιμάζον λευκὸ ἄλογο καὶ τὴ βοηθοῦσαν ν’ ἀνεβῆ σ’ αὐτό. Τὸ συμπεθεριὸ ἔρχεται! Ἀπὸ μακρὰ φαίνεται εὐχάριστον θέαμα. Ἐνας καθάαρης ἔτρεχε ἐμπρὸς νὰ φθάσῃ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἔφθασαν οἱ νεόνυμφοι. Ὅταν ἔφθανε τὸ συμπεθεριό, ξεχυνόταν μιὰ ἰδιαίτερη χαρὰ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἐπεδέχοντο τὴ νύφη μὲ γέλια καὶ χαρές, ἠῦχοντο νὰ ζήσουν, ἐχόρευον καὶ τραγουδοῦσαν διάφορα τραγοῦδια τοῦ γάμου. Τὸ θράδου ἐτοιμάζον τραπέζι καὶ τὸ γλέντι ἐσυνεχίζετο μέχρι πρωῆας.

Ἐπικρατοῦσαν δὲ γύρω ἀπὸ τὸν γάμο ὠρισμένες προλή-

ψεις και δεισδαιμονίες. Ἐθεωρεῖτο κακὸ νὰ ἰδωθοῦν δύο νύφες. «θὰ φάη ἢ μιὰ τὴν ἄλλη» ἔλεγον. Δηλαδή ἢ μία ἀπὸ τίς δύο θὰ πέθαινε. Ἐὰν μέσα σὲ σαράντα ἡμέρες ἐτελοῦντο δύο γάμοι, ἔπρεπε, οἱ νύφες νὰ μὴν ἰδωθοῦν, πρὶν ἢ πρώτη σαραντίσει. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κύκλος τοῦ χωριοῦ ἦταν πολὺ στενὸς καὶ ὑπῆρχε ὁ φόβος τῆς συναντήσεώς των, ἔλυναν τὴν δυσιδαιμονίαν ὡς ἐξῆς: Ὅταν, ἢ καινούργια νύφη, πήγαινε μὲ τοὺς συγγενεῖς της γιὰ πρώτη φορὰ τὴν Κυριακὴ στὴν ἐκκλη-

Τὸ συμπεθεριό

σία, ἢ παλιά νύφη περίμενε ἔξω ἀπ' αὐτήν. Ὅταν δὲ σχόλαγε ὁ παπᾶς, οἱ νύφες, χωρὶς νὰ θλέπωνται, ἔδιναν μόνον τὰ χέρια πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀλλάζαν κουφέτα. Εἰς τὸ ἐξῆς μπορούσαν νὰ θλέπωνται ἄφοβα.

Ἐπίσης δὲν ἔπρεπε νὰ συναντηθοῦν δύο συμπεθεριά, ὅταν τύχαινε νὰ πηγαίνουν ἀπὸ τὸ ἓνα χωριὸ στοῦ ἄλλο, διότι ἔθεωρεῖτο κακὸ.

β') Τ ρ α γ ο ὄ δ ι α.

Συνήθη ἐπιτραπέζια τραγούδια, τὰ ὁποῖα, ἐτραγουδοῦσαν ὅταν ἐγένετο γάμος καὶ τὰ τραγουδοῦν ἀκόμη, εἶναι πλεῖστα ὄσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα καταχωροῦμεν τὰ κυριώτερα:

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκαθία
λάμπουν καὶ τ' ἀλαφρὰ σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων
πῶχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τίς ἀσημένιες πάλες,
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ ἰτὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε
καβάλλα πᾶν' στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε
καβάλλα παίρν' τ' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.

ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΑΙΟΙ ΤΟΥ 21 (ἀ ρ γ ὄ ν)

Στὴ μέση στὰ Καλάβρυτα στὸν πλάταν' ἀποκάτω.
Καθόσαντε τρεῖς γέροντες καὶ τρεῖς καπεταναῖο
Ζαίμης καὶ Πετιμεζᾶς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης.
Συμβούλιο ἐκάνανε πῶς θὰ λευθερωθοῦμε.
Κι ὁ Γερμανὸς ξαγνάντησε μὲ τὸ σταυρὸ στοῦ χέρι
ἀπὸ μακρὰ τοὺς εὐλογεῖ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει
πίστι καὶ θάρρος γέροντες καὶ θὰ ξεσπλαβωθοῦμε.

ΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΟΙ (καὶ εἰς τσάμικον χορὸν)

Σαββάτο βά, λέει Σαββάτο βά, Σαββάτο βάλανε βουλή,
Σαββάτο βάλανε βουλή οἱ κλέφτες κι οἱ ἀρματωλοί.
Καὶ οἱ τρεῖς Καπεταναῖοι εἶναι οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
Μέσ' τοῦ Τσαλιτῆ(*) λέει μέσ' στοῦ Τσαλιτῆ, μέσ' στοῦ Τσαλιτῆ ἐ-
(σμίξανε,
μέσ' στοῦ Τσαλιτῆ ἐσμίξανε κ' ἐγλυκοφιληθήκανε.
Καὶ οἱ τρεῖς Καπεταναῖοι εἶναι οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
Ὁ Γιάννος πάει, λέει ὁ Γιάννος πάει, ὁ Γιάννος πάει στῆς Αἰ-
μουαλοῦς (**)
ὁ Γιάννος πάει στῆς Αἰμουαλοῦς καμμένε Γιάννο δὲν ἀκοῦς;

(*) Τοῦ Τσαλιτῆ ὁ ἔλατος, εὐρίσκετο εἰς θέσιν «Ραπούνη» στὰ ἔ-
λατα, ὅπου ἐγένετο συνάντησις τῶν κλεφτῶν καὶ καπεταναί-
ων, στὰ χρόνια τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐθνεγεσίας.

(**) Ἡ Ἱ. Μοιή Αἰμουαλῶν εὐρίσκεται πλησίον τῆς Δημητσάνης,
εἰς τὸν ληνὸν τῆς ἰσοίας, ἐφονεύθησαν τὸ 1806, ὑπὸ τῶν
Τούρκων, ὁ Ἰωάννης Κολοκοτρώνης «Ζορμπᾶς» ἀδελφὸς
τοῦ Θεοδ. Κολοκοτρώνη, ὁ ἐξάδελφός των Γιῶργος καὶ ἄλ-
λοι κλέφτες, προδοθέντες ἀπὸ τὸν καλόγερον τῆς μονῆς.

Ο ΑΗΤΟΣ

Ένας μωρ' ένας, αϊτός καθότανε
στὸν ἥλιο καὶ λαζότανε.
Καὶ ψεῖ μωρὲ καὶ ψεῖριζε τὰ νόγια του
τὰ νυχοποδαράκια του.
Νύγια μου καὶ νυχάκια μου καὶ νυχοποδαράκια μου
Τὴν πέ μωρὲ τὴν πέρδουκα ποὺ πιάσατε
νὰ μὴν τὴν ἐχάλασετε.

ΤΟ ΚΙΤΣΟΥ Η ΜΑΝΝΑ

Τοῦ Κίτσου ἡ μάννα κάθεται στὴν ἄκρη τὸ ποτάμι
καὶ τὸ ποτά — ποτάμι μάλωνε
καὶ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ λιθοβολοῦσε
ποτάμι γιὰ λιγότερε ποτάμι στρίψε πίσω
γιὰ νὰ περάσω ἀντίπερα.

Ο ΠΟΤΑΜΟΣ

Ποταμὲ τζάνεμ ποταμὲ μου
ποταμὲ ποταμὲ σύντας γεμίσεις
καὶ βαρᾶς καὶ βαρᾶς καὶ κυματίζεις.
Πάρεμε τζάνεμ ποταμὲ μου
πάρεμε — παρεμὲ στὰ κύματά σου
στὰ δωπλό — στὰ διπλογορῖσματά σου.
Νὰ μὲ πᾶς τζάνεμ ποταμὲ μου
νὰ μὲ πᾶς — νὰ μὲ πᾶς στὴ δύση — δύση
καὶ στῶν κοριτσιῶν τὴ βρύση.
Ποῦρχοντ' οἱ ξανθιὲς καὶ πλένουν
μουρομιμάτες καὶ λευκαίνουν.

Ο ΔΗΜΟΣ

Μαράθηκαν τὰ δένδρα
κι ὄλα τὰ κλαριά μωρὲ Δῆμο κι ὄλα τὰ κλαριά.
Μαράθηκε κι ὁ Δῆμος
ἀπὸ τὰ κλάματα μωρὲ Δῆμο, ἀπὸ τὰ κλάματα.
Βλέπει φωτιὲς καὶ καῖνε
μέσ' στὰ σπίτια του μωρὲ Δῆμο, μέσ' στὰ σπίτια του.
Καὶ ἡ μάνα του, τοῦ λέει
καὶ τὸν παρηγορεῖ μωρὲ Δῆμο, καὶ τὸν παρηγορεῖ.
καὶ μὴ πικραίνεσαι μωρὲ Δῆμο, καὶ μὴν πικραίνεσαι.
Σῶπα παιδί μου Δῆμο

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

Τὸ βλέπεις κείνο τὸ θουνὸ ποῦναι ψηλὰ 'πὸ τ' ἄλλα
ἐκεῖ 'ναι πὺ μωρ' πύργος γυάλινος
'Εκεῖ 'ναι πύργος γυάλινος μὲ κρυσταλλένια τζάμια
μέσα κομᾶ - κομᾶται μιὰ ξανθιά
Μεσὰ κομᾶται μιὰ ξανθιά μιᾶς χήρας θυγατέρα
τὸ πῶς νὰ τὴν καημένη 'Αναστασιά, τὸ πῶς νὰ τὴν ξυπνήσουμε
Τὸ πῶς νὰ τὴν ξυπνήσουμε τὸ πῶς νὰ τῆς τὸ ποῦμε
ξυπνᾶ, καημέ - καημένη 'Αναστασιά ἀμὰν ξύπνα ν' ἀνάψης τὴ φωτιά
Ξύπνα ν' ἀνάψης τὴ φωτιά. ν' ἀνάψης τὸ λυχνάρι.

Η ΑΝΝΟΥΛΑ

Τρία παιδιά, τρία παιδιά Βολιότικα
μᾶς πήραν τὴν 'Αννούλα Γιαννούλα μας γλυκειά
μᾶς πήραν τὴν 'Ανούλα Σαρακατσάνισσα
Τὴν πήραν καὶ τὴν πήραν καὶ τὴν πήγανε
στὰ κλέφτικα λημέρια Σαρακατσάνισσα
Πές μας 'Αννιὸ πές μας 'Αννιὸ ποιὸν ἀγαπᾶς
καὶ ποιὸν θὰ πάρης ἄντρα 'Αννούλα μας γλυκειά
καὶ ποιὸν θὰ πάρης ἄντρα Σαρακατσάνισσα.
'Εγὼ τὸ Γιω ἐγὼ τὸ Γιῶργο ἀγαπῶ
αὐτὸν θὰ πάρω ἄντρα Σαρακατσάνισσα...

Η ΓΚΟΛΦΩ

Πουῆσουνα Γκόλφω καημένη Γκόλφω πουῆσουνα Γκόλφω π' ἄργησε
Πουῆσουνα Γκόλφω π' ἄργησε καὶ νόχτωσε καὶ βοράδιασε.
'Ἡμουνα πάνω καημένε Τάσο, ἦμουνα πάνω στὸ Χελμὸ
'Ἡμουνα πάνω στὸ Χελμὸ ποῦναι τ' ἀθάνατο νερό.
Τ' ἄρνια θελάζουν Γκόλφω φωνάζουν τ' ἄρνια θελάζουν στὸ μαντρί
Τ' ἄρνια θελάζουν στὸ μαντρί κι ἡ Γκόλφω π' ἄργησε ναρθῆ.

Η ΠΑΠΑ - ΛΑΜΠΡΑΙΝΑ

Στοῦ παπᾶ - Λά παπᾶ Λάμπραινα
στοῦ παπᾶ Λάμπρου τὴν αὐλή
Παπᾶ - Λάμπραινα καημένη, πολλοὶ εἶναι μαζεμένοι.

Μὴν ὁ παπᾶς παπα - Λάμπραινα
μὴν ὁ παπᾶς εἶναι ἄρρωστος

μὴν ἢ παπαδιὰ πεθαίνει παπα - Λάμπραινα καημένη,
μηδ' ὁ παπαῖς παπα - Λάμπραινα μηδ' ὁ παπαῖς εἶναι ἄρρωστος
μηδ' ἢ παπαδιὰ πεθαίνει παπα - Λάμπραινα καημένη.
Παντρεύουν τὸ παπα - Λάμπραινα παντρεύουν τὸ κορίτσι τους
καὶ τὸ δῖωχον γὰρ τὸ σπῖτι παπα - Λάμπραινα νὰ ζήσει.

Η ΒΛΑΧΑ

Στὴν κέντημένη σου ποδιά, μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα, ἐσὺ τὰ ξέρεις οὔλα.
Λαλοῦν ἀηδόνια καὶ πουλιά, μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα, κι' Ἄρθανιτοπούλα.
Στὴν κέντημένη σου ποδιά, μωρ' βλάχα,
μωρ' βλάχα, βλαχοπούλα μου, θά' ρθῶ κι ἐγὼ νὰ πέσω
Στὴν κέντημένη μου ποδιά, βρε βλάχμη,
βρε βλάχμη, βρε μπαμπέση, σὺ δὲ χωρᾶς νὰ πέσης.
Γιατὶ ἔχω μάννα κι' ἀδερφό, βρε βλάχμη,
ρε βλάχμη, βρε μπαμπέση, μὲ βάζουνε στὴ μέση.

Η ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΑ

Νεραντζούλα φουντωμένη
ποῦν τὰ κάλλη σου νεραντζούλα
ποῦν ἢ πρώτη σου ἴμορφάδα
ποῦναι τ' ἀνθη σου νεραντζούλα
Φύσηξε βοριάς κι ἀγέρας
καὶ τὰ τίναξε νεραντζούλα
Σὲ παρακαλῶ βοριά μου
φύσα ταπεινά νεραντζούλα
Γιὰ νὰ πᾶμε στὴν Ἀθήνα
καὶ στὴν Πειραιᾶ νεραντζούλα
Π' ἀρμενίζουν τὰ καράβια
τὰ Σπετσιώτικα νεραντζούλα.

ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

Ἄλλα τὰ πουλάκια βρ' ἀμὰν ἀμὰν
ἄλλα τὰ πουλάκια μονὰ ζυγὰ
τὰ χελιδονάκια ζευγαρωτά.
Τὸ ῥημο τ' ἀηδόνη βρ' ἀμὰν ἀμὰν
τὸ ῥημο τ' ἀηδόνη τὸ μοναχὸ
περπατεῖ στοὺς κάμπους μὲ τὸν ἀητό.

Περπατεῖ καὶ λέει βρ' ἀμὰν ἀμὰν
περπατεῖ καὶ λέει καὶ κελαηδεῖ
ἀνδριανοπολίτη πρᾶματευτῆ.

ΤΟ ΛΑΛΟΤΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

Λαλούδι τῆς Μονεμβασιάς καὶ κάστρο τῆς Λαμίας
Καὶ παλαμίδι τ' Ἀναπλιῶ ἄνοιξε νὰ ἴμω μέσα
Νὰ ἴδῳ τίς ἀναπλιώτισσες τίς ἀναπλιωτοπούλες
Πῶς πλένουν πῶς λευκαίνουνε πῶς μοσχοσαπουνᾶνε
Μὲ τὸ ἴνα χέρι πλένουνε μὲ τὰ ἄλλο σαπουνᾶνε.

Ο ΗΑΙΟΣ

Ἔβγα ἦλιε μ' ἔβγα, ἔβγα λιγούλακι,
γιὰ νὰ σεργιανίσουμε μέσ' τὸ περιβολάκι.
Ναῦρω πόρο ναῦρω, πέρα νὰ περάσω,
ναῦρω τὴν ἀγάπη μου, νὰ παίξω νὰ γελάσω.
Νὰ τῆς πῶ δυὸ λόγια, πῶχω φυλαμένα
νὰ τῆς πῶ, πουλάκι μου, τρελλαινόμε γιὰ σένα.

ΤΟ ΜΑΝΤΗΛΑΚΙ

Νὰ εἶχα νεράντζι νὰ ῥιχνα στὸ πέρα παρεθύρι,
νὰ τσάκιζα τὸ μαστραπᾶ(*) πῶχει τὸ καρνοφύλλι.
Γιὰ σὲ τὰ λέω ἀγάπη μου ποῦσαι στὸ παρεθύρι
τὸ μαντηλάκι ποῦ κεντᾶς ἐμένα νὰ τὸ στείλης.
Νὰ μὴ τὸ στείλης μ' ἄλλονε παρὰ μὲ τὴν ἀγάπη.

ΤΟ ΠΑΠΑΚΙ

Παπάκι πάει μωρὲ παπὶ στὴν ποταμιὰ
κλαίει δὲν ἔχει συντροφιά.
Χρυσὸς ἀητὸς τ' ἀπάντησε
κάθησε καὶ τὸ ρώτησε.
Ποῦ πᾶς, παπάκι, δὲ μᾶς λές,
π' ἀνωστενάξεις κι ἔλο κλαῖς;
Πάω στὰ ὄρη, στὰ βουνὰ
ποῦ ἴναι καὶ τ' ἄλλα τὰ πουλιά.

(*) Μαστραπᾶς=δοχεῖον.

Ἔχω τῶ (μάννα καϊμένη μάννα) ἔχω τώρα πέντε χρόνους
 ἀναστεναγμούς καλὸ καὶ πόνους.
 Π' ἀγαπῶ 'να χελιδόνι
 κι ἡ μανούλα του θρὲ τὸ μαλώνει.
 Χελιδόνι μου ν' ἀπέχης,
 γιατί διάφορ' ἀπὸ 'μὲ δὲν ἔχεις.
 Πῶς ν' ἀπέχω τὸ καϊμένο,
 ὅπου εἶμαι μικρὸ καὶ ξένο:

Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς κλεφτουριάς, τῶν Κολκο-
 τραναίων, τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ εἴκοσι ἕνα, ἠρωϊκῶν προσώ-
 πων καὶ νεώτερα λαϊκὰ τοιαῦτα, εἶναι στενά συνδεδεμένα
 μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας. Εἶναι τὸ ξε-
 χείλισμα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ὅταν συγκλονίζεται
 ἀπὸ χαρὰ, νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ τὰ ἐξωτερικεύσῃ καὶ νὰ τὰ
 χιλιοτραγουδήσῃ.

γ') Τὸ βάπτισμα.

Τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τελεῖται εἰς τὴν ἐκκλησί-
 αν, ἐνῶ παλαιότερον ἐγένετο καὶ εἰς τὸ σπίτι. Ὁ κουμπάρος
 μετὰ τοὺς δικούς του φέρει τὰ φωτίκια (βαπτιστικά) καὶ ἀρχί-
 ζει τὸ βάπτισμα. Τὴν στιγμὴν πού ὁ ἀνάδοχος δίδει τὸ ὄνομα
 τοῦ νηπίου, τὰ παρευρισκόμενα παιδιά πού περιμένουν, τρέ-
 χουν νὰ ἀναγγείλουν τὰ συχαρίκια (τὸ δοθὲν ὄνομα) εἰς τοὺς
 γονεῖς καὶ λαμβάνουν φιλοδώρημα. Μετὰ τὴν τελετὴν ὁ νου-
 νὸς παραδίδει τὸ βαπτισθὲν εἰς τὴν μητέρα καὶ λέγει: «σοῦ
 παραδίδω κουμπάρα τὸ παιδί βαπτισμένο, μυρωμένο, τοῦ
 Θεοῦ παραδομένο, νὰ τὸ φυλάξῃς ἀπὸ τὴ φωτιά, ἀπὸ γκρε-
 μὸ ὅσο νὰ γίνῃ δώδεκα χρόνων· τὸ ὄνομά του...» Ἡ μητέρα ὑ-
 ποκλίνεται, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ κουμπάρου, παραλαμβάνει τὸ
 νεοφώτιστο, πηγαίνουν στὸ σπίτι, ἀκολουθοῦν γλυκά, εὐχῆς,
 δίδονται τὰ μεταξωτὰ μανδήλια τῆς κουμπάρρας καὶ γίνεται
 διασκεδαστικὸ τραπέζι μέσα σὲ χαρούμενη ἀτμόσφαιρα.

δ') Μοιρολογία.

Ὁ θάνατος εἶναι κοινὴ μοῖρα πάντων τῶν ἀνθρώπων. Δὲν
 ἀποθνήσκει ἐκεῖνος πού δὲν ἐγεννήθη. Τὸν θάνατον τὸν ἀναγ-
 γέλει τὸ λυπητερὸ κτύπημα τῆς καμπάνας. Οἱ κάτοικοι ἀφή-
 νουν τότε κάθε τους ἐργασία καὶ προσέρχονται νὰ συμμετά-
 σχουν εἰς τὸ πένθος, ἀσχέτως ἂν εἶναι συγγενεῖς ἢ ὄχι. Οἱ
 γυναῖκες ἐτοιμάζουν τὸν νεκρὸν, ἀνάθουν τὰ κεριά γύρω του
 καὶ μοιρολογοῦν.

Τὰ μοιρολόγια εἶναι ἀνάλογα τοῦ μέλους τῆς οἰκογενεί-
 ας πού ἀπέθανε καὶ τῆς ἡλικίας του. Κατωτέρω παραθέτομεν
 ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα αὐτῆς τῆς αὐτοσχεδίου ποιήσε-
 ως τοῦ λαοῦ. Μοιρολογοῦνται ἀπὸ τίς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες χω-
 ρίζονται, εἰς δύο ἡμιχόρια.

Ὁ νεκρὸς, μετὰ τὸ στόμα τῆς μοιρολογίστρας, ἀποχαιρετᾷ
 τὸν κόσμον:

Μισεύω κι ἀποχαιρετῶ
 τὸν κόσμον γύρω - γύρω.
 Μισεύω τὰ παιδάκια μου
 πού δὲν τὰ ξαναβλέπω
 στρατοῦλες πού ἐπέρναγα
 δὲν θὰ ξαναπεράσω
 θρυσσοῦλες μετὰ τὰ κρύα νερά
 δὲν πίνω τὰ νερά σας.

Βαροῦν καμπάνες θλιβερὰ καὶ παραπονεμένα
 ν' ἀκούσῃ ὁ πᾶν μαχαλὰς νὰ τρέξῃ ἢ κάτου ρούγα
 νὰ κλάψουνε τὰ ντέρτια τους νὰ κλάψουνε καὶ μένα.

Ἄσπρο τριαντάφυλλο βαστῶ
 καὶ θέλω νὰ τὸ θάψω
 κι ἂν τὸ πετόχω στὴ βαφὴ
 πολλὲς καρδιὲς θὰ κάψω.
 Θὰ κάψω τὰ παιδάκια μου
 μέσα στὰ φυλλοκάρδια.

Ὅταν ὁ νεκρὸς παραστέκεται ἀπὸ ὄλους τοὺς δικούς
 του, θεωρεῖται εὐτυχισμένος καὶ καλότυχος.

Σήμερα κλαίνε οἱ ἐκκλησιᾶς
καὶ θλίβοντ' οἱ καμπάνες.
—Γιατὶ νὰ κλαῖν' οἱ ἐκκλησιᾶς
νὰ θλίβωντ' οἱ καμπάνες;
Ἐγὼ ἔχω τὰ παιδάκια μου
νὰ κλαίνε νύχτα μέρα.

“Ὅταν ὄμως ὁ νεκρὸς πεθάνῃ μόνος του καὶ οἱ δικοί του
εἶναι μακριά, οἱ μοιρολογίστρες λέγουν τὸ ἀνάλογο μοιρο-
λόγι:

Ἐτώρα εἶν' τὸ παράπονο
καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι
ὅπου ἴσθε τὸ ξυλάλογο
γιὰ νὰ καθαλιέψῃς.

Τέσσεροι τοῖχοι τοῦ σπιτιοῦ
ἀφήνω καλυνύχτα
γιὰ πέστε στὰ παιδάκια μου
δὲν ἔρχομαι ἄλλη νύχτα
οὔτε ψωμί τους δὲν τὸ τραῶ
νερό τους δὲν τὸ πίνω.

Οἱ συγγενεῖς μὲ τὸν πόνο ἐκφράζουν τὴν ἀγάπη τους
καὶ τὴν ἀναμονὴ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ νεκροῦ τους:

Τρεῖς μῆνες εἶναι ἄνοιξι
καὶ τρεῖς τὸ καλοκαίρι
τρεῖς μῆνες τὸ φθινόπωρο
καὶ τρεῖς θαρὺς χειμῶνας.

Γιὰ πέσε μας μανούλα μας
ποιὸ μῆνα θέλεις ν᾿ῶρθῃς
νὰ στρώσω γέμα νὰ γευτῆς
κρεββάτι γιὰ νὰ πέσῃς.

“Ὅσα φτερά καὶ πούπουλα
ποῦ σέρν' ἢ μαύρη κόττα
τόσες φορὲς θὰ καρτεροῦ
νὰ μπαῖξοβγῆς στὴν πόρτα.

“Ὅσα φτερά καὶ πούπουλα
ποῦ σέρνει τὸ παγώνι
τόσες φορὲς θὰ καρτεροῦ
νὰ ῥθῆς στὸ παραγώνι.

Ἡ φαντασία καὶ ἡ ἀγάπη τους θέλει νὰ βλέπῃ τὸ φέ-
ρετρο σὰν ὁμορφοστολισμένο Πολίτικο κανίσκι:

Κανίσκι μου Πολίτικο
γεμάτο σιμιγδάλι
σὲ τί καράβια θελα ἔθῃς
σὲ τί νησιά θ' ἀράξῃς
νὰ βγοῦνε τὰ παιδάκια σου
νὰ σὲ ξαναγοράσουν.

Φορὲς, τὰ μοιρολόγια τους ἐκφράζονται ἀποφθεγματι-
κά:

Τῆς χήρας ἄσπρα δὲ περνοῦν
κι ὁ λόγος τῆς δὲ πιάνει,
ἢ χήρα μέσα κάθεται
κι ὄξω τὴν κουβεντιάζουν.

Καὶ τὰ ὄρφανὰ πορεύονται
κι οἱ χῆρες ἑκονομῶνται
αὐτοὶ ποῦ πᾶν στὴ μαύρη γῆ
πάλι δὲν ξαναρχῶνται.

Ἡ καμπάνα ξαναχτυπᾷ καὶ εἰδοποιεῖ τὴν ἔξοδον τοῦ νε-
κροῦ. Οἱ προσερχόμενοι ἐκφράζουν συλλυπητήρια εἰς τοὺς
οἰκείους καὶ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος, μὲ τὰ στερεότυπα
λόγια: «Ζωὴ σὲ λόγου σου —τὰ συλλυπητήριά μου— ἄς πάῃ
στὴ συγχώρεση— ὁ Θεὸς σχωρέστον— ζωὴ ν᾿ἔχετε— ζωὴ στὸ
κεφάλι σου». Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς κηδεῖας ἀκούονται περισ-
σότερον ζωηρὲς οἱ φωνὲς τῶν οἰκείων. Ἡ ἐπικήδειος πομπὴ
φθάνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ψάλλεται ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία
καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐνταφιασμὸς εἰς τὸ κοιμητήριον. Τοποθε-
τοῦν στὸ κεφάλι τοῦ λειψάνου ἕνα μαντήλι μεταξωτὸ καὶ ὁ
ἱερεὺς μὲ τὸ φτυάρι θὰ πάρῃ λίγο χῶμα θὰ τὸ θρέξῃ μὲ κρα-
σὶ ἢ μὲ τὸ λάδι τοῦ καντηλιοῦ καὶ θὰ τὸ ρίξῃ ἐπάνω εἰς τὸν

νεκρόν με τὰ λόγια: «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐ-
τῆς... γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει».

Τὰ μοιρολόγια συνεχίζονται μέχρι τὴν τελευταία στιγμή:

Πλάκα χρυσῆ πλάκα ἀργυρῆ
πλάκα μαλαματένια
ἐφιοῦ ὄχεται ἡ μανούλα μου
τῆρα μὴ τὴν μαράνης
τριαντάφυλλο νὰ τὴν βαστᾶς
καὶ μῆλο νὰ τὴν παίξεις
γιατί ἔτανε βαρευάρρωστη
βαρειά κιντυνεμένη.

Ἀκολούθως μοιράζονται σπερνὰ (κόλλυθα) καὶ ἐπανα-
λαμβάνονται συλλυπητήρια λόγια, ὡς ἀνωτέρω. Στὰ τριήμε-
ρα οἱ γυναῖκες θὰ πᾶνε στὸ τάφο, θὰ κλάψουν καὶ θὰ ποῦν
μοιρολόγια:

Γιὰ πέσε μας μανούλα μας
πῶς σὲ δέχθη ὁ Χάρος.
Τρία φυδάκια μοῦῶσε
νὰ τοῦ τὰ ἡμερώσω.
Τὸ ἔνα ἔκατσε στὰ χέρια μου
δὲ μπορῶ νὰ σᾶς χαιρετήσω
Τὸ ἄλλο στὰ πόδια μου
δὲ μπορῶ νὰ περπατήσω.
Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ
ἔκατσε στὰ μαλλιά μου
καὶ μοῦῶφαγε τὰ μάτια μου.

Γίνονται τὰ μνημόσυνα. Στὰ «ἐννιάμερα» καὶ στὰ «σαρά-
ντα», ποὺ γίνονται κανονικά, θὰ προσκομισθοῦν, τὰ ψωμιά καὶ
τὰ κόλλυθα στὴν ἐκκλησία. Μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ μνημοσύ-
νου θὰ ἐπιστρέψουν οἱ καλεσμένοι στὸ σπίτι τοῦ ἀποθιώσα-
ντος, θὰ πάρουν τὸ κονιάκ, καφέ, κρέας, ψωμοτύρι καὶ κόλ-
λυθα, θὰ ἐκφράσουν συλλυπητήρια. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνο-
νται, ὅταν συμπληροῦνται ἓνα ἔτος ἀπὸ τὴν ταφὴ τοῦ νεκροῦ
καὶ κατὰ τὴν ἐκταφήν, μετὰ δύο μισο ἢ τρία ἔτη.

Τὰ μοιρολόγια ἔχουν τὴν θέσι τους καὶ στὴν ἐκταφήν:

Γιὰ δὲς πουλάκι πῶρχεται
ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο.
Κι ὡς τῆ τῆ μανούλα μας
καλῶς τῆ, καλῶς ἦρθες.
Γιὰ δὲς κεφάλι φρόνιμο
ποῦ ἔρχεται ἀπ' τὸν Ἄδη.
—Γιὰ πέσε μας μανούλα μου
πῶς τὰ περνᾶν στὸν Ἄδη,
ποῦν εἶδες ποῦν ἀντάμωσες
ἐφιοῦ στὸν Ἄδη ποῦησουν.
—Ποῦν εἶδες ποῦν ἀπάντησες
τόσο καιρὸ ποῦ λείπεις.
—Μωρὴ χαζὲς μωρὴ ζουρλὲς
ἐκεῖ δὲν ἀνταμώνουν
σὺν δυὸ σὺν τρεῖς ἰδὲ σμίγουνε
σὺν δυὸ δὲν κουβεντιάζουν.

Ἄλλη δουλειὰ δὲν εἶχα ἰδῶ
ἦρθα νὰ σ' ἀνταμώσω
κι εἶδα τὸ σῶμα σου γυμνὸ
καὶ τὸ κεφάλι χῶρια.

Ἐπικρατοῦν καὶ ὠρισμένες δεισιδαιμονίες καὶ ἔθιμα.
Π.χ. ἂν τὸ λείψανο εἶναι ὄμορφο ἢ τὰ κόλλυθα εἶναι νόστιμα
ἢ γέρνει τὸ κεφάλι: στὴν κάσα (φέρετρο), ὁ νεκρὸς θὰ πάρῃ
κι' ἄλλους μαζί του.

Στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ τοποθετοῦν μαῦρο πανί με
ἄσπρα τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνόματος τοῦ νεκροῦ. Στὸ δωμάτιο ποῦ
εἶχαν τὸν νεκρὸ καίει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες τὸ κερί. Ἐπὶ σαράντα
δὲ ἡμέρες ἀνάθουν κερί στὸν τάφο κάθε θράδου. Παλαιότε-
ρον οἱ λυπημένοι εἰς ἔνδειξιν πένθους δὲν πήγαιναν στὴν ἐκ-
κλησία ἓνα καὶ δύο χρόνια. Κυκλοφοροῦσαν ἀτημέλητοι, οἱ
δὲ ἄνδρες ἀξύριστοι ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον. Σήμερα περιορι-
σμένως ἐπικρατεῖ τὸ ἔθιμον τοῦτο.

ε') Χριστοῦ γεννα.

Τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων οἱ νοικοκυρὲς ἔπλε-
ναν καὶ καθάριζαν τὰ σπίτια. Ζύμωναν τὰ χριστόψωμα καὶ τὰ

κεντούσαν. Στους φτωχούς και στους άρρωστους ή λυπημένους έστελναν άπαραιτήτως κρέας, ψωμί και κρασί.

Ή από την παραμονή τών Χριστουγέννων μέχρι την παραμονή τών Θεοφανείων, τής «Πρωτάγιασης», θγαίνανε τὰ καρκατζέλια (καλικάτζαροι) και κατέβαιναν από τὰς καπνοδόχους και μένανε μέσα στη στάχτη. Τὰ καρκατζέλια τὰ εἶχε καταραστεί ὁ Χριστός νὰ πριονίζουν ὄλο τὸ χρόνο τὸ δένδρο πὸ κράταγε τὴ γῆ. Μόλις ὁμως ἔφταναν στὸ τέλος νὰ κοπῆ, ἀνέβαιναν πάνω στη γῆ, γιὰ νὰ γλεντήσουν και νὰ ξεκουραστούν. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ κορμός ἔθρεφε και ὅταν ξαναγύριζαν, ἄρχιζαν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Τὴν καρκατζελόσταχτη, τὴν κοσκινίζανε και ραντίζανε τὰ δένδρα και τὰ ἀμπέλια, γιὰ νὰ μὴ τὰ πιάνη ἄρρώστεια.

Τὴν πρωτοχρονιά πρόσεχαν ποιὸν θὰ πρωτοδοῦν και ἀναλόγως σχημάτιζαν ἐντύπωσι, ἀν θὰ πάη καλὰ ἢ χρονιὰ ἢ ὄχι. Μάλιστα ἀπὸ τὴν παραμονὴ ἔλεγαν σ' ἕνα παιδάκι πὸ νόμιζαν ὅτι εἶχε «καλὸν ἀναραχό», εἶχε γούρι, νὰ πάη πρῶτῃ—πρῶτῃ στὸ σπίτι τους.

Τῆς Πρωτάγιασης ὁ παπᾶς ἄγιαζε ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ και ὁ καθένας τοῦ ἔδινε και ἕνα κέρμα. Παλαιότερον, ὅταν οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχαν μισθό, τὰ κέρματα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν μιὰ σεβαστὴ ἀμοιβή. Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ κατωτέρω διάλογος μεταξύ ἑνὸς παιδιοῦ και τοῦ παπᾶ. Ἡ μάνα τοῦ παιδιοῦ ἦταν στὸ ποτάμι κι ἔπλενε, γιὰ τὴν ὑπῆρχε ἡ συνήθεια τῆς Πρωτάγιασης, νὰ πλένουν και νὰ καθαρίζουν τὰ πάντα, γιὰ νὰ ἁγιαστοῦν, μὲ τὸν καινούργιο ἁγιασμό.

—Ποῦναι ἡ μάνα σου βρὲ Γιάννη;

—Στὸ ποτάμι πλένει.

—Μὰ τὴν καταραμῆνη
σήμερα πάει και πλένει;

—Μπαρμπα - παπᾶ, μπαρμπα - παπᾶ
πάνω στὸ τζάκι 'ν τὰ λεφτά.

—Βρὲ τὴν εὐλογημένη
μὲ θυμήθηκε ἡ καμῆνη,
ἄς εἶν' καλὰ κι ὃς πλένει.

Μὲ τὸν ἁγιασμό τών Φώτων ἄγιαζαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά

τους, σπίτια και χωράφια. Ἐβαζαν σ' ἕνα μπουκαλάκι ἁγιασμό και τὸ ἔκρυβαν σ' ἕνα μέρος στὰ χωράφια τους μέχρι τὸν ἄλλο χρόνο.

Τὴν ἄλλη μέρα, τ' Ἁγιαννιοῦ, κοίταγαν πῶς φυσάει ὁ ἄερας. Ἐν π.χ. φύσαγε προβέντζα (μαῖστρος), ὄλος ὁ χρόνος θὰ ἦταν καλός.

στ') Ἀ π ό κ ρ η ε ς.

Τὶς Ἀπόκρηες ὄλοι οἱ ταξιδεμένοι ἐρχόσαντε και καθένα σπίτι ἔσφαζε τὸ γουρούνι. Ἐὰν σὲ κάποιον εἶχε φοφήσει τὸ γουρούνι ἔστελναν οἱ ἄλλοι μιὰ ὀκὰ μεζέ ἀπὸ τὸ δικό τους.

Ἐφοῦ ἔσφαζαν τὸ γουρούνι, ὁ πρῶτος μεζές πὸ ἔτρωγαν ἦταν ὁ καροῦτζος. Στὴν πόρτα τοῦ κατωγιοῦ μὲ τὸ αἶμα τοῦ καροῦτζου ἔκαναν ἕνα σταυρό γιὰ νὰ φυλᾷ τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ στοιχειά. Τὴ χολή τὴν κρεμοῦσαν πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἐν ἦταν γεμάτη, τὸ σπίτι θὰ ἦταν εὐτυχημένο. Ἐν στὸ σπίτι ὑπῆρχε νιόπαντρο ζευγάρι ἢ ἐγκυμονοῦσα γυναῖκα, ἀπὸ τὰ λίπη τοῦ γουρουνοῦ «τὸ βασιλικό», προέβλεπον τί θὰ γεννήση, ἀγόρι ἢ κορίτσι.

Τὶς Κυριακὲς ἐντύνοντο μασκαράδες και τὴν καθαρὴ Δευτέρα εἶχαν γενικὴ νηστεία. Μουντζούρωναν δὲ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀστειευόμενοι.

Τὴν παραμονὴ τῆς καθαρῆς Δευτέρας στὸ τζάκι τοῦ κάθε σπιτιοῦ καθάριζαν τὴ στάχτη μπροστὰ ἀπὸ τ' ἀναμμένα ξύλα κι ἔβαζε τὸ κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας ἕνα αὐγό. Ὁποιοῦ τὸ αὐγό ἴδρωνε πρῶτο, αὐτὸς ἔθεωρεῖτο ὁ πιὸ γερὸς και ὁ πιὸ γούρικός ἀνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ.

ζ') Π ά σ χ α.

Τὸ Πάσχα οἱ γυναῖκες ἔφτειαχναν κουλούρια, γλυκά, γαλόπιττες, κόκκινα αὐγά και τὴν κουλούρα. Ἡ κουλούρα ἦταν τὸ ψωμί τὸ Πασχαλιάτικο και τὴν κεντοῦσαν. Ἐφτειαχναν πάνω τῆς μὲ προζύμι ἕνα μεγάλο σταυρό και στη μέση τοῦ ἔβαζαν ἕνα κόκκινο αὐγό.

Ἐνήμερα τὸ Πάσχα οἱ τσοπάνηδες δὲν ἔπιαναν αὐγό,

για νά μὴ «μασταριάζονται» (ἀρρώστεια τῶν μαστῶν) τὰ ζῶα τους.

Ἐπίσης, καὶ οἱ νοικοκυρές, δὲν ἔπιαναν αὐτό, γιὰ νά μὴ μασταριάζονται τὰ μαρτίνια.

Γιὰ τὸ «μάτι», ἔφτειαχναν ἓνα χαϊμαλί (φυλαχτό) ἀπὸ τὰ ἐξῆς εἶδη: Ἔβαζαν σκόρδο μονοκόλινο, ἓνα ξυλάκι ἀπὸ μονοπάλιουρο, μπαροῦτι καὶ λιθάνι. Ἐπίσης γιὰ φυλαχτὸ χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὸ ὕψωμα τῆς Μ. Πέμπτης.

Γιὰ νά θεβαιωθοῦν ἂν κάποιος εἶχε μάτι, ἔρριχναν σ' ἓνα ποτήρι μὲ νερό τρία ἀναμμένα κάρθουνα. Ἄν τὰ κάρθουνα ἔπεφταν στὸν πάτο, τότε εἶχε μάτι καὶ μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ τὸν ἀναποδονίβανε μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ χεριοῦ.

η') Ὁ Παπουλάκος.

Πολλάκις ἤκουσα ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τῆς οἰκογενείας Παπαντωνιάων νά λέγεται, κατὰ παράδοσιν ὅτι στὰ παλαιὰ χρόνια πέρασε ὁ θρυλικὸς Παπουλάκος καὶ ἔμεινε ἓνα θράδυ στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ (σημερινὴ παλαιὰ οἰκία Ἡλ. Παπαντωνίου). Τοὺς εἶδε ὅλους στενοχωρημένους καὶ ἐρωτᾶ: «Γιατί εἴσθε στενοχωρημένοι;» «Εἴμαστε, γιατί χάσαμε τὸ θόδι, σήμερα Σάββατο, ἀπὸ τὸ χωράφι ἀφοῦ ξεζέψαμε καὶ δὲ μπορούμε νά τὸ θροῦμε» ἔχομε οἰκογένεια, κορίτσια, φτώχεια ...» Ὁ Παπουλάκος τοὺς ἀπαντᾶ: «Μὴν στενοχωρεῖσθε, πέσετε νά κοιμηθῆτε καὶ τὸ θόδι θάρθη τῆ νύχτα μόνο του στὸ παχνί του καὶ τὰ κορίτσια θὰ τακτοποιηθοῦν ἐδῶ γύρω...». Ἄκριθῶς αὐτὸ ἔγινε, καὶ τὸ θόδι ἦλθε στὴ θέση του καὶ τὰ κορίτσια τακτοποιήθηκαν. Θαυμαστὴν ἐντύπωσιν ἔκαναν τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Παπουλάκου, τόσο, ὥστε παρέμειναν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διηγούμενα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἔλεγε ἀκόμη ὅτι «θα ῥθῆ ἓνας καιρὸς ποῦ ὅλος ὁ κόσμος θὰ ζωστῆ μὲ μιὰ στριφτὴ κλωνὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ πετοῦν σὰν τὰ πουλιά στὸν ἀέρα». Καὶ πράγματι ἡ προφητεία αὐτὴ τοῦ Παπουλάκου ἀπεδόθη εἰς τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ καλώδια καὶ στὰ ἀεροπλάνα.

θ') Παροιμίαι τοῦ λαοῦ μας.

Παροιμίαι εἶναι σύντομα σοφὰ λόγια ποῦ ἐκφράζουν, ἀλληγορικὰ ἢ καὶ περιπαικτικὰ, ἀληθείας προερχομένης ἀπὸ τὴν μακρὰν πείραν τοῦ λαοῦ. Οἱ κάτοικοι Ἑλληνικοῦ συνήθως λέγουν τὰς κάτωθι λαϊκὰς παροιμίας:

Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλο ἀπελέκητο.
Τὸ ψάρι, βρομάει ἀπὸ τὸ κεφάλι.
Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκκόροι, ἀργεὶ νά ξεμερώση.
Ἄσχοπος ὁ νοῦς διπλὸς ὁ κόπος.
Στερνὴ μου γνώση, νά σ' εἶχα πρῶτα.
Ὁ ψεύτης καὶ ὁ κλέφτης τὸν πρῶτο χρόνο χαιρέται.
Ἡ γλώσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακίζει.
Ἄν εἶσαι καὶ παπᾶς, μὲ τὴν ἀράδα σου θὰ πᾶς.
Ὁ κόσμος τῶχει τούμπανο, κι ἔμεις κρυφὸ καμάρι.
Τ' ἀμπέλι θέλει ἀμπελουργό, τὸ σπίτι νοικοκύρη.
Ὅποιος εἶναι ἔξω ἀπ' τὸ χορὸ πολλὰ τραγούδια ἔξερει.
Κάλλιο γαῖδουρόδενο, παρὰ γαῖδουρογύρευε.
Ὁ καλὸς καρβοκύρης, στὴ φουρτούνα φαίνεται.
Κάλλιο γαῖδουρόδενο, παρὰ γαῖδουρογύρευε.
Μπροστὰ γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμμα.
Ὅλα τὰ ἔχει ἡ Μαριωρή, κι' ὁ φρεστζὲς τῆς λείπει.
Ἄν ἔχης τύχη διάβαινε καὶ ριζικὰ περπάτει.
Στραβὰ πηγαίνης κάβουρα, θὰ δῶ τὴν πρόκοπή σου.
Κοντὰ στὰ ξερά, καίγονται καὶ τὰ χλωρά.
Φασούλι τὸ φασούλι, γεμίζει τὸ σακούλι.
Ὅποιος κνηγᾶ πολλοὺς λαγούς, χάνει καὶ τὸν ἓνα.
Παπούτσι ἀπ' τὸν τόπο σου, ἄς εἶν καὶ μπαλωμένο.
Τοῦ χάριζαν ἓνα γάϊδαρο, κι' αὐτὸς τὸν κοίταξε στὰ δόντια.
Πιάσ' τονε στὸ γάμο σου, νά σοῦ πῆ καὶ τοῦ χρόνου.
Τό'να χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ ἴδω τὸ πρόσωπο.
Κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρι.
Ἐκόλησε ὁ τέντζερης καὶ βόηκε τὸ καπάκι. κ.ἄ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς παροιμίες λέγονται καὶ οἱ φράσεις:

Κάλλιο ἀργά, παρὰ ποτέ.
Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει.
Ὅ,τι βρέξει, ἄς κατεβάση.
Κάμει τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γυαλό.

Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲν σμίγει.
 Τέτοια ὦρα, τέτοια λόγια.
 Χαιρέτα μου τὸν πλάτανο.
 Ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει.
 Ὅπὸ ἄχει θὰ χάσῃ. κ.ἄ.

Καὶ διὰ τοὺς μῆνας:

Ὁ Φλεβάρης κι ἂν φλεβίση, καλοκαίρι θὰ μυρίση.
 Μάρτης γδάφτης καὶ καπὸς παλουκοκαύτης.
 Ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι κι ἀπ' Ἀύγουστο χειμῶνα.
 Ἄν ρίξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά κι ὁ Μάης ἄλλο ἓνα,
 χαρὰ σὲ κείνον τὸ ζευγὰ πῶχει πολλὰ σπαρμένα.

ι') Τὸ Στεμνιτσιώτικο γλωσσάριον.

Τὸ Ἑλληνικόν, ὡς προελέχθη, γεινιάζει μὲ τὴν Ὑψοῦντα καὶ εἶχε εἰς τὸ παρελθόν, συχνὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς Στεμνιτσιώτες, καθότι ἡ Στεμνίτσα, ὡς πρωτεύουσα τοῦ τέως δήμου Τρικολώνων, εἶχε δημοσίας ἀρχὰς μὲ τὰς ὁποίας, ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν τὸ Μουλάτσι. Οἱ Στεμνιτσιῶτες ἐγκατεστημένοι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔξω αὐτῆς, διακρίνονται ὄχι μόνον εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολυτεχνίαν των καὶ ἐξυπνάδα των. Μιλοῦσαν καὶ ὁμιλοῦν ἰδικόν των γλωσσάριον μὲ ἰδιότυπον καὶ ἀκατάληπτον προφορὰν. Εἰς τὰ ξένα εὐρισκόμενοι, ὡς ἔμποροι, χρυσοχόοι, ὡς τεχνίται τοῦ ἀργύρου, ὠρολογιοποιοί, σιδηρουργοὶ καὶ κασιτερωταί, ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ των, χωρὶς οἱ παρευρισκόμενοι νὰ τοὺς ἐννοοῦν. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀποκρύπτουν τὰς σκέψεις των ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Οἱ Μουλατσιῶτες λόγῳ τῆς συναναστροφῆς μὲ τοὺς Στεμνιτσιῶτες καὶ κυρίως οἱ μπαλωματῆδες(*) ἐμάνθανον κατὰ συνέπειαν τὸ γλωσσάριον τοῦτο.

Αἱ περισσότεραι λέξεις τοῦ γλωσσαρίου τούτου ἀποτελοῦν ἀναγραμματισμόν, ὡς π.χ. τὸ σαπούνι τὸ ἔλεγαν πασοῦνι, τὸ ξύλο λύξιο, τὰ λεφτὰ φτελά, τὸ θούτυρο τούθυρο κ.λ.π.

(*) Ἴδὲ περὶ τούτου Χρ. Κωνσταντινοπούλου. Οἱ Λαγκαδιανοὶ Μασίδροι 1970, σελὶς 2b.

Ἔχει ὅμως καὶ ἰδιαιτέρας λέξεις τῆς ἐμπνεύσεως τῶν Στεμνιτσιωτῶν, ὡς π.χ. τὸν ἄνθρωπο τὸν λέγουν γκότη, τὸν παπαῖλιοφό, τὰ χρήματα γκρουμάνια, τὴ δραχμὴ κατσαρή, τὸ θαμβάκι μαλάσι, τὸ παιδί γκοτόπουλο κ.λ.π. Παραθέτομεν μερικὰς λέξεις καὶ ὀνόματα:

τὸ κεφάλι = λιεκιάφι	Ἄλέξης = Ἀξέλης
τὸ χέρι = ρέχι	ἡ κόρη = γκοτοπούλα
ὁ λαϊμὸς = μαιλὸς	τὸ σιτάρι = φασιόρο
Παναγιώτης = Ναπαγιώτης	τὸ κρασί = πασιάρι
Βαγγέλης = Γκιαβέλης	ὁ φίλος = λίφος
Κωσταντῆς = Στωκαντῆς	ὁ γιατρός = τραγιὸς
Γεώργιος = Ρώγης	ὁ ἔμπορος = ἔρομπος
Νικόλας = Κινιολῆς	ὁ γέρος = ρέγιος
τὸ μάτι = τάμι	τὸ λάδι = λιγδερό
τὸ πόδι = δόπι	ὁ μεθυσμένος = πασιαρωμένος
ἡ μέση = σιέμη	ὁ μέγας = λεμάγιος
Χρῆστος = Στῆχρος	ἡ παπαδιά = λιοφίνα
Γιάννης = Νιάγης	ὁ δάσκαλος = σκάδαλος
Ἀνδρέας = Ἀντρέγιας	τὸ κρεμμύδι = περιστέρι
Δημήτρης = Τριδήμης	τὸ ψωμί = τισαχτάι
Θανάσης = Τσαθάνης	τὸ αὐγὸ = μπρουστολὸ
τὴ μύτη = τύμη	τὸ δέκα = κέδα
τὸ νύχι = χύνι	ὁ φτωχὸς = χωφτός
ἡ κοιλιά = λοικιά	τὸ δικηγόρο = κιδηγόρο
Βασίλης = Σιαβίλης	(*) κ.λ.π.

Οἱ Μουλατσιῶτες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Στεμνίτσα εἶχον ἐπαφὴν καὶ μὲ τὴν Καρύταινα, ὅπου ὑπῆρχον σιδηρουργεῖα διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ διόρθωσιν τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων, παντοπωλεῖα, μικροεμπορικὰ καταστήματα ραφεῖα καὶ λαϊκὴ ἀγορὰ κάθε Κυριακῆν. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν εἰς τὸ παρελθόν

(*) Ἴδὲ περισσοτέρας λέξεις τοῦ γλωσσαρίου τούτου εἰς Τ. Κανδηλῶρου Ἀρκαδικὴ Ἑπετηρὶς τοῦ 1906 σελὶς 222-223.

τὸ Μουλάτσι εἶχε ἀρκετὴν κίνησιν, ἐπαφὴν καὶ γνωριμίες μὲ τὴν Στεμνίτσα καὶ τὴν Καρύταινα.

ια') Παιγνίδια

Τὸ παιγνίδι εἶναι ἀναπόσπαστο μέρος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκδηλοῦται κατὰ διαφόρους τρόπους. Παίζουν πρὸ παντός οἱ μικροί, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι, διότι τὸ παιγνίδι ἐνθουσιάζει τὸν ἄνθρωπον, τὸν εὐχαριστεῖ, κινεῖ τὰς δυνάμεις του, προάγει τὴν θέλησίν του, τὴν σκέψιν του, τὴν κρίσιν του. Τὸ παιγνίδι εἶναι ἀπαραίτητος τροφή τοῦ παιδιοῦ. Δυναμώνει τὸ σῶμα του, τὸ κάνει εὐκίνητο ἀποδιώκει τὴ λύπη καὶ φέρει τὴ χαρὰ. Τὰ παιδιὰ ἔπαιζαν καὶ παίζουν διάφορα παιγνίδια ποὺ διακρίνονται: α') Εἰς παιγνίδια ἀναψυχῆς, ὡς εἶναι: τὸ κρυφτούλι, τὸ τυφλοπάνι, ὁ βασιλιάς (κότσι), ἡ κούνια, ἡ γουρουνίτσα, ἡ τρίλια, ὁ λύκος καὶ τ' ἄρνι, τὸ μαντηλάκι, περνᾶ περνᾶ ἢ μέλισσα, δὲν περνᾶς κυρὰ Μαρία καὶ ἡ κολοκυθιά. β') Παιγνίδια γυμναστικά: ἡ ἀμπάριζα, ἡ τραμπάλα, τὸ λουρί τῆς μάνας, τὸ σιάνι, τὰ σκαμνάκια, τὸ σχοινάκι, ὁ τοίλικας, οἱ ἀμάδες, τὰ καούνια, τὸ τρεῖς καὶ τὸ καὶ ἡ καραθάνα (κουτσό). γ') Παιγνίδια διὰ σφαιρῶν: τὸ τόπι, τὰ πεντόβωλα, οἱ βῶλοι, μῆτρες κ.ἄ.

Οἱ νέοι καὶ νέες, τὶς ὥραιες παλιές καλοκαιριάτικες θραδύες, ἔπαιζαν στὶς γειτονιές καὶ στ' ἀλώνια τοῦ χωριοῦ, τὸ μπίζ, τραγουδοῦσαν, ἔπαιζαν μανδολίνο, χόρευαν, ἀναθάν φωτιές καὶ πετοῦσαν ἀερόστατα...

Τὸ Μουλατσιωτόπουλο τοῦ 1896

Παραθέτομεν κατωτέρω δύο ποιήματα τοῦ εἰς Ἀμερικὴν ἀποδήμου Δημ. Γεωργαντᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται πῶς τὸ Μουλατσιωτόπουλο τῆς ἐποχῆς τοῦ 1896 ἀντιμετώπιζε τὴ φτώχεια, τὴν ἀγωνίαν, τὴν ἔλλειψιν μέσων καὶ εὐκολιῶν, πῶς μάθαινε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ κατόπιν ἔφευγε διὰ τὰ ξένα. Ἀκόμη, τί γινόταν στὰ πηγᾶδια μὲ τὴν ἔλλειψιν τοῦ νεροῦ.

Ἐκεῖ πάνω στὸ βουνὸ
εἶναι ἓνα μικρὸ χωριὸ
ξηρὸ καὶ ἄγονο χωρὶς νερὸ
ἔχει ἓνα μικρὸ σχολεῖο.

Τὰ ταλαίπωρα παιδιὰ
ἀνυπόδητα καὶ νηστικά
δὲν ἠμποροῦν νὰ στηριχθοῦν
ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ μορφωθοῦν.

Τὰ μαστίζει ἐλώδης πνευτὸς
εἶναι τόσο συχνὸς καὶ φοβερὸς
ζαλισμένα ἀπὸ τὸν λοιμὸν
κύκλους βλέπουν καὶ κομημόν.

Τελειώνουν τὸ δημοτικὸ
μεταναστεύουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸ
καὶ εἶναι ἀποφασισμένα
νὰ παλαίψουν πικραμένα.

Ἐφόδια ποῦ ἔχουν μαζί
εἶναι τῶν γονέων ἢ εὐχὴ
κοπιῶν καὶ ἀγωνιῶν
πατρῶδα καὶ γονεῖς δὲν λησμονοῦν.

Ἡ μόνη τους χαρὰ
εἶναι νὰ κάμουν ἀγαθὰ
καὶ νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν ἐκεῖ
ἔστω γέροι μ' ἄσπρα μαλλιά καὶ
φαλακροί.

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

Τὸ πηγᾶδι
Ἐνθυμεῖσαι τὸ πηγᾶδι
τὴν νύκτα μὲ τὸ σκοτάδι
νὰ προλάβῃς πρὶν ἔλθουν ἄλλοι
τὴ θρυσούλα τὴ μικρὴ
κάτω στὸ πηγᾶδι τὸ βαθύ:
Σ' ἔδεναν ἐπὶ τὰ ἐτών παιδὶ

νὰ κατέβῃς κάτω ἐκεῖ
δεμένος, χλωμὸς καὶ φοβισμένος
νὰ συλλέξῃς τὸ νερὸ
νὰ γεμίσης τὸν κουβᾶ,
καὶ ἡ μητέρα μὲ λαχτάρα νὰ
τραβᾶ
νὰ γεμίση τὸ βαρέλι μὲ νερὸ
νὰ τὸ πᾶμε στὸ χωριό.

Φῶτο: Φώτεινῆ Γ. Παπαντωνίου/Απρίλιος 1963

Τὰ πηγᾶδια

Δ'

38. Η ΓΕΙΤΟΝΙΚΗ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Τὸ Ἑλληνικὸν εἶναι τόπος διελεύσεως, πολλῶν προσκυνητῶν ἀπὸ τὰ πέριξ καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ὀνομαστὴν καὶ περίφημον ἱερὰν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς Γορτυνίας, ἣ ὁποία εὐρίσκεται βορειοδυτικῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν περίπου δύο ὥρων. Ἔρχονται εἰς Ἑλληνικὸν καὶ ξεκινοῦν μὲ ζῶα διὰ τὸ μοναστήρι ἢ καὶ μὲ αὐτοκίνητα, διὰ τῆς νέας ὁδοῦ ὡς τοῦ «κόκκορη τὸ γεφύρι», ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνοδικῶς φθάνουν πεζῆ εἰς τὴν μονήν, διὰ μέσου μαγευτικοῦ τοπίου μὲ ὑψηλοὺς καὶ ἀποτόμους θράχους.

Ἄλλοι φθάνουν ἐπάνωθεν τῆς μονῆς, διὰ μέσου Ὑψούντος, ἀπὸ τὴν ἄλλην νέαν ὁδὸν ποῦ ἐγένεεν κατὰ τὰ ἔτη 1960—1961, μὲ αὐτοκίνητον μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ ἀπ' αὐτὸ πεζῆ καθοδικῶς ἐντὸς 10' φθάνουν εἰς τὴν μονήν. Τὸ τοπίον εἶναι ἄφθαστον καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ προσκυνητὴς πλησιάζει, ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ βλέπει τὸ μοναστήρι κατὰ μῆκος καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ κεκλιμένου πανυψηλοῦ συμπαγοῦς ἐρυθροῦ θράχου, ἀνατολικῶς τοῦ π. Λουσίου, καὶ θαυμάζει τὸ ἐπιβλητικὸν ἄμα τε καὶ ἱερὸν θέαμα.

Προχωρεῖ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν περίβολον, ὅπου εἰς τὸ μέσον ὑπάρχει ὑπερμεγέθους πλάτανος, ἀνεβαίνει τὰ πλατύσκαλα καὶ φθάνει πρὸ τῆς κυρίας καὶ μόνης εἰσόδου. Βλέπει ἐκεῖ μιὰ θαρεῖα παλιὰ σιδερένια πόρτα, διάτρητο ἀπὸ τὰ ἐχθρικά βόλια τῶν τουρκαλθανῶν, πόρτα ἱστορική! Εἰσέρχεται εἰς

θολωτὸν διάδρομον, ἀνεβαίνει τὰ σκαλιά, καὶ φθάνει σὲ μικρὸ ἀναπαυτικὸ χῶρο.

Ἐμπροσθεν τοῦ χώρου τούτου ὑπάρχει θολωτὸς θράχος, ὡσὰν σπήλαιον, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκεται ἡ μικρὰ ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ Η ΙΕΡΑ ΑΥΤΗ ΜΟΝΗ
ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ΑΡΕΖ — 1167 —
ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ
ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ ΕΝ ΕΤΕΙ 1913

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἀγιογραφία καὶ ἐκτός, εἰς τὰ κοιλώματα τοῦ θράχου. Ἐξω ἀπὸ τὴν μονήν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, εἶναι ἐκτισμένος ἀπὸ τὸ ἔτος 1910, ὁ περικαλλὴς ἱερὸς ναός, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, τοῦ νέου Ἁγίου Ἀθανασίου, ἱεράρχου Χριστιανουπόλεως, ὅπου φυλάσσεται ἐντὸς ἐπαργυρωμένης λάρνακος τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνωμα. Τὸ μοναστήρι διετηρήθη ὑπὸ πολλῶν εὐσεβῶν κατὰ διαδοχὴν μοναχῶν, καὶ τελευταίως ὑπὸ τῆς ἀγίας μορφῆς τοῦ ἱερομονάχου καὶ ἡγουμένου αὐτῆς, Καλλιστράτου Συναδινοῦ, ἐξ Ὑψούντος, καὶ ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς ἡγουμένου ἀειμνήστου Λεοντίου Δημοσιμοπούλου. Ἀνεκαινίσθη ριζικῶς καὶ διερρυθμίσθη, κατὰ τὰ ἔτη 1964 - 1965, ὑπὸ τοῦ νῦν ἡγουμένου τῆς μονῆς, θεοφιλοῦς Θεοκτίστου Ἀλεξοπούλου, μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ ζηλωτοῦ μοναχοῦ Γενναδίου, ἀμφοτέρων ἐκ Σύρνης. Προσέλαθε νέαν εὐκλειαν καὶ ζωὴν, διὰ προσλήψεως νέων μοναχῶν ποῦ ἀφιέρωσαν μὲ ἔνθεον ζῆλον τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Ἡ μονὴ ἔχει ἀρκετὸν χῶρον καὶ πολλὰ δωμάτια, ὥστε εἶναι δυνατὸν νὰ διανυκτερεύσουν ἕκατὸ περίπου ἄτομα. Ὁ ἡγούμενος καὶ οἱ μοναχοὶ ὑποδέχονται καὶ ἐξυπηρετοῦν τοὺς προσκυνητὰς μὲ ἱερὰν ἐγκαρδιότητα.

Τὸ ἔτος 1967 ἡ Δ.Ε.Η. παρεχώρησε ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ ὁ Ο.Τ.Ε. τηλέφωνον. Εἶναι θαυμάσιος τόπος θρησκευτικῆς ἐξάρσεως, νηστείας καὶ προσευχῆς, ὅπου ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώ-

που ξεχνᾶ τὰ ἐγκόσμια καὶ μεταρσιούται στὰ ὑπερκόσμια. Εἰς τὸ βάθος τῆς χαράδρας διέρχεται ὁ π. Λούσιος καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἐπὶ τῶν πανυψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων θράχων ὑπάρχουν πλεῖστα ὄσα κρησφύγετα καὶ σπήλαια, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς καταφύγια τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας καὶ ὡς ἀσκητήρια τῶν μοναχῶν. Ὅταν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1779 ἓνα Ἀλβανικὸ ἀπόσπασμα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἸΑραβα ἀξιωματικὸν μετὰ τὴν ἀτυχή ἐπανάστασι τοῦ Ὁρλώφ, εἰσέβαλε εἰς τὴν Γορτυνίαν, πέρασε ἀπὸ τὴν Στεμνίτσα τὴν ὁποῖαν θρῆκε ἔρημον κατοίκων, διότι ἐκ τοῦ φόβου τῶν οἱ κάτοικοι, ἔφυγον στὰ θουνά καὶ στὴ μονὴ Προδρόμου, διὰ νὰ κρυφθοῦν στὰ γύρω σπήλαια τῶν θράχων καὶ νὰ σωθοῦν. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἔκαψε πολλὰς οἰκίας τῆς Στεμνίτσης καὶ κατόπιν τὴν μονὴν Ἁγίου Δημητρίου. Κατέβη ἔπειτα στὴ μονὴ Προδρόμου εἰς τὴν ὁποῖαν εἶχον καταφύγει πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γύρω χωριά καὶ ἀπὸ τὸ Μουλάτσι. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς μονῆς, ἀλλ' ἀντεκρούσθησαν ἡρωϊκῶς ὑπὸ τῶν ἐγκλείστων. Τὴν νύκτα ὅμως τῆς τρίτης ἡμέρας ἐπλησίασαν τὴν μονὴν καὶ ἐπυροβολοῦσαν ἐκεῖ πού ἤκουον φωνὰς καὶ ἐφόνευον. Μιὰ γυναῖκα ἔρριψε τολμηρῶς ἔξω τῆς μονῆς, εἰς τοὺς θράχους, τὸ παιδί τῆς πού ἔκλαιε, διὰ νὰ μὴ ἀκούωνται φωνές. Τὴν πρωτῶν ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν τὴν μονὴν δι' ἐφόδου, καὶ ἔρριψαν ἑκατοντάδες σφαιρῶν κατὰ τῆς σιδηρᾶς θύρας τῆς εἰσόδου τὴν ὁποῖαν κατετρύπησαν, ὡς φαίνεται καὶ μέχρι σήμερον.

Ἡ θύρα ὑπεχώρησε καὶ τότε θρῆνος καὶ κλαυθμὸς ἠκούσθη. Ὅμως ἓνας ἀπὸ τοὺς κλεισμένους ἐπέβαλεν σιγὴν καὶ εἶπε νὰ προσευχηθοῦν. Μάζεψε λίγο μπαρούτι, ἐγέμισε τὸ ὄπλον του, καὶ γιὰ θόλι ἀπέσπασε ἓνα μεγάλο μετάλλινον κομβίον ἀπὸ τὸ φόρεμα μιᾶς γυναίκας πού ἔτυχε ἐκεῖ πλησίον, καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐχθρῶν, ὅστις εὐθὺς ἔπεσε παρὰ τὴν θύραν νεκρός. Φοβηθέντες ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου οἱ τουρκαλβανοὶ ἐνόμισαν ὅτι, οἱ ἐντὸς τῆς μονῆς, ἔχουν ἀκόμη πολεμοφόδια καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Βγῆκαν ἔξω οἱ κλεισμένοι

Ἑλληνας χριστιανοί, ἐδόξασαν μὲν ὀλοφύχως τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν, εὔρον δὲ τὸ ἀπορριφθὲν παιδίον κρεμασμένο ἀπὸ ἓνα τυχόντα κλάδον, μέσα στὴ νάκκα του (κούνια), ζωντανὸ ἀκόμη, καὶ ηὐχαρίστησαν τὸν Ὑψιστον διὰ τὴν προστασίαν τοῦ μωροῦ. Οὕτω ἐσώθησαν οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων εἶχον ἐκεῖ καταφύγει καὶ Ζυγοβυστινοί, Δημητσανῖται, Ζατουνῖται καὶ ἄλλοι, διότι οἱ τουρκαλβανοὶ ὅπου περνοῦσαν κατέστρεφον τὰ πάντα διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου(*).

Ἡ μονὴ ἑορτάζει, κατ' ἔτος πανηγυρικῶς, τὴν 29ην Αὐγούστου ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου μὲ πληθὸς κόσμου, χοροστατοῦντος ἐνίστε καὶ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου. Ἐορτάζει καὶ τὴν 17ην Μαΐου, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως.

Ἱερά Μονὴ Προδρόμου τῆς Γορτυνίας

Ἀπὸ τὸ χωριὸν μας στὸ μοναστήρι αὐτὸ ἐμόνασαν, παλαιότερα δύο παιδιὰ τοῦ Παπαθασίλη, κατόπιν ὁ Βενιαμὴν Δραγουμανιώτης καὶ σήμερον ὁ εὐσεβὴς μοναχὸς Δανιὴλ Παναγόπουλος καὶ ὁ Λεόντιος Θεοδωρόπουλος.

(*) Τ. Κανδηλώρου «Ἡ Γορτυνία» Κεφ. Η' σελὶς 166 τοῦ 1898.

Ἐπίσης καὶ ὁ ἱερεὺς μοναχὸς Παπαντώνης, κατὰ κόσμον Ἰλθαν. Γεωργαντᾶς, ἐφημερεύων εἰς Σπάτα Ἀττικῆς.

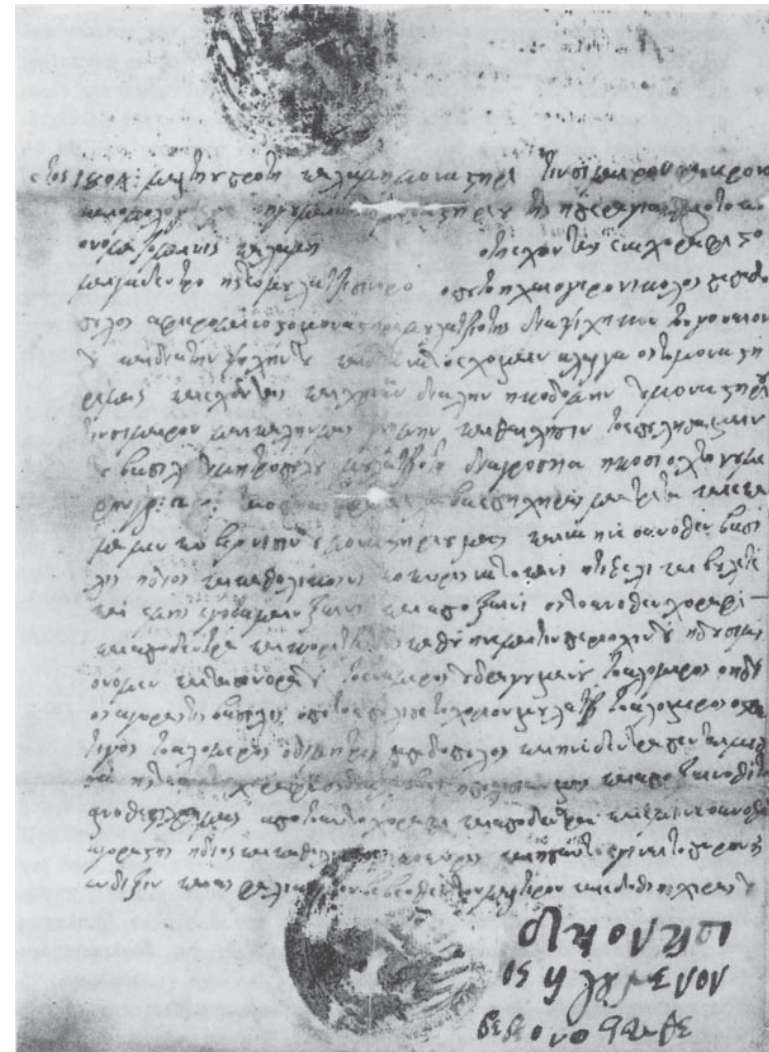
Ἀπέναντι τῆς μονῆς Προδρόμου, ἐπὶ ὁμοίων ἀποκρήμων θράχων, εὐρίσκεται ἡ ἀρχαιότερα ἱστορικὴ Μ ο ν ῆ Φ ι λ ο σ ὄ φ ο υ, ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν ἴδρυσε ὁ ἐκ Δημητσάνης Ἰω. Λαμπαρδάριος, τὸ ἔτος 963 μ.Χ., ἐπονομασθεὶς φιλόσοφος, διὰ τὸν διάπυρον πρὸς τὸν Θεὸν ζῆλον καὶ σοφίαν του, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς μονῆς. Ἐχρησίμεισε δὲ αὐτὴ, ὡς « κ ρ υ φ ὀ σ χ ο λ ε ἰ ὀ », λόγῳ τοῦ ἀπροσίτου τῆςθέσεώς της, κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ὅπου τὰ ἑλληνόπουλα μὲ πολὺν κόπον μάθαιναν λίγα γράμματα. Ἐξῆλθον ταύτης ἑξ Πατριάρχαι καὶ ἑβδομήκοντα ἀρχιερεῖς, οἵτινες διεσπάρησαν εἰς τὰ πέρατα τοῦ ἑλληνισμοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ Ἐθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄.

39. Η ΜΟΝΗ ΚΑΛΑΜΙΟΥ

Νοτιώτερον τῆς μονῆς Προδρόμου καὶ κάτωθεν τοῦ χωρίου Ἄτσιώλου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ π. Λουσίου εἰς τὸ Καλάμι, ὑπάρχουν ἑρείπια μονῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Πρόκειται περὶ ἑνὸς μοναστηρίου παλαιοῦ, εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ θράχου καὶ ἄλλου νεωτέρου εἰς πλησιεστέραν ὁμαλὴν θέσιν, ὅπου ὑπάρχει βυζαντινὸς ναὸς ἢ Κοίμησις Θεοτόκου, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1713. Ἡ ἀγιογράφησις ἐγένετο μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ πλουσίου ἀρχοντος τῆς Καρυταίνης Ἀθανασίου Κουλοπούλου (Κουλά), ἀρχᾶς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Κάθε χρόνο τὴν 15ην Αὐγούστου οἱ Ἀτσιωλίται πανηγυρίζουν εἰς τὸ μέρος αὐτό.

Εἰς τὸ μοναστήρι τοῦτο, ἕνας γεροντικὸς Παπαδόπουλος, Μουλατσιώτης, εἶχε ἀφιέρῳσι ἕνα ἀγρὸν εἰς θέσιν «Μέγα Δέντρο» τῆς περιφερείας Ἑλληνικοῦ, διὰ τὴν ψυχὴν τῶν γονέων του. Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς ἐπώλησε τὸν ἀγρὸν τοῦτον εἰς τὸν Μουλατσιώτη Βασ. Δημητρόπουλον. Ταῦτα

φαίνονται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον ὁμόλογον, διαστάσεων 0,15 X 0,19 μ., τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἀκριβῶς, ἐκ τοῦ πρωτοτύπου.

Εὐκρινέστερον, ὡς ἔχει, τὸ ἀνωτέρω ὁμόλογον διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς:

«ετος 1804 μαρτηρου προτη καλαμη μοναστηρι τιν σμαιορον φανε·
ρονο και ομολογο εγω ο ηγουμανος του μοναστηριου της ηπεραγιας
θεοτοκου ονομαζομαινις καλαμη στη εχοντας ενα χοραφι στο μαιγα δεν
δρο ης το μουλατζι σινορο οπου το ηχαι ο γεροντικολος παπαδοπουλος
αφιερωμαιο στο μοναστηρι μουλατζιοτης δια ψυχικον τον γονειον του
και δια την ψυχην του και ιδια να το εχομεν αλαργα ος το μοναστηρι
μας και εχοντας και χριαν διαλην ηκοδομην του μοναστηριου τιν σμαιο
ρον μαι καλην μαζ γνομην και θαλησιν το επουλησαμεν του βασιλι δι
μητροπουλου μουλατζιοτη δια γωσια ηχοσι οχτο νουμερον γρ: 28 τα
οπηα παραιλαβα επι χηρας μαιτριτα και εκαμαμεν κυβερνησιν του μονα
στηριου μας και να ηνε ο ανοθεν βασιλης μονος και καθολικος νικο
κυρις να το κανι οτι θελι και βουλετε και εμης εγιναμαιν ξιαινι και
αποξαινι ις το ανοθεν χοραφι και απο δεντρα και κοριτζιες καθος
ηνε μαι τιν περιοχιν του σμιονομεν και τα σινορα του το ενα μερος
του θραγουμανου το αλο μερος ο ηδιος αγοραστις βασιλης απο το
χοριων μουλατζι το αλο μερος ο στραπιγος το αλο μερος ο διμητρις
παπαδοπουλος και ηνε δεντρα πενται μεσα ης το αυτο χοραφι ος δια
λαβανι η πολισι μας και αποξαινοθι το μοναστηρι μας απο το αυτο
χοραφι και απο δεντρα και εμινε ο ανοθεν αγοραστις ηδιος και κα
θολικος νικοκυρης και γιαυτο εγιναι το παρον ης ενδιξιν και ασφα
λιαν του θεθεο δια τον μαρτιρον και εδοθη ης χηρας του.

Τ.Σ. δηρησιος ηγουμενος θεθονο τανωθεα.

‘Ο άνωτέρω άγοραστής, Βασίλης Δημητρόπουλος, ηγό·
ρασε και έτερον άγρόν, πλησίον του ‘Αγιάννη, Μουλατσίου
άπό τον Στεμνιτσιώτην Γιάννον Βρετόπουλον, ώς έμφαίνη·
ται έκ του κάτωθι όμολόγου, έχοντος έπακριβώς ώς έξής:

«ετος 1803 ιουλιου 6 μουλαντζι τιν σμαιορον φαναιρονο και ομολογο
εγω ο γιανος πος τιν σμαιορον μαι καλην μου γνομην και θελησιν που
λαου το χοραφι το πατρικον μου εις τον αγιον Ιωανη του μουλατζι
του κυρ βασιλη διμητροπουλου απο τιν σμιερον το επολησα δια γω
σια εκατον ογδοηντα νουμερον γρ: 180: τα οπηα ελαβα επι χηρας
μετριτα και καμα τιν κυβερνησιν μου και να ηνε ο ανοθεν βασιλης η
διος και καθολικος νικοκυρης να το κανι ητι θελει και βουλαιται και
γο ο γιανος εμεινα ξιαινος και αποξαινος και δεν εχο να καμο και κα
νις να τον πηραξι ουται δικος ουται ξιαινος και ανιθελαι τον πηραξι
κανις να εχο εγο ο γιανος ναποκρινομεν... και τα σινορα του χορα
φιου στην προς κεφαλη στον αγιον ησανι και ησια στο σταβρο και ης
τονα πλεθρο ηνε στρατα και ης το αλο πλεθρο στρατα εγινε το παρον
ης ενδιξιν και ασφαλιαν τον γαιγραμαινον μαρτηρον τιν αληθιαν και

γο γιανος μηνηξαιφοντις γωματια επιρικαλεσα τον παπαδιμητρι στεμνι
τσιοτη να με δειξοσι γιανος βρετοπουλος θεθεονο με το δαχτυλον μου.

ανατος παβασιλοπλος μαρτιρο
διμητριη διαμιτοπλος μαρτιρο
γιανης γιωργατας μαρτιρο
αναστασις τομπρος μαρτιροα.

40. ΟΜΟΛΟΓΑ ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΝ ΝΑΟΝ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ

Είς τόν παλαιόν ναόν του ‘Αγιάννη (σημερινή όστεοθή·
κη), κατά τό έτος 1791, ό Νικολός Παπαβασιλόπουλος, παιδι
του Παπαβασίλη, άφιέρωσε τά χωράφια του. Τό έτος 1826
ό Κώστας Δημόπουλος έπώλησε άγρόν εις τόν ίδιο ναό. Τό
έτος 1833, ό ‘Αργύρης Παρπαλιάς, έκαμε άφιέρωσι ένός χω·
ραφιου του στην αύτην έκκλησία. ‘Επίσης καταγράφοντα·
ξοδοα που πραγματοποιήσε κάποιος έπίτροπος τής έκκλησί·
ας. Ταύτα καταχωροϋνται ώς κάτωθι:

« 1791 Δικμβρίον πρώτη. Τήν σήμερον φανερώνω και όμολογώ· εγώ ό Νι·
κολός Παπαβασιλόπουλος από την σήμερον αφιερώνω τά χωράφια μου στην
έκκλησία μας στον ‘Αγιον ‘Ιωάννην τόν Προδρομον, να τά δρώξη η έκ·
κλησία μας, να τά κάνη ειτι θέλει και βούλεται και εγώ από ταύτα να εί·
μαι άπόξενος μήτε άλλος κανεις από τό γένος μου. ‘Ομως να είναι άφωρω·
μένα καλά. ‘Ιδού σημειώνω και τά χωράφια που είναι τό καθένα. ‘Αρχή
στου Μαλούση τό χωράφι βλο και ή λάκα στον ‘Αγιάννη και τό Στρο·
τζιλάδι κοντά στην λάκα και τη Λαχίδα στο Βατάκι του Στασινοϋ, όπου
τά έχω στο μερδικό μου, να μην έχω να κάμω πλέον από ταύτα, άκόμη και
τό μισό πώχω και άποπάνω στην άπιδιά και τό λάκωμα στον ‘Αγιάννη· τά
έχει ό πατέρας μου αφιερωμένα, ό παπα—Βασίλης, στην έκκλησίαν, άκόμη
και τό πανωστράτι του Γεροθανάση και κεινο τής έκκλησίας του Προ·
δρομου. ‘Ακόμη έβαλε και ό αδελφός μου ό Θανάσης τό χωράφι στο Μπα·
ρουτζαίκο στο μακροχώραφο και εκείνο εις τόν Προδρομον. ‘Ακόμη και
τό μερδικό μου στην Βερβίτζη τό περιβόλι τό αφιέρωσα στην έκκλη·
σία μας στον Προδρομον. Και δια τό βέβαιον τής αληθείας γίνεται τό
παρόν κατέμφοσθεν των υποκάτωθεν γεγραμμένων μαρτύρων δια να μαρ·
τυροϋν την αλήθειαν.

θανασις παπαβασιλοπλος μαρτιρο
διμητρις παπαβασιλοπλος μαρτιρο

ἀναγνοστής γκιζοπούλος μαρτιρο
κώστας δημοπούλες μαρτιρο
γιανης γιοργαντας μαρτιρο
θεοδωρακις διαμαντοπλος μαρτιρο
νικολεζ δ:μιτρεόπλος μαρτιρο.

Στὸ ἀριστερὸ περιθώριό τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ καταχω-
ροῦνται, μὲ ἄλλο χέρι, τὰ ἐξῆς:

«τὸ παρὸν νὰ εἶναι... τῆς ἐκκλησίας». Ἐπίσης μὲ ἄλλο χέρι: «Οἱ Χελονό-
τρυπες τίς ἔβαλα στὸν Ἄγιώρη» τὸ λάκωμα σίς... τό'χει ὁ μπαρμα—
θεοδωράκης στὸν Ἄγιωρη».

Ἅ παλαιὸς ναὸς Ἄγ. Ἰωάννου

Καὶ ἀγορὰ ἐνὸς χωραφιοῦ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

«1826 Ἀγούστου. Τῆ σήμερον φανερώνα καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Κώστας Δη-
μόπουλος μὲ τὸ νὰ ἔχω ἓνα χωράφι στὴ Λαγκαδίτζα ὀνόματι τὸ ἐπούλησα
τῆς ἐκκλησίας διὰ γρόσια δέκα, ἤτοι 10, ἀκόμη νὰ μνημονεύωνται καὶ
ὀνόματα 3, Δῆμο καὶ Κώστα καὶ Παγώνα. Τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρᾶσι
καὶ νὰ μὴν ἔχω οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος κανεὶς ἀπὸ τὸ γένος μου καὶ ἂν

ἤθελε τολμήσει κανεὶς διὰ νὰ γυρέψη, νὰ ἔχη τὴ κατάρα τοῦ Χριστοῦ
καὶ τοῦ Προδρόμου. Κώστας Δημοπούλος θεβεῖνο τα ἀνοῖθεν.

διμιτρις παπαβασιλοπλος μαρτιρο
ἀναγνοστής παπαβασιλις παρὸν
γιανης γιοργαντας παρὸν
νικος ἀργιοπούλος παρὸν
δίμιτρις πτοχὸς παρὸν

Ἐπίσης καὶ ἀφιέρωμα:

«1833 Μαρτίου 10 Μουλάτζι.

Ἐγὼ Ἀργύρης Παρπαλιάς ἀφιέρωσα τὸ χωράφι μου στοῦ Ρουμανῆ εἰς
τὴν ἐκκλησίᾳ μας στὸ Προδρόμο νὰ μνημονεύωνται ὀνόματα δύο, Ἀργύρης
καὶ Παγώνα μὲ εἰς τὸ κάτω μέρος Κωστέϊκο, ἀπὸ πέρα Ἀγγελόγιαννης
τὸ ἄλλο μέρος ὁ Θανῆς καὶ νὰ μὴν ἔχη κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου νὰ
κάμη καὶ ἐγὼ Ἀργύρης θεβαιώνω καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἤξεύρω γράμματα ἔ-
βαλα τὸν Παπακωσταντῆ καὶ μὲ θεβαίωσε. Καὶ ἰδοὺ βάνω καὶ τὸ δάκτυ-
λό μου καὶ ἐγὼ Παπακωσταντῆς ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ.

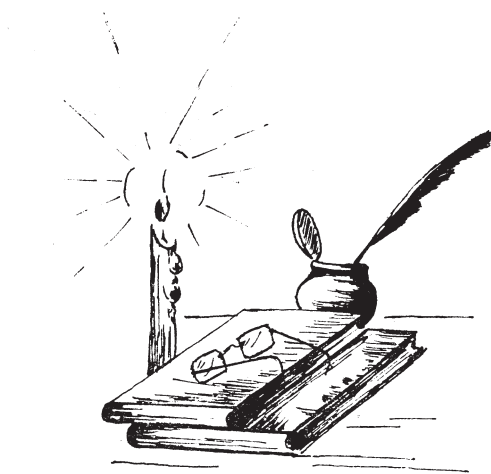
Ἴδοὺ σημειώνω τὰ ὅσα δίνω στὴν ἐκκλησίᾳ.

ἔδωσα τοῦ παμπαλάση γρόσια 116
στὸ τέπλεο γρόσια 15
στὰ τζίτια γρόσια 12
στὸ καλλιρῆμι γρόσια ...
ἐνοῦ φτωχοῦ γρόσια 3
τοῦ Γιώρη τοῦ Παναγιώτη γρόσια 02:20
λαμπάδες καὶ λάδι δὲν ἤξερω πόσα ἔδωσα
καὶ πῖλι(;) γρόσια 07
τοῦ θεοδωρακη Κόνιαρη ὀποὺ ἤφερε (...) εἰκόνες(*)

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φανερώνεται ὁ τρόπος τῆς ἀγοραπω-
λησίας καὶ ἀφιερώσεως κτημάτων, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρ-
κοκρατίας. Συνέτασσον οἱ συμβαλλόμενοι καὶ ὑπέγραψον τὰ
δόμολογα μόνον των. Ὁ πωλητῆς ὡς σφραγίδα εἶχε τὸ ἀπο-

(*) Τὰ ἀνωτέρω ἐδημοσίευσεν ὁ Χρ. Γ. Κωνσταντινόπουλος στὴ
μελέτη του, Ἐνέκδοτα Γορτυνιακὰ Ἐγγραφα σ. 85, 86 Ἄ-
νάτυπον ἀπὸ τὰ «Γορτυνιακὰ» (Τ. Α' 1971).

τύπωμα τοῦ δακτύλου του καὶ οἱ θεβαιούντες μάρτυρες ὑπέ-
γραφον κάτωθι τοῦ ὁμολόγου, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο πλέον
ὡς συμβόλαιον καὶ τίτλος κτήσεως τοῦ ἀκινήτου.

Ε Π Ι Λ Ε Γ Ο Μ Ε Ν Α

Κατόπιν τῶν ὕσων ἐξετέθησαν εἰς τὸ ἀνά χεῖρας ἱστο-
ρικὸν τῆς κοινότητος Ἑλληνικοῦ, φρονούμεν ὅτι εἰς τὴν προσ-
πάθειάν μας αὐτὴν ἐδόθη μία κατὰ τὸ δυνατόν ἱστορικὴ ἐπι-
σκόπησις τοῦ μέρους αὐτοῦ. Κατεχωρήσαμεν καὶ ἀνεγράψα-
μεν κατὰ τὴν δέουσαν σειρὰν πᾶν ὅ,τι προέκυψε. Λέγομεν
ὅτι διὰ τὸν τόπον αὐτὸν οὐδὲν προγενέστερον ἱστορικὸν
ὑπάρχει ὡς βοήθημα διὰ βασικὰς καὶ σαφεστέρας πληροφο-
ρίας. Ἐστηρίχθημεν εἰς ὅ,τι ἐν τῇ ἐρεύνη μας ἀνεύρομεν,
εἰς διασταυρωμένας πληροφορίες παλαιότερων, περισυλλέ-
ξαμεν καὶ συνειρμολογήσαμεν τὰ προκύψαντα στοιχεῖα πα-
λαιὰ τε καὶ νέα, τοσοῦτον ὥστε νὰ συγκροτηθῇ τὸ παρὸν
τρόπον τινὰ ἱστορικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καταφαίνεται πλέον
τί ἦτο τὸ Μουλάτσι, πῶς ἐνεφανίσθη καὶ πῶς ἐξειλίχθη, μέχρι
τῆς σήμερον. Ἡ γνῶσις αὕτη τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς εἶναι
ἀναγκαῖα δι' ἕνα ἕκαστον Ἑλληνικιώτην, ὥστε νὰ κρίνῃ ὄχι
μόνον δι' ὅ,τι ἔγινεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ
εἰς τὸ Ἑλληνικόν. Αἱ ἀνάγκαι πάντοτε ὑπάρχουν καὶ οὐδέ-
ποτε ἐλλείπουν. Ὅλοι οἱ Πατριῶται πρέπει νὰ κινούμεθα μὲ
θερμὸν ἐνδιαφέρον καὶ μὲ ἔμπρακτον ἀγάπην διὰ τὴν ἰδιαι-
τέραν μας πατρίδα καὶ νὰ προσφέρωμεν εἰς αὐτὴν πᾶν τὸ
δυνατόν.

Πιστεύομεν ὅτι συνεπληρώσαμεν ἕνα κενὸν τοῦ τόπου τῆς
καταγωγῆς μας καὶ τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ ἐπίδειξιν καὶ
προβολὴν, ἀλλ' ὡς κάτι τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὸν τόπον, τοσοῦ-
τον ὥστε οἱ μεταγενέστεροι, ἔχοντες τὴν ἱστορικὴν ταύτην
θάσιν, ἄς προσθέσουν τὰς ἰδικὰς τῶν σελίδας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος . . . . . Σελίς 3 – 5

Α΄

1. Ἀρχαιολογική σχέσις τοῦ τόπου	»	7
2. Διάφοροι κατακτηταὶ	»	11
3. Θέσις Ἑλληνικοῦ	»	12
4. Περὶ τῆς ὀνομασίας Μουλατσίου	»	16

Β΄

5. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821	»	20
6. Αἱ πρῶται οἰκογένειαι	»	30
7. Αἱ μετέπειτα οἰκογένειαι	»	38

Γ΄

8 ^ο . Νεωτέρα περίοδος	»	40
9. Λειψυδρία καὶ ἀγωνία κατοίκων	»	42
10. Ὑδρευσις μετὰ ὑδραγωγεῖον	»	43
11. Τοποθέτησις κρηνῶν	»	48
12. Ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη	»	50
13. Δεξαμενὴ	»	51
14. Οἱ ναοὶ	»	52
15. Δαπάναι καὶ Δωρεαὶ	»	59
16. Μεγάλῃ Δωρεᾷ Φιλίπ. Καλλιανιώτου	»	61
17. Τὰ γράμματα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν	»	63

18.	Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι	Σελίς	63
19.	Ἐνέργειαι κρατικοῦ διδασκῆριου..	»	64
20.	Ἐπιστήμονες Ἑλληνικοῦ	»	68
21.	Τέως Δῆμος Τρικολώνων	»	76
22.	Τὸ κοινοτικὸν Γραφεῖον	»	79
23.	Μετονομασία κοινότητος Μουλατσίου	»	80
24.	Ὅρια κοινότη. — Μορφολ. ἐδάφ. — φυτὰ	»	81
25.	Καθορισμὸς ἐκλογικοῦ τμήματος ..	»	84
26.	Ἀσφάλεια — Δικαιοσύνη — Συγκοιν.	»	85
27.	Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων	»	88
28.	Σύλλογοι καὶ Συνεταιρισμοὶ	»	93
29.	Ἡ περίοδος τῆς κατοχῆς	»	96
30.	Ὁ ἐν Ἀμερικῇ Σύλλογος	»	99
31.	Ἡρώων τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων ..	»	101
32.	Ἡλεκτροφωτισμὸς	»	102
33.	Γυμνάσιον ἐν Ἑλληνικῷ	»	104
34.	Μαυράκειος Ἐπαγγελματικὴ Σχολή	»	106
35.	Κίνησις πληθυσμοῦ	»	110
36.	Τοπωνυμία	»	115
37.	Λαογραφία	»	120

Δ'

38.	Ἡ γειτονικὴ Ἱ. Μονὴ Προδρόμου ..	»	148
39.	Ἡ μονὴ Καλαμίου	»	152
40.	Ὅμολογα ἀφορώντα εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν Ἁγ. Ἰωάννου	»	155
	Ἐπιλεγόμενα	»	159

Βοηθήματα

1. ΑΡΚΑΔΙΚΑ Παισανίου.
2. Η ΓΟΡΤΥΝΙΑ Τ. Κανδηλάρου.
3. ΑΡΚΑΔΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ἰδίου
4. ΤΡΙΚΟΛΩΝΙΚΑ Ἰθάν. Παπαχριστοπούλου.
5. ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΕΜΝΙΤΣΗΣ
Γωργ. Ἀνδριτσοπούλου
6. ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ Τ. Γριτσοπούλου.
7. » » » Β. Χαραλαμποπούλου.
8. ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΓΛΑΝΙΤΣΙΑ Χρ. Κωνσταντινοπούλου.
9. Η ΣΤΕΜΝΙΤΣΑ Δημ. Γαρταγάνη.
10. ΛΕΥΚΩΜΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ Π. Κοντοῆ.
11. ΘΕΟΔ.ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ Δημ. Γερούλανου.
12. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ Κ.Α. Ψάχου.
13. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ Ἰθάν. Μπίκου.
14. Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ ἔφημερις Π. Κοντοῆ.
15. ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ » Χ. Μαντζουράνη.
16. ΑΡΚΑΔΙΚΑ ἔφημερις Θ. Βαγενᾶ.
17. Ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά καὶ περιοδικὰ.

Διορθώσεις

- Σελις 17   στίχος 3 αντί Ριερ' Αντονιο Ρακιφίκο
                  ανάγνωθι — Pier' Antonio Pacifico.
- »   53   στίχος 31 αντί ΜΕΤΑΛ — ΔΕΠΛΑΚΕ
                  ανάγνωθι Metal - deplage.
- »   60   στίχος 7 αντί περιμάνδρωσις
                  ανάγνωθι περιτοίχισμα.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – 2ης ΕΚΔΟΣΗΣ 2011

1^ο στοιχείο: ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ (έκδοση Πάπυρος ΠΡΕΣΣ)
Αριθ. Τεύχους 164 – Φεβρουάριος 1982

Η έκκλησιαστική κατάσταση Τριφυλίας τὸ 1829
(οἱ ναοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς τοὺς ἀπὸ τὸν Ἀμβρ. Φραντζή).

Ἀναφερόμενος στὴν κυβέρνηση μὲ ἡμερομηνία 12 Νοεμβρίου 1829 ἀπὸ τὴν Ἀρκαδιὰ (σημερινὴ Κυπαρισσία) ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς Ἀμβρόσιος Φραντζή, πρωτοσύγκελος καὶ τοποτηρητὴς Χριστιανουπόλεως, περιγράφει μὲ μελανὰ χρώματα τὴν ἐγκατάλειψη καὶ ἐρήμωση τῶν ναῶν τῆς ἐπαρχίας του:

«Ναί, Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον. Καὶ ποῖον χριστιανικὸν καὶ εὐαίσθητον ὄμμα θεωρῆσαι τὴν ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν τῶν ἱερῶν ναῶν ὄλων τῶν πόλεων καὶ χωρίων δὲν θέλει κλαύση καὶ θρηνήσει αὐτήν! Ἠγωνίσθη καὶ πρὶν τοῦ σωτηρίου ἐρχομοῦ τοῦ Σεβαστοῦ Κυβερνήτου καὶ μετὰ ἀκόμη περισσότερον καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐφετινὴν περιήγησίν μου, καὶ μόλις ἐσκέπασαν μέρος ἐκ τῶν θείων ναῶν. Ἀλλὰ τί ποιητέον; Ὑπομονή, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θελιώσεως, τοῦ κλήρου.

Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον! Ἄν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης, οἵτινες φαντάζονται γνώσεις κλπ. εἰσέρχονται εἰς τὸν ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁμοουσίας καὶ ἀδιαφρόνου καὶ ζωποιοῦ Τριάδος, ὄντα ἡμισκεπὴ καὶ κατατυραννοῦνται ἀπὸ τὴν καῦσιν τοῦ θέρους καὶ τὸν παγετὸν τοῦ χειμῶνος καὶ δὲν αἰσθάνονται τὸ μέγα τοῦτο κακόν, εἰς τοὺς χωρικοὺς πλέον τί ἔμεινε; Τί νὰ ἐνεργήσουν καὶ τί νὰ πράξουν; Ὅθεν ἔλεως γεννηθῆτω ἡμῖν ὁ Κύριος.

Ἀκούσατε καὶ ἄλλον χειριστὸν τοῦ πρώτου· Μερικῶς ἐκκλησίας τινὲς τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν ἐφετινῶν προσόδων, τὰς ἔκαμαν οἴκους ἐμπορίου ἐμβάζοντες ἔνδον τῶν θείων ναῶν τοὺς καρπούς των, καὶ μένουν οἱ χριστιανοὶ ὡς αὐτῆς τῆς ὥρας ἄμοιροι θείας λειτουργίας. Ὅθεν καὶ ὁ δούλος σας ταῦτα ἰδὼν, τοὺς ὁμίλησα, τοὺς συνεβούλευσα, τοὺς ἐφοβέρισα.

Καὶ ταῦτα πάντα γνωρίζων χρέος μου ἀναφέρω πρὸς τὸ Σ. τοῦτο Ὑπουργεῖον, διὰ νὰ λαμβάνει κάθε εὐταξίαν μὲ τὸν καιρὸν».

Οἱ ναοὶ τῆς Τριφυλίας

ΚΩΜΟΠΟΛΙΣ ΑΝΔΡΙΤΖΑΙΝΗΣ: ναοὶ πέντε σκεπασμένοι. ΡΟΒΙΑ: ναὸς μὴδὸλως. ΜΑΤΕΣΙ: ναὸς σκεπασμένος. ΛΑΒΔΑ: ναὸς θολογύριστος. ΔΡΑΓΟΥΜΑΝΟΥ: ναὸς σκεπασμένος. ΑΓΙΟΣ ΣΩΣΤΗΣ: ναὸς σκεπασμένος. ΑΜΠΕΛΙΩΝΑ: ναὸς σκεπασμένος. ΚΑΚΑΛΕΤΡΙ: ναὸς ἡμισκεπῆς. ΜΑΡΙΝΑ: ναοὶ τρεῖς μικροὶ σκεπασμένοι. ΣΤΑΣΙΜΟ: ναὸς ἀσκεπῆς. ΔΕΛΓΑ: ναὸς σκεπασμένος. ΣΚΛΗΡΟΥ: ναὸς ἀσκεπῆς. ΜΠΕΡΕΚΛΑ: ναὸς σκεπασμένος. ΚΑΡΥΕΣ: ναὸς μικρὸς σκεπασμένος. ΚΡΑΜΠΟΒΟ: ναὸς παλιὸς θολογύριστος. ΝΤΕΡΠΟΥΝΙ: ναὸς σκεπασμένος. ΜΟΝΗΔΡΙΟΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ: ναὸς μικρότατος. ΑΣΤΑΛΑ: ναὸς ἀσκεπῆς. ΙΣΑΡΙ: ναὸς κατεδαφισμένος παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. ΜΠΑΪΣΤΑ: ναὸς μικρὸς σκεπασμένος. ΛΥΚΟΥΡΕΣΙ: ναὸν

μὴδὸλως. ΓΑΡΑΝΤΖΑ: ναὸς θολογύριστος. ΧΡΑΝΟΥ: ναὸς θολογύριστος. ΚΟΥΡΤΑΓΑ: ναὸς μικρὸς. ΝΕΟΧΩΡΙ: ναὸς ἐρείπιον. ΝΤΕΝΤΕΜΠΕΪ: ναὸς θολογύριστος. ΧΩΡΕΜΙ: ναὸς μικρὸς. ΝΤΕΛΗΧΑΣΑΝΙ: ναὸς μικρὸς. ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ: ναὸς θολογύριστος. ΜΑΥΡΙΟΥ: ναὸς πυρπολημένος. ΚΟΥΡΟΥΝΙΟΥ: ναὸς σκεπασμένος. ΦΛΩΡΙΟΥ: ναὸς μικρὸς σκεπασμένος. ΠΟΛΙΣ ΚΑΡΥΤΑΙΝΑΣ: ναοὶ δυὸ θολογύριστοι. **ΜΟΥΛΑΝΤΖΙ: ναὸς πυρπολημένος.** ΚΑΡΒΟΥΝΑΡΙ: ναὸς πυρπολημένος. ΠΑΛΑΜΑΡΙ: ναὸς μικρὸς θολογύριστος. ΠΑΥΛΙΑ: ναὸς πυρπολημένος. ΚΑΡΑΤΟΥΛΑ: ναὸς μὴδὸλως. ΒΑΓΚΟΥ: ναὸς κατηδαφισμένος. ΜΕΡΖΕ: ναὸς σκεπασμένος. ΜΟΝΗΔΡΙΟΝ ΑΓΙΑΣ ΜΟΝΗΣ: ναὸς πυρπολημένος. ΖΟΥΝΑΤΟΥ: ναὸς θολογύριστος. ΚΑΣΙΜΙ: ναὸς σκεπασμένος. ΣΟΛΟΥ: ναὸς πυρπολημένος. ΚΑΣΙΔΟΧΩΡΙ: ναὸς πυρπολημένος. ΚΙΡΚΙΤΖΙ: ναὸς πυρπολημένος. ΒΡΩΜΟΣΕΛΑ: ναὸς θολογύριστος. ΣΙΑΛΕΣΙ: ναὸς πυρπολημένος.

Οἱ κληρικοὶ

Εἰς ΠΟΛΙΝ ΑΝΔΡΙΤΖΑΙΝΗΣ: Λεονάρδος Σακελλίων. Ἰωάννης Σακελλάριος. Πανάγος ἱερεὺς. Σπυρίδων ἱερεὺς. Ἰωάννης ἱερεὺς. Ἰωάννης ἱερεὺς τοῦ Κουφόπουλου.

Εἰς ΛΑΒΔΑ: Ἰωάννης ἱερεὺς. Νικόλαος ἱερεὺς. Γερμανὸς ἱερομόναχος εἰς Μάτεσι. Στέφανος ἱερεὺς εἰς Δραγουμάνου.

Εἰς ΑΜΠΕΛΙΩΝΑ. Δημήτριος ἱερεὺς. Γεώργιος ἱερεὺς.

Εἰς ΙΣΑΡΙ: Νικόλαος ἱερεὺς Σακελλάριος. Ἀθανάσιος ἱερεὺς. Παναγιώτης ἱερεὺς Γαράντζας. Παναγιώτης ἱερεὺς Σακελλάριος Νεοχωρίου. Δημήτριος ἱερεὺς Ντεντέμπεϊ. Κωνσταντῖνος ἱερεὺς Κυπαρισσίων. Λάμπρος ἱερεὺς Καρυῶν.

Εἰς ΠΟΛΙΝ ΚΑΡΥΤΑΙΝΗΣ: Πέτρος ἱερεὺς. Παναγιώτης ἱερεὺς. Ἄγγελος ἱερεὺς Σακελλάριος γέρων. **Κωνσταντῖνος ἱερεὺς εἰς Μουλάντζι.** Βασίλειος ἱερεὺς εἰς Παλαμάρη. Γαλακτίων ἱερομόναχος Ἁγίας Μονῆς. Γεώργιος ἱερεὺς Ζουνάτου. Δημήτριος ἱερεὺς

Βρωμοσέλας. Σταμάτιος ἱερεὺς εἰς Κασίμι. Νικόλαος ἱερεὺς τοῦ Συνάνου. Πανάρετος ἱερομόναχος εἰς Ρουσβάναγα. Παναγιώτης ἱερεὺς Οἰκονόμος Λεονταρίου. Παναγιώτης ἱερεὺς Λεονταρίου. Βενέδικτος ἱερομόναχος Μονῆς Χουντάλου ἡγούμενος. Ἰωαννίκιος ἱερομόναχος Μονῆς Μπούρα ἡγούμενος. Κωνσταντῖνος ἱερεὺς Καμαρίου».

2ο στοιχείο: Γορτυνιακά, τόμος πρώτος Α' ἐκδόσεως τῆς Δημόσιας βιβλιοθήκης τῆς σχολῆς Δημητσάνης.

ΚΩΔΙΞ ΜΟΝΗΣ ΑΙΜΥΑΛΩΝ (ὑπ' ἀριθ. 146)

Σελὶς 312: 21 - +αχλὲ <=1635>

Ἀφίερσε ὁ κύρ – Χριστόδουλος ὁ Κουντούρης ἀπὸ Καρύταινα τὸ χωράφι, ἅπερ εἶχε στὴν **Βερβίτζα** καὶ ὁ κύρ- Ἀθανάσιος ὁ Τζήλος τὸ ἐπροσήλωσαν εἰς τὸ μοναστήρι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Αἰμιελῶν καὶ νὰ εἶναι ἀνέκσπαστον αἰωνίως διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν. **Ἐπουλήθη στοῦ Μουλάντζι** (φ.24α).

Ὑποσημείωση: τὸ ἀνωτέρω στοιχείο, εἶναι ἡ πιὸ παλιὰ ἀναφορὰ τῆς ὑπαρξῆς τοῦ χωριοῦ.

Στὰ ἀνωτέρω κείμενα διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

*Τὸ παρὸν βιβλίο ἐκδόθηκε μετὰ ἀπὸ ἀπαίτηση τῶν πατριωτῶν καὶ δαπάνῃ τοῦ συλλόγου τῶν ἀπανταχοῦ ἐξ Ἑλληνικοῦ Γορτυνίας «Ὁ Προφήτης Ἥλι-
ας», μὲ εὐγενικὴ προσφορά τῶν πνευματικῶν δικαιωμάτων ἀπὸ τὰ παιδιά
τοῦ συγγραφέα, ἀείμνηστου πατριώτη καὶ δασκάλου τοῦ χωριοῦ Γεωργίου Α.
Παπαντωνίου.*

Εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφο τοῦ βιβλίου ποὺ ἐξέδωσε τὸ 1972.

Γιὰ νὰ θυμοῦνται οἱ παλιοὶ καὶ νὰ μαθαίνουν οἱ νεότεροι.

Μάιος 2011

Τὸ ἐξώφυλλο φιλοτέχνησε ἡ Φωτεινὴ Γ. Παπαντωνίου